TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLĀM BİLİMLERİ (ARAP DİLİ VE BELĀGATİ)
ANABİLİM DALI

KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİ′NDEKİ ARAP DİLİ ALANINA DAİR YAZMA ESERLERİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Abdullah Cengiz

Ankara -2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLĀM BİLİMLERİ (ARAP DİLİ VE BELĀGATİ)
ANABİLİM DALI

KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİ'NDEKİ ARAP DİLİ ALANINA DAİR YAZMA ESERLERİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Abdullah Cengiz

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Salih Zafer KIZIKLI

Ankara-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLĀM BİLİMLERİ (ARAP DİLİ VE BELĀGATİ)
ANABİLİM DALI

Abdullah Cengiz

KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİ'NDEKİ ARAP DİLİ ALANINA DAİR YAZMA ESERLERİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Salih Zafer KIZIKLI

Tez Jurisi Üyeleri

Adı Soyadı	İmzası
Prof. Dr. Salih Zafer KIZIKLI	
Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ	
Doç. Dr. İbrahim ÖZAY	

Tez Sınav Tarihi : 30 /12 / 2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Prof. Dr. Salih Zafer KIZIKLI danışmanlığında hazırladığım "Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi'ndeki Arap Dili Alanına Dair Yazma Eserlerin İncelenmesi (Ankara, 2019)" adlı yüksek lisans-doktora/bütünleşik doktora tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih:

Adı-Soyadı ve İmza

Abdullah CENGİZ

ÖN SÖZ

Her toplumun kendine ait bir değeri, bir kültür mirası vardır. Bu değerler, toplumların tarihī zenginliğini, uygarlığını gösterir. Toplumlar, o miras ile birikimlerini sonraki nesillere aktarırlar. Mirasın aktarılmasında çeşitli araçlar kullanılır; dil, yazı, sanat, edebiyat gibi. Bir kültür mirası olan yazı ve yazılardan müteşekkil kitaplar, bizlere asırlardır ışık tutmaktadır. Türk-İslām dünyasında, özellikle Anadolu´da bulunan "yazma eserler kütüphaneleri" bu açıdan birer hazine değeri taşımaktadır.

Dili Arapça olmayan milletler, Araplarla gelişen ticari ve sosyal ilişkilerde ihtiyaç hāsıl olduğu için Arapça öğretimine çok önem vermişlerdir. Tarih sürecinde oluşan bu eserler ile ilmī çalışmalar yapılmış, Arapça öğretimi gerçekleştirilmiştir. Yazılan eserler kütüphanelerde özenle muhafaza edilmiştir.

Bu çalışma, Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Arap Dili alanındaki Sarf, Nahiv ve Belāgat´e dair yazma eserlerin tanıtılması üzerinedir. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Nahiv ile ilgili yazma eserler; ikinci bölümde Sarf ile ilgili, üçüncü bölümde ise Belāgat ile ilgili yazma eserler incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise grafik, veri ve analiz çalışması bulunmaktadır. Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi´nde bulunan eserlerden; Nahiv alanında 200 adet, Sarf alanında 98 adet, Belāgat alanında ise 33 adet eser incelenmiştir. Bu alanda çalışma yapan araştımacılar ve yeni nesiller için bir ışık olacağını ümit ediyoruz.

Ders döneminde Prof. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ, Doç. Dr. Ömer ACAR, Doç. Dr. Yaşar DAŞKIRAN, Dr. İbrahim FİDAN, Juri Üyesi Doç. Dr. İbrahim ÖZAY hocalarıma, beni her zaman destekleyen, teşvik eden muhterem dostum, arkadaşım Dr. İsa AKALIN´a, dualarıyla yanımda olan aileme, tez çalışma süresince bize değerli katkılarıyla yol gösteren kıymetli tez danışman hocam Prof. Dr. Salih Zafer KIZIKLI'ya teşekkür ederim.

Abdullah CENGİZ

Ankara – 2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....
TEZ DOĞRULUK BEYAN SAYFASI..... I
ÖN SÖZ..... II
KISALTMALAR..... XVI
RESİMLER LİSTESİ..... XVIII
TABLOLAR LİSTESİ..... XVIII

GİRİŞ

1. Araştırma Konusu ve Problem..... 1
2. Araştırma Konusu Hakkında Kapsam, Sınırlılıklar ve Başlıca Araştırmalar..... 2
3. Yöntem..... 3
4. Amaç..... 3
5. El Yazmaların Önemi ve Korunması..... 3
6. Yazma Eserlerle İlgili Temel Kavramlar..... 5
7. Arapça Yazı Çeşitleri..... 6
8. Osmanlı Medreselerinde Okutulan Arapça Dil Öğretimine Yönelik Kitaplar ve Dil Öğretimine Katkıları..... 6
9. Yusuf Ağa Kütüphanesi Tarihçesi..... 9

BİRİNCİ BÖLÜM

KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ NAHİV İLMİ İLE İLGİLİ ESERLERİN İNCELENMESİ

1.1. NAḤİV İLMİ.....12
1.1.1. el-ʿAvāmil (العوامل).....13
1.1.2. el-İẓhār (الإظهار).....15
1.1.3. el-Kāfiye (الكافية).....15
1.1.4. el-Elfiyye (الألفية).....16
1.1.5. el-Mufaṣṣal (المفصل).....16
1.2. KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ NAHİV İLMİ İLE İLGİLİ ESERLER.....17
1.2.1. el-ʿAvāmilu ʾl-Cedīd العوامل الجديد..... 17
1.2.2. el-ʿAvāmilu ʾl-Cedīd العوامل الجديد..... 17

1.2.3. el-ʿAvāmilu´l-Cedīd العوامل الجديد 18
1.2.4. el-ʿAvāmilu´l-Cedīd العوامل الجديد 18
1.2.5. el-ʿAvāmilu´l-Cedīd العوامل الجديد 19
1.2.6. el-ʿAvāmilu´l-Cedīd العوامل الجديد 19
1.2.7. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 20
1.2.8. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 20
1.2.9. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 21
1.2.10. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 21
1.2.11. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 21
1.2.12. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 22
1.2.13. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 22
1.2.14. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 23
1.2.15. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة 23
1.2.16. el-ʿAvāmil fī´n-Naḥv العوامل في النحو 24
1.2.17. el-ʿAvāmil fī´n-Naḥv العوامل في النحو 24
1.2.18. Şerḥu Dībāceti´l- Miṣbāḥ شرح ديباجة المصباح 24
1.2.19. Dībāce ديباجة 25
1.2.20. el-Elfiyyetu fī´t-Taʿbīr الألفية في التعبير 25
1.2.21. el-Elfiyyetu fī´n-Naḥv الألفية في النحو 26
1.2.22. el-Elfiyye الألفية 27
1.2.23. el-Elfiyye الألفية 27
1.2.24. Evżāḥu´l-Mesālik İle´l-Elfiyyeti İbn-i Mālik أوضح المسالك إلى الألفية ابن مالك 28
1.2.25. Fetḥu´l Esrār fī Şerḥi´l-Iẓhār فتح الأسرار في شرح الإظهار 28
1.2.26. Fevāʾidu´l- Vāfiye bi-Ḥalli Muşkilāti´l-Kāfiye فوائد الوافية بحل مشكلات الكافية 29
1.2.27. el-Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye الفوائد الضيائية 29
1.2.28. el-Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye الفوائد الضيائية 30
1.2.29. el-Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye الفوائدالضيائية 30
1.2.30. el-Fevāʾidu´ż- Żiyāʾiyye الفوائدالضيائية 31
1.2.31. el- Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye (Şerh-i Kāfiye) الفوائد الضيائية 31
1.2.32. el-Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye (Kāfiye Şerhi) الفوائد الضيائية 31
1.2.33. el-Fevāʾidu´ż-Żiyā´iyye (Kāfiye Şerhi Molla Cāmī) الفوائد الضيائية 32
1.2.34. el-Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye الفوائد الضيائية 32
1.2.35. Ḥāşiye ʿale´l-Fevāʾidi´ż-Żiyāʾiyye حاشية على الفوائد الضيائية 33

1.2.36. Ḥāşiye ʿale´l-Cāmī حاشية على الجامي 33
1.2.37. Ḥāşiye ʿale´l-Cāmī حاشية على الجامي 34
1.2.38. Ḥāşiye ʿale´l-Cāmī حاشية على الجامي 34
1.2.39. Ḥāşiye Molla Cāmī حاشية ملا جامي 35
1.2.40. Ḥāşiye´l-ʿIşam ʿale´l-Cāmī حاشية العصام على الجامي 35
1.2.41. Ḥāşiye´l-ʿIşām ʿāle´l-Cāmī حاشية العصام على الجامي 36
1.2.42. Ḥāşiye ʿale´l-Cāmī حاشية على الجامي 36
1.2.43. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi Dībāceti´l-Mışbāḥ حاشية على شرح ديباجة المصباح 37
1.2.44. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi´l-Kāfiye حاشية على شرح الكافية 37
1.2.45. Ḥāşiye ʿale´l-Cāmī حاشية على الجامي 38
1.2.46. Ḥāşiye ʿale´l-Kāfiye حاشية على الكافية 38
1.2.47. Ḥāşiye ʿale´l-Fevāʾidi´ż-Żiyāʾiyye حاشية على الفوائد الضيائية 38
1.2.48. Ḥāşiye ʿale´l-Fevaʾidi´ż-Żiyāʾiyye حاشية على الفوائد الضيائية 39
1.2.49. Ḥāşiye ʿale´l-Fevaʾidu´ż-Żiyaʾiyye حاشية على الفوائد الضيائية 39
1.2.50. Ḥāşiye ʿale´l-Fevāʾidi´ż-Żiyāʾiyye حاشية على الفوائد الضيائية 40
1.2.51. Ḥāşiye ʿale´l-Ḥāşiyetī´l-Ḥıṭāī ʿale´l-ʿAvāmili´l-Muḫtaşarı´s-Seyyid
حاشية على الحاشية الحطائي على العوامل المحتصر السيد 40
1.2.52. Ḥāşiye fī´n-Naḥv حاشية في النحو 40
1.2.53. el-İfṣāḥ الإفصاح 41
1.2.54. el-İṣlāh fī Şerḥi Dībāceti´l- Mişbāḥ الإصلاح في شرح ديباجة المصباح 41
1.2.55. el-İftitāḥ fī Şerḥi´l-Mişbāḥ الإفتتاح في شرح المصباح 42
1.2.56. el-İftitāḥ fī Şerḥi´l-Mişbāḥ الإفتتاح في شرح المصباح 42
1.2.57. el-Işlāḥ fī Şerḥi Dībāceti´l-Mişbāḥ الإصلاح في شرح ديباجة المصباح 43
1.2.58. el-Işlāḥ fī Şerḥi Dībāceti´l-Mişbāḥ الإصلاح في شرح ديباجة المصباح 43
1.2.59. el-İfṣāḥu fī İʿrābi´l-Kāfiye الإفصاح في إعراب الكافية 43
1.2.60. İʿrābu´l-Elfiyye (Temrīn et-Tullāb fi Şamāʿati´l-İʿrāb) إعراب الألفية 44
1.2.61. el-İʿrāb ʿan Ḳavāʿidi´l-İʿrāb الإعراب عن قواعد الإعراب 44
1.2.63. Ḳavāʿidu´l-İʿrāb قواعد الإعراب 45
1.2.64. Ḳavāʿidu´l-İʿrāb قواعد الإعراب 46
1.2.65. Ḳavāʿidu´l-İʿrāb قواعد الإعراب 46
1.2.66. Ḫulāṣatu´l-İʿrāb خلاصة الإعراب 47
1.2.67. Mufīdu´l-İʿrāb مفيد الإعراب 47
1.2.68. Muġnī´l-Lebīb ʿan Kutubi´l-Eʿārīb مغني اللبيب عن كتب اللأعاريب 47

1.2.69. İẓhār u´l-Esrār إظهار الأسرار 48
1.2.70. İẓhāru´l-Esrār إظهار الأسرار 48
1.2.71. Keşfu´l-Esrār fī Şerḥi´l-İẓhār كشف الأسرار في شرح الإظهار 49
1.2.72. İẓhāru´l-Esrār إظهار الأسرار 49
1.2.73. İẓhāru´l-Esrār إظهار الأسرار 50
1.2.74. İẓhāru´l-Esrār إظهار الأسرار 50
1.2.75. Keşfu´l-Esrār fī Şerhi´l-İẓhāri´l-Esrār كشف الأسرار في شرح الإظهار الأسرار 51
1.2.76. İẓhāru´l-Esrār إظهار الأسرار 51
1.2.77. Lubbu´l-Elbāb fī Taḥrīri´l-Enṣāb لب الألباب في تحرير الأنصاب 51
1.2.78. Keşfu´l-İʿrāb fī Şerḥi´l-Lubāb كشف الإعراب في شرح اللباب 52
1.2.79. Kifāyetu´l- Kātib ve Nihāyetu´ r- Rātıb كفاية الكاتب ونهاية الراتب 52
1.2.80. Kitāb-u Sībeveyhi fī´n-Naḥv كتاب سيبويه في النحو 53
1.2.81. el-Kāfiye الكافية 53
1.2.82. el-Kāfiye الكافية 54
1.2.83. el-Kāfiye الكافية 54
1.2.84. el-Kāfiye الكافية 55
1.2.85. el-Kāfiye الكافية 55
1.2.86. el-Kāfiye الكافية 56
1.2.87. el- Kāfiye الكافية 57
1.2.88. el-Kāfiye الكافية 57
1.2.89. el- Kāfiye الكافية 58
1.2.90. Metn-i Kafiye متن كافية 58
1.2.91. Kāfiyetu fī´n-Nahv كافية في النحو 59
1.2.92. İʿrāb-ı Sureti´ l-Fātiḥa ve´l- Kitabi´l-Kāfiye (İfṣāh) إعراب سورة الفاتحة والكتاب الكافية 59
1.2.93. Ḳavāidu fī´n-Naḥv قواعد في النحو 60
1.2.94. Keşfu´l-Ḳınāʿi ʿale´l- Ḳavāʿidi´l-İʿrāb كشف القناع على القواعد الإعراب 60
1.2.95. Keşfu´l-Ḳınāʿi fī Şerḥi´l-Ḳavāʿidi´l-İʿrāb كشف القناع في شرح القواعد الإعراب 61
1.2.96. Kitābu´l-Ebhūr ʿale´l-Mufaṣṣal Nāhivā كتاب الأبهور على المفصل ناهوى 61
1.2.97. Kitābu´l-Muʿrib fi Tertībi´l-Muʿrib كتاب المعرب في ترتيب المعرب 62
1.2.98. Kitābu´ż-Żavʾi Şerḥi´l-Miṣbāḥ كتاب الضوء شرح المصباح 62
1.2.99. Kitabu Żavʾi´l-Miṣbāḥ fi´n-Naḥv كتاب ضوء المصباح في النحو 63
1.2.100. Kitābu Dībāceti´l-Miṣbāḥ كتاب ديباجة المصباح 63
1.2.101. Kitābu´l-Unmūzec كتاب الأنموزج 64

1.2.102. Menhecu´s-Sālik ile´l-Elfiyyeti İbn-i Mālik منهج السالك إلى الألفية ابن مالك 64
1.2.103. Menhecu´s-Sālik İle´l-Elfiyyeti İbn-i Mālik منهج السالك إلى الألفية ابن مالك 65
1.2.104. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv المصباح في النحو 65
1.2.105. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv المصباح في النحو 65
1.2.106. el- Miṣbāḥ المصباح 66
1.2.107. el- Miṣbāḥ المصباح 66
1.2.108. el-Miṣbāḥ المصباح 66
1.2.109. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv المصباح في النحو 67
1.2.110. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv المصباح في النحو 67
1.2.111. el-Miṣbāḥ المصباح 68
1.2.112. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv المصباح في النحو 68
1.2.113. el-Miṣbāḥ المصباح 69
1.2.114. Muntehe´l-Erīb Şerḥi Muġnī´l-Lebīb منتهى الأريب شرح مغني اللبيب 69
1.2.115. Muġnī´l-Lebīb (Nahiv) مغني اللبيب 70
1.2.116. Muntehe´l-Erīb ʿalā Şerḥi Muġnī´l-Lebīb منتهى الأريب على شرح مغني اللبيب 70
1.2.117. Mevāhibu´l-ʿAbīd Şerhi Muġnī´l-Lebīb مواهب العبيد شرح مغني اللبيب 71
1.2.118. Muġnī´l-Lebīb مغني اللبيب 71
1.2.119. Muġnī´l-Lebīb ʿan Kutubi´l-Eʿārib مغني اللبيب عن كتب الأعارب 72
1.2.120. Muʿribu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd معرب العوامل الجديد 72
1.2.121. Mūʿribu´l ʿAvāmili´l-Cedīd معرب العوامل الجديد 73
1.2.122. Muʿribu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd معرب العوامل الجديد 73
1.2.123. Muʿribu ʿale´l-ʿAvāmili´ l-Cedīd معرب على العوامل الجديد 74
1.2.124. Muʿribu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd معرب العوامل الجديد 74
1.2.125. Mufaṣṣal fī´n-Naḥv مفصل في النحو 75
1.2.126. Mufaṣṣal fī´n-Naḥv مفصل في النحو 75
1.2.127. Mufaṣṣal fī´n-Naḥv مفصل في النحو 76
1.2.128. Mufaṣṣal fī´n-Naḥv مفصل في النحو 76
1.2.129. Netāyicu´l-Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār نتايج الأفكار في شرح الإظهار 76
1.2.130. Netāyicu´l-Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār نتايج الأفكار في شرح الإظهار 77
1.2.131. Netāyicu´l-Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār نتايج الأفكار في شرح الإظهار 77
1.2.132. Netāyicu´l-Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār نتايج الأفكار في شرح الإظهار 78
1.2.133. en-Naḥv النحو 78
1.2.134. en-Naḥv النحو 79

1.2.135. en-Naḥv النحو 79
1.2.136. Risāletu´n-Naḥv رسالة النحو 79
1.2.137. Risāletu´l-Ebyāt Şerhi Dībāceti´l-Miṣbāḥ رسالة الأبيات شرح ديباجة المصباح 80
1.2.139. Şerḥu Şevāhidi Muġnī´l-Lebīb شرح شواهد مغني اللبيب 80
1.2.140. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 81
1.2.141. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 82
1.2.142. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 82
1.2.143. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 83
1.2.144. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 83
1.2.145. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العواملالجديد 84
1.2.146. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 84
1.2.147. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 85
1.2.148. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 85
1.2.148. Şerhu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 86
1.2.149. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd شرح العوامل الجديد 86
1.2.150. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Curcānī شرح العوامل الجرجاني 87
1.2.151. Şerḥu´l-ʿAvāmil شرح العوامل 87
1.2.152. Şerḥu´l-Elfiyye شرح الألفية 87
1.2.153. Şerḥu´l-Elfiyyāti´l-İʿrābī شرح الألفيات الإعرابي 88
1.2.154. Şerḥu´l-Elfiyyeti İbn-i Mālik شرح الألفية ابن مالك 88
1.2.155. Şerḥu´l-Elfiyyeti İbn-i Mālik شرح الألفية ابن مالك 89
1.2.156. Dībācetu´l-Miṣbāḥ fī Fevāʾidi´l-Ġarībi´l-Miftāḥ 89
1.2.157. Ḫulāṣatu´l- İʿrāb خلاصة لإعراب 90
1.2.158. Muʿribu´l-Kāfiye معرب الكافية 90
1.2.159. Mufīdu´l- İʿrāb مفيد الإعراب 91
1.2.160. Şerhu´l-Kāfiye fī´l-ʿİlmi´l-İʿrāb شرح الكافية في العلم الإعراب 91
1.2.161. Nukhetu ʿale´l-Elfiyeti´l-Kāfiye ve´ş-Şāfiye ve Nuzhetu´ż-Żeheb 91
1.2.162. Şerḥu´l-Kāfiye شرح الكافية 92
1.2.163. Şerḥu´l-ʿİṣām ʿale´l-Kāfiye شرح العصام على الكافية 93
1.2.164. Şerḥu´l-Kāfiye شرح الكافية 93
1.2.165. Şerḥu´l-Kāfiye شرح الكافية 93
1.2.166. Şerḥu´l-Kāfiye شرح الكافية 94
1.2.167. el-Hindī ʿale´l- Kāfiye الهندي عل الكافية 94

1.2.168. Şerḥu´l-Kāfiye شرح الكافية 95
1.2.169. Muḫtaṣaru´l-Kāfiye مختصر الكافية 95
1.2.170. el-Fetḥu´l Menziletu´l-Meṣānī li Şerḥi´l-Aḳṣe´l-Emānī
الفتح المنزملة المثاني لشرح الأقصى الأماني 96
1.2.171. Şerḥu´l-Miṣbāḥ شرح المصباح 96
1.2.172. Şerḥu´l-Miṣbāḥ شرح المصباح 97
1.2.173. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi´l- Miṣbāḥ حاشية على شرح المصباح 97
1.2.174. Şerḥu´l-Ḳavāʿidi´l-İʿrāb شرح القواعد الإعراب 97
1.2.175. Şerḥu Ḳavāʿidi´ l-İʿrāb شرح قواعد الإعراب 98
1.2.176. Şerḥu´l-Ḳavāʿidi´l-İʿrāb شرح القواعد الإعراب 98
1.2.177. Şerḥu´l-Ḳavāʿidi´l-İʿrāb شرح القواعد الإعراب 99
1.2.178. Şerḥu´l Ebyātı Ḳavāʿidi´ż-Żiyāʾiyye شرح الأبيات قواعد الضيائية 99
1.2.179. Şerḥu Lubbi´l-Elbāb fī ʿİlmi´l-İʿrāb شرح لب الألباب في علم الإعرهب 99
1.2.180. Şerḥu´l-Lubāb شرح اللباب 100
1.2.181. Şerḥu´l-Miṣbāḥ شرح المصباح 100
1.2.182. Şerḥu´l-Unmūzec شرح الأنموزج 101
1.2.183. Şerḥu´l-Unmūzec شرح الأنموزج 101
1.2.184. Şerḥu´l-Unmūzec fī´n-Naḥv شرح الأنموزج في النحو 101
1.2.185. Şerḥu´l-Unmūzec شرح الأنموزج 102
1.2.186. Şerḥu Dībāceti´l Mutevaṣṣıṭ شرح ديباجة المتوصط 102
1.2.187. Şerḥu Dībāceti´ż-Żavʾi شرح ديباجة الضوء 103
1.2.188. Taʿliḳ el-Fevāşıl ʿale´l-İʿrābi´l-ʿAvāmil تعليق الفواصل على الإعراب العوامل 103
1.2.189. Tevżiḥu´l- İʿrāb fī Şerḥi Ḳavāʿidi´l-İʿrāb توضيح الإعراب في شرح القواعد الإعراب 104
1.2.190. et-Taṣrīḥ bi-Mażmūni´t-Tevżīḥ (Şerhu Elfiye) التصريح بمضمون التوضيح 104
1.2.191. Tuḥfetu´l- Ġarīb fī´l-Kelām ʿalā Muġnī´l-Lebīb تحفة الغريب في الكلام على مغني اللبيب 105
1.2.192. Tuḥfetu´l-Erīb fī Ḥalli Müşkilāti Muġnī´l-Lebīb تحفة الأريب في حل مشكلا ت مغني اللبيب 105
1.2.193. Tuḥfetu´l- Ġarīb fī´l-Kelām ʿalā Muġnī´l-Lebīb تحفة الغريب في الكلام على مغني اللبيب 106
1.2.194. el-Unmūzec الأنموزج 106
1.2.195. el-Vāfiyyetu fī Şerḥi´l-Kāfiye الوافية في شرح الكافية 106
1.2.196. el-Vāfiyyetu fī Şerḥi´l-Kāfiye الوافية في شرح الكافية 107

1.2.197. Vāfiyyetu Şerḥu´l-Kāfiye وافية شرح الكافية 107
1.2.198. el-Vāfiyyetu fī Şerḥi´l- Kāfiye الوافية في شرح الكافية 108
1.2.199. el-Vāfiyyetu fī Şerḥi´l-Kāfiye الوافية في شرح الكافية 108
1.2.200. Żavʾu´l-Miṣbāḥ ضوء المصباح 109

İKİNCİ BÖLÜM
KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ SARF İLMİ İLE İLGİLİ ESERLERİN İNCELENMESİ

2.1. ŞARFʿİLMİ……110
2.1.1. el-Binā (البناء)..……..111
2.1.2. el-Emşile (الأمثلة)……...111
2.1.3. el-Maḳṣūd (المقصود)……112
2.1.4. el-ʿİzzī (العزي)……112
2.1.5. Merāḥu´l-Ervāḥ (مراح الأرواح)……..112
2.1.6. eş-Şāfiye (الشافية)……112
2.2. KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ SARF İLMİ İLE İLGİLİ ESERLER……..113
2.2.1. Bināʾu´l-Efʿāl (بناء الأفعال) 113
2.2.3. el-Binā البناء 114
2.2.4. el-Binā البناء 114
2.2.5. el-Binā البناء 114
2.2.6. Binā Şerḥu´l- Kefevī بناء شرح الكفوي 115
2.2.7. el-Emşiletu´l-Muḫtelife الأمثلة المختلفة 115
2.2.10. el-Emşile الأمثلة 116
2.2.11. el-Emşile الأمثلة 117
2.2.12. el-Emşile الأمثلة 117
2.2.13. el-Emşile الأمثلة 117
2.2.14. el-Emşiletü Cumūʿul-Ḳıllāt ve´l-Keşrāt الأمثلة جموع القلات و الكثرات 118
2.2.15. el-ʿİzzī العزي 118
2.2.16. el-ʿİzzī العزي 119
2.2.17. el-ʿİzzī العزي 119
2.2.18. Ezhāru´ş-Şurūḥ ʿale´l-ʿİzzī أزهار الشروح على العزي 120
2.2.20. el-ʿİzzī العزي 120

2.2.21. el-ʿİzzī fī´t-Taṣrīf العزي في التصريف 121
2.2.22. ʿİlmu´ṣ-Ṣarf علم الصرف 121
2.2.23. ʿİlmu´ṣ-Ṣarf علم الصرف 122
2.2.24. ʿİlmu´ṣ-Ṣarf علم الصرف 122
2.2.25. Kitābū´l-İḳlīd (Şerhu Mufaṣṣal) كتاب الإقليد 123
2.2.26. Kitābu´l-Īżāh (Şerhu Mufaṣṣal) كتاب الإيضاح 123
2.2.27. el-Maḳṣūd المقصود 123
2.2.28. el-Maḳṣūd المقصود 124
2.2.29. el-Maḳṣūd المقصود 124
2.2.30. el-Maḳṣūd المقصود 125
2.2.31. el-Maḳṣūd المقصود 125
2.2.32. el-Maḳṣūd المقصود 126
2.2.33. el-Maḳṣūd المقصود 126
2.2.34. Merāḥu´l-Ervāḥ مراح الأرواح 126
2.2.35. Merāḥu´l-Ervāḥ مراح الأرواح 127
2.2.36. Merāḥu´l-Ervāḥ مراح الأرواح 127
2.2.37. Merāḥu´l-Ervāḥ مراح الأرواح 128
2.2.38. Şerḥu´l-Binā ʾi´l-Ef ʿāl شرح البناء الأفعال 128
2.2.39. Şerḥu´l-Binā شرح البناء 128
2.2.40. Şerḥu´l-Binā شرح البناء 129
2.2.41. Şerḥu´l-Binā ʾi´l-Kefevī شرح البناء الكفوي 129
2.2.42. Şerḥu´l-Emṣileti´l-Muḫtelife شرح الأمثلة المختلفة 130
2.2.43. Şerḥu´l-Emṣile شرح الأمثلة 130
2.2.44. Şerḥu´l-Emṣile شرح الأمثلة 130
2.2.45. Şerḥu Emṣileti´l-Muḫtelife شرح الأمثلة المختلفة 131
2.2.46. Şerḥu´l-Emṣile شرح الأمثلة 131
2.2.47. Şerḥu Ṣaġīri´l-ʿİzzī شرح صغير العزي 132
2.2.48. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 132
2.2.49. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 133
2.2.51. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 134
2.2.52. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 134
2.2.53. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 135
2.2.54. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 135

2.2.55. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 136
2.2.56. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 136
2.2.57. Şerḥu´l-ʿİzzī شرح العزي 136
2.2.58. Şerḥu Muḫtasaru´t-Taṣrīf (Şerḥu´l-ʿİzzī) شرح مختصر التصريف 137
2.2.59. Müferrihatu´ l-Ḳulūb fī Şerḥi´ l-Maḳṣūd مفرحة القلوب في شرح المقصود 137
2.2.60. Maṭlūb (Şerḥu´l-Maḳṣūd) مطلوب 138
2.2.61. Ḥāşiye Maḳṣūd حاشية مقصود 138
2.2.62. el-Maṭlūb fī Şerḥi´l-Maḳṣūd المطلوب في شرح المقصود 139
2.2.63. Enʿām el-Enẓār ʿale´l-Maḳṣūd أنعام الأنظار على المقصود 139
2.2.64. Şerḥu Merāḥi´l-Ervāḥ شرح مراح الأرواح 140
2.2.65. Felāḥ fī Şerḥi´ l-Merāḥ فلاح في شرح المراح 140
2.2.66. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi Merāḥi´ l-Ervāḥ حاشية على شرح مراح الأرواح 141
2.2.67. Şerḥu´l- Merāḥ شرح المراح 141
2.2.68. Şerḥu´l-Merāḥi´l-Ervāḥ شرح المراح الأرواح 141
2.2.69. Şerḥu´l-Merāḥ شرح المراح 142
2.2.70. Şerḥu´l-Merāḥ شرح المراح 142
2.2.71. Şerḥu´l-Merāḥi´l-Ervāḥ شرح المراح الأرواح 143
2.2.72. Şerḥu´l-Merāḥ شرح المراح 143
2.2.74. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi´l-Merāḥ حاشية على شرح المراح 144
2.2.75. Şerḥu Merāḥi´l-Ervāḥ شرح مراح الأرواح 144
2.2.76. Risālātu´l-Ebyāt fī Merāḥi´l-Ervāḥ رسالات الأبيات في مراح الأرواح 145
2.2.77. Rūḥu´ş-Şurūḥ روح الشروح 145
2.2.78. Rūḥu´ş-Şurūḥ ʿale´l-Maḳṣūd روح الشروح على المقصود 146
2.2.79. Rūhu´ş-Şurūh روح الشروح 146
2.2.80. Rūḥu´ş-Şurūḥ ʿale´l-Maḳṣūd روح الشروح على المقصود 146
2.2.81. Şāfīyetu fī´ṣ-Ṣarf شافية في الصرف 147
2.2.82. Şerḥu Şāfiye شرح شافية 147
2.2.83. eṣ-Ṣāfiyetu fī Şerḥi´ş-Şāfiye الصافية في شرح الشافية 148
2.2.84. Şerḥu´ş-Şāfiye شرح الشافية 148
2.2.85. Şerḥu´ş-Şāfiye شرح الشافية 148
2.2.86. Şāfīyetu fī´ṣ-Ṣarf شافية في الصرف 149
2.2.87. Şerḥu´ş-Şāfiye شرح الشافية 149
2.2.88. Şāfīyetu fī´ṣ-Ṣarf شافية في الصرف 150

2.2.89. Şerḥu´ş-Şāfiye شرح الشافية 150
2.2.90. Şerḥu´ş-Şāfiye شرح الشافية 150
2.2.91. Şāfiyetü fī´ṣ-Ṣarf شافية في الصرف 151
2.2.92. Menāḥu´l-Kāfiye fī Şerḥi´ş-Şāfiye مناح الكافية في شرح الشافية 151
2.2.93. Şāfīyetu fī´ṣ-Ṣarf شافية في الصرف 152
2.2.94. Şāfīyetu fī´s-Sarf شافية في الصرف 152
2.2.95. Metnu´ş-Şāfiye متن الشافية 152
2.2.96. Şerḥu´ş-Şāfiye شرح الشافية 153
2.2.97. Kifayetu ʿale´l-Mubtedī fī´t-Taṣrīf كفاية على المبتدي في التصريف 153
2.2.98. Ḥalli Esrāri´l-Aḥyār ʿalā Nebe'i´l-İẕhār el-Esrār حل أسرار الأخيار على نباء الإظهار الأسرار 154

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ BELĀGAT İLMİ İLE İLGİLİ ESERLERİN İNCELENMESİ

3.1. BELĀGAT İLMİ (علم البلاغة)..... 155
3.1.1. Miftāhu'l-ʿUlūm (مفتاح العلوم)..... 156
3.1.2. Telḫīsu'l-Miftāh (تلخيص المفتاح)..... 156
3.1.3. el-Muṭavvel (المطول)..... 156
3.2. KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ BELĀGAT İLMİ İLE İLGİLİ ESERLER..... 157
3.2.1. Ḥāşiye ʿalā Evāīli´l-Muḫtaṣar حاشية على أوائيل المختصر 157
3.2.2. Muḫtaṣaru´l-Meʿānī مختصر المعاني 157
3.2.3. Ḥāşiye ʿale´l-Muḫtaṣar حاشية على المختصر 158
3.2.4. Muḫtaṣaru´l-Meʿānī (Şerhu Telḫīṣ) 158
3.2.5. Ḥaşiyetu ʿle´l-Muḫtaṣar حاشية على المختصر 159
3.2.6. Ḥāşiye ʿale´l-Muḫtaṣar حاشية على المختصر 159
3.2.7. Muḥtaṣaru´l-Meʿānī مختصر المعاني 160
3.2.8. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 160
3.2.9. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 161
3.2.10. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 161
3.2.11. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 162
3.2.12. Hāşiyetu ʿale´ l-Muṭavvel حاشية على المطول 162

3.2. 13. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 163
3.2.14. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 163
3.2.15. Muʿavvel Ḥāşiye ʿale´l–Muṭavvel معول حاشية على المطول 164
3.2.16. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 164
3.2.17. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 165
3.2.18. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 165
3.2.19. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 166
3.2.20. Ḥāşiye ʿalā Şerhi Telḫīṣi´l-Miftāḥ حاشية على شرح تلخيص المفتاح 166
3.2.21. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 167
3.2.22. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول 167
3.2.23. Mulaḫḫaṣu Telḫīsu´l-Miftāḥ ملخص تلخيص المفتاح 168
3.2.24. Telḫīsu´l-Miftāḥ تلخيص المفتاح 168
3.2.25. Ḥāşiyetu´s-Seyyid ʿale´l-Muṭavvel حاشية السيد على المطول 169
3.2.26. Kitabu´l- İżāh fī´l Me´ānī كتاب الإيضاح في المعاني 169
3.2.27. Şerḥu Ebyātı´l- Īżāḥ شرح أبيات الإيضاح 169
3.2.28. İfṣāḥ fī Şerḥi Şevāhīdi´l-Miftāḥ إفصاح في شرح شواهيد المفتاح 170
3.2.29. Muḫtaṣaru´l- Meʿānī Şerhi Telḫīṣi´l–Miftāḥ مختصر المعاني شرح تلخيص المفتاح 170
3.2.30. Şerḥu Miftāḥı´l- ʿUlūm شرح مفتاح العلوم 171
3.2.31. ʿArūsu´l- Efrāḥ fī Şerhi Telḫīṣi´l-Miftāḥ عروس الأفراح في شرح تلخيص المفتاح 171
3.2.32. Miftāḥu´l–ʿUlūm مفتاح العلوم 172
3.2.33. Resā´ilu´l-Maḥāli´l–İmtiḥān رسائيل المحال الإمتحان 172

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GRAFİK VERİ ANALİZ YORUM

4.1. Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Nahiv Alanı ile İlgili Eserlerin Analizi 174
4.2. Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Sarf Alanı ile İlgili Eserlerin Analizi 175
4.3. Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Belāgat Alanı ile İlgili Eserlerin Analizi 176
4.4. Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Eserlerin Müellifleri ile İlgili Analiz 177
4.5. Yusuf Ağa Kütüphanesi´nde Bulunan Eserlerin İstinsah Kayıtlarına Göre Yüzyıl Dağılımı 181
SONUÇ 182
ÖZET 184
ABSTRACT 185

EKLER **186**
EK-1…….. 186
EK-2…. 187
EK-3… 188
EK-4… 189
EK-5… 190
EK-6… 191
EK-7… 192
EK-8… 193
EK-9… 194
KAYNAKÇA **195**

KISALTMALAR

a.g.e :Adı geçen eser

bk. :Bakınız.

bs. : Baskı

a.e. : Aynı eser

bk. : Bakınız.

bs. : Baskı.

b. y. : Basım yeri yok.

c. : Cilt.

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.

Ed. : Editör.

H. : Hicri.

Haz. : Hazırlayanlar.

Hz. : Hazreti.

M. : Miladi.

ö. : Ölüm

S. : sayı.

s. : sayfa.

s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem.

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı.

Trc. : Tercüme eden.

vb. : ve benzeri

Yay. : Yayınları.

b. : Bin, ibn (oğlu)

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ء : ʾ

ث : Ṯ ṯ

ح : Ḥ ḥ

خ : Ḫ ḫ

ذ : Ẕ ẕ

ص : Ṣ ṣ

ض : Ż ż Ḍ ḍ

ط : Ṭ ṭ

ظ : Ẓ ẓ

ع : ʿ

غ : Ġ ġ

ق : Ḳ ḳ

ك : Ñ ñ

Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri aşağıdaki gibi gösterilmiştir:

ا :Ā ā â و : Ū ū ى : Ī ī

RESİMLER LİSTESİ

Resim1. Yusuf Ağa kütüphanesi kuzey batı cephe fotoğrafı

Resim 2. Yusuf Ağa kütüphanesi kitabesi fotoğrafı

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4. 1. Nahiv kitapları ile ilgili eser, şerh ve haşiye listesi.

Tablo 4. 2. Sarf kitapları ile ilgili eser, şerh ve haşiye listesi.

Tablo 4. 3. Belāgat kitapları ile ilgili eser, şerh, haşiye listesi.

Tablo 4.4. Tesbiti yapılabilen Müelliflerin doğum, ölüm yerleri ve ölüm tarihleri.

Tablo 4. 5. Müelliflerin bölgelere göre dağılımı.

Tablo 4.6. Tesbiti yapılabilen kitapların 50 yıllık dönemler halinde istinsah kayıtları.

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4. 1. Nahiv eserleri.

Grafik 4.2. Sarf eserleri.

Grafik 4.3. Belāgat eserleri.

Grafik 4. 4. Müelliflerin yüzde oranları dağılımı.

Grafik 4.5. Tesbiti yapılabilen istinsah kayıtlarının yüzde oranları.

GİRİŞ

Türk-İslām medeniyeti, Arap Dili ve Belāgati´ne özel bir ihtimam göstermiş, bunun için saygın kurumlar oluşturmuştur. Kütüphaneler bu kurumların başında gelmektedir. Arap Dili ve Belāgati, İslām toplumlarının özellikle ortak din dili olması nedeniyle Türk-İslām tarihinde de, eğitim öğretim kurumlarında ve kütüphanelerinde özel bir ilgiye mazhar olagelmiştir.

Müellifler, eserlerini genelde Arapça telif etmişlerdir. Yazılan bu eserlerden yeterince istifāde etmek için onları titiz bir şekilde korumak ve sonraki nesillere güvenle ulaştırmak gerekmektedir. Bu bağlamda kütüphaneler, asırlardır önemli bir görev üstlenmişlerdir. Bu noktadan hareketle Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Arap Dili Alanına Dair Nahiv, Sarf ve Belāgat ile ilgili Yazma Eserler üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Yazma kitaplarla ilgili kavramlar, Yusuf Ağa Kütüphanesi ve tarihçesi, Osmanlı Eğitim Sisteminde kullanılan Arapça gramer kitapları hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmada öncelikle Arap Dili ile ilgili olan eserler belirlenmiştir. Eser kayıt numaralarından eserlere, eser isimlerine, eserin müelliflerine ulaşılmıştır. Eserlerin Arapça isimleri, müelliflerinin Arapça yazılışı oluşturulmuştur. Eser ve müellif isimlerinin transkripsiyonu yapılmıştır. Daha sonra içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Aynı zamanda eserlerin müelliflerinin hayatları hakkında da bir çalışma yapılmış olup, kitap tanıtım akışını bozmamak için dipnotlarda belirtilmiştir.

1. Araştırma Konusu ve Problem

Yusuf Ağa Kütüphanesi´nde bulunan kitaplar, genel olarak ḥadis, tefsir, fıkıh, Arap grameri, edebiyat, kelām gibi alanlardadır. Yazıldığı dönemlerde Konya´da bulunan medreselerde okutulan bu kitaplar Osmanlı eğitim-öğretim sistemi hakkında bilgi vermektedir. Yazıldığı dönem (ağırlıklı olarak 17.-18. yüzyıl arasıdır. İstatistikī bilgiler dördüncü bölümde verilmiştir.) Arapça, gramer bilgisi, metinleri anlama ve çözmeye yönelik olarak okutulmuştur. Müderrisler, genelde bu iş için küçük yaşta Arapça ve Kur´an eğitimi alan insanlardır. O dönemlerde, tüm yurtta dil öğretimi için yeterli araç-gereç ve uygun ortam bulunamamaktadır. Konuşma, okuma, yazma tam olarak ölçülememektedir. Medreselerden mezun olanlar, bürokraside veya medreselerde görev almaktadır. Önem verilmesine rağmen yeterli bir eğitim elde edilememiştir. Çalışmamızın konusu, “Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Arap Dili

Alanına Dair Yazma Eserler" üzerine bir inceleme şeklindedir. Çalışmamızda, kütüphanede mevcut gramer kitapları, eserlerin tam künyeleri, müellifleri ve müstensihleri, eserlerin içerikleri, başlama ve bitiş cümleleri, yazma eserlerin fizikī özellikleri, telif ve istinsah tarihleri vb. özellikleri tavsif edilmeye çalışılacaktır.

2. Araştırma Konusu Hakkında Kapsam, Sınırlılıklar ve Başlıca Araştırmalar

Bu araştırmanın konusu, "Konya Yusuf Ağa Kütüphanesindeki Arap Dili Alanına Dair Yazma Eserlerin İncelenmesi" olarak belirlenmiştir. Kütüphanede bulunan hadis, tefsir, fıkıh, sosyal bilimler, şiir, kasīde, lügat ile ilgili eserler hacim nedeniyle kapsam dışı tutulacaktır. Daha önce kütüphane bünyesinde konu ile ilgili bir katalog çalışması bulunmasına rağmen eksik ve yanlışlıklar sebebiyle eserlere, eser isimlerine, müelliflere, eserlerin fiziksel özelliklerine tam olarak ulaşılamamaktadır. Bunun için öncelikle Kültür Bakanlığının *http://www.yazmalar.gov.tr/katalog-tarama* adresi ve kütüphanedeki kataloglardan istifade ederek eserlerin tespiti ve tasnifi yapılmaya çalışılmıştır. Nādir ve nādīde olan eserler öncelikli değerlendirilecektir. Çalışmanın kapsamı; eserlerin kısa içeriği, fiziksel özellikleri, müellifi hakkında kısa biyografiler ele alınacaktır. Sarf ve Nahiv eserleri ağırlıklı olarak incelenecektir. Belāgat ile ilgili eserlerden nādir olanlar seçilecektir. Yapılan çalışmalar değerlendirilecektir.

Kütüphanelerdeki Arap Dili ve Belāgatıyla ilgili eserlerin tavsif ve tanıtımına dāir akademik çalışmalardan tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Murat Sula, Trabzon İl Halk Kütüphanesi'ndeki Arap Dili ve Belāgati Alanındaki Yazmalar ve Ali Kuşcu'nun Risāle fī'l-Mecāz ve´l-İstiāre´sinin Edisyon Kritiği, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Yüsek Lisans Tezi, İzmir, 2000.

İsmail Alan, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi´nde Bulunan Sarf ve Nahiv´e Dair Eserler, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.

Ahmet Saim Arıtan, Konya Müzelerinde Bulunan Selçuklu Ciltlerinin Özelliği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 1987.

Prof. Dr. Ahmet Ateş, (1952), Konya Kütüphanelerinde Varolan Bazı önemli El Yazmaları, Belleten Dergisi, 16, (61), Ankara: 49-130.

Müjgan Cumbur, (1963), Yusuf Ağa Kütüphanesi ve Kütüphane Vakfiyeleri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Dergisi 1(1), Ankara: 203–217.

3.Yöntem

Bu çalışmanın yöntemi bir kütüphane inceleme-araştırması şeklindedir. Çalışma, araştırma problemini gözlemleyici ve sentezleyici bir yaklaşımla inceleyen bir sürecin izlendiği nitel bir araştırmadır. Kütüphanedeki yazma eserlerin listeleri taranarak, konu kapsamında araştırılacak eserlerin listesi oluşturulacaktır. Nahiv, Sarf ve Belāgat eserleri alfabetik olarak sıralanacaktır. İlk ve son sayfaları okunarak özellikleri anlatılacaktır. Bursalı Mehmet Tahir´in "Osmanlı Müellifleri", DİA gibi kaynaklardan müellifler hakkında kısa bilgiler verilecektir. Son bölümde veri ve analiz çalışması yapılacaktır.

4. Amaç

Amacımız, "Yusuf Ağa Kütüphanesinde hangi eserler bulunmaktadır? Eserlerin müellifleri kimlerdir? Dil eğitimi için hangi eserler yazılmıştır? Kitapların telifi için hangi usul ve esaslar takip edilmiştir? Yusuf Ağa kimdir? Kütüphanenin Tarihçesi nedir?" gibi sorulara cevaplar bulabilmektir. Kütüphanenin, araştırmacılara, ilgililere ve Konya´da bulunan üniversite öğrencilerine tanıtımı amaçlanmıştır. Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Arap Dili alanına dair yazma eserler, kütüphanenin kurucusu Yusuf Ağa´nın hayatı ve yazma eserlerin müellifleri hakkında bilgilerin araştırılması hedeflenmiştir.

5. El Yazmaların Önemi ve Korunması.

Hz. Peygamber (s.a.v), yapılan savaşlar neticesinde alınan savaş esirlerini, topluma okuma-yazma öğretmeleri karşılığı serbest bırakmış, onları özgürlüklerine kavuşturmuştur. Bu durum, İslam´ın okuma-yazmaya verdiği önemi ziyadesiyle göstermektedir. Daha sonraki dönemlerde, yabancı devlet başkanlarına gönderilen mektuplar, Kur´an-ı Kerim´in istinsāhı, İslam medeniyetinde yazma kültürünün ve eserlerin oluşumu için temel teşkil etmiştir.

Müslümanların, İslām Dinine hassasiyeti, Kur´an dilinin Arapça oluşu, insanları, Arapça öğrenmeye sevketmiştir. Böylece Arapça, İslām dünyasında yaygınlık kazanmıştır.

Arap dilinin yayılışı iki şekilde olmuştur:

1. Yazı dili olması nedeniyle tüm İslām dünyasında,

2. Konuşma dili olması nedeniyle Afrika´da, Mısır´dan Fas´a kadar yayılmıştır.[1]

Arapça´nın yayılmasında, ana dili farklı olan toplumlarda Arapça yazılan eserlerin etkisi küçümsenemez. Yazma eserler, birçok aşamadan geçtikten sonra günümüze kadar çeşitli şekillerde korunmuştur. İslām dünyasında açılan medreselerin yanında kütüphanelerin kurulması da kitabın ulaşılabilir olmasını sağlamış, kitap, belge vb.´ni yazan, bunun için lüzumlu araç-gereci sağlayan kırtasīler, kātipler, verraklar, nessahlar, hattatlar ve müstensihler teşekkül etmiştir. İslām öncesinden başlayarak Müslümanlığın ilk zamanlarında önemli belgeler, papirüs (kırtas) üzerine yazılırdı.[2]

Yazılan eserlerin, ilk dönemlerde kişiler tarafından muhafazası sağlanırken daha sonra korunmaları, sistemli bir şekilde teşekkül eden kütüphaneler vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Kütüphanelerde aranan kitapların muhtevası için düzenlenmiş bir liste ihtiyacı hāsıl olmuştur.

İslām āleminde kütüphaneler, çoğunlukla vakıf aracılığı ile kurulduğu için çoğu kez vakfiyelere eklenen kitaplar ve kayıtları ilk katalogları oluşturmaktaydı. Kitap ve yazar isminden oluşan listeler, kütüphanelerin kitap durumunu ibraz ettiğinden sayımlarda da kullanılmaktadır. Ancak daha sonraki dönemlerde yeni kataloglarla, bağımsız olarak da hazırlanmıştır.[3]

Bütün bu çalışmaların yanısıra İslām Bilimleri Tarihi uzmanı Fuat Sezgin, kataloglarla ilgili şu düşüncelerini ifade etmiştir:

"19. asrın ikinci yarısından bugüne kadar gerek Doğu gerekse Batı´da Arapça, Türkçe ve Farsça yazma eserlerin birçok katalogları yayınlanmıştır. Bu muhtelif kataloglarda yazma eserlerin, ilimlere göre tasnifi işine esas teşkil eden bölümlerin birbiriyle mukayese ve tetkik edildiği zaman şu iki husus göze çarpmaktadır:

1. Arapça, Türkçe ve Farsça el yazmalarının, bilimlere göre tasnif işinde herkes tarafından kabul edilen müşterek bir esas yoktur.

[1] Mahmūd Esʿād Seydişehrī, "*Lisān-ı ʿArab"*,Tārīh-i Dīn-i İslām, Dersaādet, Hayriye Matbaası, 1327-139, I/241-259. Sadeleştiren: Prof. Dr. Salih Zafer Kızıklı.
[2] Orhan Bilgin, "Yazma", *DİA*, 43, 369.
[3] İsmail E.Erünsal, "Katalog", *https://islamansiklopedisi.org.tr/katalog*, erişim t. 29.05.19.

2. Kataloglarda tasnife esas olarak alınan fasıllar tam ihtiyacı karşılayacak ve yazmaların zaman zaman ortaya çıkardığı müşkilleri giderebilecek bir mükemmeliyete sahip değildir."[4]

Bu bağlamda yeni çalışmaların ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

6. Yazma Eserlerle İlgili Temel Kavramlar

Yazma Eserler, besmele, hamdele ve salvele ile başlar. Girişte (Mihrābiye), eser ve müellif hakkında bilgi, sonunda da eseri kaleme alan kişinin adı (müstensih), dua ve tarih kaydı bulunur.

Ābādī Kāğıt: Sarımtırak renkte ve parlak bir kāğıt olup ham ipekten üretilen bir kāğıt türüdür. Dut ağacı liflerinden de yapılmakla birlikte daha çok Kur´ān-ı Kerīm ve murakkāʿlarda tercih edilmektedir. En meşhur türleri Hindistan´ın "Devletābād" şehrinde yapılanlar olduğu için bu şekilde adlandırılmıştır. Ayrıca "Hint Ābādisi" olarak da anılmaktadır. Bunun yanısıra Avrupa´daki taklitlerine "Frenk Ābādisi" denilmektedir.[5]

Şemse: Arapça´da güneş anlamına gelen bu kelime, yazma eserlerin üzerine yapılan güneş şeklindeki süslemeler için kullanılan tabirdir.[6]

Şirāze: Kelime anlamı itibariyle kitabın yapraklarını bir arada tutan bağ ve örgü anlamına gelmektedir.[7]

Ferāğ kaydı: Müellifin kendisi tarafından eserin sonuna eklenen kısımdır. Bu kısımda müellif, kendisi ve yazmış olduğu eseri hakkında bilgiler aktarmaktadır.[8]

Şerḥ: İslām dünyasında bir konunun daha detaylı biçimde açıklığa kavuşturulması için telif edilmiş eserleri ifade eden bir telif çeşididir.[9]

Ḥāşiye: "Sayfa kenarlarına eklenen açıklama ve destekleyici bilgi ihtiva eden not" anlamında olup hāmiş ve derkenar kelimeleri ile eştir.[10]

---

[4] Fuat Sezgin, "Arapça, Türkçe ve Farsça Yazma Eserlerin İlimlere Göre Tasnifi", *İslam Tetkikleri Ens. Dergisi*, İstanbul 1958, II, 201.
[5] Hasan Özönder, *Ansiklopedik Hat ve Tezhib Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Konya 2003, s. 1.
[6] Mine Esiner Özen, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Nāzım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1985, s. 66.
[7] Kemal Çığ, "Türk Kitap Kapları Asır XV- XX", *Ankara Üniversitesi İlāhiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2-3, Ankara 1952, s. 115.
[8] M. Esʿad Coşan, "*Bazı Yazmalarda Görülen Bilmeceli Tarih Kayıtları*", İslām Enstitüsü Dergisi, S.2, Ankara 1975, s. 55.
[9] Sedat Şensoy, "Şerḥ", *DİA*, 38, s. 555.
[10] Tevfik Rüştü Topuzoğlu, "Hāşiye", *DİA*, 16, s. 419.

7. Arapça Yazı Çeşitleri

"Sanat değeri taşıyan İslami yazılara "hat, hüsn-i hat" denilmektedir, bu işle uğraşanlar da "hattat" diye isimlendirilmektedir.

Kūfi Yazı: Maʿkılī denilen hep düz hatlardan oluşan yazıdan sonra Kūfi yazı ortaya çıkmış, İslamiyetin ilk zamanlarında çok tercih edilmiştir.

Sülüs: Hicri IV. asrın sonunda ortaya çıkan bir yazıdır. Ucu 2-3 mm kalınlığında kesilmiş kamış kalemle icra edilir. Ümmü´l-Ḫutūt (yazıların anası) diye anılır.

Nesih: Kūfi yazıdaki köşelerin tamamiyle yuvarlanması ile oluşan yazıdır. Kalem ucu 1 mm´dir .

Reyhānī: Nesih yazının yatay kısımları daha yatkın ve uzundur. Kalem kalınlığı Nesih gibidir.

Muhakkak: Sülüsün yatkın ve yatay bölümlerinin uzun ve geniş bir türüdür.

Tevkī: Yarısı düz, yarısı yuvarlağımsı bir yazıdır.

Rikāʿa: Nesih yazının dişsiz, yuvarlak ve kıvrak bir çeşididir.

Rikʿa: Rikāʿadan bozma, günlük işlerde kullanılan, rahat yazılır, pratik bir yazı türüdür.

Taʿlik: Her harfi yuvarlağımsıdır. Sülüsle aynı kalınlıkta kalemle yazılır.

Dīvanī Yazı: Bir açıdan Tevki´e, bir açıdan Taʿlik´e benzeyen hareketli bir yazıdır.

Celī dīvānī: Dīvānī´nin çok girift süslü ve sanatkarca olan tarzıdır.[11]

8. Osmanlı Medreselerinde Okutulan Arapça Dil Öğretimine Yönelik Kitaplar ve Dil Öğretimine Katkıları

Medrese, sözlükte "okumak, anlamak, bir metni öğrenmek, etüt etmek ve ezberlemek için tekrarlamak" manasına gelen ders (de-ra-se) kökünden bir mekān ismidir. İlk yapıldığından itibaren bir eğitim ve öğretim kurumu olarak görev yapan Peygamber mescidini ve orada bulunan Suffe'nin ilk örnek olduğunu ifade etmek daha doğru bir yaklaşım olur.

[11] Detaylı bilgi için bk: http://yazmalar.gov.tr/sayfa/yazma-kitaplar/9 (Kaya ve Ünver,) "Yazma Kitaplar" erişim: 13.06.2019.

Medrese denilince akla Nizāmü´l-mülk tarafından Bağdat'ta açılan Nizāmiye Medereseleri gelmektedir. Nizāmü´l-mülk, Selçuklular döneminde ilme önem veren bir vezirdir.

Osmanlı Beyliği´nde ilk medrese Orhan Gāzi'nin 1331'de kurduğu İznik Medresesi'dir. İstanbul'un fethiyle Osmanlı ilim hayatında yeni dönem başlamış, Sahn-ı Semān medreseleri kurularak yeni müfredat ve imkānlar sağlanmış, yükseköğretim ve araştırma kurumu özelliği kazandırılmıştır.

Okutulan ders kitaplarına gelince bunlar, İslām dünyasında bilinen tanınan kitaplardır. Molla Fenarī´nin Fusūsu'l-Bedāyi´i, Ebu´s-Suʿūd Efendi´nin İrşādu´l-Akli´s-Selīm'i, el-Birgivī´nin nahivden el-ʿAvāmil ve İẓhāru´l-Esrār´ı gibi eserler ders kitabı mahiyetinde medreselerde takip edilirdi.[12]

Arapçayı öğrenmek, inceliklerine vākıf olmak dini ilimlerle meşgul olanlar için çok elzemdir. Bazı ālimler nahiv bilmenin farz-ı kifāye olduğunu ifade etmişlerdir. Taşköprüzāde, bu konuda şunları söyler: "Nahiv, kifāye farzlardandır, zīra kitap ve sünnet ile istidlāl (delil çıkarma) ilmi, nahve ihtiyaç duymaktadır."[13]

Arapça tedrisi, talebeye, fiil ve kelime yapısını tahlil edebilme, kitapların ibārelerini anlama, cümle unsurlarını çözme (iʿrāb), metinleri kuralları gereğince okuyabilme, edebī özelliği olan ibarelerin belāgat analizlerini yapabilme becerisini kazandırıyordu. İbāre tahlillerine çok ehemmiyet gösterilmiş, meşhur ders kitaplarının çoğuna muʿribler telif edilmiştir. Şerḥlerde de iʿrāb analizleri önem arz etmiştir.[14]

Osmanlı medreselerinde Arapça eğitimi, genellikle ilmi düzeyde gramere yöneliktir. Konuşma, pratik yapma düzenli ve yoğunluk arz etmemektedir. Buna yönelik çalışmalar başlatılsa da yarım kalmıştır.

Osmanlı medreselerinde Arapça öğretiminde usul, öğretmen merkezlidir. Hoca, halka şeklinde yere oturan öğrencilere müfredattaki kitaptan bir ibare okur, açıklar. Öğrenci dersi dinler, gerekirse not alır. Hoca huzurunda sırayla bir talebe metni okur, hoca bir kere anlam verir, sonra etraftan herkes görüşünü ifade eder, o dersi iyice incelerler. Daha sonra odalarına gidip sonraki gün okuyacakları konuyu etüt ederler.[15]

Okunan kitapların dereceleri ise şu şekildedir;

[12] Nebi Bozkurt, Mehmet İpşirli, Abdulhāmit Birışık, " Medrese", *DİA*, 28, 338-340.
[13] Ahmet Efendi Taşköprüzāde, *Mevżūātu'l-ʿUlūm*, I, 182.
[14] Yonis İnanç, Abdullah el-Eyyūbi, *Şerhu'l- İẓhār*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi, cilt : XVI, Sayı: 2014/11
[15] Cevat İzgi, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, I, 70.

8.1. İlm-i Sarf

8.1.1. İktiṣar mertebesi (Başlangıçta okunan kısa metinler):

Aşağı Rütbe: Emṣile, Bināu'l-Efʿāl

Orta Rütbe: Maḳṣūd

Yüksek Rütbe: ʿİzzī

8.1.2. İktisad Mertebesi (orta düzeyde metinler):

Aşağı Mertebe: Maḳṣūd

Yukarı Mertebe: Şāfiye

8.1.3. İstiskā Mertebesi (konuyu bütün ayrıntıları ile anlatan metinler):

Şāfiye'nin şerhleri ile takriri.

9.2. İlm-i Nahv

9.2.1. İktisar Mertebesi:

Aşağı Rütbe: ʿAvāmil

Yukarı Rütbe: Miṣbāh (ʿĀmiller Bölümü)

9.2.2. İktisad Mertebesi:

Orta Rütbe: Kāfiye, Elfiyyetu İbn Mālik

Yüksek Rütbe: Molla Cāmī

9.2.3. İstiska Mertebesi

Muġnī'l-Lebīb

9.3. İlm-i Belāgat

9.3.1. İktisar Mertebesi: Telḫīsu'l-Miftāh

9.3.2. İktisad Mertebesi: Muḫtaṣar Şerhi

9.3.3. İstiska Mertebesi: Muṭavvel, İżāh-ı Meʿānī.[16]

Osmanlı bilginleri veya başka bilginlerce daha önce yazılmış ve medreselerde Arapça öğretimi için okutulan belli başlı kitaplar hakkında genel bilgiler aşağıda

[16] a.e., I, 70-71.

sırasıyla verilecektir. Bu bölümde nahiv kitaplarından, diğer bölümlerde sarf ve belāgat kitaplarından söz edilecektir.

9. Yusuf Ağa Kütüphanesi Tarihçesi

Konya´da Selçuklu ve Osmanlı eserleri, geçmişteki önemini hālen titizlikle korumaktadır. Yusuf Ağa Kütüphanesi, Mevlānā Müzesi yakınında, Sultan Selim Cāmisine bitişiktir. Konya´nın kütüphanecilik tarihimizde eski ve oldukça zengin bir geçmişi vardır. Yusuf Ağa´nın 1794-1796 yıllarında yaptırmış olduğu kütüphane, Konya´daki önemli Osmanlı dönemi müesseselerindendir.

Kütüphanenin bānisi Yusuf Ağa; Girit´in Hanya ilinin Selina kazasının İsbaniko köyünde dünyaya gelmiştir. Babası İsmāʿil Efendi, oğlu Yusuf´u altı yaşında Girit Serhat Ağası Süleyman Ağa´ya manevi evlat olarak vermiştir.

Yusuf Ağa´nın yetişmesinde birinci derecede āmil olan Süleyman Ağa, yeniçeri ağası olunca Yusuf Ağa´yı mühürdar tayin etmiş, kaymakamlığı döneminde hazinedar ve kethüda yapmıştır.[17]

1201/1786 yılında I.Abdülhamid´in kızı Esma Sultan´ın kethudası iken Darphāne Emīni olan Yusuf Ağa, 1203/1789 yılında III. Selim tarafından Valide Sultan Mihrişāh´ın kethudālığına getirilmiştir ve Mihrişāh vefat edinceye kadar bu görevde kalmıştır. 1220/1805 yılında İstanbul´da, Kabakçı Mustafa isyanı sırasında hac yolunda bulunan Yusuf Ağa, Vahhābīlerin Mekke´yi istilası sebebiyle hac farizasını yapmadan geri dönmüştür. Konya´da iken III. Selim´in tahttan indirildiği, IV. Mustafa´nın sultan olduğunu ve idamı isteneceklerin arasında kendisinin de olduğunu öğrenmiş ve akrabalarının ricası üzerine IV. Mustafa, Yusuf Ağa´yı affederek Bursa´da ikamete mecbur etmiştir. Köse Mustafa Paşa gibi düşmanlarının padişaha tesir etmesiyle, idam fermanı istenmiş, Bursa´da namaz kılarken başı vurulmuş, İstanbul´a getirilmiş ve malları da yağma edilmiştir. Konya kütüphaneleri arasında, özellikle Yusuf Ağa Kütüphanesi´nin gerek bina, gerek koleksiyon bakımından kendine has bir yeri bulunmaktadır. Kütüphanenin vakfiyesi ise, Türk kütüphane hizmetlerinin, yönetim ve düzeninin tarihi tespit edilirken üzerinde durulması gereken bir belge niteliğindedir.

III. Selim´in şehzadeliği sırasında inşa ettirilen Yusuf Ağa Kütüphane binası, Konya Selimiye Camii´nin Güney-batı duvarına bitişik olarak yapılmıştır. Yusuf

[17] Müjgan Cunbur (1963) Yusuf Ağa Kütüphanesi ve Kütüphane Vakfiyesi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü. Tarih Araştırmaları Dergisi 1(1), 203-217.

Ağa, Darphāne Emīni ve III. Selim´in annesi Mihrişāh Sultan´ın kethüdāsı olduğu sırada bu binayı yaptırmıştır. Bina Eminliğini, kütüphanenin Kuzey dış duvarındaki inşā tarihini kapsayan mermere işlenmiş kitabeden öğrenildiğine göre Mehmet Sadık Efendi yapmıştır. Cephe ve iç yüzde varolan altı kitabeden anlaşıldığına göre bina 17 Ocak 1795 (25 Cemaziyelāhir 1209) yılında yapılmıştır. Bu bina, Osmanlı döneminde Konya´da kütüphane olarak tesis edilen ve günümüze kadar gelebilen nādirāttandır.[18]

Bina, kesme taştan maharetli ustalar tarafından bir şāheser olarak inşā edilmiştir. Planı kare şeklinde olup, üzeri sekiz köşeli bir kasnağa yerleşen kurşunlu bir kubbe ile kaplanmıştır. Kütüphanenin üç tarafında iki sıra iki renkli taştan yapılmış altlı üstlü 22 penceresi bulunmaktadır. Kütüphane, tek katlı olup iç mekanı bir okuma salonu ile memur odasından oluşur. İçinin uzunluğu ve genişliği 10.80 metredir. Toplam kullanım alanı 110 metrekaredir. Günümüzde pencereden bozma bir kapıdan içeri girilmektedir. Asıl kapısı kütüphanenin içerisinden Konya Selimiye Camii´ne açılır. Bu kapının hem camiye bakan yüzünde hem de kütüphaneye açılan açılan iç yüzünde birer kitabe yer almaktadır.[19]

Yusuf Ağa Kütüphanesi, Konya´nın Cumhuriyet öncesi kütüphanelerinden bugüne kalabilen, Arap alfabesi ile yazılmış yazma ve matbu kitapları kapsayan başlıca araştırma merkezidir. Yusuf Ağa Kütüphanesi´nin inşāsına başlandıktan 83 gün sonra düzenlenen vakfiyesine göre Yusuf Ağa kendi mülkü olan 750 cilt kitabı bağışlamıştır. Kitapların muhafazası ve okuyucuya ulaştırılması için de hāfız-ı kütüp tayin etmiştir. Yusuf Ağa Kütüphanesi´nde 3.185´i yazma; 8.631´i matbū toplam 11.816 adet kitap bulunmaktadır.

[18] Doğan Yörük (2008). Osmanlı Devleti´nde Kütüphane yaptırmanın Maliyeti: Yusuf Ağa Kütüphanesi Örneği (1794-1796), Kırgızistan Türkiye "Manas" Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (19), 85-87.
[19] Yılmaz Önge, "Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi" Yusuf Ağa Kütüphanesi Tarihçe Teşkilat ve Kataloğu, Konya, s. 9-11.

Resim 1. 2. Yusuf Ağa Kütüphanesi´nin kuzey batı ön cepheden görünüşü. (üsttedir.) Yusuf Ağa Kütüphanesi Kitābesi. (alttadır.)

BİRİNCİ BÖLÜM

KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ NAHİV İLMİ İLE İLGİLİ ESERLERİN İNCELENMESİ

1.1. NAḤİV İLMİ

(ن .ح. و) kök haflerinden müteşekkil olan "nahiv" kelimesi lügatte, kasdetmek, yönelmek manasına gelir. Cemīsi, (أنحاء) dir.[20]

Fīrūzābādī, el-Kāmūsu´l- Muhīt'inde nahvi şu şekilde tanımlamaktadır. "Kelām-ı ʿArab´ın şeklini izlemek ve onun nasıl söylendiğini tespit etmeye çalışmaktır."[21]

Nahiv, cümle yapısı (sentax) anlamına gelmektedir. Cümlenin oluşumu veya cümleye etki eden unsurları inceleyen bilgi birikimidir. Her dilin kendi yapısını inceleyen bir ilim dalı oluşmuştur. Kelimenin sonundaki harekeye etki eden cer, nasb, rafʿ vb. gibi amilleri inceleyen ilim olarak kabul edilir.

Nahiv ilminin önemli kavramlarından biri iʿrābdır (gramer açısından çözüm, tahlil). Zīra iʿrāb, bu ilmin özünü teşkil eder. Hz. Peygamber´in, "Kurʾān´ı iʿrāb edin, anlaşılması zor kelimelerini (garāʾib) inceleyin."[22] hadisinde de īʿrāb'ın ehemmiyeti anlatılmıştır.[23]

Nahivin, hicrī I. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktığı ve ilk müessisinin tabiīn´in önde gelenlerinden dilci ve şāir Ebū´l-Esved ed-Duelī (ö. 69/688) olduğu kaynaklarda ifade edilir. Ebū´l-Esved´in bu işi kendi başına yaptığı söylense de Hz. ʿAli´nin (r.a.) (ö. 40/659) teşvikiyle yaptığı genel kabul görmüştür.[24]

Nahiv ilminin doğuşu ve gelişmesinden sonra bir takım sosyal, kültürel ve siyasi sebeplerden dolayı ekolleşmeler başlamıştır.

Nahiv alanında, usul ve yöntem olarak çeşitli eserler yazılmış, medreselerde, cami ve mescitlerde, ālimler tarafından uzun yıllar okutulmuştur. Bu eserler, günümüzde de bazı İlahiyat Fakültelerinde, medrese ve kurslarda klasik usulde okutulmaya devam edilmektedir.

---

[20] İbn Manzūr, Cemāle´d-dīn b. Mukerrem, *Lisānu'l-ʿArab*, 15, 309, Daru'l-Fikr, Beyrut 1990.
[21] Fīrūzābādī, *el-Kāmūsu l-Muhīt*, I, 1724, Beyrut, 1986
[22] İbn Ebū Şeybe, *el-Muṣannef* (nşr. Kemāl Yūsuf Hut), Beyrut 1409/1989, VI, 116
[23] İsmail Durmuş, " Nahv", *DİA*, 32, 300-306.
[24] İbnu´n-Nedīm, *el-Fihrist*, s. 59

1.1.1. el-ʿAVĀMİL (العوامل)

ʿAvāmil, āmil kelimesinin cemīsidir. Arapça'da "terkip ve cümle içerisindeki kelimelerin īʿrābını etkileyen faktörler" manasındadır. "100 āmil" anlamında "el-ʿAvāmilu´l-Miʾe ifadesi, zamanla nahiv mevzularını ʿāmil-māʿmūl temeline göre sınıflandırarak açıklayan eser çeşididir. "el-ʿAvāmil, el-ʿĀvāmilu'l-İʿrāb, Miʾetu ʿĀmil" adlarıyla kitaplar yazılmıştır. Ḫalīl b. Ahmed (ö. 175/791) ve Ebū ʿAlī el-Fārisī'ye (ö. 377/987) nisbet edilir, ilk eserlerden sayılır. Bunlardan sonra ʿAbdu´l-ḳahir el-Curcānī (ö. 471/1078)[25] Ḫaṭīb el-Ḳazvīnī (ö.739/1338)[26] ve Meḥmed b. Pīr ʿĀlī el-Birgivī´ye (ö. 981/1573) [27] "el-ʿAvāmil" nisbet edilmektedir. el-Curcānī'nin eseri "Atīk", el-Birgivī'ninki ise "Cedīd" olarak anılmıştır. el-Curcānī´nin telif ettiği eser, veciz ihātalı, el-Birgivī´ninki ise daha pratik, tasnifi daha mantıklı ve yalındır.[28]

Osmanlı medreselerinde hocalar iki eserden de istifade etmişlerdir. Burada ʿA vāmillerin muhteva analiz ve kıyasına girilmeyecektir.

el-Birgivī'nin el-ʿAvāmil'inin konu başlıkları şunlardır:

1. ʿĀMİL (60) (عامل)

1.1. LAFẒĪ (58) (لفظي)

1.1.1. SEMĀʿĪ (49) (سماعي)

1.1.1.1. ḤARF-İ CERLER (20) (حروف الجر)

1.1.1.2. İSMİ NAṢB HABERİ REF EDEN ḤARFLER (8) (حووف نواصب الاسم)

1.1.1.3. İSMİ REF HABERİ NAṢB EDEN ḤARFLER (2) (حروف رفع الاسم)

1.1.1.4. MUŻĀRĪʿ FİİLİ NAṢBEDEN ḤARFLER (4) (حروف نواصب فعل المضارع)

1.1.1.5. MUŻĀRĪʿ FİİLİ CEZM EDEN ḤARFLER(15)(حروف جوازم فعل المضارع)

---

[25] ʿAbdu´l-ḳāhir b. ʿAbdu´r-rahmān b. Muḥammed el -Curcānī, Curcan'da doğmuştur. Arap dili uzmanıdır. Esrāru´l- Belāğa, Kitābu'l Cümel en önemli eserlerindendir. 471/1078'de Cürcan'da vefat etmiştir. bk., İsmail Paşa el Bağdadi, *Hediyyetu 'l-ʿĀrifīn Esmāu 'l-Müellifīn ve Āṣāru 'l- Musannifīn*, Maʿārif, İstanbul, 1995, I, s. 606.

[26] Ebu´l-Meālī Celāle´d-dīn el-Ḫatīb Muhammed b. ʿAbdu´r-raḥmān b. ʿOmer 666/1268 yılında Musul´da doğmuştur. Emeviye Camii´nde hatiplik ve Tokat Niksar Kadılığı yapmıştır. 739/1339 yılında Şam´da vefat etmiştir. bk. İsmail Durmuş," Kazvīnī ", *DİA*, 25, 156 – 157.

[27] Meḥmed b. Pirʿ Ali el-Birgivī el-Hanefī er-Rūmi, Balıkesir'de doğdu. Birçok alanda eser veren Osmanlı-Türk ālimdir. Babasının yanında Kur'ān-ı Kerim´i hıfz etti. İstanbul'a gelerek meşhur hocalardan (Kızıl Molla lakaplı ʿAbdu´r-rahmān Efendi)eğitim aldı. Tavizsiz, dürüst, ilim ehli bir kişiliğe sahiptir. 981/1573'de Birgi´de vefat etti. Önemli eserleri *Tarikat-ı Muhammediyye, el-ʿAvāmilu 'l Cedīd*, İẓhāru´l-Esrār. bk., Bursalı Meḥmed Tāḥir, "Osmanlı Müellifleri", Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2009, I, 253.

[28] İsmail Durmuş, "el-ʿĀvāmilu'l-Mi'e", *DİA*, 4, 106-107.

1.1.2. ḲIYĀSĪ (9) (قياسي)

1.2. MAʿNEVĪ(2) (معنوي)

2.MAʿMŪL (30) (معمول)

2.1. DOĞRUDAN MAʿMŪL(25) (المعمول المباشر)

2.1.1. MERFŪʿ OLANLAR (9) (مرفوع)

2.1.2. MENSŪB OLANLAR (13) (منصوب)

2.1.3. MECRŪR OLANLAR (2) (مجرور)

2.1.4. MECZŪM OLAN (1) (مجزوم)

2.2. DOLAYLI MAʿMŪL (5) (المعمول غير مباشر)

3. İʿRĀB (10) (إعراب)

3.1. ḤAREKE (3) (حركة)

3.1.1. ŻAMME (ضمة)

3.1.2. FETḤA(فتحة)

3.1.3. KESRA (كسرة)

3.2. ḤARF (4) (حرف)

3.2.1. ELİF (ا)

3.2.2. VAV (و)

3.2.3. YA (ي)

3.2.4. NUN (ن)

3.3. ḤAZF (3) (حذف)

3.3.1. ḤAREKENİN HAZFİ (حذف الحركة)

3.3.2. SON ḤARFİN HAZFİ (حذف الحرف الآخر)

3.3.3. NŪN'UN ḤAZFİ (حذف النون)

el-Birgivī eserinde basit sade anlaşılır bir dil kullanmıştır. Örneklerini genelde ayet ve hadislerden verir. Bazı örnekler şöyledir.

Bütün günahlardan tevbe ettim. تبت من كل ذنب

Yüce Allah'a tevbe ettim. تبت إلى الله تعالى

Ālim hariç insanlar helak oldu. هلك الناس حاشا العالم

İlmiyle amel eden hariç ālimler helak oldu. هلك العالمون خلا العامل بعلمه

İhlaslı olan hariç ilmiyle amel eden helak oldu.هلك العاملون عدا المخلص

el-Birgivī'nin verdiği örnekler pratik ve pedagojiktir.[29]

1.1.2. el-İẒHĀR (الإظهار)

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī´nin (ö.981/1573) Osmanlı medreselerinde tedrīs ettirilen, nahivle ilgili kitabıdır. Yazar, daha önce telif ettiği el-ʿAvāmil adlı eserinin şerhi bağlamındaki kitabında, temel nahiv mevzularını özlü olarak ve az bir zamanda öğretimi hedeflediğinden çoğunlukla Basra gramer ekolünün fikirleri ön plana çıkar. el-ʿAvāmil´de adı ve birer örneğini verdiği mevzūların tarifleri yapılmış, şurūtu belirtilmiş, açıklamalı misalleri çoğaltılmıştır. Eser üç kısımdır. Birinci kısımda ʿāmil mevzusunu işlemiş, ismi, fiili, harfi tarif etmiş, ʿāmilleri lafzī ve maʿnevī olmak üzere ikiye ayırmış, örneklerle detaylandırmıştır. İkinci bölümde maʿmūl kısmını anlatmış, üçüncü bölümde iʿrāb konusunun mahiyeti incelenmiştir.[30]

el-Birgivī´nin bu eseri Osmanlı-Türk dünyasında Arapça öğrenen her öğrencinin ana kaynağı haline gelmiştir. Otuz civarında şerhi yapılmıştır.[31]

1.1.3. el-KĀFİYE (الكافية)

Cemāle´d-dīn Ebū ʿAmr b. el-Hācib'in (ö. 646/1249)[32] nahivle ilgili muhtasar eseridir. Arapça dilbilgisiyle ilgili yazılan üç ana kitabın sonuncusudur. Birincisi, Ebū Bişr Sībeveyhi ʿAmr b. ʿOṣmān b. Kanber el-Ḥārisī [33] (ö.180/796) el-Kitāb'ında nahiv ve sarf mevzularını bol misallerle tafsilatlı olarak incelemiş, Ebū´l-Kāsım Mahmud b.

---

[29] Ahmet Turan Arslan, *İmam Birgivī Hayatı, Eserleri ve Arapça Tedrisatındaki Yeri*, 1992, s. 220.

[30] Hüseyin Elmalı, "İẓhāru'l- Esrār", *DİA*, 23, 506-507.

[31] Dursun Hazer, "Osmanlı Medreselerinde Arapça Öğretimi ve Okutulan Ders Kitapları", GÜÇİFD, I, (2002), s 289.

[32] Cemāle´d-dīn Ebū ʿAmr b. el-Hācib, 570 /1175yılında Mısır İsna köyünde doğmuştur. Kahire'de önemli hocalardan ders almıştır. el-*Kāfiye* isimli kitabı ile meşhur olmuştur. 646/1249'da İskenderiye'de vefat etmiştir. bk. Zirikli, a.g.e., IV, 211.

[33] Ebū Bişr Sībeveyhi, 135/753 yılında Beyda köyünde Fārisī bir anne ve babadan doğmuştur. 15 yıl kadar Ḫalīl b. Ahmed´den ders almıştır. Eseri *el-Kitab´*dır. 180/796´da vefat etmiştir. bk. Mehmet Reşit Özbalıkçı, "Sībeveyhi" , *DİA*, 37, 130-134.

ʿOmer Cārullah ez-Zemaḫşerī (ö.538/1144) [34] de bu malzemeyi ihtisar edip, düzenleyerek el-Mufaṣṣal´ını oluşturmuştur. İbnu´l Hācib ise el-Mufaṣṣal´dan faydalanarak nahve dayalı mevzuları daha özlü ve sade olarak el-Kāfiyesi´nde, sarfa dair bilgileri de eş-Şāfiye´sinde bir araya getirmiştir.

el-Kāfiye, isim, fiil, harf şeklinde üç temel bölüm ve bunların her biri de birçok alt kısımlardan oluşur.[35]

Ayet, hadis ve atasözleri örnekler verilerek anlatılmıştır.

1.1.4. el-ELFİYYE (الألفية)

Cemāle´d-dīn Muḥammed b. ʿAbdu´llah b. Mālik'in (ö.672/1273) [36] Arapça dilbilgisiyle ilgili telifidir. Arap dili ve edebiyatının en önemli isimlerinden olan İbn Mālik bu kitabını önceden kaleme aldığı 2794 beyitlik el-Kāfiyetu'ş-Şāfiye eserinden hulasa ettiği için el-Ḫulāṣatu'l-Elfiyye diye tanınır. Hacmi az, uslubu akıcıdır.[37] 1000 beyitten oluşan manzum bir eserdir. Muʿrab, mebnī, nekre, mārife, ism-i işaret, fāil, nāibu´l-fāil gibi mevzular işlenmiştir.

1.1.5. el-MUFAṢṢAL (المفصل)

Ebū´l-Kāsım Maḥmud b. ʿÖmer Cārullah ez-Zemaḫşerī'nin (ö.538/1144) [38] gramerle ilgili kitabıdır. Eserin ismini müellif el-Mufaṣṣal fī Sanʿati'l-İʿrāb olarak yazmasına rağmen rivayet ve istinsah edenlerce el-Mufaṣṣal fī'n-Naḥv olarak zikredilmiştir. Mevzu olarak isim, fiil, harf ve aralarındaki ortak özellikleri içeren müşterekler olmak üzere dört temel bölümden oluşur. Sırasıyla mārife -nekre, tesniye-cemi, müzekker-müennes, etken-edilgen (lazım- müteaddī), tam-nakıs, mücerred-mezīd vb. mevzūlar işlenmiştir.[39]

---

[34] Ebū´l-Kāsım Maḥmud b. ʿOmer Cārullah, 467/1075´de Zemaḫşer´de doğmuştur. Muʿtezile mezhebine mensub olan ālim, Cārullah nisbesiyle meşhurdur. Önemli hocalardan ders almış, önemli eserler telif etmiştir. *Keşşāf*, *el-Unmūzec* önemli eserlerindendir. 538/1144´de vefat etmiştir. bk. Enes Erdim, *Zemaḫşerī ve ibn ʿAtiyye´nin Tefsirlerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2010.

[35] Hulusi Kılıç, "el-Kafiye", *DİA,* 24, 153-154

[36] Cemāle´d-dīn Muḥammed b. ʿAbdu´llah b. Mālik, el-Elfiyye adlı eseriyle tanınan gramer, sözlük ve kıraat ālimi olup 600/1204'de Kurtuba'da doğmuştur. Ünlü ālimlerden ders almıştır. Gramer ve lugat alanında pek çok eseri bulunan müellif 672/1273 yılında vefat etmiştir. bk. ʿAbdulbāki Turan, "İbn Mālik et-Tai", *DİA,* 20, s.169.

[37] Abdulbaki Turan, "el-Elfiyye", DİA, 11, 28-29.

[38] Daha detaylı bilgi için bk. s. 16.

[39] Mehmet Sami Benli, "el-Mufaṣṣal", DİA, 30, 368-369.

1.2. KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ NAHİV İLMİ İLE İLGİLİ ESERLER

42 YU 373/3

1.2.1. el-ʿAvāmilu ʾl-Cedīd — العوامل الجديد

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[40] — **محمد بن بير علي البركوي**

Eser,

بسم الله ...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على محمد و آله أجمعين وبعد فاعلم أنه لا بد لكل طالب معرفة الإعراب من مفرد مائة شيئ ستون منها تسمى عاملا وثلاثون معمولا و عشرة تسمى عاملا وإعرابا...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, köşebentli, stampajlı, miklebli bir eserdir. Birinci sayfanın mihrabiyesi tezhiblidir. 7 varak, 13 satır olarak yazılmıştır. 13 sahifeden ibarettir. 210 X 150 – 145 X 70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

İraba etki eden faktörler (ʿāmiller) tafsilatlı olarak açıklanmıştır. 60 عامل, 30 معمول , 10 إعراب ve özellikleri örneklendirilmiştir. Kenarlarda, satır aralarında notlar var. Cetveller, çerçeveler altın yaldızlı, sözbaşları, keşideler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 144a-156b sayfaları arasında bulunmaktadır.

توكلنا على من لا يأتي الخير إلا من جهته وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين.

şeklinde biter. Eserde müstensihe rastlanılmamıştır.

42 YU 64/3

1.2.2. el-ʿAvāmilu ʾl-Cedīd — العوامل الجديد

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[41] — **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على محمد و آله أجمعين وبعد فاعلم أنه لا بد لكل طالب معرفة الإعراب من مفرد مائة شيئ ستون منها تسمى عاملا وثلاثون معمولا و عشرة تسمى عاملا وإعرابا...

[40] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[41] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

şeklinde başlar. Sırtı meşin, ebrulu kāğıt kaplı, 6 varak, 15 satırlı olarak, 12 sayfa halinde yazılmıştır. 180 X 155–130 X 55 mm boyutlarında, Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Sonu yoktur (eksiktir).

İçeriği hakkında s.17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 103/2

1.2.3. el-ʿAvāmilu'l-Cedīd العوامل الجديد

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[42] **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على محمد و آله أجمعين وبعد فاعلم أنه لا بد لكل طالب معرفة الإعراب من مفرد مائة شيئ ستون منها تسمى عاملا وثلاثون معمولا و عشرة تسمى عاملا وإعرابا...

şeklinde başlar. Ebrulu kāğıt kaplı, 5 varak olarak 19 satır şeklinde 9+1 sayfadır. 180 X 125 -135 X 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih yazı ile yazılmıştır.

İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir. Eserde müstensihe rastlanılmamıştır.

42 YU 161/7

1.2.4. el-ʿAvāmilu'l-Cedīd العوامل الجديد

Meḥmed b. Pīrʿ Alī el-Birgivī (ö.981/1573)[43] **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على محمد و آله أجمعين وبعد فاعلم أنه لا بد لكل طالب معرفة الإعراب من مفرد مائة شيئ ستون منها تسمى عاملا وثلاثون معمولا و عشرة تسمى عاملا وإعرابا...

şeklinde başlar. Kenarında bez kaplı, Şeyhu'l-islām Yahyā Efendinin Ta'lik yazı ile ʿAvāmil manzumesi vardır. Şirazelidir. Tam meşin. 2 varak, 13 satır halinde, 3 sayfa, 190 X 115 – 125 X 55 mm boyutlarında, Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Sonu yoktur.

İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

[42] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[43] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

42 YU 231/3

1.2.5. el-ʿAvāmilu ʾl-Cedīd العوامل الجديد

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[44] **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على محمد و آله أجمعين وبعد فاعلم أنه لا بد لكل طالب معرفة الإعراب من مفرد مائة شيئ ستون منها تسمى عاملا وثلاثون معمولا و عشرة تسمى عاملا وإعرابا...

şeklinde başlar. Kenarları meşin, ebrulu kâğıt kaplı, muhafaza kaplıdır. 7 varaktır. 15 satırlı, 12 sahifedir. 190 x 125 – 125 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile yazılmıştır. 140 a-151b sayfaları arasındadır. Vakıf kaydı bulunmaktadır. Söz başları, cetveller kırmızıdır. Çok temiz korunmuştur. Sarı āharlı kâğıt kullanılmıştır. Satır araları ve kenarlarda notlar vardır.

توكلنا على من لا يأتي في الخير إلا من جهت تم بعون الله.

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 375/2

1.2.6. el-ʿAvāmilu ʾl-Cedīd العوامل الجديد

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[45] **محمد بن بير علي البركوي**

بسم...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على محمد و آله أجمعين وبعد فاعلم أنه لا بد لكل طالب معرفة الإعراب من مفرد مائة شيئ ستون منها تسمى عاملا وثلاثون معمولا و عشرة تسمى عاملا وإعرابا...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, miklebli, ıstampajlı, şirazeli bir cildi vardır. Birinci sayfa tezhiblidir. 5 varak, 19 satırlı, 9 sayfadır. 195 x 120–135 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Söz başları kırmızı mürekkep kullanılarak yazılmıştır.

يسمي محليا نحو توكلنا على من لا يأتي و عبد الخيرإلا من جهته لله الحمد يسرنا الإتمام.

şeklinde biter.

İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

[44] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[45] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

42 YU 161/4(a)

1.2.7. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe — العوامل المائة

ʿAbdu´l-ḳāhir b. ʿAbdu´r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078) [46]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم...

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسوله محمد وآله وأصحابه أجمعين وبعد فإ ن العوامل في النحو...

şeklinde başlar. Eser, 189 x 114 – 127 x 57 mm boyutlarındadır. 156a-164 b sayfaları arasında bulunmaktadır. 13 satır olarak Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Kâğıdı kirli beyazdır. Filigranlıdır. İnce az aharlı, kenarı zencirekli, şirazelidir. Yumuşak kırmızı derili bir cildi vardır. Söz başları kırmızı, yanlarda ve satır aralarında açıklamalar vardır. 91 semāʾī, 7 karşılaştırmalı, 2 manevi iʿrāb āmilleri örneklendirilmiştir. Hurūf-ı Cer, nevāṣıb harfleri, nākış fiil gibi konuları ele alınmıştır. Eserin müstensihine rastlanılmamıştır. Sonu eksiktir.

42 YU 64/4

1.2.8. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe — العوامل المائة

ʿAbdu´l-ḳāhir b. ʿAbdu´r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078)[47]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم الله...

الحمد لله والصلوة على رسوله محمد وآله وأصحابه أجمعين وبعد فإ ن العوامل في النحو...

şeklinde başlar. Sırtı meşin, ebru kâğıt kaplıdır. 8 varaktır. 15 satır halinde, 15 sayfadır. 180 x 155–130 x 55 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır.

İçeriği hakkında s. 20'de bilgi verilmiştir. Sonu eksiktir.

[46] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[47] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

42 YU 9822/2

1.2.9. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة

ʿAbdu´l-ḳāhir b. ʿAbdu´r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078) [48]

عبد القاهر بن عبدالرحم الجرجاني

بسم الله...

الحمد لله والصلوة و على رسوله محمد وآله وأصحابه أجمعين وبعد فإ ن العوامل في النحو...

şeklinde başlar. Vakıf kaydı vardır. 12 varak, 23 sahifedir. 172 x 122 – 112 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik ve Nesih hattıyla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

İçeriği hakkında s. 20'de bilgi verilmiştir.

42 YU 8215/3

1.2.10. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة

ʿAbdu´l-ḳāhir b. ʿAbdu´r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078)[49]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم...

الحمد لله رب والصلوة وا على رسوله محمد وآله وأصحابه أجمعين وبعد فإ ن العوامل في النحو...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemselidir. 205 x 125 – 115 x 58 mm boyutlarında, 50 varak, 99 sahifedir. 9 satırlı, Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

İçeriği hakkında s. 20'de bilgi verilmiştir.

42 YU 161/6

1.2.11. el-ʿAvāmilu´l-Miʾe العوامل المائة

ʿAbdu´l-ḳāhir b. ʿAbdu´r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078) [50]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم الله...

[48] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[49] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[50] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

الحمد لله رب العالمين والصلوة على رسوله محمد وآله وأصحابه أجمعين وبعد فإ ن العوامل في النحو...

şeklinde başlar. Şirazeli, tam meşin, muhafaza kabı bulunmaktadır. 10 varak, 13 satırlıdır. 19 sahifeden müteşekkildir. 190 X 115 – 125 X 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazısı kullanılmıştır.

İçeriği hakkında s. 20'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4916/4

1.2.12. el-ʿAvāmilu'l-Miʾe — العوامل المائة

ʿAbdu'l-ḳāhir b. ʿAbdu'r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078) [51]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم الله

الحمد لله رب العالمين والصلوة على رسوله محمد وآله أجمعين وبعد...

şeklinde başlar. 200 x 140 – 135 x 75 mm boyutlarındadır. 9 varak, 17 sahifedir. 19 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

والرفيع من معرفتها و الحمد على التمام تم .

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 20'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7259/1

1.2.13. el-ʿAvāmilu'l-Miʾe — العوامل المائة

ʿAbdu'l-ḳāhir b. ʿAbdu'r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078) [52]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم الله...

الحمد لله لمن وجب علينا ثناءه ومن لا يزول من وجب النعم علينا غناءه والصلوة على محمد سيد الأنام وعلى آله وأصحابه الكرام وبعد فإني لما رايت الطالبين يطلبون شرحا للعوامل للشيخ الإمام عبد القاهر...

şeklinde başlar. 47 varak, 92 sahife, 18 satırlıdır. 210 x 150 – 160 x 100 mm boyutlarında, Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır.

والضمير بارز مجرور المحل على المضاف إليه الإستعمال راجع إلى مائة عامل تم.

[51] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[52] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 20'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7259/2

1.2.14. el-ʿAvāmilu'l-Miʾe — العوامل المائة

ʿAbdu'l-ḳāhir b. ʿAbdu'r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078) [53]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم...

الحمد لله رب العالمين والصلوة و على محمد وآله أجمعين وبعد فإن العوامل في النحو على ما الف الشيخ الإمام الفاضل عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرجاني رحمة الله عليه مائة عامل وهي تنقسم إلى قسمين...

şeklinde başlar. Söz başları kırmızıdır. 4 varak, 7 sahife, 11 satırlı, 210 x 150 – 135 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır.

والوضيع عن معرفتها وإستعمالها تم.

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 20'de bilgi verilmiştir.

42 YU 396/2

1.2.15. el-ʿAvāmilu'l-Miʾe — العوامل المائة

ʿAbdu'l-ḳāhir b. ʿAbdu'r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078) [54]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد وآله أجمعين وبعد فإن العوامل في النحوعلى ما الفه الشيخ الإمام عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرجاني رحمه الله عليه مائة عامل وهي...

şeklinde başlar. Kenarı ve sırtı meşindir. Kâğıt kaplıdır. Sonu eksiktir. 11 varak halinde 11 satırlıdır. 21 sayfadan müteşekkildir. 200 x 130 – 125 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih üslubuyla yazılmıştır. İçeriği hakkında s. 19'da bilgi verilmiştir.

42 YU 9862/2

[53] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[54] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

1.2.16. el-ʿAvāmil fī´n-Naḥv العوامل في النحو

ʿAbdu´l-ḳāhir b. ʿAbdu´r-raḥmān el-Curcānī[55] (ö.471/1078)

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد وآله أجمعين وبعد فإن العوامل في النحوعلى ما الفه الشيخ الإمام عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرجاني رحمه الله عليه مائة عامل وهي...

şeklinde başlar. Şemseli, tam meşin, miklebli, 12 yaprak, 23 sahife ve 200 x 125 – 124 x 57 mm´dir. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

İçeriği hakkında s.20'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7295/4

1.2.17. el-ʿAvāmil fī´n-Naḥv العوامل في النحو

ʿAbdu´l-ḳāhir b. ʿAbdu´r-raḥmān el-Curcānī (ö.471/1078)[56]

عبد القاهر بن عبدالرحمن الجرجاني

بسم الله...

الحمد لله رب والصلوة على محمد وآله أجمعين وبعد فإن العوامل في النحوعلى ما ألفه الشيخ الإمام عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرجاني رحمه الله عليه مائة عامل وهي...

şeklinde başlar. Eser, 9 varak, 17 sahife 13 satırlıdır. Boyutları 205 x 140 – 130 x 75 mm´dir. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

تم بعون الله الملك الوهاب و إليه المرجع والمناب على يد العبد الضعيف أمرالله سنة

şeklinde biter. İçeriği hakkında s.20'de bilgi verilmiştir. (1132/1720)

42 YU 4922/2

1.2.18. Şerḥu Dībāceti´l- Miṣbāḥ شرح ديباجة المصباح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

قال المصنف أما بعد أما متضمنة لمعنى الشرط فلذالك لزم دخول الفاء في جوابها...

[55] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[56] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

şeklinde başlar. 200 x 155– 150 x 60 mm boyutlarındadır. 17 satırlı, Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır. Suyolu fligranlı, söz başları ve keşideler kırmızı, sırtı meşin çaharkuşe cilttir.

Muṭarrizī[57] (610/1214) tarafından telif edilen "el-Miṣbāḥ" eserine yapılan bir şerhtir. ʿĀmil kısımları örneklendirilmiştir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب في شهر رمضان المبارك في يوم الاربع في وقت الظهرفي مدرسة اقسري صاحب ومالك ملا داود بن عبد الوهاب غفرالله له ولوالديه و أحسن إليهما وإليه جميع المسلمين والمسلمات تاريخ سنة ست وثمانين و الف

şeklinde biter. (1086/1675)

42 YU 9901/3

1.2.19. Dībāce — ديباجة

Müellifi bulunamadı.

بسم الله...

قال المصنف رحمه الله عليه أما بعد أما كلمة متضمنة بمعنى الشرط فلذالك لزم...

şeklinde başlar. Kāğıt kaplıdır. Vakıf kaydı bulunmaktadır. 36 varak, 70 sahife, 15 satırlı, 204 x 155 – 115 x 56 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون االرب ارباب العلم عن عمر بن علي غفر الله ولوالديه وسائر المؤمنين والمؤ منات اجمعين سنة ثمان وعشرين ماءتين وألف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir. (1228/1813)

42 YU 567/1

1.2.20. el- Elfiyyetu fī´t-Taʿbīr — الألفية في التعبير

[57] Ebū´l-Feṭḥ Burhāne´d-dīn Nāsır b. ʿAbdu´s-Seyyid b. ʿAlī el-Harezmī el-Muṭarrizī, Hanefi fakihlerinden olup, dil, edebiyat ālimidir. 538/1144´de Harizm´de doğmuştur. el-Misbāh fī´n-Nahv önemli eserlerindendir. 610/1214´da Harizm´de vefat etmiştir. bk. Hayreddin ez-Ziriklī, a.g.e., VII, 348.

Zeynu´d-dīn ʿOmer b. Muẓaffer b. el-Verdī (ö.749/1349)[58] زين الدين عمر بن مظفر الوردي

بسم الله...

رب يسر يا كريم يقول الفقير إلى رب الغني خالد ابن عبد الله الأزهري عامله قد رصد الله تعالى بلطفه الحق الحمد...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebli meşin, ebrulu kāğıt kaplıdır. Şirazeli Mecmūʿātu´r-Resāʾil, 8 varak, 13 satırlı, 15 sahifedir. 210 x 150 – 145 x 100 mm boyutlarında, Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

سنة ثلاثين بعد الف من الهجرة النبوية على صاحبها أفضل الصلوة

şeklinde biter. Beyitler halinde kaleme alınmıştır. Nahiv kaideleri içermektedir. Eser bin beyitten müteşekkildir. Bu yüzden "Elfiyye" diye adlandırılmıştır. (1030/1621)

42 YU 567/2

1.2.21. el-Elfiyyetu fī´n-Naḥv الألفية في النحو

Cemāle´d-dīn Muḥammed b.ʿAbdu´llaḥ İbn Mālik et-Ṭāī[59] (ö.672/1273)

جمال الدين محمد بن عبد الله ابن مالك الطائي

بسم الله...

قال محمد هو ابن مالك	أحمد ربي الله خير مالك
مصليا على الرسول المصطفى	وإله المستكملين الشرفا
وأستعين الله في ألفية	مقاصد النحو بها محوية

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebi, meşin, ebrulu kāğıt kaplı, şirazelidir. 35 varak, 70 sahife, 16 satırlıdır. 210 x 150 – 145 x 100 mm boyutlarında, Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Sonu eksiktir. Eserin müstensihi ʿAbdu´l-kerim b. ʿAli b. ʿOmer el-Ensārī´dir.

Beyitler halinde kaleme alınmıştır. Nahiv kaideleri içermektedir. Eser bin beyitten müteşekkildir. Bu yüzden "Elfiyye" diye adlandırılmıştır. İnne ve kardeşleri,

[58] Ebī Ḥafs ʿOmer b. Muẓaffer, İbnu'l-Verdī olarak bilinir. 691/1292 yılında Suriye'de doğmuştur. 749/1349'da Halep'te vefat etmiştir. Edip, fıkıhçı ve tarihçi olan müellif *Behçetu'l- Hāvi* gibi önemli eserler telif etmiştir. bk. Hayraddin ez-Zirikli, a.g.e. s., 67.
[59] Daha detaylı bilgi için bk. s. 16.

kane ve kardeşleri, meful gibi konular işlenmiştir. Kelimenin isim, fiil ve harften oluşmasından başlayarak, muʿrab, mebni vb. konuları beyitler halinde izahları yapılan meşhur bir gramer kitabıdır.

42 YU 6707/1

1.2.22. el-Elfiyye **الألفية**

Cemāle′d-dīn Muḥammed b.ʿAbdu′llaḥ İbn Mālik et-Ṭāī [60](672/1273)

جمال الدين محمد بن عبد الله ابن مالك الطائي

بسم الله الرحمن...

قال محمد هو ابن مالك أحمد ربي الله خير مالك

مصليا على الرسول المصطفى و آله المستكملين الش

وأستعين الله في الفية مقاصد النحو بها محوية

şeklinde başlar. Fersude, tam meşin kaplıdır. 50 varak, 99 sahife, 11 satırlıdır. 182 x 136 – 125 x 95 mm boyutlarında, Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

İçeriği hakkında s. 26'da bilgi verilmiştir.

42 YU 4677/5

1.2.23. el-Elfiyye **الألفية**

Cemāle′d-dīn Muḥammed b.ʿAbdu′llaḥ İbn Mālik et-Ṭāī [61] (672/1273)

جمال الدين محمد بن عبد الله ابن مالك الطائي

بسم الله...

قال محمد هو ابن مالك أحمد ربي الله خير مالك

مصليا على الرسول المصطفى وآله المستكملين الشرفا

وأستعين الله في الفية مقاصد النحو بها محوية

[60] Daha detaylı bilgi için bk. s. 16.
[61] Daha detaylı bilgi için bk. s. 16.

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı ve şirazelidir. 230 x 125 – 180 x 80 mm boyutlarında, 43 varak, 84 sahifedir. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Müstensih Derviş b. ʿOsman tarafından istinsah edilmiştir.

فأحمد الله مصليا على محمد خير نبي إرسالا

وآله العز الكرام والبررة وصحية المنتحبين الخبرة

سنة ثلاث عشرة ومائة وألف من الهجرة من له العز والشرف.

şeklinde biter. Kelimenin isim, fiil ve harften oluştuğundan başlayarak, muʿrab, mebni vb. konuların beyitler halinde izahları yapılan meşhur bir gramer kitabıdır. (1113/1701)

42 YU 6707/4

1.2.24. Evżāḥu´l-Mesālik İle´l-Elfiyyeti İbn-i Mālik أوضح المسالك إلى الألفية ابن مالك

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[62]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الشيخ إمام العالم العلامة المتقن المحقق أبو محمد عبد الله جمال الدين ابن يوسف بن هشام الأنصاري..

Fersude, tam meşin kaplı, 99 varak, 198+2 sahife, 19 satırlıdır. 182 x 136 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla, siyah mürekkeple yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله والحمد

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 26'da bilgi verilmiştir.

42 YU 468

1.2.25. Fetḥu´l Esrār fī Şerḥi´l-Izhār فتح الأسرار في شرح الإظهار

Muḥammed b. Muḥammed b. Aḥmed [63] **محمد بن محد بن أحمد**

بسم.الله..

الحمد لله الشاكرين والصلوة على سيد الأولين والآخرين محمد الذي النبي الامي و على اله الطيبين الطاهرين أما بعد فيقول العبد ....

[62] Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Hişām el-Ensārī, 708/1309 yılında Kahire'de doğmuştur. İbnu's-Serrāc gibi hocalardan ders almıştır. Katru'n- Nedā önemli eserlerindendir. 761/1360 yılında Mısır'da vefat etmiştir. bk. Kehhale, Omer Rıza, a.g.e. , IV, 147.

[63] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

şeklinde başlar. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır. Kenarı ve sırtı meşin, miklebli, şirazeli, ebrulu kâğıt kaplı, 115 varak, 21 satırlı, 226 sahifedir. 210 x 150 – 150 x 80 mm boyutlarındadır. Eserin müstensihi Hattat Zāhid´tir. (1166/1752)

ذي الحجة سنة ست وستين و مائة وألف من الهجرة

şeklinde biter.

42 YU 8198

1.2.26. Fevā'idu´l- Vāfiye bi-Ḥalli Muşkilāti´l-Kāfiye فوائد الوافية بحل مشكلات الكافية

Nūre´d-dīn ʿAbdu´r-raḥmān b. Aḥmed el-Cāmī [64] (ö.898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد وعلى آله وأصحابه المتئدبين بآدابه وبعد فهذه فوائد الوافية بحل مشكلات الكافية للعلامة المشهور في المشارق والمغارب

200 x 130 – 135 x 170 mm boyutlarındadır. 150 varak, 299 sahife, 19 satırlıdır. Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Eserin müstensihi Muḥammed b. İbrāhīm´dir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب ...سنة سبع و تسعين و ألف.

şeklinde biter. İbn Hācib´in nahv esasları ile ilgili derli toplu eseri *el- Kāfiye´*nin şerhidir. (1097/1686)

42 YU 56

1.2.27. el-Fevā'idu´ż-Żiyāiyye الفوائد الضيائية

Nure´d-dīn 'Abdu´r-Raḥmān b. Aḥmed el-Cāmī[65] (ö.898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

Baş kapağı bulunmamaktadır. Başı eksik, fersude, kâğıt kaplı, surh uygulanmış, 256 yaprak, 512 sahife, 19 satırlıdır. 170 x 100 – 120 x 50 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed b. Mustafa´dır.

سنة سبع وتسعين و ثمان مائة تم الكتاب بعون الله الملك العزيزالوهاب على يد العبد الضعيف النحيف الى الرحمة ربه الطيف محمد بن مصطفى غفر الله له ولوالديه أحسن اليها.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 29'da bilgi verilmiştir. (897/1491)

[64] Nūre´d-dīn b. ʿAbdurrahmān el-Cāmī, 817/1414'de Horasan'ın Cam kasabasında doğmuştur. *Şerḥu l-Kāfiye* gibi önemli eserleri vardır. 898/1492'de Herat'ta vefat etmiştir. bk. Kâtip Çelebi, a.g.e., II., 1338.
[65] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.

42 YU 458

1.2.28. el-Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye الفوائد الضيائية

Nūre´d-dīn ʿAbdu´r-raḥmān b. Aḥmed el-Cāmī [66] (ö.898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد وعلى آله وأصحابه المتئدبين بآدابه وبعد فهذه فوائد وافية بحل مشكلات الكافية للعلامة المشهور في المشارق والمغارب...

şeklinde başlar. Arapça Nesih hatıyla, siyah mürekkeple yazılmıştır. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, miklebli, şirazelidir. (Başı ve birinci, ikinci sayfa kenarları adi tezhipli). 226 varak, 21 satırlı, 450 sahifedir. 190 x110 – 140 x 55 mm boyutlarındadır.

سنة سبع و سبعين وثمان مائة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 29'da bilgi verilmiştir. (877/1472)

42 YU 91

1.2.29. el-Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye الفوائدالضيائية

Nūre´d-dīn ʿAbdu´r-raḥmān b. Aḥmed el-Cāmī[67] (ö.898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد وعلى واله واصحابه المتئدبين بآدابه وبعد فهذه فوائد وافية بحل مشكلات الكافية للعلامة المشهور في المشارق والمغارب.....

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, şemseli, miklebli, şirazelidir. (Baş sayfası adī tezhiplidir.). Muhafaza kabı vardır. 184 varak, 21 satırlı, 367 sahifedir. 175 x 100 – 110 x 55 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 29'da bilgi verilmiştir.

والأعراض ضحوة السبت الحادي عشر من رمضان في سلك شهور سنة سبع و تسعين ثمان مائة

şeklinde biter. (897/1491)

[66] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.
[67] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.

42 YU 9841

1.2.30. el-Fevā’idu´ż- Żiyā’iyye الفوائدالضيائية

Nūre´d-dīn ‘Abdu´r-raḥmān b.Aḥmed el-Cāmī [68] (ö.898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد وعلى آله وأصحابه المتئدبين بآدابه وبعد فهذه فوائد وافية بحل مشكلات الكافية للعلامة المشهور في المشارق والمغارب.....

şeklinde başlar.Tam meşin, miklebli, şemseli, 177 yaprak, 352 sahifeli, 23 satırlıdır. 200 x 118 – 150 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Müellif hattı ‘Abdu´r-rahmān b. Ahmed´dir.

Kitap hakkında s. 29’da bilgi verilmiştir.

42 YU 9854

1.2.31. el- Fevā’idu´ż-Żiyā’iyye (Şerh-i Kāfiye) الفوائد الضيائية

Nūre´d-dīn ‘Abdu´r-raḥmān b. Aḥmed el- Cāmī[69] (898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد وعلى واله وأصحابه المتئدبين بآدابه وبعد فهذه فوائد وافية بحل مشكلات الكافية للعلامة المشهور في المشارق والمغارب.....

şeklinde başlar. Kāğıt kaplı, sırtı meşin, miklebli, 296 varak, 492 sayfa, 11 satırlıdır. 209 x 133 – 145 x 75 mm boyutlarındadır. Sonu eksiktir. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır. Müstensihi ‘Abdu´r-rahmān b. Ahmed´dir.

Kitap hakkında s. 29’da bilgi verilmiştir.

42 YU 9826

1.2.32. el-Fevā’idu´ż-Żiyā’iyye (Kāfiye Şerhi) الفوائد الضيائية

Nūre´d-dīn ‘Abdu´r-raḥmān b. Aḥmed el- Cāmī [70](ö.898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

[68] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.
[69] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.
[70] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد وعلى واله واصحابه المتئدبين بادابه وبعد فهذه فوائد وافية بحل مشكلات الكافية للعلامة المشتهير في المشارق والمغارب.....

şeklinde başlar.Sırtı meşin, kâğıt kaplı, miklebli, şirazelidir. Sonu noksandır. Vakıf kaydı vardır. 133 varak, 265 sahife, 19 satırlıdır. 172 x 111 – 132 x 72 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 29'da bilgi verilmiştir.

42 YU 540

1.2.33. el-Fevāʾidu´ż-Żiyā´iyye (Kāfiye Şerhi Molla Cāmī) الفوائد الضيائية

Nure´d-dīn 'Abdu´r-Raḥmān b. Aḥmed el-Cāmī[71] (ö.898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد وعلى آله وأصحابه المتئدبين بآدابه وبعد فهذه فوائد وافية بحل مشكلات الكافية للعلامة المشهور في المشارق والمغارب.....

şeklinde başlar. Şemsesi vardır. Tam meşin, miklebli, ıstambajlı, şirazelidir. Boyutları 182+ 2 varak, 363 +4 sayfa, 210 x 120 – 150 x 60 mm´dir. Arapça Taʿlik hattı ile, siyah mürekkeple yazılmıştır. Tablo halinde kırmızı mürekkepli fihrist yapılmıştır. Müstensihi Abdurrahmān Marih´tir.

Kitap hakkında s. 29'da bilgi verilmiştir.

الحاد ي عشر من رمضان المنتظم في سلك شهور سنة سبع وتسعين وثمان مئة

şeklinde biter. (897/1491)

42 YU 7228

1.2.34. el-Fevāʾidu´ż-Żiyāʾiyye الفوائد الضيائية

Nure´d-dīn 'Abdu´r-Raḥmān b. Aḥmed el-Cāmī[72] (ö.898/1492)

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لوليه والصلوة على نبيه محمد وعلى آله وأصحابه المتئدبين بآدابه وبعد فهذه فوائد وافية بحل مشكلات الكافية للعلامة المشهور في المشارق والمغارب.....

[71] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.
[72] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.

şeklinde başlar. 168 varak, 535 sayfa, 19 satırlıdır. 200 x 130 – 145 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile siyah mürekkeple yazılmıştır. Sonu eksiktir. Müstensihi Ahmet b. Muḥammed´dir.

Kitap hakkında s. 29'da bilgi verilmiştir.

42 YU 248

1.2.35. Ḥāşiye ʿale´l-Fevā'idi´ż-Żiyā'iyye — حاشية على الفوائد الضيانية

ʿİṣāme´d-dīn İbrāhīm b. Muḥammed b. ʿArabşāh el-İsferāyinī[73](ö.945/1538)

عصام الدين إبراهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفرايني

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يا هادي لسالك مهامدك ويا سامعا لجامع مسائل حمدك إهدنا الصراط المستقيم هدا ية كافية لتسهيل حل مشكلات وبعد فيقول القصير إلى الله الغني عن العالمين إبرهيم بن محمد بن عرب شاح الإسفرايني عصام الدين هذه حواش كالشمس لنجوم.....

şeklinde başlar. Kenarları kırmızı meşin, mukavva üzerine bez kaplı, miklebli, şirazelidir. (Birinci sayfanın başı ile sayfa kenarları adi tezhipli). 235 varak, 23 satırlı, 470 sahifedir. 195 x 150 – 145 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır.

تقرر في محله يوجب أن لا يكتب الحقيقة إلا لم يفتح ما قبلها ويكتب الفا إذا تفتح ما قبلها وكتبتها على خلاف القياس قد وقع الفراغ منتحرير هذ الكتاب عن يد عبد الضعيف النحيف المحتاج إلى رحمة الله تعالى الطيف السيد عبد الله بن حسن الضعيف غفر الله له ولوالديه سنة ثلاث واربعين و ألف من الهجرة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 29'da bilgi verilmiştir. (1043/1633)

42 YU 7268

1.2.36. Ḥāşiye ʿale´l-Cāmī — حاشية على الجامي

ʿİṣāme´d-dīn İbrāhīm b. Muḥammed b. ʿArabşāh el-İsferāyinī[74](ö.945/1538)

عصام الدين إبراهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفرايني

[73] ʿİṣāme´d-dīn İbrāhīm b. ʿArabşāh el-İsferāyinī, Kelam, mantık, Arap dilinde verdiği eserlerle tanınır. 873'te İsferāyīn'de doğmuştur. *Ḥāşiye alā Tefsīr-i Beyżāvī* önemli eserlerindendir. 945/1538'te vefat etmiştir. bk. ʿOmer Rıza Kehhale, a.g.e., I, 67.

[74] Daha detaylı bilgi için bk. s. 33.

يا هادي لسالك مهامدك ويا سامعا لجامع مسائل حمدك اهدنا الصراط المستقيم هدا ية كافية لتسهيل حل مشكلات وبعد فيقول القصير إلى الله الغني عن العالمين إبراهيم بن محمد بن عرب شاح الإسفرايني عصام الدين هذه حواش كالشمس لنجوم.....

şeklinde başlar. 257 varak, 511 sahife, 21 satırlıdır. 208 x 145 – 145 x 68 mm boyutlarındadır. Taʿlik yazı ile yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Cāmī´nin Kāfiye şerh çalışmasının ḥāşiyesi niteliğindedir.

42 YU 7283

1.2.37. Ḥāşiye ʿale´l-Cāmī Vācihe´d-dīn[75]

حاشية على الجامي واجه الدين

بسم الله الرحمن الرحيم

وبه نستعين الحمد لله رب العالمين والصلو ة على خير خلقه محمد وآله وصحبه أجمعين قوله الحمد لوليه والصلة على نبيه

şeklinde başlar. Şemseli, miklebli, tam meşin, 140 varak, 280 sayfa, 21 satırlıdır. 210 x 150 – 148 x 75 mm boyutlarındadır. Taʿlik kırması hatla yazılmıştır.

قد وقع الفراغ تم هذه النسخة الشريف في الثامن عشر شوال المكرم سنة سبع وخمسين والف

Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir. (1057/1647)

42 YU 273

1.2.38. Ḥāşiye ʿale´l-Cāmiī

حاشية على الجامي

Müellifi bulunamadı.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الحمد مصدر المعلوم و إلا ما للجنس أو الإستغراق أي كل حمد من الأزل إلى الأبد ممن أي جامد كان و ليحمل أن يكون...

[75] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

şeklinde başlar. Sırtı, miklebli, kenarları meşin, şirazeli, ebrulu kāğıt kaplı, 128 varak, 23 satırlı, 235 sahifedir. 200 x 137-155 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat:Kālut b.Buran´dır.

Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir.

42 YU 306

1.2.39. Ḥāşiye Molla Cāmī — حاشية ملا جامي

Muḥammed b. Mūsā el-Bosnevī[76] (ö.1046/1636) — محمد بن موسى البسنوي

حمدا لمن جعل شجرة العلم مثمرة بالأدب الذي صار لحصول المقصود كالدليل وشرف بعض بعباده بفوائد الضيائي بها...

şeklinde başlar. Şemseli, şirazeli, tam meşin, 271 varak, 23 satır, 542 sahifedir. 200 x 15 – 145 x 65 mm boyutlarındadır. Talik yazı ile yazılmıştır.

لسنة خمس و ثلاثين وألف من الهجرة خير الأنام عليه أكمل الصلوة وأفضل السلام وعلى آله وأصحابه

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir. (1035/1625)

42 YU 4924

1.2.40. Ḥāşiye´l-ʿIṣam ʿale´l-Cāmī — حاشية العصام على الجامي

ʿİṣāme´d-dīn İbrāhīm b. Muḥammed b. ʿArabşāh el-İsferāyinī[77] (ö.945/1538)

عصام الدين إبراهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفرايني

بسم الله الر حمن الرحيم

يا هادي لسالك مهامدك ويا سامعا لجامع مسائل حمدك إهدنا الصراط المستقيم هدا ية كافية لتسهيل حل مشكلات وبعد فيقول القصير إلى الله الغني عن العالمين إبراهيم بن محمد بن عرب شاح الإسفرايني عصام الدين هذه حواش كالشمس لنجوم...

şeklinde başlar. Şemseli, tam meşin kaplı, miklebli, şirazelidir. 205 x 127 - 150 x 55 mm boyutlarındadır. 222 varak, 442 sahifeden oluşmuştur. 21 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

بعد ما سمعه فإنما إسمه على الذين يبدلونه

[76] Muḥammed b. Mūsā el-Bosnevī, aslen Bosnalı olup "Allāmek" lakabıyla tanınır. 1003/1595´te Saraybosna´da doğan müellif, dil, tefsir ālimidir. "*Ḥāşiye alā şerḥi´l-Miftāḥ"* önemli eserlerindendir.1636´te, İstanbul´da ölmüştür. bk. Mehmet Şener, "Bosnevī", *DİA*, 6, s. 306.

[77] Daha detaylı bilgi için bk. s. 33.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6728

1.2.41. Ḥāşiye'l-'Iṣām 'āle'l-Cāmī — حاشية العصام على الجامي

'İṣāme'd-dīn İbrāhīm b. Muḥammed b. 'Arabşāh el-İsferāyinī[78] (ö.945/1538)

عصام الدين إبراهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفرايني

بسم الله الر حمن الرحيم

يا هادي لسالك مسالك ويا سامعا لجامع مسائل حمدك إهدنا الصراط المستقيم هدا ية كافية لتسهيل حل مشكلات وبعد فيقول القصير إلى الله الغني عن العالمين إبراهيم بن محمد بن عرب شاح الإسفرايني عصام الدين هذه حواش كالشمس لنجوم...

şeklinde başlar. Fersude, meşin kaplı, 238 yaprak, 474 sahife, 21 satırlıdır. 209 x 141–143 x 73 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

تم الكتاب المسمى بالعصام بعون الله الملك العلام في يد أضعف الطلاب و في العلم و الإكتساب محمد بن ولي غفرالله له ولوالديه وأحسن إليهما وإليه سلام على جميع الأنبياء والمرسلين والحمد لله رب العالمين سنة تاريخ إثني وتسعين وألف

şeklinde sonlanır. Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir. (1092/1681)

42 YU 264

1.2.42. Ḥāşiye 'ale'l-Cāmī — حاشية على الجامي

'İṣāme'd-dīn İbrāhīm b. Muḥammed b. 'Arabşāh el-İsferāyinī[79] (ö.945/1538)

عصام الدين إبراهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفرايني

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يا هادي لسالك مهامدك ويا سامعا لجامع مسائل حمدك إهدنا الصراط المستقيم هدا ية كافية لتسهيل حل مشكلات وبعد فيقول القصير إلى الله الغني عن العالمين إبراهيم بن محمد بن عرب شاح الإسفرايني عصام الدين هذه حواش كالشمس لنجوم...

şeklinde başlar. Kâğıt kaplı, sırtı meşin, ebrulu kâğıt kaplı, 159 varak, 21 satırlı, 316 sayfadır. 205 x 150 – 165 x 100 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla

[78] Daha detaylı bilgi için bk. s. 33.
[79] Daha detaylı bilgi için bk. s. 33.

yazılmıştır. Kâğıt türü kirli beyaz ince ahrarsızdır. Eserin müstensihi, Hattat Mustafa Fevzi b.Hasan´dır.

تقرر في محله يوجب أن لا يكتب الحقيقة إلا لم يفتح ما قبلها ويكتب ألفا اذا تفتح ما قبلها وكتبتها على خلاف القياس قد وقع الفراغ من تحرير هذ الكتاب عن يد عبد الضعيف النحيف المحتاج إلى رحمة الله المغفورمصطفى الفوزي بن حسن غفر الله له ولوالديه سنة ثلاث وأربعين و ألف من الهجرة أربع وستين ومائتي والألف من الهجرة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir. (1264/1848)

42 YU 543/2

1.2.43. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi Dībāceti´l-Mışbāḥ — حاشية على شرح ديباجة المصباح

Ḥacı Bābā İbn İbrāhīm et-Ṭosyevī [80] (ö.817/1476) — حا جي بابا ابن إبراهيم الطوسيوي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة على رسوله وآله وصحبه أجمعين وبعد فيقول...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebli meşin, ebrulu kâğıt kaplı, şirazeli 6 varak, 10 sayfa, 21 satırlıdır. 205 x 135 – 180 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

كذالك وجب أن يتعلق إلا امراة تم بعون الله تعالى

şeklinde biter.

42 YU 659

1.2.44. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi´l-Kāfiye — حاشية على شرح الكافية

ʿAbdu´l-ġafūr el-Lārī en- Naḥvī [81] (ö.912/1506) — عبد الغفور اللاري النحوي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد مصدر المعلوم وإلا ما للجنس أو الإستغراق أي كل حمد من الأصل إلى الأبد ..

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarları meşin, kâğıt kaplı, şirazeli, sonu eksiktir. 142 varak, 19 satırlı, 283 sayfadır. 200 x 160 - 170 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih kırması hattıyla yazılmıştır.

---

[80] Hacı Baba b. İbrāhīm b. ʿAbdulkerīm b. ʿOṣman Tosyāvī 2. Mehmed zamanı bilginlerindendir. 817/1414'de Bursa'da vefat etmiştir. "*Şerḥu Ḳavāʿidi'l-İʿrāb"* önemli eserlerindendir. bk. Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, I, 321.

[81] ʿAbdulğafūr el-Larī el-Hanefī, önemli bir Nahiv alimidir. Önemli eserler yazmış, 912/1506'de vefat etmiştir. bk. ʿOmer Rıza Kehhale, a.g.e.,II, 175.

Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7300

1.2.45. Ḥāşiye ʿale'l-Cāmī — حاشية على الجامي

ʿAbdu'l-ġafūr Lārī (912/1506) — **عبد الغفور لاري**[82]

61 varak, 121 sahife, değişik satırlı, 220 x 150 mm boyutlarındadır. Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Başı sonu yoktur.

42 YU 7214

1.2.46. Ḥāşiye ʿale'l-Kāfiye — حاشية على الكافية

ʿİṣāme'd-dīn İbrāhīm b. Muḥammed ʿArabşāh el-İsferāyinī [83] (ö.945/1538)

عصام الدين إبراهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفراييني

Kâğıt kaplı, miklebli, sırtı meşin, başı eksik, 171 varak, 342 sahife, 23 satırlıdır. 205 x 150 – 165 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir.

وقد تم هذه الرسالة بعون الله الملك ...

şeklinde biter. (1098/1687)

42 YU 7013

1.2.47. Ḥāşiye ʿale'l-Fevā'idi'ż-Żiyā'iyye — حاشية على الفوائد االضيائية

ʿİṣāme'd-dīn İbrāhīm b. Muḥammed ʿArabşāh el-İsferāyinī [84] (ö.945/1538)

عصام الدين إبراهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفراييني

بسم الله الرحمن الرحيم

يا هادي لسالك مهامدك ويا سامعا لجامع مسائل حمدك إهدنا الصراط المستقيم هدا ية كافية لتسهيل حل مشكلات وبعد فيقول القصير إلى الله الغني عن العالمين إبرهيم بن محمد بن عرب شاح الإسفرايني عصام الدين هذه حواش كالشمس لنجوم...

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kâğıt kaplı, 183 varak, 365 sahife, 23 satırlıdır. 200 x 150 – 148 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

[82] Daha detaylı bilgi için bk. s. 37.
[83] Daha detaylı bilgi için bk. s. 33.
[84] Daha detaylı bilgi için bk. s. 33.

في شهر جمازي الآخر سنة ستة وأربعين وألف

şeklinde biter. (1046/1636)

42 YU 412

1.2.48. Ḥāşiye ʿale′l-Fevaʾidi′ż-Żiyāʾiyye حاشية على الفوائد الضيائية

Muḥammed ʿİsmetu′llah b. Maḥmūd el-Buḫārī (ö.1289/1872)[85]

محمد عصمة الله بن محمود البخاري

بسم الله...

منك البداية واليك النهاية ياكريم الحمد له الذي جعل الكلمة الباقية توجهنا نحو المقصود والصلوة والسلام على من رفعه بالكلام التام و نصبه بالمقام المحمود وتوابعهم المعطوفة ضمائرهم بالمعرفة الموصوفة سرائرهمبالمحبة والشهود وجعل الله فوائدهم الضيائية الوافية باقية إلى يوم الموعود واما بعد احد عباد الله الودود العبد الحقير محمد عصمة الله ابن محمود ...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebli meşin, şirazeli, mukavva kaplı, 150 varak, 17 satırlı, 299 sahifedir. 250 x 140 – 155 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Vakıf kaydı bulunmaktadır.

تاريخ السنة اثني مائة والف

şeklinde sonlanmaktadır. Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir. (1102/1690)

42 YU 9894

1.2.49. Ḥāşiye ʿale′l-Fevaʾidu′ż-Żiyaʾiyye حاشية على الفوائد الضيائية

ʿİṣāme′d-dīn İbrāhīm b. Muḥammed b. ʿArabşāh el-İsferāyinī[86] (ö.945/1538)

عصام الدين إبرهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفراييني

بسم...

وبه نستعين يا هاديا لسالك فحامدك و يا سامعا لجامع مسائل حامدك إهدنا الصراط المستقيم بداية كافية لتسهيل حل مشكلاتنا صراط الذين أنعمت عليهم لتبديل ضلالاتنا وصل على أفضلهم صلاة وافية لشكر ما أنعم علينا في إصطلاح حلاتنا وعلى آله المفضلين علينا بكفاية أسباب السعادة لتحصيل كما لاتنا و صحبه المجملين إلينا بفضل آثارالنبوة ليحفظونا عن الخط ء في مقالا تنا و بعد فيقول الفقير إلى الله...

[85]Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur.
[86] Daha detaylı bilgi için bk. s. 33.

şeklinde başlar. Sırtı bez, kâğıt kaplı, miklebli, vakıf kaydı vardır. 207 x 155 – 135 x 77 mm boyutlarındadır. 145 varak, 290 sayfa, 23 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

قد وقع الفراغ في الواسط شهر رجب سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir. (1135/1722)

42 YU 4926

1.2.50. Ḥāşiye ʿale'l-Fevā'idi'ż-Żiyā'iyye — حاشية على الفوائد الضيائية

Muḥarrem Efendi[87] — **محرم افندي**

صدر كتابه بالحمد له بعد البسملة اقتداء بالقرآن العظيم و يتمنى...

şeklinde başlar. Kâğıt kaplı, sırtı meşin, miklebli, şirazelidir. 250 x 140 – 150 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 33'de bilgi verilmiştir.

42 YU 166/1

1.2.51. Ḥāşiye ʿale'l-Ḥāşiyeti'l-Ḥıṭāī ʿale'l-ʿAvāmili'l-Muḫtaṣarı's-Seyyid

حاشية على الحاشية الحطائي على العوامل المحتصر السيد

Mirzācān Ḥabību'llah eş-Şirāzī[88] — **مرضى جان حبيب الله الشرازي**

Başı eksiktir. Sırtı ve kenarları meşin, üzeri ebrulu kâğıt kaplı, miklebli, şirazelidir. Muhafaza kabı vardır. Eser, 110 varak, 17 satır, 220 sahifedir. 185 x 100 – 110 x 50 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Fethullah b. Muhammed Emin el-Şirāzī'dir.

...في أن الرفع فيهما لمعين ....

şeklinde biter. Kitap hakkında s.33'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6905

1.2.52. Ḥāşiye fī'n-Naḥv — حاشية في النحو

[87] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[88] Hayatı hakkında bilgi bulunamadı.

Rukne′d-dīn el-Ḥasan b.Muḥammed el-Esterābādī[89] (ö.715/1315)

ركن الدين الحسن بن محمد الأسترآبادي

Başı eksiktir. Tam meşin, 161 varak, 321 sahife, değişik satırlıdır. 178 x 120 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم بعون الله تعالى سنة

şeklinde biter. (912/1506)

42 YU 6990

1.2.53. el-İfṣāḥ — الإفصاح

Ḳuşcu ʿAlāʾe′d-dīn ʿAlī b. Muḥammed (ö. 879/1474) [90] **كوشجو علاء الدين علي بن محمد**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي رفع السموات بغير عماد و حفظ الأرض ونصب الجبال بجزم القضا للعباد والصلوة والسلام على نبيه الذي سن الوقف وجاهد حق الجهاد وعلى آله وأصحابه الذي ضم إلى سيوفهم حسر الأعداء و فتح البلاد و الثناء الخليفت...

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kāğıt kaplı, 204 varak, 406 sahifedir. 200 x 140 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik ve Nesih hatıyla yazılmıştır.

و من حسن خاتمة الكتاب ختما بالألف كافتنا

şeklinde biter.

42 YU 9197

1.2.54. el-İṣlāh fī Şerḥi Dībāceti′l- Miṣbāḥ — الإصلاح في شرح ديباجة المصباح

Müellifi bulunamadı.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قال المصنف رحمه الله عليه أما بعد أما كلمة متضمنة بمعني الشرط فلذالك لزم...

[89] Rukne′d-dīn b. Muḥammed Esterābādī 645/1247'de doğmuş, 715/1315'de vefat etmiştir. Yazdığı şerhlerle adını duyurmuştur. *Mir ʾātü ş-Şifā* önemli eserlerindendir. bk. Kātip Çelebi, a.g.e., II, 1370.

[90] ʿAlāʾe′d-dīn ʿAlī b. Muḥammed es-Semerkandī, " Kuşcu" lakabıyla meşhurdur. Astronomi ve matematikle uğraşmış, Hanefi fakihlerindendir. Tūsī ve Kadızādeden ders almıştır. Daha sonra İstanbul′a gelmiş, Fatih onu müderris olarak görevlendirmiştir. "*Risāle fī′l- Hey′e*" önemli eserlerindendir. 879/1474′da İstanbul'da vefat etmiştir. bk. İsmail Paşa el-Bağdadi, age, I, 736.

şeklinde başlar.205 x 130 - 140 x 60 mm boyutlarındadır. 25 varak, 49 sahife, 17 satırlı, Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi Alī b. Nābī´dir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب تاريخ سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir. (1074/1663)

42 YU 7019

1.2.55. el-İftitāḥ fī Şerḥi´l-Miṣbāḥ — الإفتتاح في شرح المصباح

Ḥasan Pāşa b. ʿAlāʾe´d-dīn el-Esved[91](ö.827/1424) — **حسن باشى علاء الدين الأسود**

بسم الله الرحمن الر حيم

وبه نستعين الحمد لله الذي أنزل من السماء الفرقان و خلق من التراب الإنسان وسوى الموت بين الفقير والأمير و السلطان والصلاة على النبي محمد المحفوف بجماجيم بني عدنان وإلى آله وأصحابه زوي الكرم

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, 95 varak, 188 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. 205 x 150 – 143 x 90 mm boyutlarındadır.

قدم شرح المصباح المسمى بالإفتتاح بعون الله تعالى يا رب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9883/2

1.2.56. el-İftitāḥ fī Şerḥi´l-Miṣbāḥ — الإفتتاح في شرح المصباح

Ḥasan Pāşa b. ʿAlāʾe´d-dīn el-Esved[92](ö.827/1424) — **حسن باشى علاء الدين الأسود**

بسم الله الرحمن الر حيم

النظر إذا تعدن لفي...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, mikleblidir. Vakıf kaydı vardır. 66 varak, 131 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır. 210 x 160 – 145 x 78 mm boyutlarındadır.

برحمتك يا أرحم الراحمين سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir.

---

[91] Hasan Paşa, Alāʾedīn Esved´in oğludur. Molla Fenārī gibi hocalardan tedris görmüştür. Gramer alanında eserler vermiştir. *Şerḥu´l- Merāh* önemli eserlerindendir. 827/1424 yılında vefat etmiştir.bk. Bursalı Mehmet Tahir, a.g.e., I, 270.

[92] Daha detaylı bilgi için bk. s. 42.

42 YU 7081

1.2.57. el-Iṣlāḥ fī Şerḥi Dībāceti´l-Miṣbāḥ **الإصلاح في شرح ديباجة المصباح**

Pīr Muḥammed b.Yūsuf[93] (ö. 841/1437) **بير محمد بن يوسف**

بسم الله الحمن الرحيم

الحمد لله الذي له الكلمة العليا والمثل الأعلى وله أفعال إقتضت الإعراب ...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin, kâğıt kaplı, fersude, 97 varak, 193 sayfa, 25 satırlıdır. 210x155-160x100mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hat ile yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed b. ʿAbdu´l-latīf´tir.

سنة خمس وثمانين و ستمائة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6965

1.2.58. el-Iṣlāḥ fī Şerḥi Dībāceti´l-Miṣbāḥ **الإصلاح في شرح ديباجة المصباح**

Pīr Muḥammed b.Yūsuf[94] (ö. 841/1437) **بير محمد بن يوسف**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله لذ ي له الكلمة الهليا و المثل الاعلي و له افضل اقتضت لإعراب وجوده وله أسماء إنسان عن إحسانه وجوده وأنزل علينا كلاما مؤلفا من أحنس الحروف وجعله محفوظا عن التحريفات والفروق...

şeklinde başlar. 139 varak, 277 sahife, 21 satırlıdır. 188 x 130 – 126 x 72 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, ʿAbdu´r-raḥman b. İbrāhīm´dir.

قد وقع الفراغ من تسويد عن الكتب العظيم في وقت الظهر في يوم الأحد في أواخر ربيع الآخر

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 24'de bilgi verilmiştir. (951/1544)

42 YU 233

1.2.59. el-İfṣāḥu fī İʿrābi´l-Kāfiye **الإفصاح في إعراب الكافية**

Ḳuşcu ʿAlāʾe´d-dīn ʿAlī b. Muḥammed (ö. 879/1474) [95] **كوشجو علاءالدن علي بن محمد**

[93] Pīr Muḥammed b. Yūsuf Ankaravī, Lugat ālimidir ve fakihtir. Konya Ereğli'de dünyaya gelmiştir. Üç ciltlik bir lugatnāme hazırlamıştır. Sıhāh-ı Cevherī'yi tercüme etmiştir. 841/1437´de vefat etmiştir. bk. Bursalı Mehmet Tahir, a.g. e., I, 422.

[94] Daha detaylı bilgi için bk. s. 43.

[95] Daha detaylı bilgi için bk. s. 41.

بسم الله..

. الحمد لله الذي خلق السموات بغير عماد و حفض الأرض ونصب الجبال بجزم القضا للعباد والصلوة والسلام على نبيه الذي سن الوقف وجاهد حق الجهاد وعلى آله وأصحابه الذي ضم إلى سيوفهم حسر الأعداء و فتح البلاد و الثناء الخليفة...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, miklebli, şirazelidir. Muhafaza kabı vardır. 125 varak, 25 satırlı, 249 sayfadır. 200 x 145 – 150 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile siyah mürekkeple yazılmıştır.

.... وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين.

şeklinde biter. Kāfiye üzerine yapılan şerh çalışmasıdır.

42 YU 567/3

1.2.60. İʿrābu´l-Elfiyye (Temrīn et-Tullāb fi Şamāʿati´l-İʿrāb) إعراب الألفية

Ḫālid b.ʿAbdu´llah el-Ezherī (905/1505) [96] **خالد بن عبد الله الأزهري**

بسم الله...

قال محمد هو ابن مالك	أحمد ربي الله خير مالك
مصليا على الرسول المصطفي	و آله المستكملين الشرفا
وأستعين الله في ألفية	مقاصد النحو بها محوية

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebi meşin, ebrulu kāğıt kaplı, şirazeli, 176 varak, 23 satır, 352 sayfadır. 210 x 150 – 150 x 145 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, ʿAbdu´r-rezzak b. ʾAhmed b. Muḥammmed b. Ahmed´dir. Sonu eksiktir.

el-Elfiyye ile ilgili öğrenciler için hazırlanan alıştırma örnekleri içeren iʿrāb çalışmasıdır.

42 YU 7121/9

1.2.61. el-İʿrāb ʿan Ḳavāʿidi´l-İʿrāb الإعراب عن قواعد الإعراب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[97]

[96] Ḫālid b. ʿAbdu´llah el-Ezherī, Mısır´ın Cerce şehrinde doğmuş, ʿAclunī gibi hocalardan ders almıştır. *Şerḥu l- ʿAcrūmiyye* önemli eserlerindendir. 905/1500´te Kahire´de ölmüştür. bk. ʿOmer Rıza Kehhale, a.g.e., I, 668.

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

قال العامل جمال نفع الله المسلمين ببركة هذه فوايد جليلة في قواعد الإعراب...

şeklinde başlar. 205 X 145 – 145 X 75 mm boyutlarındadır. Kâğıt türü suyolu fligranlı, 219 b – 240 b sayfaları arasında, 15 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

İʿrāb durumları, Harf-i Cerle ilgili durumlar ve şibh cümle yapısından bahsetmektedir.

42 YU 71202/2

1.2.62. el-İʿrāb ʿan-Ḳavāʿidi´l-İʿrāb الإعراب عن قواعد الإعراب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[98]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

قال الشيخ الإمام العالم العامل جمال الدين ابن هشام نفع الله المسلمين ببركة هذه فوايد جليلة في قواعد الإعراب...

şeklinde başlar. 12 varak, 22 sahife, 19 satırlıdır. 213 x 150 – 145 x 67 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

و الله اعلم تم الكتاب

şeklinde biter. İʿrāb durumları, Harf-i Cerle ilgili durumlar ve şibh cümle yapısından bahsetmektedir.

42 YU 7121/7

1.2.63. Ḳavāʿidu´l-İʿrāb قواعد الإعراب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[99]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

بسم الله الر حمن الر حيم

قال الشيخ الإمام العالم العامل جمال الدين ابن هشام نفع الله المسلمين ببركة هذه فوايد جليلة في قواعد الإعراب...

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarları meşin, kâğıt kaplı, 22 varak, 43 sahife, 15 satırlıdır. 205 x 150 – 148 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

---

[97] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.
[98] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.
[99] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.

تم الكتاب بعون الله...

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 45'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6987/3

1.2.64. Ḳavāʿidu´l-İʿrāb قواعد الإعراب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[100]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

بسم الله الر حمن الر حيم

قال الشيخ الإمام العالم العامل جمال الدين ابن هشام نفع الله المسلمين ببركة هذه فوايد جليلة في قواعد الإعراب..

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, sonu eksik, 3 varak, 5 sahife, 17 satırlıdır. 205 x 145 – 140 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 45'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6719/1

1.2.65. Ḳavāʿidu´l-İʿrāb قواعد الإعراب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[101]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

بسم الله الر حمن الر حيم

قال الشيخ الإمام العالم العامل جمال الدين ابن هشام نفع الله المسلمين ببركة هذه فوايد جليلة في قواعد الإعراب..

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, 18 varak, 36 sahifedir. 200 x 140 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

وبالله التوفيق و حسبي الله ونعم الوكيل وصلى الله على سيد نا محمد وآله أجمعين تم الكتا ب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 45'de bilgi verilmiştir.

[100] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.
[101] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.

42 YU 7275/2

1.2.66. Ḫulāṣatu´l-İʿrāb — خلاصة الإعراب

İbrāhīm b.ʿAbdu´l-kerīm b.ʿOṣmān[102] — **إبراهيم بن عبد الكريم بن عثمان**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله ولي الانعم فا طر السموات والارض

şeklinde başlar. 83 varak, 164 sahife, 20 satırlıdır. 220 x 145 – 170 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, ʿOsman b. Hacı Mūsa'dır.

İʿrāb tahlillerine özet şeklinde yer verilmiştir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter.

42 YU 9900

1.2.67. Mufīdu´l-İʿrāb — مفيد الإعراب

Esʿād b. ʿAlī b. Ḥasan el-Kurdī[103] — **أسعاد بن علي بن حسن الكردي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لمن إليه يصعد الكلم الطيب والعمل يرفعه وإليه ينصرف كل عامل وفاعل.....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplıdır. Vakıf kaydı vardır. 3+54 varak, 107 sahife, 21 satırlıdır. 210 x 148 – 152 x 73 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır.

سنة ست وتسعين ومائة وألف بعون الحي القيوم

şeklinde biter. İʿrāb tahlilleri, Harf-i Cerle ilgili durumlardan bahsedilmektedir.

42 YU 9904

1.2.68. Muġnī´l-Lebīb ʿan Kutubi´l-Eʿārīb — مغني اللبيب عن كتب اللأعاريب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[104]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

[102] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[103] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[104] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.

بسم...

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام الإتمان الأكملان على سيد المرسلين محمد خاتم النبين

şeklinde başlar.Tam meşin, şemseli, miklebli, vakıf kaydı vardır. 292 varak, 584 sahifedir. 212 x 147 – 135 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Edatlar, kullanımı, şibh cümle, iʿrāb tahlillerinden bahsetmektedir.

سنة تسع وتسعين وتسعمائة

şeklinde biter. (999/1591)

42 YU 231/2

1.2.69. İẓhār u´l-Esrār — إظهار الأسرار

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[105] — **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله أجمعين و بعد هذه رسا لة فيما يحتاج إليه كل معرب اشد الإحتياج وهو ثلاثة اشياء العامل و المعمول والعمل أي الإعراب...

şeklinde başlar. Kenarlarda notlar bulunmaktadır. Cetveller, söz başları kırmızı ile yazılmıştır. Vakıf kaydı vardır. Sarı kāğıt kullanılmıştır.

تم بعون الله

şeklinde biter. Kenarları meşin, ebrulu kāğıt kaplı, muhafaza kabı vardır. 28 varak, 55 sahifedir. 190 x 125 – 125 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. 81a-139b sayfaları arasında bulunmaktadır.

Kitap, ʿāmil, maʿmūl ve iʿrāb çeşitlerini analiz etmiştir. Mübtedā, haber ve örnekleri, gayrımunsarıf anlatılmıştır.

42 YU 64/2

1.2.70. İẓhāru´l-Esrār — إظهار الأسرار

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[106] — **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

[105] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[106] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله أجمعين و بعد هذه رسا لة فيما يحتاج إليه كل معرب أشد الإحتياج وهو ثلاثة أشياء العامل و المعمول والعمل أي الإعراب

şeklinde başlar. Sırtı meşin, ebrulu kâğıt kaplı, 32 yaprak, 62 sahife, 15 satırlıdır. 180 x 155–130 x 55 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 48'de bilgi verilmiştir.

42 YU 103/1

1.2.71. Keşfu´l-Esrār fī Şerḥi´l-İẓhār — كشف الأسرار في شرح الإظهار

Muṣliḥu´d-dīn el-ʿAvlamşī[107] — **مصلح الدين العولامشي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الولي الأنام فاطر السموات والأرض و الأنام والملائكة لآدم حداما والصلوة على محمد وآله العظام وبعد فإني شرحت...

şeklinde başlar. Ebrulu kâğıt kaplı, muhafaza kabı vardır. 62 yaprak, 19 satırlı, 123 sahifedir. 180 x 125 – 135 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

والحمد لله رب العالمين تم بعون الله تعالى نتوكل على الله تعالى

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 48'de bilgi verilmiştir.

42 YU 161/2

1.2.72. İẓhāru´l-Esrār — إظهار الأسرار

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[108] — **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله أجمعين و بعد هذه رسا لة فيما يحتاج إليه كل معرب أشد الإحتياج وهو ثلثة أشياء العامل و المعمول والعمل أي الإعراب...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, şirazeli, 36 varak, 15 satırlı, 70 + 4 sahifedir. 190 x 115 – 125 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. 87a-157 b sayfaları arasındadır. Söz başları, keşideler kırmızıdır.

والحمد لله رب العالمين تم بعون الله تعالى نتوكل على

[107] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[108] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 48'de bilgi verilmiştir.

42 YU 373/2

1.2.73. İẓhāru'l-Esrār — إظهار الأسرار

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[109] — **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله أجمعين و بعد هذه رسا لة فيما يحتاج إليه كل معرب أشد الإحتياج وهو ثلاثة أشياء العامل و المعمول والعمل أي الإعراب

şeklinde başlar. Arapça Nesih hattıyla 13 satır olarak yazılmıştır. Tam meşin, şemseli, köşebentli, ıstambajlı, miklebli, 36 varak, 13 satırdan oluşuyor. 70 sayfadır. 210 x 150 – 150 x 70 mm boyutlarındadır.

فإ نه يجوزبناؤها على الفتح نحو لا رجل ظريف وإعرابها رفعا ونصبا نحو لا رجل ظريف وظريفا تم...

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 48'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4920/1

1.2.74. İẓhāru'l-Esrār — إظهار الأسرار

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[110] — **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد واله اجمعين و بعد فهذه رسالة فيما يحتاج اليه كل معرب اشد الاحتياج وه...

şeklinde başlar. Tam meşin, miklebli, şirazelidir. 185 x 120-120 x 60 mm boyutlarındadır. 28 varak, 75 sahife, 13 satırlıdır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب تاريخ

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 48'de bilgi verilmiştir. (1158/1745)

42 YU 4920/2

[109] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[110] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

1.2.75. Keşfu´l-Esrār fī Şerhi´l-İẓhāri´l-Esrār كشف الأسرار في شرح الإظهار الأسرار

Muṣliḥu´d-dīn el-Avlāmşī[111] **مصلح الدين العولامشي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الولي الأنعام فاطر السموت والأرض والأنام جاعل الأبكة وبعد...

şeklinde başlar. Tam meşin, miklebli, şirazelidir. 185 x 120 mm boyutlarındadır. 87 varak, 173 sahife, değişik satırlıdır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

تم الكتاب الإظهارالأسرار

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 48'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6981/1

1.2.76. İẓhāru´l-Esrār إظهار الأسرار

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[112] **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله أجمعين و بعد هذه رسا لة فيما يحتاج إليه كل معرب أشد الإحتياج وهو ثلاثة أشياء العامل و المعمول والعملأاي الإعراب...

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, 24 varak, 47 sahife, 17 satırlıdır. 185 x 140–145 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب إظهار الأسرار

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 48'de bilgi verilmiştir.

42 YU 500

1.2.77. Lubbu´l-Elbāb fī Taḥrīri´l-Enṣāb لب الألباب في تحرير الأنصاب

Celāle´d-dīn ʿAbdu´r-raḥmān b. Ebī Bekr es-Suyūtī [113] (ö.911/1505)

جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي

بسم الله الرحمن الر حيم

[111] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[112] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[113] ʿAbdurrahmān b. Ebī Bekr es-Suyūtī, 849/1445´da Kahire´de doğmuş, yetim olarak büyümüştür. Önemli bir tarihçi ve ediptir. *el-İtkān fī ʿUlūmi´l- Kur´ān* önemli eserlerindendir. 911/1505´de vefat etmiştir. bk. Hayreddin ez-Zirikli, a.g.e., III, 301.

الحمد لله المتنزه عن الأشباه والأنساب و أشهد أن لا إله إلاالله وحده لا شريك له شهادة خالصة عن الشك و الإرتياب....

şeklinde başlar. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır. Sırtı, kenarları meşin, güderi kaplı, şirazelidir. 102 varak, 21 satırlı, 203 sahifedir. 195 x 130–140 x 76 mm boyutlarındadır.

وبذالك آخر الكتاب والحمد لله رب العالمين قال مختصره الإمام العلام أبو الفضل جلال الدين السيوطي إختصرته في عشرة أيام متواليته آخرها يوم الإثنين سابع عشر صفر سنة ثلاث وسبعين وثمان مائة ...

şeklinde biter. İʿrāb, mūʿrab, ʿāmil, iʿrāb gereklilikleri anlatılmaktadır. (873/1468)

42 YU 6843

1.2.78. Keşfu´l-İʿrāb fī Şerḥi´l-Lubāb — كشف الإعراب في شرح اللباب

Muḥammed b.Muḥammed et-Tebrizī[114] — **محمد بن محمد التبرزي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أنزل كتابا إستوقت به القلوب و الأبصار وأضإت صنائح الأفئدة ...

şeklinde başlar. Kenarları ıstambajlı, meşin, kāğıt kaplı 95 varak, 189 sahife, 33 satırlıdır. 257 x 175 – 195 x 133 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Müstensihi, Yusuf b.el-Hüseyin el-Kırşehri´dir.

سنة تسع وخمسون وسبعمائة على يد...

şeklinde biter.

42 YU 4904

1.2.79. Kifāyetu´l- Kātib ve Nihāyetu´ r- Rātıb — كفاية الكاتب ونهاية الراتب

Müellifi bulunamadı

Tam meşin, şemseli, miklebli, şirazelidir. 240 x 170 mm boyutlarındadır. 211 varak, 421 sahife, değişik satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Başı sonu eksiktir.

[114] Muḥammed b. Muḥammed et-Tebrizī, meşhur dil alimi ve tabibtir. *İżāhu´l-İżāh* önemli eserlerindendir. 740´ta vefat etmiştir. bk. Kehhale, age., XI, 273.

42 YU 5512

1.2.80. Kitāb-u Sībeveyhi fī´n-Naḥv — كتاب سيبويه في النحو

Ebū Bişr Sībeveyhi ʿAmr b. ʿOşmān b. Kanber el-Ḥārisī [115](ö.180/796)

أبو بشر سيبويه عمرو بن عثمان بن قنبر الحارسي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أفتتح كتابه وجعل آخر دعاء اهل جنة فقال جل ثنا ئه وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد خاتم النبيين وعلى آله الطيبين قال أبو جعفرأحمد بن محمد لم يزل أهل العربية يفضلون كتاب أبي بشر ...

şeklinde başlar. Tam meşin, kāğıt kaplı ve şirazelidir. 260 x 200 mm boyutlarında, 13 satırlıdır. 260+7 varak, 550 sahifedir. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, İbn-i ʿAbdu´l-kerīm Muḥammed ʿAlī´dir.

هذا الكتاب المستتاب الذي هو أصل الكتب النحوية والأدبية كلها ولذا صار جد ين باحتصاصه باسم الكتاب وأنفق إكماله وإتمامه في ثالث تاسع ثمان وعشرين بعد مائة وألف

şeklinde biter. Temel nahiv konuları, isim, fiil, harf, īʿrab meseleleri anlatılmıştır. (1128/1716)

42 YU 161/1

1.2.81. el-Kāfiye — الكافية

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle´d-dīn ʿOşmān b. ʿOmer (646/1249) [116]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعني مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا

الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

şeklinde başlar.

[115] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[116] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.

والمفتوح ما قبلها مقلب الفا تم الكتاب

şeklinde biter. Söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Kelimenin çeşitlerini اسم/ فعل/ حرف olarak açıklar. Cem ve tesniyelerin iʿrabını beyan eder. Nasb, cer ve ref konularını detaylandırır. İsim, fiil, harf şeklinde üç temel bölüm ve bunların herbiri de birçok alt kısımlardan oluşur

Muhafaza kabı bulunmaktadır. Tam meşin kaplı, şirazeli, Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. 43 varak, 86 + 3 sahife, 190 x 115 – 130 x 60 mm boyutlarındadır. 13 satırlı, 5a – 86 b sayfaları arasındadır.

42 YU 4923/1

1.2.82. el-Kāfiye **الكافية**

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāleʹd-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer [117] (646/1249)

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعني مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

şeklinde başlar. Miklebli, tam meşin, 180 x 120 – 115 x 70 mm boyutlarındadır. 33 varak, 65 sahife, 15 satırlıdır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

ما قبلها تقلب الفاء تم الكتاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7004/1

1.2.83. el-Kāfiye **الكافية**

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāleʹd-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer (646/1249) [118]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

[117] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[118] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.

الكلمة لفظ وضع لمعني مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kâğıt kaplı, 4+18 varak, 21 satırlı, 35 sahife, 200 x 135 – 150 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Müstensihi, İsmāʿīl b. İsmāʿīl′dir.

...كتبه اسمعيل ابن اسمعيل

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 53'de bilgi verilmiştir.

42 YU 8215/2

1.2.84. el-Kāfiye **الكافية**

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle′d-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer [119] (ö.646/1249)

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

şeklinde başlar. Şemseli, tam meşin, 205 x 125 – 90 x 62 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır. 88 varak, 177 sahife, 15 satırlıdır.

تم الكتاب الكافية بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 383

1.2.85. el-Kāfiye **الكافية**

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle′d-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer [120](ö.646/1249)

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

[119] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[120] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من..

şeklinde başlar. Kenarı, sırt meşin, mukavva kutulu, ebru kāğıt kaplı, 59 varak, 117 sahifedir. 200 x 140 – 110 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed b. Mustafa´dır.

تم الكتاب بعون الله تعالى.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 53'de bilgi verilmiştir.

42 YU 231/1

1.2.86. el-Kāfiye **الكافية**

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle´d-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer (646/1249)[121]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعني مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

şeklinde başlar. 1a -80b sayfaları arasındadır. Vakıf kaydı vardır. Kenarları meşin, miklebli, şirazeli, muhafaza kabı vardır. 40 varak, 11 satırlı, 80 sahifedir. 190 x 125 – 135 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Muhammed Emin´dir.

فراغ من تحرير في اواخر رجب سنة تسع تسعين وتسعمائة

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir. (999/1590)

42 YU 373/1

[121] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.

1.2.87. el- Kāfiye الكافية

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāleʹd-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer (646/1249)[122]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعني مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

şeklinde başlar.Tam meşin, şemseli, köşebentli, stampajlı, miklebdir. 33 varak, 13 satırlı, 65 sayfadan oluşur. 210 x 150 – 145 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih yazı ile yazılmıştır. Kenarlarda ve satır aralarında açıklamalar vardır. 1. sayfa tezhibli, cetveller altın yaldızlı, söz başları kırmızıdır.

..و في الوقف فيرد ما خزف والمفتوح ما قبلها تقللب الفا تمت الكتاب الكافية بعون الله الملك النصير

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4922/1

1.2.88. el-Kāfiye الكافية

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāleʹd-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer (646/1249)[123]

ابن حاجب جمال الدين ابو عمرو عثمان بن عمر

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعني مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معني في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

200 x 135–125 x 75 mm boyutlarındadır. 78 varak, 156 sahife, 11 satırlıdır. Kāğıt türü suyolu fligranlı, cetveller kırmızı mürekkeplidir. Sırtı meşin, çaharkuşe cilt. 1 b – 78 b sayfaları arasındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. 1087, Müstensihi, Molla Dāvut b. ʿAbduʹr-rahmānʹdır.

[122] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[123] Daha detaylı bilgi için bk. s. 29.

Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

تم الكتاب بعون الله تعالى

şeklinde biter.

42 YU 64/1

1.2.89. el- Kāfiye

الكافية

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāleʹd-dīn ʿOşmān b. ʿOmer [124](646/1249)

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

şeklinde başlar. Baş kısım tezhibli, söz başları ve cetveller, kırmızı mürekkepli, sırt meşin, ebru kāğıt kaplı, 30 varak, 59 sahifedir. 15 satırlı, 180 x 155 – 130 x 55 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

الوضع عن معرفتها وإستعمالها تم.

şeklinde biter.

42 YU 9901/2

1.2.90. Metn-i Kafiye

متن كافية

İbn Ḥācib Cemāleʹd-dīn Ebī ʿAmr ʿOşmān b. Omer (ö.646/1249)[125]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ألكلمة لفظ وضع لمعني مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما

[124] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[125] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.

الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

Kāğıt kaplı, vakıf kaydı bulunmaktadır. 14 varak, 26 sahife, 17 satırlıdır. 205 x 155–150 x 83 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

أللهم يسر علمك ولدي و لكل مؤمنين والمؤمنات عزمتك يا أرحم الراحمين

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir. (1251/1835)

42 YU 9170

1.2.91. Kāfiyetu fī´n-Nahv كافية في النحو

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle´d-dīn ʿOşmān b. ʿOmer (ö.646/1249) [126]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الكلمة لفظ وضع لمعني مفرد وهي إسم و فعل و حرف لأنها إما أن تدل على معنى في نفسها أو لا
الثاني الحرف الأول إما أن يقترن بأحد اللأزمنة الثالثة أو لا فهو الإسم الأول الفعل وقد علم بذالك كل واحد منهما الكلام بالتضمن وكلمتين بالإسناد ولايئتي ذالك إلا في إسمين أو في إسم و فعل وإسم ما دل على معنى في نفسه غير مقترن بأحد الأزمنة الثالثة من...

şeklinde başlar. Şirazeli, tam meşin, 215 x 130 – 115 x 50 mm boyutlarındadır. 72 varak, 144 sahife, 17 satırlıdır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Sonu eksiktir. Müstensihi, Hızır b. ʿAlī´dir.

Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 486

1.2.92. İʿrāb-ı Sureti´ l-Fātiḥa ve´l- Kitabi´l-Kāfiye (İfṣāh) إعراب سورة الفاتحة والكتاب الكافية

ʿAlāʾe´d-dīn ʿAlī b. Muḥammed el-Kūşī[127] **(ö.879/1474) كوشجو علاء الدين علي بن محمد**

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الحمد لله الذي رفع السموات بغير عماد و حفض الأرض ونصب الجبال بجزم القضا للعباد والصلوة والسلام علي نبيه الذي سن الوقف وجاهد حق الجهاد وعلى آله وأصحابه الذي ضم إلى سيوفهم حسر الأعداء و فتح البلاد و الثناء الخليفت.....

[126] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[127] Daha detaylı bilgi için bk. s. 41.

şeklinde başlar. Arapça Nesih hattıyla, Sırtı, kenarı meşin, kāğıt kaplı, Fersude 206 varak, 19 satırlı, 411 sahifedir. 210 x 140 – 140 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça nesih hattıyla, siyah mürekkeple yazılmıştır.

ومن حسن خاتمة الكتاب سوده من نبل الحقير الفقير السيد نعمة الله افندي بن فيظ الله سنة

şeklinde biter. Fatiha suresinin irabından bahseder. (1157/1744)

42 YU 6705/5

1.2.93. Ḳavāidu fī´n-Naḥv **قواعد في النحو**

Şemse´d-dīn Ebī ʿAbdu´llah Muḥammed b.ʿOmer b. Muḥammed el-Basrāvī

شمس الدين[128] ابي عبد الله محمد بن عمر بن محمد البسراوي

Fersude, tam meşin kaplı, 10 varak, 20+2 sahife, değişik satırlıdır. 182 x 136 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Başı sonu eksiktir.

Nahiv kuralları anlatılır. *Ḳavāidu ʾl-İʿrāb´*ın şerhidir. Cümlenin oluşumu, car, mecrur´dan bahseder.

42 YU 580

1.2.94. Keşfu´l-Ḳınāʿi ʿale´l- Ḳavāʿidi´l-İʿrāb **كشف القناع على القواعد الإعراب**

Muḥammed b. ʿAbdu´l-kerīm (975/1567)[129] **محمد بن عبد الكريم**

بسم الله الرحمن الرحيم

اعلم أن الشيخ لم يصدر رسالته بالحمد له كما فعله غيره أما إكتفاء بالبسملة بناء على أن المراد بالحمد الواقع بالحديث

şeklinde başlar. Vakıf kaydı vardır. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, 77 varak, 152 sahife, 21 satırlıdır. 215 x 155 – 150 x 180 mm boyutlarındadır. Müstensihi, Hattat Hüseyin b.Ahmed´dir.

تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب اللهم خلصنا من الشيطان الرجيم قد وقع فراغ في التحرير ...في سنة خمسة وخمسين ومائة وألف

[128] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

[129] Muḥammed b.ʿAbdulkerīm, Każaskerlik yapmış İstanbul ālimlerindendir. Ebū´s-Suūd gibi büyük ālimlerderden tedrīs görmüştür. 975/1567 yılında İstanbul´da vefat etmiştir. bk. Bursalı Mehmet Tahir, a.g.e., I, 257.

şeklinde biter. *Ḳavāʿidu ʾl-İʿrāb* ín şerhidir. Cümlenin oluşumu, cār, mecrūr´dan bahseder. (1155/1742)

42 YU 9889/2

1.2.95. Keşfu´l-Ḳınāʿi fī Şerḥi´l-Ḳavāʿidi´l-İʿrāb كشف القناع في شرح القواعد الإعراب

Muḥammed b. ʿAbdu´l-kerīm (975/1567)[130] محمد بن عبد الكريم

بسم الله...

اعلم أن الشيخ لم يصدر رسالته بالحمد له كما فعله غيره أما إكتفاء بالبسملة بناء على أن المراد بالحمد الواقع بالحديث

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, miklebdir. Vakıf kaydı vardır. 68 varak, 136 sahife, 19 satırlıdır. 209 x 145–145 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Besmelenin tafsilatlı bir şekilde iʿrabı ile başlamıştır. Nahiv kuralları anlatılır. *Ḳavāidu ʾl-İʿrāb* ´ın şerhidir. Cümlenin oluşumu, car, mecrur´dan bahseder.

قد وقع الفاغ عن يمنو الكشف القناع بعون الله الملك الهدي عن يد عبد الضعيف المذنب الحقير المعروف بالعجز والتقصير المحتاج إلى رحمت ربه القوي العفو القدير ... سنة سبع وستين ومائة و الف

şeklinde biter. (1167/1753)

42 YU 7443

1.2.96. Kitābu´l-Ebhūr ʿale´l-Mufaṣṣal Nāhivā كتاب الأبهور على المفصل ناهوى

Cāru´llah Ebu´l-Kāsım Maḥmūd b. ʿOmer b. Muḥammed ez-Zemaḫşerī[131]
جا رالله ابو القاسم محمود بن عمر بن محمد الز مخشري(ö.538/1144)

بسم الله الرحمن الرحيم

الله أحمد على طريقة إياك نعبد تقد ما للاملم فإلاملم وما يقال أنه للحصر لا دليل عليه والتمسك فيه ...

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, şirazeli, mikleblili, 273 varak, 544+7 sahife, 23 satırlıdır. 240 x 165 – 175 x 110 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed b. Sirāc Muhammed b. ʿAbdü´l-Kerīm el-Halhalī´dir.

وقد وقع الفراغ لإحدى عشرة خلت من ربيع الآاخر سنة تسع عشرة وسبع مائة بمدينة تبريز

[130] Daha detaylı bilgi için bk. s. 60.
[131] Daha detaylı bilgi için bk. s. 16.

şeklinde biter.

42 YU 6979

1.2.97. Kitābu´l-Muʿrib fi Tertībi´l-Muʿrib **كتاب المعرب في ترتيب المعرب**

Burhane´d-dīn Naṣr b. el-Muṭarrizī (ö. 610/1213)[132] **برهان الدين نصر بن المطرزي**

بسم الله الرحمن الرحيم

و الله موفق تمامه واحمده علي ان خول جزيل الطول و سدد الاصابة في الفعل والقول وارتد الي مناهج الهدية ....

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, şemseli, şirazelidir. 194 varak, 386+4 sayfa, 23 satırlıdır. 185 x 145 – 135 x 95 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile yazılmıştır.

ذكرت منها كفاية بالله التوفيق

şeklinde biter.

42 YU 7031

1.2.98. Kitābu´ż-Żav'i Şerḥi´l-Miṣbāḥ **كتاب الضوء شرح المصباح**

Tāce´d-dīn Muḥammed b. Muḥammed el-İsferāyinī [133]**(ö. 684/1285)**

تاج الدين محمد بن محمد الإسسفرايني

بسم الله الرحمن الر حيم

إن أحق ما يتوسخ بذكره صدور الكتب والدفاتر و يتوفر على نشر ألسنة الباديوالحاضر حمدا لله تعالى على زواهد....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, miklebli, 144 varak, 286+1 sahife, 13 satırlıdır. 200 x 140 – 130 x 73 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi Muhammed b.ʿAbdu´r-rahmān'dır.

ʿĀmiller v.b. nahiv kavramlarının açıklandığı şerhtir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب بحمد الله على التمام و للرسول أفضل السلام حرره الفقير محمد عبد الرحمن المحتاج إلى رحمة الله المنان سنة أربعين و ألف

[132] Daha detaylı bilgi için bk. s. 25.

[133] Tāce´d-dīn b. Muḥammed el-İsferāyīnī, şöhretli nahiv ālimleridendir. *Lübābu´l-İʿrāb* önemli eserlerindendir. 684/1285´te vefat etmiştir. bk. İsmail Paşa el-Bağdadī, a.g.e., II, 134.

şeklinde biter. (1040/1630)

42 YU 8194

1.2.99. Kitabu Żav'i'l-Miṣbāḥ fi'n-Naḥv — كتاب ضوء المصباح في النحو

Müellifi bulunamadı

بسم الله الرحمن الرحيم

إن أحق ما يتوسخ بذكره صدور الكتب والدفاتر و يتوفر على نشر السنة الباديوالحاضر حمدا لله تعالى على زواهد...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin, kāğıt kaplı, miklebli, şirazelidir. 190 x 135 – 105 x 80 mm boyutlarındadır. 80 varak, 128 sahife, 13 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Ahmed b. Muḥammed İbrāhīm'dir.

وقد وقع الفراغ من تسويد وتنمو هذا الكتاب الجليل .....سنة ست وتسعين و ثمان مائة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir. (896/1491)

42 YU 7270/1

1.2.100. Kitābu Dībāceti'l-Miṣbāḥ — كتاب ديباجة المصباح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

أما كلمة متضمنة بمعنى الشرط قل ذالك دخول ألفاء لأن أصل قولنا أما بعد حمدا لله مهما يكن من شيئ فأقول ...

şeklinde başlar. 41 varak, 80 sahife, 13 satırlıdır. 198 x 135 – 130 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça, Ta'lik yazı ile yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب غفرالله له ولواليه و أحسن إليهما وإليه تاريخ سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir. (1091/1680)

42 YU 7270/3

1.2.101. Kitābu´l-Unmūzec كتاب الأنموزج

Şemse´d-dīn b. ʿAbdu´l-ġanī el-Erdebilī[134] (ö. 980/1036) شمس الدين بن عبد الغني الأردبيلي

بسم الله الرحمن الرحيم وبه الحمد لله الذي جعل العربية مفتاح البيان و خبرها الة يحرذ بها عن الخطء فس السان وفوم بها المنطق وبعد .....

şeklinde başlar. 88 varak, 175 sahife, 15 satırlıdır. 198 x 135 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

ez-Zemaḫşerī´nin el-Ünmūzec eserine yazılan şerhtir. Fiillerin zamanları, nasb, cer ve raftan bahseder.

سنة ثما ني وتسعون وألف رمضان بن حسن بن أحمد بن سليمان غفر الله لهم ولجميع المسلمين والمسلمات والمؤمنين والمئمنات آمين يا رب العالمين.

şeklinde biter. (1098/1687)

42 YU 5508

1.2.102. Menhecu´s-Sālik ile´l-Elfiyyeti İbn-i Mālik Taḳıyyu´d-dīn Aḥmed b. Muḥammed el-ʿOṣmānī[135] منهج السالك إلى الألفية ابن مالك تقي الدين أحمد بن محمد العثماني

بسم الله الرحمن الرحيم

أما بعد حمدا لله على ما منح من الباب البيان وفتح من أبواب التبيان والصلوة والسلام على من رفع ..

الكلام وما يتألف منه كلامنا أيها النهات لفظ أي صوت معتمد على مقطع مفيد فإنك..

şeklinde başlar. Tam meşin kaplıdır. Miklebli, şemseli köşebentli, yaldızlı ve şirazelidir. Eser 270 x 180–195 x 122 mm boyutlarındadır. 184 varak, 367 sahife, 31 satırlı, Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

و سلاما دا ئمين إلى يوم الدين ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم اللهم إغفر لكاتبه

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 26'da bilgi verilmiştir.

42 YU 7088

[134] Muḥammed Cemāle´d-dīn b. Şemse´d-dīn ʿAbdu´l-ġani el-Erdebīlī, *Risāletu´l-Ḳalemiye* gibi önemli eserler telif etmiştir. 980/1036´de vefat etmiştir. bk. İsmail Paşa el-Bağdādī, a.g.e., II, 213.

[135] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

1.2.103. Menhecu´s-Sālik İle´l-Elfiyyeti İbn-i Mālik **منهج السالك إلى الألفية ابن مالك**

Taḳıyyuddīn Aḥmed b. Muḥammed el-ʿOşmānī [136] **تقي الدين أحمد بن محمد العثماني**

بسم الله ...

أما بعد حمدا لله على ما منح من أسباب البيان و فتح من أبواب التبيان والصلاة والسلام على من رفع بماضي العزم قواعد ...

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kāğıt kaplı, 468 varak, 934 sahife, 19 satırlıdır. 203 x 150–150 x 93 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

İçeriği hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir.

ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم تم كتاب شرح الخلاصة للشيخ العلم العلامة المحقق البحر الفخامة التاج الدين المشوني بحمد الله تعالى و حسن عونه و توفقه وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

şeklinde biter.

42 YU 6748

1.2.104. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv **المصباح في النحو**

Nūre´d-dīn ʿAbdu´r-raḥmān b. Aḥmed el-Cāmī[137] **(ö. 898/1492)**

نور الدين عبد الرحمن بن أحمد الجامي

şeklinde başlar. 206 varak, 411 sahife, 17 satırlıdır. 205 x 145 – 150 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Başı sonu eksiktir.

Bu kitapta iʿrāb, cemʿī, faʿil, mefʿul, atıf vb. konuları, bölümler çerçevesinde detaylandırmıştır.

42 YU 6749

1.2.105. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv **المصباح في النحو**

Nāṣır b. ʿAbdu´s-seyyid el-Muṭarrizī [138]**(ö. 610/1213)** **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

بسم الله الرحمن الرحيم

رب تمم بالخير أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام و الصلوة والسلام على نبيه محمد سيد الأنام وعلى آله و أصحابه مئيد الإسلام فإن الولد الأعز.....

[136] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[137] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.
[138] Daha detaylı bilgi için bk. s. 24.

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, mikleblili, şemselidir. Sonu eksiktir. 143 yaprak, 285 sahife, 15 satırlıdır. 205 x 140 – 145 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Kitap hakkında s. 65'de bilgi verilmiştir.

42 YU 161/5

1.2.106. el- Mişbāḥ — المصباح

Nāṣır b. ʿAbdu´s-seyyid el-Muṭarrizī [139](ö. 610/1213) — **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

بسم الله...

رب تمم بالخير أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام و الصلوة والسلام على نبيه محمد سيد الأنام وعلى آله و أصحابه مئيد الإسلام فإن الولد الأعز.....

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, şirazeli, 25 varak, 13 satırlı, 49+1 sahifedir. 190 x 115 – 120 x 55 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, ʿAli b. Mustafa´dır.

Kitap hakkında s.65 'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4916/3

1.2.107. el- Mişbāḥ — المصباح

Nāṣır b. ʿAbdu´s-seyyid el-Muṭarrizī[140] (ö. 610/1213) — **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

بسم الله...

رب تمم بالخير أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام و الصلوة والسلام على نبيه محمد سيد الأنام وعلى آله و أصحابه مئيد الإسلام فإن الولد الأعز.....

şeklinde başlar. 200 x 140 – 150 x 70 mm boyutlarındadır. 21 varak 41 sahife, 15 satırlıdır. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır.

إلا أنه يعقب في أول ما سبق من الكلام تم.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 65'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6981/2

1.2.108. el-Mişbāḥ — المصباح

Nāṣır b. ʿAbdu´s-seyyid el-Muṭarrizī[141] (ö.610/1213) — **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

[139] Daha detaylı bilgi için bk. s. 25.
[140] Daha detaylı bilgi için bk. s. 25.

بسم الله...

رب تمم بالخير أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام و الصلوة والسلام على نبيه محمد سيد الأنام وعلى آله و أصحابه مئيد الإسلام فإن الولد الأعز.....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı 20 varak, 39 sahife, 17 satırlıdır. 185 x 140 – 145 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Sonu eksiktir. Müstensihi, ʿÖmer b. Süleyman´dır.

Kitap hakkında s. 65'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9198/1

1.2.109. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv **المصباح في النحو**

Nāṣır b. ʿAbdu´s-seyyid el-Muṭarrizī [142](ö. 610/1213) **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

بسم الله...

رب تمم بالخير أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام و الصلوة والسلام على نبيه محمد سيد الأنام وعلى آله و أصحابه مئيد الإسلام فإن الولد الأعز.....

şeklinde başlar. 205 x 130 – 145 x 64 mm boyutlarındadır. 23 varak, 45 sahife, 13 satırlıdır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Eserin müstensihi, ʿAli b. Nābi´dir. Sonu eksiktir.

Kitap hakkında s. 65'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9822/1

1.2.110. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv **المصباح في النحو**

Nāṣır b. ʿAbdu´s-seyyid el-Muṭarrizī [143](ö. 610/1213) **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

بسم الله ...

رب تمم بالخير أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام و الصلوة والسلام علي نبيه محمد سيد الأنام وعلى آله و أصحابه مئيد الإسلام فإن الولد الأعز.....

şeklinde başlar. Kâğıt kaplı, sırtı meşin, 39 varak, 78 sahife, 9 satırlıdır. 172 x 122 – 112 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih ve Taʿlik hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Ramazan b. Durmuş´tur.

---

[141] Daha detaylı bilgi için bk. s. 25.
[142] Daha detaylı bilgi için bk. s. 25.
[143] Daha detaylı bilgi için bk. s. 25.

وقع الفراغ من تحرير بيده...عبد الضعيف رحمة الله تعالى رمضان بن طرمش

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 65'de bilgi verilmiştir. (907/1501)

42 YU 9862/1

1.2.111. el-Miṣbāḥ — المصباح

Nāṣır b. ʿAbdu´s-Seyyid el-Muṭarrizī[144] (ö. 610/1213) — **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

بسم الله...

تم بالخير أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام و الصلوة والسلام على نبيه محمد سيد الأنام وعلى آله و أصحابه مئيد الإسلام فإن الولد الأعز.....

şeklinde başlar. Şemseli, tam meşin, miklebli, 38 varak, 75 sahife, 11 satırlıdır. 200 x 125 – 124 x 57 mm boyutlarındadır. Vakıf kaydı bulunmaktadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

و الحمد لله على التمام

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 65'de bilgi verilmiştir.

42 YU 396/1

1.2.112. el-Miṣbāḥ fī´n-Naḥv — المصباح في النحو

Nāṣır b. ʿAbdu´s-Seyyid el-Muṭarrizī [145](ö. 610/1213) — **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

بسم الله...

.....و أحاط مفردا ته حفظا والتقي فيه من النحومعنى ولفظا أردت أن المظه من كلام الإمام المحقق والحبر المدقق أبي بكر عبد القاهر بن عبد الرحمن الجرجاني سقى الله ثراه.....

şeklinde başlar. Kenarı ve sırtı meşin, deffeler yıpranmış, kāğıt kaplı, başı eksiktir. 54 varak, 9 satırlı, 107 sahifedir. 200 x 130 – 125 x 70 mm boyutlarındadır. Hattı Nesih´tir. Satır araları ve kenarlarda notlar bulunmaktadır.

.....تم بحمد الله ذي الأنام تم بمن وفضله في اليوم التاسع والعشرين من شهر جماد ي الأولى لسنة تسع و ثلاثين و ألف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 65'de bilgi verilmiştir. (1039/1629)

42 YU 161/3

[144] Daha detaylı bilgi için bk. s. 24.
[145] Daha detaylı bilgi için bk. s. 24.

1.2.113. el-Miṣbāḥ المصباح

Nāṣır b. ʿAbdu´s-Seyyid el-Muṭarrizī [146](ö. 610/1213) **ناصر بن عبد السيد المطرزي**

بسم الله...

الحمد لله الذي لا يبلغ كنهه ولا يحصى عدد نعمه عاد و حار في بحار عرفانه أرواح العالمين ونار بأنوار إحسانه أشباح العالمين والصلوة على من لم ير إثر للكفر إلا طمس....أما بعد هذه أوراق مكتوبة للإعراب ديباجة كتاب المصباح مئا خوذة من غرابيب الفوايد المقتاح و إبتداء أولا بأية من كتاب الله تعال

şeklinde başlar. Bu kitapta iʿrāb, cemʿi, faʿil, mefʿul, atıf vb. konuları, bölümler çerçevesinde detaylandırmıştır. Küçük ʿAli adına temellük kaydı bulunmaktadır. Tam meşin kaplı, şirazeli, 8 varak, 13 satırlı, 14+2 sahifedir. 190 x 115 – 125 x 55 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. 158a-171b sayfaları arasındadır. Söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Kenarlarında da notlar kayıtlı bulunmaktadır.

قد وقع الفراغ عن يد العبد الضعيف ....غفر الله له

şeklinde biter. (1045/1635)

42 YU 537

1.2.114. Muntehe´l-Erīb Şerḥi Muġnī´l-Lebīb منتهى الأريب شرح مغني اللبيب

Aḥmed b. Muḥammed b. ʿAlī Aḥmed ibn Molla (ö. 590/1194)[147]

أحمد بن محمد بن علي أحمد ابن الملا

بسم الله...

وصلى الله على سيدنا محمد و على آله وصحبه وسلم حمد ا لمن شرح صدورنا لفهم أسرار العربية بأفصح لسان

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, mikleblili, şirazeli 555 varak, 25 satırlı, 1109 sahife, 205 x 150–140 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

هذا اخر الكلام و بالله المستعان على الاتمام

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 52'de bilgi verilmiştir.

[146] Daha detaylı bilgi için bk. s. 25.

[147] İbn Molla diye maruftur. 5301136 yılında Haleb´te doğmuştur. Aslen Hasankeyf´lidir. 590/1194 yılında Haleb´te vefat etmiştir. *Şerhu´l–ʿİzzī,* müellifin önemli eserlerindendir. bk. Ömer Rıza Kehhale, a.g.e., II,133.

42 YU 635

1.2.115. Muġnī´l-Lebīb (Nahiv) مغني اللبيب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[148]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

بسم الله...

حمدا لله على أفضاله والصلو ة و السلام على سيد نا محمد وعلى آله فإن أولى.....

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, mikleblili, şirazeli (Birinci sahife adi tezhipli), 273 varak, 21 satırlı, 544+3 sahifedir. 220 x 140 – 160 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Hattat Muḥammed b.Mustafa´dır.

İçeriği hakkında s. 52'de bilgi verilmiştir.

قد تم وكمل كتابه بعونه الملك الجليل

şeklinde biter.

42 YU 539

1.2.116. Muntehe´l-Erīb ʿalā Şerḥi Muġnī´l-Lebīb منتهى الأريب على شرح مغني اللبيب

Aḥmed b. Muḥammed b. ʿAlī Aḥmed İbn-i Molla (ö. 590/1194)[149]

أحمد بن محمد بن علي أحمد ابن ملا

بسم الله...

الباب الثا ني من الكتاب في... الجملة و ذكر أقسامها و أحكامها جوزان بكون من الكتاب خبر للباب التالي و في نفسين الجملة خبر...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, mikleblili, şirazeli, 528 varak, 25 satırlı, 1055 sahifedir. 210 x 145 – 140 x 100 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Ahmed el-Mārih´tir.

سنة سبعون وألف على يد

[148] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.
[149] Daha detaylı bilgi için bk. s. 69.

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 52'de bilgi verilmiştir. (1070/1659)

42 YU 5513

1.2.117. Mevāhibu´l-ʿAbīd Şerhi Muġnī´l-Lebīb مواهب العبيد شرح مغني اللبيب

Vaḥyizāde Ebū ʿAbdu´llah Muḥammed b. Aḥmed el-İznikī[150].

وحي زاد أبو عبد الله محمد بن أحمد الإزنكي

بسم الله...

قال رحم الله تعالى أما بعد حمد لله على أفضاله أما حرف الشرط و توصيل و توكيد دليل شرطيها لزوم الغاء بعدها و تفصيل غالب حالها ولهذا قال المصنف يا تي لغير تفصيل ...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, mikleblili, şemseli, yaldızlı ve şirazeli, 1b başlığı nefis tezhipli, sahife kenarları altın yaldız çerçeveli ve kitap kenarları Hatāī motiflidir. 320 x 190-222 x 100 mm boyutlarındadır. 1115 varak, 2230 sahife, 35 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensih Muḥammed b. Mustafa'dır.

İçeriği hakkında s. 52'de bilgi verilmiştir.

ووقع الفراغ في العن الأخير قي شهر جماذي الآخرة في شهور سنة خمس عشرة وألف نجر هذا لكتاب الخطير على يد عبد الفقير إلى الله الغني القدير الحاج محمد بن مصطفى غفر لهما في سلح شهر ربيع الآخر لسنة ثمان و خمسين و مائة و الف

şeklinde biter. (1158/1745)

42 YU 7166

1.2.118. Muġnī´l-Lebīb مغني اللبيب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[151]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

بسم الله...

حمدا لله على أفضاله والصلو ة و السلام على سيد نا محمد وعلى آله فإن أولى....

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarları meşin, kāğıt kaplı, mikleblili, 180 varak, 360 sahifedir. 220 x 160 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

[150] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[151] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.

İçeriği hakkında s. 52'de bilgi verilmiştir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter.

42 YU 7372

1.2.119. Muġnī´l-Lebīb ʿan Kutubi´l-Eʿārib — مغني اللبيب عن كتب الأعارب

Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī (ö.761/1360)[152]

جمال الدين عبد الله بن أحمد بن هشام الأنصاري

بسم الله...

اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين قال الشيخ الإمام الحافظ العالم العلامة شيحنا جمال الدين أبو عبد الله ابن يوسف بن هشام الأنصاري نفع الله ببركته و علومه وختم لنا وله خير أجمعين أما بعد حمدا لله على أفضاله والصلو ة و السلام على سيد نا محمد وعلى آله فإن أولى.....

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, 185 varak, 369 sahife, 27 satırlıdır. 280 x 180 – 200 x 125 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

سنة ثلاث وثمانين و سبعمائة وحسبنا الله و نعم الوكيل تم الكتاب

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 52'de bilgi verilmiştir.

42 YU 616/2

1.2.120. Muʿribu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd — معرب العوامل الجديد

Zeynīzāde Ḥuseyin b. Aḥmed et-Tīrevī el-Bursevī [153](ö.1167/1753)

زيني زاده حسين بن أحمد التيروي البرسو

بسم الله...

الحمد لله الذي رفع السموات بلا عماد وخفض الأرض ونصب الجبال لإنتفاع العباد والصلوة والسلام على من لم يعرب الوصافون الكافة الكمالاته للعجزعن درك ما فيه من أفعله و معمولاته وعلى الذين عملو بأ حكامه و أصحابه الذين جزمو بصحة كلامه أما بعد فيقول الراجي من...

[152] Daha detaylı bilgi için bk. s. 28.

[153] Asıl ismi Hüseyin b. Ahmed olup Zeynizāde olarak bilinmektedir. Bursa'da doğan müellif, uzun yıllar Aydın'da ders okutmuştur. ʿ*Avāmil, İẓhār, Kāfiye*'nin iʿrābları üzerine eserler yazmış, 1167/1753'de vefat etmiştir. bk. Bağdādi, *Hediyyetü'l-ʿĀrifīn*, C. I, s. 467.

şeklinde başlar. Kenarı, sırtı meşin, kāğıt kaplı, 59 varak, 25 satır halinde, 117 sahifedir. 195 x 145 – 150 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Söz başları kırmızı mürekkeplidir.

İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم وصلى الله على محمد الذي له شفاعة الكبرى يوم الحساب و على الذين تبعوه في سبيل الصواب قد تيسر الإمام بعون الله الملك العلام تم سنت أربع و أربعين و مائة و ألف من محرم هجرة من إرتدي بالغز والشرف...

şeklinde biter.

42 YU 616/3

1.2.121. Mūʿribu´lʿAvāmili´l-Cedīd معرب العوامل الجديد

Veliyyu´d-dīn b. Ḫalīl el-Bukāʾī[154] **ولي الدين بن خليل البكائي**

بسم الله...

الحمد لله الذي فضل بني آدم بالعلم والعمل على جميع العالم بالصلوة والسلام على محمد سيد العرب والعجم وعلى آله وأصحابه ينابع العلوم والحكم أما بعد

şeklinde başlar.

Kenarı ve sırtı meşin, kāğıt kaplı, 70 varak, 19 satır halinde, 138 sahifedir. 195 x 145 – 160 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

قد يتسر الإتمام بعون الله الملك العلام في شعبان الشريف من الهجرة النبي عام إحدى و تسعين ومائة وألف

şeklinde biter**.** İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir. (1191/1777)

42 YU 4917/3

1.2.122. Muʿribu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd معرب العوامل الجديد

Zeynīzade Ḥuseyin b. Aḥmed et-Tīrevī el-Bursevī [155](ö.1167/1753)

زيني زاده حسين بن أحمد التيروي البرسوي

بسم الله...

الحمدلله الذي أعطين القدرة على إعرهب المعاني ويسرنا الإستخراج المعاني من حروف المبني...

[154] Müellif hakkıda bilgi kaynaklarda bulunamadı.
[155] Daha detaylı bilgi için bk. s. 72.

şeklinde başlar. Mensubat, mecrurat, meczumat, merfuat gibi konular tafsilatlandırılmıştır. 200 x 145–130 x 80 mm boyutlarındadır. 23 varak, 43 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

هذا الاثتثنائي مفرغ تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب سنة التاريخ

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir. (1159/1746)

42 YU 406

1.2.123. Muʿribu ʿale′l-ʿAvāmili′ l-Cedīd معرب على العوامل الجديد

Zeynīzade Ḥuseyin b. Aḥmed et-Tīrevī el-Bursevī [156](ö.1167/1753)

زيني زاده حسين بن أحمد التيروي البرسوي

Başında Ahmed Efendi adına temellük kaydı bulunmaktadır.

بسم الله...

الحمد لله الذي رفع السموات بلا عماد وخفظ الأرض ونصب الجبال لإنتفاع العباد والصلوة والسلام على من لم يعرب الوصافون الكافة الكمالاته للعجزعن درك ما فيه من أفعله و معمولاته وعلى الذين عملو بأحكامه و أصحابه الذين جزمو بصحة كلامه أما بعد فيقول..

şeklinde başlar başlar. Sırtı, kenarı, miklebi meşin, ebrulu kāğıt kaplı, 68 varak, 134 sahife, 19 satırlıdır. 210 x 150–140 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم وصلى الله على محمد الذي له شفاعة الكبرى يوم الحساب و على الذين تبعوه في سبيل الصواب قد تيسر الإمام بعونالله الملك العلام تم سنت محرم

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir. (1192/1778)

42 YU 4921/1

1.2.124. Muʿribu′l-ʿAvāmili′l-Cedīd معرب العوامل الجديد

Zeynīzāde Ḥuseyin b. Aḥmed et-Tīrevī el-Bursevī [157](ö.1167/1753)

زيني زاده حسين بن أحمد التيروي البرسوي

بسم الله...

رضي فعل ماض معلوم من با ب علم الله مرفوع لفظا لأنه فاعل...

[156] Daha detaylı bilgi için bk. s. 72.
[157] Daha detaylı bilgi için bk. s. 72.

şeklinde başlar. Miklebli, tam meşin, şirazelidir. 105 x 145 mm boyutlarındadır. 80 varak, 158 sahife, 15 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi Muhammed b. Hüseyin´dir.

كتب في شهر رجب سنة

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir. (1113/1701)

42 YU 4928/1

1.2.125. Mufaṣṣal fī´n-Naḥv مفصل في النحو

Ebū´l-Kāsım Maḥmud b. ʿOmer Cāru´llah ez-Zemaḫşerī(ö.538/1144)[158]

محمود بن عمر جار الله زمخشري

Tam meşin kaplı Selçuki motif, ıstanpajlı ve şirazelidir. Başı eksiktir. 170 x 125-125 x 100 mm boyutlarındadır. 171 varak, 345 sahifedir. 17 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Bu eserde müellif merfuat, mecrurat, fiillerin zamanları, atıf harfleri, nehiy harfleri, vakıf, yemin gibi konulardan bahsetmiştir.

تم الكتاب المفصل و بالله التوفيق و الحمد لله وحده والصلوة على خاتم الرسل الهادي قوم السبل المصطفى محمد وآله و صحبه الكرام و سلم تسليما فراغ من نسحه يوم السبت الرابع والعشرون من محرم سنة خمسين وستمائة

şeklinde biter.

42 YU 272

1.2.126. Mufaṣṣal fī´n-Naḥv مفصل في النحو

Ebū´l-Kāsım Maḥmud b. ʿOmer Cāru´llah ez-Zemaḫşerī (ö.538/1144)[159]

محمود بن عمر جار الله الزمخشري

بسم الله ...

الله أحمد على أن جعلني من علماءالعربية وجعلني على الغضب للعرب والعصبية وأي لي أن إنفرد عن صميم أصاريم....

şeklinde başlar. Şemseli, tam meşin, mikleb, şirazeli, 117 varak, 19 satırlı, 239 sayfadır. 250 x 125 – 135 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile yazılmıştır.

[158] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[159] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.

İsim, fiil, harf, idgam, izafet vb. konular açıklanmıştır.

في يتسع و يتقي فهم مع عدم إمكانه أحدف تم الكتاب

şeklinde biter.

42 YU 4935

1.2.127. Mufaṣṣal fī´n-Naḥv — مفصل في النحو

Ebū´l-Kāsım Maḥmud b. ʿOmer Cāru´llah ez-Zemaḫşerī (ö.538/1144)[160]

محمود بن عمر جار الله الزمخشري

Tam meşin kaplı. Selçukī motifli, istanbajlı ve şirazelidir. 245 x 187-135 x 90 mm boyutlarındadır. 169 varak, 337 sahife, 13 satırlıdır. Arapça nesih hatla yazılmıştır. Başı ve sonu eksiktir.

İçeriği hakkında s. 75'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4936

1.2.128. Mufaṣṣal fī´n-Naḥv — مفصل في النحو

Ebū´l-Kāsım Maḥmud b. ʿOmer Cāru´llah ez-Zemaḫşerī (ö.538/1144)[161]

محمود بن عمر جار الله الزمخشري

Tam meşin kaplıdır. Selçukī motifli, istanbajlı ve şirazelidir. Başı eksiktir. 245 x 175 mm boyutlarındadır. 204 varak, 407 sahife, değişik satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

İçeriği hakkında s. 75'de bilgi verilmiştir.

كمال الكتاب بحمد الله و صلى الله على محمد وآله يوم لأاربعاء الحادي و العشرين من جمادي الأولى

şeklinde biter.

42 YU 583/3

1.2.129. Netāyicu´l-Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār — نتايج الأفكار في شرح الإظهار

[160] Daha detaylı bilgi için bk. s. 16.
[161] Daha detaylı bilgi için bk. s. 16.

Muṣṭafā b. Ḥamza Ḳūşadalı[162](ö.1085/1674) **مصطفى بن خمزة قوش أطالي**

بسم الله...

الحمد لله الذي جعل الألفاظ قوالب المعاني و فضلها على سائر الأصوات بنظم درر حروف المباني وبفضله رفع الخطء.....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplıdır. Sonu eksiktir. 10 varak, 23 satırlı, 18 sahife, 210 x 155–145 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Ta'lik hatla yazılmıştır.

Arapça gramerin temel kaideleri anlatılmıştır. Mastar, cemi gibi konular üzerinde durulmuştur. Birgivi´nin *İẓhāru´l-Esrār´*ına yazılan bir şerhtir.

42 YU 8293

1.2.130. Netāyicu´l- Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār **نتايج الأفكار في شرح الإظهار**

Muṣṭafā b. Ḥamza Ḳuşadalı [163] (ö.1085/1674) **مصطفى بن خمزة قوش أطالي**

بسم الله...

الحمد لله الذي جعل الألفاظ قوالب المعاني و فضلها على سائر الأصوات بنظم درر حروف المباني وبفضله رفع الخطء...

şeklinde başlar. Sırtı kenarları meşin, kâğıt kaplı, mikleblilidir. 220 x 150-150 x 70 mm boyutlarındadır. 168 varak, 335 sahife, 17 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Müellif Nüshası, Ahmed b. Hamza b. Mustafa´dır.

قد وقع الفراغ عن تشديد شرح الإظهار الأسرار بعون الملك العزيز الغفار على يد الفقير أحمد بن حمزة بن مصطفى سنة

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 77'de bilgi verilmiştir. (1125/1711)

42 YU 4918(a)

1.2.131. Netāyicu´l-Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār **نتايج الأفكار في شرح الإظهار**

Muṣṭafā b. Ḥamza Ḳuşadalı [164](ö.1085/1674) **مصطفى بن خمزة قوش أطالي**

[162]Mustafa b. Hamza Kuşadalī, el-Birgivī´nin *İẓhār* adlı eserine yazdığı Netāyicu´l-Efkār ismli eseriyle meşhurdur. Trabzon´da doğmuş, Amasya´da yaşamış, 1085/1674´te Kuşadası´nda vefat etmiştir. bk. Bursalı Mehmet Tahir, a.g.e., II, 213.
[163] Daha detaylı bilgi için bk. s. 77.
[164] Daha detaylı bilgi için bk. s. 77.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل الألفاظ قوالب المعاني و فضلها على سائر الأصوات بنظم درر حروف المباني وبفضله رفع الخطء...

şeklinde başlar. Arapça gramerin temel kaideleri anlatılmıştır. Mastar, cemi gibi konular üzerinde durulmuştur. el-Birgivi´nin *İẓhāru´l-Esrār´*ına yazılan bir şerhtir.

Kırmızı keşideli, çaharkuşe mikleblili, şirazeli karton cilt, sırtı kahverengi meşindir. 175 varak, 17 satırlıdır. 210 x 150–140 x 65 mm boyutlarındadır. Suyolu fligranlı kağıda Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Deffeler çok kullanımdan tahrip olmuştur. Müstensihi, Ahmed b. ʿAbdu´l-ehad´dır.

.....والجميع المؤمنين والمؤمنات الأحياءمنهم والأموات تاريخ سنة

şeklinde biter. (1134/1722)

42 YU 4919

1.2.132. Netāyicu´l-Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār — نتايج الأفكار في شرح الإظهار

Muṣtafa b. Ḥamza Ḳuşadālı[165] (ö.1085/1674) — **مصطفى بن خمزة قوش أطالي**

بسم الله ...

الحمد لله الذي جعل الألفاظ قوالب المعاني و فضلها على سائر الأصوات بنظم درر حروف المباني وبفضله رفع الخطء...

şeklinde başlar. Nefis bir Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Şemseli, mikleblili, sırtı tam meşin, iyi korunmuş, şirazeli kılıflıdır. 220 x 135–165 x 75 mm boyutlarındadır. 102 varak, 203 sahife, 21 satırlıdır. Baş sahifesi ve sahife kenarları adi tezhiplidir. Sarı ince kāğıt kullanılmıştır. Kenarlarda notlar bulunmaktadır. Cetveller ve metin altları kırmızıdır. Vakıf mührü vardır.

قد وقع الفراغ من مئيد شرح إظهار الأسراربعون الملك العزيز الغفار تم.

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 77'de verilmiştir.

42 YU 4886/7

1.2.133. en-Naḥv — النحو

Müellifi bulunamadı.

[165] Daha detaylı bilgi için bk. s. 81.

بسم الله...

اعلم أن نسبة البصرة إلى مدركاتها كنسبت البصرإلى محسوساتها و انت إذا نظرت في المرات شاهدت صورة فيها فلك هناك....

şeklinde başlar. Sırtı bez, kāğıt kaplı ve şirazelidir. 210 x 135 - 150 x 70 mm boyutlarındadır. 2 varak, 4 sahife, 25 satırlı, Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

تم الرسالة

şeklinde biter. Temel nahiv kuralları anlatılmaktadır.

42 YU 5481

1.2.134. en-Naḥv النحو

Müellifi bulunamadı.

Sırtı meşin, bez kaplı, şirazelidir. Başı ve sonu eksiktir. 253 x 173 mm boyutlarındadır. 185 varak, 370 sahifedir. Arapça Nesih kırması hatla yazılmıştır.

İçeriği hakkında s. 78'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6755/3

1.2.135. en-Naḥiv النحو

Müellifi bulunamadı.

بسم الله...

قال المص رح أما بعدأتية أما كلمة متضمنة لمغ الشرط فلذالك لزم دخول الفاء...

Sırtı meşin, kāğıt kaplı, mikleblidir. 11 varak, 21 sayfa, .21 satırlıdır. 209x151-148x73mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hat ile yazılmıştır. Sonu eksiktir.

İçeriği hakkında s. 78'de bilgi verilmiştir.

42 YU 161/4

1.2.136. Risāletu´n-Naḥv رسالة النحو

Müellifi bulunamadı.

بسم الله ...

قال المص أما بعد أتية أما كلمة متضمنة لمغ الشرط فلذالك لزم دخول الفاء..

190 x 115 – 125 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Tam meşin kaplı, şirazeli, 45 varak, 15 satırlı, 88+1 sahifedir. Sonu eksiktir.

İçeriği hakkında s. 78'de bilgi verilmiştir.

42 YU 8461/6

1.2.137. Risāletu´l-Ebyāt Şerhi Dībāceti´l-Miṣbāḥ رسالة الأبيات شرح ديباجة المصباح

Müellifi bulunamadı

بسم الله ...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله أجمعين وبعد هذ ه رسال

şeklinde başlar. Sırtı kenarları meşin kāğıt kaplıdır. 155 x 110-130 x 60 mm boyutlarındadır. 2 varak, 3 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 24'de bilgi verilmiştir.

42 YU 8461/7

1.2.138. Risāletu´l-Ebyāt Şerḥi Dibāceti´l-Miṣbāḥ رسالة الأبيات شرح ديباجة المصباح

Müellifi bulunamadı

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله أجمعين وبعد هذ ه رسال

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin, kāğıt kaplıdır. 155 x 110 - 130 x 60 mm boyutlarındadır. 3 varak, 4 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 25'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4932

1.2.139. Şerḥu Şevāhidi Muġnī´l-Lebīb شرح شواهد مغني اللبيب

Celāle´d-dīn b. ʿAbdu´r-raḥmān b.Ebī Bekr es-Suyuṭī [166] (ö.911/1505)

[166] Daha detaylı bilgi için bk. s. 51.

جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي

بسم الله

وبه التوفيق والإعانه الحمد لله الذي فنتق ألسن العرب العاربة الفصاحة و كانت تجري

Şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, şemseli ve şirazelidir. 250 x 150 - 180 x 85 mm boyutlarındadır. 274 varak, 548 sayfa, 27 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Birinci sahife başlığı tezhibli ve sahife kenarları yaldız çerçevelidir.

وكان الفراغ من كتابتها في العسر الأخير من شعبان المعظم من شهور سنة

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 52'de bilgi verilmiştir. (1028/1619)

42 YU 7004/10

1.2.140. Şerḥu ʾl-ʿAvāmili ʾl-Cedīd **شرح العوامل الجديد**

Zeynīzāde Ḥuseyin b. Aḥmed et-Tīrevī el-Bursevī [167](ö.1167/1753)

زيني زاده حسين بن أحمد التيروي البرسوي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي رفع السموات بلا عماد وخفض الأرض ونصب الجبال لإنتفاع العباد

والصلوة والسلام على من لم يعرب الوصافون الكافة الكمالاته للعجز عن درك ما فيه من أفعله و معمولاته وعلى الذين عملو بأ حكامه و أصحابه الذين جزمو بصحة كلامه أما بعد فيقول الراجي م...

şeklinde başlar.

60 عامل,30 معمول ,10 اعراب ve özelliği tafsilatlı olarak açıklanmıştır.

Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 205 x 150–140 x 70 mm ölçüsündedir. 17 satırlı, 105b-172a da bulunur ve keşideler kırmızı, çaharkuşe mikleb, şirazeli, ciltlidir. Kāğıt türü suyolu fligranlıdır. İstinsah tarihi (1199 /1784)ʹdur.

الحمد لله على التمام والصلوة والسلام على سيد الأنام وعلى آله الكرام و على أصحابه الفخام بأحمد الأنام الكريم العلام

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7071

[167] Daha detaylı bilgi için bk. s. 72.

1.2.141. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd — شرح العوامل الجديد

Şeyh Muṣṭafā b. İbrāhīm[168] (ö1176/1762) — **شيخ مصطفى بن إبراهيم**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله أفهم العلوم للطالبين وجعل أفعالهم بين العباد نافعين و ميرهم بعلوم مهم على الناس بقتلبين و على مراتبهم.....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kenarları meşin, kâğıt kaplı, 56 varak, 110 sayfadır. 17 satır halindedir. 200 x 145–140 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih yazısı ile yazılmıştır. Eserin müstensihi Muhammed b. Ali ʿOmer´dir.

وأحسن إليهما وإليه سنة أربعون و مائتين و ألف في شهر جماذ أولى النهايته في وقت ضحا ألفاتحة رضاء لروح النهاية

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6717/2

1.2.142. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd — شرح العوامل الجديد

Ahmed Ḳūşatavī[169] (ö.1195 /1780) — **أحمد قوش أطه وي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله الذي جعل العالمين العاملين الفائزين ووعد بقبول أعمالهم مخلصين له الدين والصلوة والسلام على محمد المبعوث الأعراب الحق المبين وعلى آله الذين جزمو حبل الجهل المهين وصحب الذين ينصو دلا ئيل العلم و رفعو أرباب اليقين

أما بعد فيقول العبد الضعيف الشيح أحمد عصمه الله الطيف الصمدان الساكن بمدينة قوش أطه سي صانهما الحفيظ عن الباء الجلي....بالعوامل الجديد بفي القريب والبعيد....

şeklinde başlar.

60 عامل,30 معمول, 10 اعراب ve özelliği tafsilatlı olarak açıklanmıştır.

Kırmızı mürekkep ile asıl metin belirtilmiştir. Söz başları kırmızı, sırtı meşin, kâğıt kaplıdır. Sonunda ʿAvāmil Muʿribi 10 yaprak vardır. 17 varak, 32 sayfa, 21

[168] Şeyh Mustafa İbrāhīm, nisbesinde Çanakkale'nin Gelibolu ilçesinden olduğu, 1176/1762'da vefat ettiği, Türk olduğu ifade edilmektedir. bk. Zirikli, Hayreddin :*el-ʿĀlam Kāmūs Terācim li eşheri ʾr-Ricāl ve'n-Nisā mine'l-ʿArab ve'l-Müsteşrikīn,* Daru´l-ʿİlmu´l-Melāyīn, Beyrut, 2002, C. VII, s. 228.

[169] Kuşadalı Ahmet Efendi, Adalı ismi ile meşhur İẓhār'ı şerhedenlerden Mustafa b. Ḫamza'nın öğrencilerinden olup Keskin olarak tanınmıştır. 1195/1780 yılında ölmüştür. Müellifin eserlerinden birkaçı şunlardır. *İnāyetu l- Mübteğā, Şerḥu ʿAvāmilu l- Cedīd.* bk. Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, I, 376.

satırdır. 213 x 151–160 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile yazılmıştır. Eserin müstensihi, Muḥammed b. Kerim b.Veliy b. Bekr´dir. (1170/1757)

الحمد لله على التمام والصلو ة والسلام على سيد الأنام وعلى آله الكرام وعلى أصحابه الفحام بأحمد الأنام الكريم العلام أمين يا ذالجلال والإكرام تم الكتاب بعوناالله الملك الوهاب....

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 375/1

1.2.143. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd — شرح العوامل الجديد

Kelīm b. Muṣṭafā Filibevī [170] — **كليم بن مصطفى فلبوي**

بسم الله... الحمد لله الذي إعرب تركيب الكائنات من مزج كاف و نون وبني الأفلاكت المرفوعة على الحركت والأرض المخفوظة على السلول والصلاة والسلام على.....إلى يوم يبعثون و بعد قيقول العبد...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstampajlı, miklebli, şirazeli bir cildi vardır. Fihrist ve baş sayfa tezhiblidir. Cetveller altın yaldız, 87 varak, 19 satırlı, 172 sayfadır. 195 x 120 – 140 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih yazıyla yazılmıştır. el-Birgivi´nin ʿ*Avāmil´*ine yazılan bir şerhtir. Söz başları keşideler kırmızı mürekkeplidir.

و في اللفظ خطاء وفي الإعراب فساد و حول أن يصلحه كرما وفظلا عصمه الله تعالى.....والحمد لله رب العالمين أولا وآخرا.

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 586/1

1.2.144. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd — شرح العوامل الجديد

Aḥmed Ḳuşatavī [171]1195 (1780) — **أحمد قوش أطه وي**

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الحمدلله الذي جعل العالمين العاملين فائزين ووعد بقبول أعمالهم مخلصين له الدين والصلوة والسلام على محمد المبعوث الإعراب الحق المبين وعلى آله الذين جزمو حبل الجهل المهين وصحب الذين ينصو دلا ئيل العلم و رفعو أرباب اليقين

أما بعد فيقول العبد الضعيف الشيح أحمد عصمه الله الطيف الصمدان الساكن بمدينة قوش أطه سي صانهما الحقيظ عن الباء الجلي....بالعوامل الجديدفي القريب والبعيد....

[170] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[171] Daha detaylı bilgi için bk. s. 82.

şeklinde başlar. Kenarlar ve sırt meşin, kâğıt kaplı, 17 varak, 27 satır, 33 sahifedir. 195 x 145–155 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile yazılmıştır.

تم الكتاب التكريم العلام تم الكتاب بعون الله الملك العلام

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4917/1

1.2.145. Şerḥu'l-ʿAvāmili'l-Cedīd **شرح العواملالجديد**

Yaḥyā b. Naṣūḥ b. İsrā'īl[172] (ö.960/1553) **يحي بن نصوح بن إسرائيل**

بسم الله الرحمن الرحيم

توجهنا الي اجنابك وقصدنا بنحو بابك يا غفر ازنوب و يا ساتر العيوب..وبعد فيقول العبد الزليل يحي بن ناصوح بن اسرائيل مع توقر رغبات ...

200x145–130x80 mm boyutlarındadır. 65 varak, 128 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Vakıf kaydı bulunmaktadır.

تم الكتاب بعوناالله الملك الوهاب سنة

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir. (1208/1793)

42 YU 4917/2

1.2.146. Şerḥu'l-ʿAvāmili'l- Cedīd **شرح العوامل الجديد**

Aḥmed Ḳūşatavī [173]1195 (1780) **أحمد قوش أطه وي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله الذي جعل العالمين العاملين فائزين ووعد بقبول أعمالهم مخلصين له الدين والصلوة والسلام على محمد المبعوث الأعراب الحق المبين وعلى آله الذين جزمو حبل الجهل المهين وصحب الذين ينصو دلا ئيل العلم و رفعو أرباب اليقين أما بعد فيقول العبد الضعيف الشيح أحمد عصمه الله الطيف الصمدان الساكن بمدينة قوش أطه سي صانهما الحقيظ عن الباء الجلي....بالعوامل الجديد في القريب والبعيد....

şeklinde başlar. Sonu eksiktir. 200 x 145–150 x 90 mm boyutlarındadır. 12 yaprak, 22 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

[172] Amasyalı, Türk olan Yahyā b. Naṣūh b. İsrāīl adlı müellifin hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi verilmemiştir. bk. Kātip Çelebi, *Keşfü'z-Zünūn ʿan Esāmi'l- Kütüb ve'l-Funūn,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971, C. II, s. 1179.
[173] Daha detaylı bilgi için bk. s. 82.

42 YU 602

1.2.147. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd **شرح العوامل الجديد**

Aḥmet Ḳūşatavī [174](1195/1780) **أحمد قوش أطه وي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل العالمين العاملين فائزين ووعد بقبول أعمالهم مخلصين له الدين

şeklinde başlar. Asıl metinlerin altı kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Sırtı, kenarı, miklebi meşin, ebrulu kâğıt kaplı, şirazeli, 35 varak, 68 sahife, 17 satırlıdır. 210 x 155–150 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Müstensihi, ʿAli b.ʿOsman´dır.

تم الكتاب بعون الله الملك العلام على يد أفقر الورى وأضعف العبيد علي بن عثمان الساكن في مدرسة حصكي سلطان لسنة ستة وتسعين بعد المائة والألف في آخر ايام الباخور في يوم الإثنين

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6770/2

1.2.148. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd **شرح العوامل الجديد**

Meḥmed b.Pīr ʿAlī el- Birgivī [175](ö.981/1573) **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

و به نستعين أحسن ما يفتح به الكلام و أيمن ما يستنتج به المرام ..... وأصحابه و التابعين لهم إلى يوم القيام أما بعد فلما كان كتاب..

şeklinde başlar. Halimzade Muḥammed adına temellük kaydı bulunmaktadır. Vakıf kaydı vardır. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, mikleblidir. Sonu eksiktir. 22 varak, 43+ 4 sahife, 15 satırlıdır. 209 x 152 – 130 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6971/3

[174] Daha detaylı bilgi için bk. s. 82.
[175] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

1.2.148. Şerhu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd

شرح العوامل الجديد

Aḥmed Ḳūşatavī [176]1195 (1780)

أحمد قوش أطه وي

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الحمدلله الذي جعل العالمين العاملين فائزين ووعد بقبول أعمالهم مخلصين له الدين والصلوة والسلام على محمد المبعوث الأعراب الحق المبين وعلى آله الذين جزمو حبل الجهل المهين وصحب الذين ينصو دلا ئيل العلم و رفعو أرباب اليقين أما بعد فيقول العبد الضعيف الشيح أحمد عصمه الله الطيف الصمدان الساكن بمدينة قوش أطه سي صانهما الحقيظ عن الباء الجلي....بالعوامل الجديد في القريب والبعيد....

şeklinde başlar. 25 varak, 49 sahife, 19 satırlıdır. 200 x 135-150 x 83 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Müstensihi, ʿAbdu´llah b. Ahmed´dir.

المهموز الفاء الناقص يجيئ أربعة أبواب

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7017/1

1.2.149. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Cedīd

شرح العوامل الجديد

Müellifi bulunamadı.

بسم...

الحمد لله لمن وجب علينا ثناءه ومن لا يزول من وجب النعم علينا غناءه والصلوة على محمد سيد الأنام وعلى آله وأصحابه الكرام وبعد فإني لما رأيت الظالمين يطلبون شرحا للعوامل للشيخ الإمام.....

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kāğıt kaplı, 35 varak, 68 sahife, 19 satırlıdır. 195 x 140–125 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılan bir eserdir.

تم الكتاب بعون الله تعالى الوهاب

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir. (931/1525)

42 YU 7275/1

[176] Daha detaylı bilgi için bk. s. 82.

1.2.150. Şerḥu´l-ʿAvāmili´l-Curcānī شرح العوامل الجرجاني

Müellifi bulunamadı.

Başı eksik olan eser, 21 varak, 42 sahifeden oluşmaktadır. Boyutları ise 220 x 145–165 x 75 mm´dir. 19 satır halinde, Arapça Taʿlik yazı ile yazılmştır. Müstensihi, ʿOsman b. Hacı Musa´dır.

وقد وقع الفراغ هذه النسخة الشريف ...تم الكتاب ...سنة

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir. (1153/1740)

42 YU 7270/2

1.2.151. Şerḥu´l-ʿAvāmil شرح العوامل

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام والصلوة على نبيه محمد سيد الأنام.....

şeklinde başlar. Eser, 20 varak, 39 sahife, 15 satırlıdır. 198 x 135–x65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعونالله الملك الوهاب كتبه الفقير...

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 17'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4930

1.2.152. Şerḥu´l-Elfiyye شرح الألفية

Bedre´d-dīn Ebū ʿAbdu´llah Muḥammed [177](ö. 686/1287) **بدر الدين أبي عبد الله محمد**

بسم الله الرحمن الرحيم

أما بعد حمدا لله سبحانه بما هو أهله وبما له من المحامد على ماأسبغ من نعمه البواد والعوابد

şeklinde başlar.Tam bezle kaplanmış, meşin kaplı, miklebli ve şirazelidir. 240 x 140 mm boyutlarındadır. 253 varak, 505 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hatla

[177] Bedre´d-dīn Ebū ʿAbdu´llah Muḥammed, babasından nahiv, dil, mantık dersleri almıştır. Usul, fıkıh, meani gibi alanlarda önde gelen ālimlerdendir. Babasının eseri *Elfiyye´*ye yaptığı şerh olan *Şerhu'l-Elfiyye, Şerhu'l-Lāmiye* önemli eserlerindendir. 686/1287´da Şam´da vefat etmiştir. bk. Katip Çelebi, a.g.e., I, 151.

yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed b. Hüseyin´dir. Asıl metinler, kırmızı mürekkep ile yazılmıştır.

سنة الف و ثلاثة وستون في المشهد المقدس...

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 26'da bilgi verilmiştir.

42 YU 7261

1.2.153. Şerḥu´l-Elfiyyāti´l-İʿrābī — شرح الألفيات الإعرابي

Ebū Yaḥyā Zeynu´d-dīn b.Ahmed es-Suneykī el-Ensārī eş-Şāfiīʿ [178](ö. 926/1520)

أبو يحيى زين الدين زكريا بن محمد بن أحمد السنيكى الأنصاري الشافعي

بسم الله الرحمن الرحيم

وبه نستعين يافتاح يا عليم....الصالحين و بعد فإن ألفية علم الحديث المسماة.....

şeklinde başlar. Çok yıpranmıştır. Vakıf kaydı bulunmaktadır. Eserin müstensihi, İbrahim el-Halebi´dir. Eser, tam meşin, şirazeli, 130 varak, 559 sahife, 27 satırlı, 210 x 155–175 x 110 mm boyutlarındadır. Siyah mürekkeple, Arapça Taʿlik usūluyle yazılmıştır.

فقير الحقير إبراهيم الحلبي...والحمد لله رب العالمين بشهر رجب

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 26'da bilgi verilmiştir.

42 YU 5506

1.2.154. Şerḥu´l- Elfiyyeti İbn-i Mālik — شرح الألفية ابن مالك

Bahāʾe´d-dīn Ebū Muḥammed ʿAbdu´llah b. ʿAbdu´r-raḥmān İbn-i ʿAkīl eş-Şafiīʿ (ö.769/1367)[179]

بها ألدين أبي محمد عبد الله بن عبد الرحمن ابن عقيل الشافعي

بسم... اللهم صل على محمد و أعان يا كريم

قال محمد هو ابن مالك — أحمد ربي الله خير مالك

مصليا على الرسول المصطفى — و آله المستكملين الشرفا

وأستعين الله في ألفية — مقاصد النحو بها محوية

[178] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

[179] Bahāʾe´d-dīn Ebū Muḥammed, nahiv, fıkıh ve tefsir ilimleri ile meşgul olmuş bir ālimdir. Tahsilini ikmāl ettikten sonra çeşitli görevlerde bulunmuştur. İbn-i ʿĀkil 769/1367'da Kahire´de vefat etmiştir. Kehhale, ʿOmer Rıza, *Muʿcemu´l- Müellifīn Terācim-i Musannifi*, Kütübi´l-ʿArabiye, Dımeşk, 1975, VI, 70.

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, şemseli ve şirāzelidir. 1b başlığı tezhiplidir. Eser 270 x 170–193 x 113 mm boyutlarındadır. 136 varak, 236 sahife, 23 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Veli Efendi tarafından istinsah edilmiştir.

و صلى الله على سيدنا محمد تسليما كثيرا وحسبنا لله ونعم الو كيل ونعم المولى ونعم النصيرولي أفندي غفر له تم الكتاب

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 26'da bilgi verilmiştir.

42 YU 5507

1.2.155. Şerḥu´l-Elfiyyeti ibn-i Mālik شرح الألفية ابن مالك

Şemse´d-dīn Ḥuseyin b. el-Kāsım el-Murādī(ö.749/1348) [180]

شمس الدين حسين بن القاسم المرادي

بسم الله وبه نستعين الحمد لله والشكر له وصلوته على أشرف نبي أرسل سيدنا محمد خاتم النبيين

قال محمد هو ابن مالك أحمد ربي الله خير مالك

مصليا علي الرسول المصطفى و آله المستكملين الشرفا

واستعين الله في الفية مقاصد النحو بها محوية

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, şemseli ve şirazelidir. 265 x 175–180 x 125 mm boyutlarındadır. 298 varak, 595 sahife, 25 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

في سنة تسع وسبعين و ستمائة نقلته من حطر رحمة الله

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 26'da bilgi verilmiştir.

42 YU 8215/1

1.2.156. Dībācetu´l-Miṣbāḥ fī Fevā'idi´l-Ġarībi´l-Miftāḥ

ديبا جة المصباح في فوائد الغريب المفتاح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله....

. الحمد لله الذي لا يبلغ كنهه جاد و لا يحصي عدد نعمه عاد وحار في بحار عرفانه أرواح العالمين ونار بأنوار....

[180] Şemse´d-dīn Hüseyin b. el-Kāsım el-Murādī, Mağrib asıllı olup Mısır´da doğmuştur. Dönemin ünlü hocalarından ders almıştır. 749/1348'da Kahire´de vefat etmiştir. Hüseyin Tural, "İbn Ümmü´l-Kāsım", *DİA*, 20, s. 433.

şeklinde başlar. Muṭarizī´nin eserine yazılmış bir dībāce olup lafzi ve manevi amiller gibi konular ele alınmıştır. Şemseli, tam meşindir. 205 x 125–120 x 65 mm boyutlarındadır. 7 varak, 13 sayfa, 11 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

ولا بد من الشروع...

şeklinde biter.

42 YU 8201/2

1.2.157. Ḫulāṣatu´l- İʿrāb — خلاصة لإعراب

Müellifi bulunamadı

بسم...

الحمد لله الذي لا يبلغ كنه جاد أي لا يصل إلى تصور بحقيقته كل من و لا يحصي عدد نعمه عاد وحار في بحار عرفانه أرواح العالمين ونار بأنوار...

190 x 135–135 x 85 mm boyutlarındadır. 80 varak, 159 sayfa, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hatla, siyah mürekkeple yazılmıştır. Eserin müstensihi, ʿAbdu´l-kerīm´dir.

سنة اربع و اربعين و تسعمائة والله اعلم

şeklinde biter.

42 YU 7004/9(a)

1.2.158. Muʿribu´l-Kāfiye — معرب الكافية

Zeynīzade Ḥuseyin b. Aḥmed et-Tīrevī el-Bursevī [181](ö.1167/1753)

زيني زاده حسين بن أحمد التيروي البرسوي

بسم الله...

الحمد لله على نعمة الكافية الوافية ومنه الشافية الصا فية و الصلوة على مبعوث إلى الأسود والأحمر بالقرن العربي المعجز.....

sözleriyle başlar. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 205 x 150–155 x 110 mm boyutlarındadır. 17 satırlı, 54 b–101 b yaprakları arasındadır. Kāğıt türü suyolu fligranlıdır. Söz başları kırmızı, sırtı kahverengi meşin, çeharkuşe miklebli, şirazeli ciltlidir. Sonu eksiktir.

[181] Daha detaylı bilgi için bk. s. 72.

Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 592

1.2.159. Mufîdu´l- İʿrāb — مفيد الإعراب

Īʿsā b.ʿAlī b. Ḥasan el-Bolūvī el-Geredī [182] — **عيسي بن علي بن حسن بن بلوي القردي**

بسم الله...

الحمد لله الذي كلمته ترفع أعمال أولى الباب وذكره ينصب راية مفاتيخ الخير في كل باب والصلو ة والسلام على من إعراب كلامه سبيل الصواب

şeklinde başlar. Tam kahve meşin kaplı, köşebentli, şemseli, miklebli, şemseli, şirazeli, 50 varak, 99 sayfadır. 210 x 145–155 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla, siyah mürekkeple yazılmıştır. Muhteşem bir cildi vardır. Erzurumī İsmāʿīl tarafından istinsah edilmiştir.

في سنة أربع وسبعين ومائة وألف فيما بين العشائين

şeklinde biter. (1174/1760)

42 YU 72

1.2.160. Şerhu´l-Kāfiye fī´l-ʿİlmi´l-İʿrāb — شرح الكافية في العلم الإعراب

Müellifi bulunamadı.

بسم الله

و به نستعين رب تمم بالخير خبر مبتدء...

şeklinde başlar. 97 varak, 21 satır, 192 sayfadır. 180 x 135–130 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile siyah mürekkeple yazılmıştır.

تم مقابلته بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 53'de bilgi verilmiştir.

42 YU 239

1.2.161. Nukhetu ʿale´l-Elfiyeti´l-Kāfiye ve´ş-Şāfiye ve Nuzhetu´ż-Żeheb

نكهة على الألفية الكافية و الشافية ونزهة الذهب

[182] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

Celāle´d-dīn ʿAbdu´r-rahmān b. Ebī Bekr es-Suyūtī [183] (ö.911/1505)

جلال الدين عبد الحمن بن أبي بكر السيطي

بسم الله ...

قال الشيخ الإمام العالم العلامة جلال الدين عبد الرحمن أبي بكر السيوطي الشافعي نحمد الله برحمته و رضوانه وأكنه فسيح جنانه آمين أما بعد ...

şeklinde başlar. Kenarları meşin, miklebli, şirazeli, kāğıt kaplıdır. Muhafaza kabı bulunmaktadır. 316 varak, 21 satırlı, 631 sayfadır. 200 x 145–145 x 80 mm ölçüsündedir. Arapça Nesih hatla, siyah mürekkeple yazılmıştır.

ودعا له بالمغفرة والرحمةوالجميع المسلمين سنة اثني وعشرين و الف من هجرة.

Şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 152

1.2.162. Şerḥu´l-Kāfiye **شرح الكافية**

Naḳrakār ʿAbdu´llah b. Muḥammed el-Ḥuseynī[184] (ö.776/1374)

نقركار عبد الله بن محمد الحسيني

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي علاجو له ودنا بطوله ما نخ كل غنيمة وفضل وكاشف كل عطيته فأذل نحمده على ما أاخذ وأعطي نشنره على ما أبلي و ابتلي أحاط علما بتحريف السنين .....

şeklinde başlar. Fersude, tam meşin, miklebi kopuk, (Baş sayfa üzeri adi tezhibli), 117 varak, 23 satır, 237+1 sahifedir. 195 x 120–145 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

و قد وقع من تحرير هذ الكتاب على يد محمد بن محمد المذنب المحتاج إلى رحمة ربه الغفار في بلدة قوستنطنية الحمية قبل الزوال في يوم الأربعا من شهر مهرم الحرام لسنة إحدى وخمسين و ألف من هجرة النبوة غفر الله له ولوالديه وأحسن إليهما و إليه ورحم الله أمرا دعا الكتابت ولمن نظر فيه والحمد لله على التمام وصلى الله على رسوله سيد الأنام

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 608

[183] Daha detaylı bilgi için bk. s. 51.

[184] ʿAbdu´llah b. Muḥammed el-Huseynī, Halep'te tahsilini tamamlamıştır. Sarf ve nahiv alanında önemli eserler vermiştir. *Şerhu l-Menār, Şerhu t-Tesḫīl* önemli eserlerindendir. 776/1374'da Kahire'de vefat etmiştir. bk. ez-Zirikli, a.g.e., C.IV, s. 126.

1.2.163. Şerḥu´l-ʿİṣām ʿale´l-Kāfiye شرح العصام على الكافية

ʿİṣāme´d-dīn İbrāhīm b. Muḥammed b. ʿArabṣāh el-İsferāyinī [185] (ö.945/1538)

عسام الدين إبراهيم بن محمد بن عرب شاه الإسفرايني

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على ما ألهمني كي عصاميا لاعظاميا وإن كنت أنبياء الكرام وخلفاء الأعلام ....

şeklinde başlar.Sırtı, kenarı, miklebi meşin, ebrulu kâğıt kaplı, şirazeli, 354 varak, 25 satırlı, 707 sahifedir. 210 x 135–145 x 60 mm boyutlarındadır. Taʿlik yazı ile yazılmıştır.

اللهم إغفرلي ولوالدي وللمؤمنين يوم الحشر والحسا

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4925

1.2.164. Şerḥu´l- Kāfiye شرح الكافية

Razıyu´d-dīn Muḥammed b. el-Ḥasan el- Esterābādį [186](ö.686/1287)

رضي الدين محمد بن الحسن الأسترآبادي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جلت الاؤه عن أن تحاط بعد و تعالت كبرياءه عن أن تشمل بحد.....

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, sayfa kenarları ve kapakları yaldız motifli, miklebli, beyaz şemseli ve şirazelidir. 217 x 135–160 x 75 mm boyutlarındadır. 520 varak, 1039 sahife, 25 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Birinci, sayfa başlığı, tezhibli ve kenarları altın yaldız çerçevelidir.

زيادة الإنكار لم يقصد الوقف والله اعلم

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7369

1.2.165. Şerḥu´l-Kāfiye شرح الكافية

[185] Daha detaylı bilgi için bk. s. 32.

[186] Razıyuddīn Muḥammed b. el-Ḥasan, meşhur bir sarf, nahiv, kelam ve mantık alimidir. *Şerhu l Kāfiye* önemli eserlerindendir. 686/1287´da vefat etmiştir. bk. ez-Zirikli, a.g.e., VI, 86.

Razıyu´d-dīn el-Ḥasan el-Esterābādī [187](ö.686/1287) رضي الدين محمد بن الحسن الأسترآبادي

بسم الله الرحمن الرحيم

و به نستعين فضل الله على محمد و آله وسلم اللهم أعز ويلغ يا كريم الحمد لله الذي جلت الاؤه عن أن تحاط بعد و تعالت كبرياءه عن أن تشمل بحد.....

şeklinde başlar. Şirazeli, bez kaplı, sırtı meşin, mikleb, 342 varak, 1+681 sahife, 29 satırlıdır. 280 x 210–210 x 140 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

سنة ست وثمانين و ستماءة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6721

1.2.166. Şerḥu´l-Kāfiye شرح الكافية

ʿUbeydu´llah b. Fażla´llah [188] عبيد الله بن فضل الله

بسم الله الرحمن الرحيم

حمده كما يستحق أن يحمد به و أصلي على رسوله المصطفى محمد وآله الطيبين الطاهرين المبجلين الكلمة التي فس إصطلاح النحات فإنها تطلق على معان آخر كالكلام قال الله تعالى وكلمة الله هي العليا وقال رسول

şeklinde başlar. Miklebli, tam meşin, şirazeli, 190 varak, 379 sahife, 19 satırlıdır. 225 x 120–147 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Müstensihi, Üveys b. Ḫalīl b. Aḥmed´dir.

وقدوقع الفراغ من تنميقه بعون الله حسن توفيقه على يد أضعف العباد واحوجهم إلى الله اويس بن حاج خليل بن أحمد غفرالله له ولوالديه وأحسن إليهما وإليه تم

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 8212

1.2.167. el-Hindī ʿale´l- Kāfiye الهندي عل الكافية

Şehābe´d-dīn b. Şemse´d-dīn İbn-i ʿOmer (ö. 849/1445) شهاب الدين بن شمس الدين ابن عمر [189]

[187] Daha detaylı bilgi için bk. s. 93.
[188] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[189] Ahmed b.ʿOmer Şehabe´d-dīn İbn Şemse´d-dīn, nahiv ve fıkıh ālimidir. Devletābat´ta doğmuş, Cavnpur´da 849/1445 yılında vefat etmiştir. *Şerhu´l-Kāfiye* önemli eserlerindendir. bk. Bağdatlı İsmail Paşa, a.g.e., II, 561.

بسم الله الر حمن الر حيم

نحمد الله بحق الاية الوافية ونشكر لتوال نعماته الكافية و تصلى على نبيه الرضي محمد الرافع مناصب الهداية لأرباب الباب بكلمة الباهرة وعلى آله وأصحابه ....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, fersude, kāğıt kaplıdır. 205 x 150–165 x 100 mm boyutlarındadır. 123 varak, 244 sahife, 17 satırlıdır. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır.

المبارك ربيع الآخرفي وقت الضحي سنة تاريخ

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.(1035/1626)

42 YU 9895

1.2.168. Şerḥu´l-Kāfiye — شرح الكافية

Seyyid ʿAbdu´llaḥ[190] — **سيد عبد الله**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي على بحوله ودنا بطوله ما منح كلغنيمة وفضل و كاشف كل عطية ...

şeklinde başlar. Kāğıt kaplı, sırtı meşindir. 139 varak, 279 sahife, 19 satırlıdır. 202 x 143–160 x 98 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Vakıf kaydı bulunmaktadır.

شرح شافية المسمى بالسيد عبد الله رحمه الله

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 53'de bilgi verilmiştir.

42 YU 574/2

1.2.169. Muḫtaṣaru´l-Kāfiye — مختصر الكافية

Kāżī Beyżāvī Nāsre´d-dīn ʿAbdu´llah b.ʿOmer (ö. 685/1280)[191]

قاضي بيضاوي ناصر الدين عبد الله بن عمر

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وسلام على عباده الذين إصطفى خصوصا منهم السراج المنير المصطفى و على آلهم وأصحابهم الذين هم إخوان ....

[190] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

[191] Nāsıruddīn Ebū Saīd ʿAbdu´llah el-Beyżāvī, 585/1189´te Beyza´da doğmuştur. Zamanın ālimlerinden ders almıştır. *El-Īżāh, Envāru´t-Tenzīl, Minhāc* önemli eserlerindendir. 685/1280´te vefat etmiştir. bk.Yusuf Şevki Yavuz, *DİA*, c. 6, s. 103.

şeklinde başlar. Kenar, sırt, miklebi meşin, kāğıt kaplıdır. 14 varak, 17 satırlı, 26+1 sahifedir. 200 x 140–140 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

قد وقع الفراغ في هذ الكتاب في اخر شهر ربيع الاول سنة احد وعشرين ومائة والف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 266

1.2.170. el-Fetḥu´l Menziletu´l-Meşānī li Şerḥi´l-Akşe´l-Emānī

الفتح المنزلة المثاني لشرح الأقصى الأماني

Ebū Yaḥyā Zekeriyyā el-Enṣārī[192] **أبو يحي زكريا الأنصاري**

قال السمرقندي و هذا مبني على الأصل من القواعدان لنفي إذا دخل على كلام فيه قيد توجه إلى القيد خاصة

şeklinde başlar. Kenar ve sırt meşin, miklebli, şirazeli, ebru kāğıt kaplı, 97 varak, değişik satırlı, 193 sayfadır. 200 x 135–130 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

سنة اربعين والف من اهجرة

şeklinde biter.

42 YU 100

1.2.171. Şerḥu´l-Miṣbāḥ **شرح المصباح**

Muṣannifek ʿAli b. Mecde´d-dīn Şāh b. Muḥammed el-Bastānī (ö.857/1470)
مصنفنفك علي بن مجد الدين شاح بن محمد البستاني[193]

بسم...

الحمد لله الذي جعل علم النحو مفتاحا لحل عو يضات كلامه وكلماته ومصباحا

şeklinde başlar. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır. 167 x 118–105 x 59 mm ölçüsündedir.

سنة اربع وعشرين وثمان مائة من الهجرة النبوية على صاحبها

[192] Müellif hakkında bilgi bulunamadı
[193] Muṣannifek ʿAli b. Mecde´d-dīn Şāh b. Muḥammed el-Bastanī, 803/1403 ´te doğdu. İlim tahsili için Herat´a gitti. Herevī´den dil dersleri aldı. Konya´da tedris görevinde bulundu. *Şerhu´l-Mışbāh* önemli eserlerindendir. 857/1453´de vefat etmiştir. bk. Kehhale, II, 240

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 69'da bilgi verilmiştir.

42 YU 583/1

1.2.172. Şerḥu´l-Miṣbāḥ — شرح المصباح

Muṣannifek ʿAlī b. Mecde´d-dīn Ṣāh b. Muḥammed el-Bastānī (ö. 857/1453) [194]

مصنفنفك علي بن مجد الدين الدين شاح بن محمد البستاني

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل النحو مفتاحا لحل تعويصات كلامه و كلماته و مصباحا

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplıdır. Sonu eksiktir. 125 varak, 23 satırlı, 924 sahifedir. 210 x 155–145 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

الملابس اما كاملة او عن كاملته

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 69'da bilgi verilmiştir.

42 YU 7190

1.2.173. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi´l- Miṣbāḥ — حاشية على شرح المصباح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

أمابعد حمد لله أماكلمة فيها معنى الشرط فلذالك كانت الفاء لازمة لها قال سيبويه قولهم أما زيد ....

şeklinde başlar. Sonu eksiktir. 118 varak, 235 sahife, değişik satırlıdır. 205 x 155 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 69'da bilgi verilmiştir.

42 YU 7171

1.2.174. Şerḥu´l- Ḳavāʿidi´l-İʿrāb — شرح القواعد الإعراب

Kāfiyeci Muḥammed b. Süleymān[195] (ö.879/1483) — **كافيجي محمد بن سليمان**

[194] Daha detaylı bilgi için bk. s. 103.

[195] Muhyiddīn Ebū ʿAbdu´llah Muḥammed b. Süleymān, Kāfiyeci olarak bilinir. 788/1386´de doğmuş, birçok alimden ders almıştır. *Şerḥu Ḳavāidi´l-İrab* önemli eserlerindendir. 879/1483 yılında vefat etmiştir. bk. Bursalı Mehmed Tahir, II, 4.

Tam meşin kaplı, miklebli, şemseli, şirazeli, ıstambajlı, 131 yaprak, 260 sahife, 25 satırlıdır. 215 x 160–155 x 98 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Başı, sonu yoktur.

Bu eserde iʿrāb tahlilleri ve iʿrāb hataları anlatılmaktadır.

42 YU 9918

1.2.175. Şerḥu Ḳavāʿidi´ l-İʿrāb — شرح قواعد الإعراب

Kāfiyeci Muḥammed b. Süleymān[196] (ö.879/1483) — **كافيجي محمد بن سليمان**

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الرافع القواعد الدين والاسلام النا هب الرايات الهدي الي هذا الجتد

Tam meşin, şemseli, miklebli, şirazelidir. Vakıf kaydı vardır. 135 varak, 270 sahife, 21 satırlıdır. 215 x 144–155 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muhyiddīn Muḥammed b. Süleymān´dır.

متاملها جارة الصواب تم

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 98'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7291/2

1.2.176. Şerḥu´l-Ḳavāʿidi´l-İʿrāb — شرح القواعد الإعراب

Ḫālid b.ʿAbdu´llah el-Ezherī[197] — **خالد بن عبد الله الأزهري**

بسم الله الرحمن الرحيم

وبه نستعين الحمد لله الملهم لحمده والصلوة والسلام على سيدنا محمد رسوله و عبده وعلى وآله وصحبه أوجنده وبعد فيقول العبد الفقيرإلى مولاه...

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplıdır. 36 varak, 71 sahife, 23 satırlıdır. 210 x 150–140 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

غفر الله له ولنا ولساءر المسلمين آمين تم

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 98'de bilgi verilmiştir.

42 YU 368

[196] Daha detaylı bilgi için bk. s., 97.
[197] Daha detaylı bilgi için bk. s. 44.

1.2.177. Şerḥu´l-Ḳavāʿidi´l-İʿrāb **شرح القواعد الإعراب**

Ebū´l-Senā Aḥmed b.Muḥammed b. ʿĀrif **أبو الثنى أحمد بن محمد بن عارف[198]**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الواهب كلموهوب من المرضود والمقصود والمطلوب والصلوة على حبيبه محمد المودود أفضل الرسل و أشرف الموجود وعلى آله الأمرين بالمعروف والناهين عن المنكر المصروف اللهم إغفر ذنوبنا ...

sözleriyle başlar. Sırtı meşin, ebrulu kāğıt kaplı, 61 varak, 120 sahife, 19 satırlıdır. 200 x 140–160 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

وقد وقع الفراغ

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 98'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9901/1

1.2.178. Şerḥu´l Ebyātı Ḳavāʿidi´ż-Żiyāʾiyye **شرح الأبيات قواعد الضيائية**

ʿAlī b. ʿOşmān el-ʾAkşehirī **علي عثمان الأقشهري[199]**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله في الأولى والآخرة و لحبيبه الصلو ة والسلام وآله الطاهرة وبعد فيقول العبد الفقير إلى المعبود القدير علي بن عثمان الأقشهري

şeklinde başlar. Kāğıt kaplıdır. Vakıf kaydı vardır. 26 varak, 51 sahifedir.

الحمد لله الذي وفقنا بالاتمام ....والصلوة علي نبيه محمد حير البرية

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 98'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6915

1.2.179. Şerḥu Lubbi´l-Elbāb fī ʿİlmi´l-İʿrāb **شرح لب الألباب في علم الإعرهب**

Rukne´d-dīn Muḥammed b. Ḥasan el Esterābādī [200](ö.715/1315)

ركن الدين محمد بن حسن الأسترآبادي

بسم الله الرحمن الر حيم

قال النبي صلى الله عليه وسلم ...وفي قوله...

[198] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[199] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[200] Daha detaylı bilgi için bk. s. 41.

sözleriyle başlar. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 180 x 125–120 x 80 mm boyutlarındadır. Değişik satırlı, kâğıt türü Abādi´dir. 19 satırlı, 246 varak, 492 sahifedir. Keşideler kırmızı, sırtı kırmızı meşin, çaharkuşe ebru kaplı, şirazeli cilttir. Kitap ismi sondan alınmıştır. Eserin müstensihi, Hattat Hîbetullah b. Kemal b. Şemseddin´dir. İstinsah tarihi, (778 /1376)´dir.

İʿrāb konusu işlenmektedir. ʿĀmillerden, iʿrāb gereklerinden bahseder.

تم شرح لب الألباب في علم الإعراب بعون الله الملك الوهاب على يد عبد الضعيف ....

şeklinde biter.

42 YU 6694

1.2.180. Şerḥu´l-Lubāb — شرح اللباب

Kutbe´d-dīn b. Mesʿūd b. Maḥmūd b. Ebū´l-Fethu´s-Seyrānī[201]

قطب الدين محمد بن مسعود بن محمد بن أبو الفتح السيراني

Fersude 267 varak, 534+1 sahife, 19 satırlıdır. 174 x 144–144 x 107 mm boyutlarındadır. Başı, sonu eksiktir. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Nāṣır b. Ahmed b. Hasan´dır.

Kitap hakkında s. 100'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7293/1

1.2.181. Şerḥu´l-Miṣbāḥ — شرح المصباح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي لا يبلغ كنهه ولا يحصي عدد نعمه عاد و حار في بحار عرفانه أرواح العالمين ونار بأنوار إحسانه أشباح العالمين والصلوة على من لم يرأثر للكفر إلا طمس....أما بعد هذه أوراق مكتوبة للإعراب ديباجة كتاب المصباح مئخوذة من غرابيب الفوايد المفتاح و إبتداء إولا بآية من كتاب الله تعالى

şeklinde başlar. 33 varak, 64 sahife, 17 satırlıdır. 208 x 155–128 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter.

[201] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

42 YU 7042

1.2.182. Şerḥu´l-Unmūzec **شرح الأنموزج**

Şemse´d-dīn b. ʿAbdu´l-ġanī el-Erdebīlī[202](ö.980/1036) **شمس الدين بن عبد الغني الأردبيلي**

بسم الله الرحمن الرحيم

وبه الحمد لله الذي جعل العربية مفتاح البيان و خبرها إلة يحرذ بها عن الخطء فس السان وفوم بها المنطق وبعد .....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, 87 varak, 173 sahife, 15 satırlıdır. 205 x 140–135 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Murad b. ʿAli´dir.

عن أصحاب رسول الله عليهم أجمعين.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 64'de bilgi verilmiştir.

42 YU 8157

1.2.183. Şerḥu´l-Unmūzec **شرح الأنموزج**

Şemse´d-dīn b. ʿAbdu´l-ġanī el-Erdebīlī[203] (ö.980/1036) **شمس الدين بن عبد الغني الأردبيلي**

بسم

الحمد لله الذي جعل العربية مفتاح البيان و خبرها الة يحرذ بها عن الخطء فس السان وفوم بها المنطق وبعد .....

şeklinde başlar. 195 x 130-130 x 70 mm boyutlarındadır. 69 varak, 137 sahife, 17 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Mustafā b. Ahmed´dir.

سنة ثما ني وتسعون وألف رمضان بن حسن بن أحمد بن سليمان غفر الله لهم ولجميع المسلمين والمسلمات والمؤمنين والمئمنات آمين يا رب العالمين

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 64'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4916/1

1.2.184. Şerḥu´l-Unmūzec fī´n-Naḥv **شرح الأنموزج في النحو**

Şemse´d-dīn b. ʿAbdu´l-ġanī el-Erdebīlī[204] (ö.980/1036)

[202] Daha detaylı bilgi için bk. s. 64.
[203] Daha detaylı bilgi için bk. s. 64.

شمس الدين بن عبد الغني الأردبيلي

بسم وبه

الحمد لله الذي جعل العربية مفتاح البيان و خبرها الة يحرز بها عن الخطء فس السان وفوم بها المنطق

وبعد .....

şeklinde başlar. 200 x 140-155 x 70 mm boyutlarındadır. 53 varak, 105 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır. Müstensihi, Ramazan b. Hasan b. Ahmed b. Süleyman´dır. Beyaz ince kağıda yazılmış, söz başları kırmızıdır. Yıpranmıştır.

سنة ثما ني وتسعون وألف رمضان بن حسن بن أحمد بن سليمان غفر الله لهم ولجميع المسلمين
والمسلمات والمؤمنين والمئمنات آمين يا رب العالمين.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 64'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4921/2

1.2.185. Şerḥu´l-Unmūzec — شرح الأنموزج

Şemse´d-dīn b. ʿAbdu´l-ġanī el-Erdebīlī[205](ö.980/1036) شمس الدين بن عبد الغني الأردبيلي

بسم الله وبه

الحمد لله الذي جعل العربية مفتاح البيان و خبرها الة يحرز بها عن الخطء فس السان وفوم بها المنطق

وبعد .....

şeklinde başlar. Tam meşin, miklebli, şirazelidir. 205 x 145-145 x 70 boyutlarındadır. 66 varak, 131 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed b. Hüseyin´dir.

سنة ثما ني وتسعون وألف رمضان بن حسن بن أحمد بن سليمان غفر الله لهم ولجميع المسلمين
والمسلمات والمئمنين والمئمنات آمين يا رب العالمين.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 64'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6930/6

1.2.186. Şerḥu Dībāceti´l Mutevaṣṣıṭ — شرح ديباجة المتوصط

Müellifi bulunamadı.

[204] Daha detaylı bilgi için bk. s. 67.
[205] Daha detaylı bilgi için bk. s. 67.

بسم الله الرحمن الر حيم

فإن قيل لم قال بسم الله ولم يقل بالله قلنا فرقا بين الإستعانه و ألقي قوله أحمد الله على حظمة جلاله إلى

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, 2 varak, 3 sahife, 21 satırlıdır. 182 x 130–132 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهابو صلى الله على سيدنا محمد وآله أجمعين

şeklinde biter.

42 YU 115/10

1.2.187. Şerḥu Dībāceti ́ż-Żav ʾi — شرح ديباجة الضوء

Fāżıl Muḥammed b.Muḥammed el-İsfarāyinī[206] — **فاضل محمد بن محمد الإسفراييني**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله رب العالمين و الصلوة على رسولنا محمد وآله أجمعين قال الشيخ الإمام ...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, sanatlı, şemseli, miklebli, şirazelidir. 23 varak, 19 satırlı, 44 sahifedir. 180 x 125–130 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Ahmed b. Muḥammed b. İbrahīm Hanefī ́dir.

وقد وقع الفراغ

şeklinde biter.

42 YU 6770/1

1.2.188. Taʿlīḳ el-Fevāṣıl ʿale ́l-İʿrābi ́l-ʿAvāmil — تعليق الفواصل على الإعراب العوام

Zeynīzāde Ḥuseyin b. Aḥmed et-Tīrevī el-Bursevī [207](ö.1167/1753)

زيني زاده حسين بن أحمد التيروي البرسوي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي رفع السموات بلا عماد وخفظ الأرض ونصب الجبال لإنتفاع العباد والصلوة والسلام على من لم يعرب الوصافون الكافة الكمالاته للعجزعن درك ما فيه من أفعله و معمولاته وعلى الذين عملو بأ حكامه و أصحابه الذين جزمو بصحة كلامه أما بعد فيقول الراجي من ربه.....

[206] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[207] Daha detaylı bilgi için bk. s., 72.

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, mikleblidir. 51 varak, 101 sahife, 17 satırlıdır. 209 x 152–159 x 95 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم وصلى الله على محمد الذي له شفاعة الكبرى يوم الحساب و على الذين تبعوه في سبيل الصواب قد يسر الإمام بعونالله الملك العلام تم سنت

şeklinde biter. (1144/1731)

42 YU 9889/3

1.2.189. Tevżiḥu´l- İʿrāb fī Şerḥi Ḳavāʿidi´l-İʿrāb توضيح الإعراب في شرح القواعد الإعراب

Muḥammed b. İsmāīʿl ʿAbdu´llah b. Mīkāʾīl[208] محمد بن إسماعيل عبد الله بن ميكائيل

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي رفع بدولة محمد كلمه الإسلام ونصب بإسمه علما يهدي إلى فعال الجود والاكرام وجزم بحروف ...

Şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, mikleblidir. 43 varak, 85 sahife, 21 satırlıdır. 209 x 145–145 x 92 mm boyutlarındadır. Vakıf kaydı vardır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

مؤكدا في هذه التقدير كافية لمن تأمله تم

Şeklinde biter. (1168/1755)

42 YU 617

1.2.190. et-Taṣrīḥ bi-Mażmūni´t-Tevżīḥ (Şerhu Elfiye) التصريح بمضمون التوضيح

Ḫālid b. ʿAbdu´llah el-Ezherī en-Naḥvī[209] (905/1499) خالد بن عبد الله الأزهري النحوي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الملهم لتحميد ه حمدا موافيا لنعمه مكافيا لمزيده واشهد ان لا إله إلا الله وحده لاشريك له ...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, miklebli, şirazelidir. 300 varak, 23 satırlı, 599 sahifedir. 210 x 145–150 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

سنة ثمان وتسعين وثمان مائة

şeklinde biter.

[208] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[209] Daha detaylı bilgi için bk. s. 44.

42 YU 5504

1.2.191. Tuḥfetu´l- Ġarīb fī´l-Kelām ʿalā Muġnī´l-Lebīb تحفة الغريب في الكلام على مغني اللبيب

Muḥammed el-Maḥzūmī´d-Demmāmīnī (ö. 827/1424)[210] محمد بن أبي بكر المحزومي الدماميني

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي منح من لسان العرب الأيادي الحسنة وجعله كنز القصاص فهو مغني اللبيب ...

şekinde başlar. Tam meşin kaplıdır. Miklebli, şemseli ve şirazelidir. 275 x 185-215 x 130 mm boyutlarındadır. 166 varak, 330 sahife, 33 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم تحفة الغريب في شرح مغني اللبيب بعون ..

şeklinde biter.

42 YU 4927

1.2.192. Tuḥfetu´l-Erīb fī Ḥalli Müşkilāti Muġnī´l-Lebīb

تحفة الأريب في حل مشكلا ت مغني اللبيب

Muḥammed ʿOmer İbnu´ş-Şeyḫ ʿAbdü´l-Celīl el-Bağdādī[211]

محمد عمر ابن الشيخ عبد الجليل البغدادي

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدا لمن أنارحو شيئ عوالم الإمكان فأعربت عن أسماءئه وصفاته وشكرا لمن رفع قد رمز نحي ..

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, yaldız çerceveli, miklebli ve şirazelidir. 248 x 140-165 x 80 mm boyutlarındadır. 194 varak, 387 sahife, 27 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Mustafā b. ʿAbdu´r-rahmān´dır. Birinci sahife başlığı tezhipli ve sahife kenarları yaldız çerçevelidir.

و وافق الفراغ منها قبل العصريوم الإثنين المبارك إثني عشر في شهر رمضان سنة ألف و مائة وسبعة وتسعين من هجرة

şeklinde biter.

42 YU 7456

[210] Ahmed b. Ebī Bekr b. ʿAmr, 763/1362´te İskenderiye´de doğmuştur. İbn Haldun gibi hocalardan ders aldı. Edebiyat, nahiv, fıkıhla ilgilendi. 827/1424´de vefat etmiştir. bk. Zirikli a.g.e., IV, 57.
[211] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

1.2.193. Tuḥfetu´l- Ġarīb fī´l-Kelām ʿalā Muġnī´l-Lebīb تحفة الغريب في الكلام على مغني اللبيب

Muḥammed b. Ebī Bekr el-Maḥzūmī´d-Demāmīnī (ö. 827/1424)[212]

محمد بن أبي بكر المحزومي الدماميني

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي منح من لسان العرب الأيادي الحسنة وجعله كنز القصاص فهو مغني اللبيب

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, 223 varak, 444 sahife, değişik satırlıdır. 245 x 175 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Reşid b. İbrāhīm´dir.

تم على يد الكاتب..

şeklinde biter.

42 YU 7288/2

1.2.194. el-Unmūzec الأنموزج

Şemse´d-dīn b. ʿAbdu´l-ġanī el-Erdebīlī[213]**(ö.980/1036) شمس الدين بن عبد الغني الأردبيلي**

بسم الله الرحمن الرحيم وبه

الحمد لله الذي جعل العربية مفتاح البيان و خبرها الة يحرذ بها عن الخطء فس السان وفوم بها المنطق

وبعد .....

şeklinde başlar. Meşin kaplıdır. Sonu eksiktir. 14 varak, 27 sahife, 15 satırlıdır. 210 x 140–160 x 68 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s.64'de bilgi verilmiştir.

سنة ثما ني وتسعون وألف رمضان بن حسن بن أحمد بن سليمان غفر الله لهم ولجميع المسلمين
والمسلمات والمؤمنين والمئمنات آمين يا رب العالمين.

şeklinde biter.

42 YU 123

1.2.195. el-Vāfiyyetu fī Şerḥi´l-Kāfiye الوافية في شرح الكافية

[212] Daha detaylı bilgi için bk. s. 105.
[213] Daha detaylı bilgi için bk. s. 41.

Rukne´d-dīn Muḥammed el-Esterābādī [214](ö.715/1315) **ركن الدين محمد بن حسن الأسترآبادي**

بسم الله الرحمن الرحيم

أحمد الله على عزمة جلا له حمد غريق بمطالعة جمال وأشكره بجزيل نواله شكر معتقد لمعاده و ماله وأمجده بأشرف اسماءه وصفات كماله وانزهه عن معتقد أهل التشبيه وأصلي على سيد نا محمد المبعو ث لبيان حرامه و حلاله وأستعين لإدرك مطالبي بصحبه وآله وبعد .....

sözleriyle başlar. Fersude kāğıt kaplıdır. Sonu eksiktir. 163 varak, 11 satırlı, 2+325 sayfadır. 185 x 130–125 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hattı ile siyah mürekkeple yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 62

1.2.196. el-Vāfiyyetu fī Şerḥi´l-Kāfiye **الوافية في شرح الكافية**

Rukne´d-dīn b. Ḥasan el-Esterābādī [215](ö.715/1315) **ركن الدين محمد بن حسن الأسترآبادي**

بسم الله...

أحمد الله على عظمة جلا له حمد غريق بمطالعة جمال و أشكره بجزيل نواله شكر معتقد لمعاده و ماله وأمجده باشرف أسمائه وصفات كماله وانزهه عن معتقد أهل التشبيه وأصلي على سيد نا محمد المبعو ث لبيان حرامه و حلاله وأستعين لادرك مطالبي بصحبه وآله وبعد

şeklinde başlar.

Tam meşin kaplı, miklebli, şirazelidir. 209 varak, 15 satırlı, 418+5 sahifedir. 175 x 110–120 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik yazı ile siyah mürekkeple yazılmıştır.

تم الكتاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 53'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7386

1.2.197. Vāfiyyetu Şerḥu´l-Kāfiye **وافية شرح الكافية**

Muḥammed b.ʿOmer el-Ḥalebī (ö. 850/1446) [216] **محمد بن عمر الحلبي**

[214] Daha detaylı bilgi için bk. s. 41.
[215] Daha detaylı bilgi için bk. s., 41.
[216] Sirace´d-dīn b. ʿOmer el-Halebī, Nahiv, sarf, mantık alanında eser vermiş alimlerdendir. İzzī şerhi önemli eserlerindendir. 850/1446 tarihinde ölmüştür. bk. Zirikli, a.g.e.,VI, 315.

لك الحمد من يا صرف قلوبنا نحو المعا ني والبيان ووصف في نفوسنا بدايع العلوم والتبيان رفع ابيل العلم ونصب

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplıdır. 72 varak, 142+3 sahife, değişik satırlıdır. 225 x 150 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

اللهم صل على محمد وعلى آل محمد وصحبه أجمعين

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 8211

1.2.198. el-Vāfiyyetu fī Şerḥi'l- Kāfiye الوافية في شرح الكافية

İbrāhīm[217].. إبراهيم

أحمد الله على عظمت جلا له حمد غريق بمطالعة جماله وأشكره جزيل نواله شكر معتقد لمعاده وماله وأمجده بشرف أسمائه

şeklinde başlar. Sırt meşin, kāğıt kaplı, fersudedir. 205 x 150–140 x 80 mm boyutlarındadır. 187 varak, 373 sahifedir. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

Kitap hakkında s. 54'de bilgi verilmiştir.

42 U 6911

1.2.199. el-Vāfiyyetu fī Şerḥi'l-Kāfiye الوافية في شرح الكافية

Müellifi bulunamadı

بسم الله الرحمن الرحيم

أحمد الله على عظمة جلا له حمد غريق بمطالعة جمال و أشكره بجزيل نواله شكر معتقد لمعاده و ماله وأمجده باشرف أسماءه وصفات كماله وانزهه عن معتقد أهل التشبيه وأصلي على سيد نا محمد المبعو ث لبيان حرامه و حلاله وأستعين لادرك مطالبي بصحبه وآله وبعد ....

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, şemseli, şirazelidir. 221 yaprak, 441 sahife, 13 satırlıdır. 175 x 120–112 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تاريخ سنة ثلثة وستين و ثمانمائة وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين

şeklinde biter. Kitap hakkındas. 54'de bilgi verilmiştir.

42 YU 129

[217] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

1.2.200. Żavʾu´l-Miṣbāḥ — ضوء المصباح

Tāce´d-dīn Muḥammed el-İsferāyīnī [218](ö.684/1285) — **تاج الدين محمد الإسفرايني**

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أما بعد حمدا لله ذي الأنام جاعل النحو في الكلام كالملح في الطعام والصلوة علي نبيه محمد سيد الأنام.....

şeklinde başlar. Fersude, meşin kaplıdır. 131 yaprak, 15 satırlı, 262+2 sahifedir. 175 x 125–125 x 95 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Muḥammed b. el-Fakīh İbrahīm b. ʿAli´dir.

تم هذه النسخة الشريف ة بعون الله تعالى على يد العبد الضعيف المحتاج إلى رحمة الله تعالى محمد بن الفقيح إبراهيم

şeklinde biter.

[218] Daha detaylı bilgi için bk. s. 62.

İKİNCİ BÖLÜM

KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ SARF İLMİ İLE İLGİLİ ESERLERİN İNCELENMESİ

2.1. ŞARF ʿİLMİ (علم الصرف)

Sözlükte "çevirmek, döndürmek" manasındaki Sarf kelimesi, kavram olarak biri uygulamalı, diğeri teorik iki kullanımı vardır. Uygulamalı sarf, esas kastolunan kelimeyi (masdar veya fiil-i mâżi) lafız veya manayla bağlantılı bir amaca yönelik farklı fiil ve isim ölçülerine aktarmaktır. (Tasrîf). Teorik sarf ise iʿrâb ve binâ dışında kelime durumlarının kâidelerini araştıran ʿilim olarak ifade edilir. Modern dil bilginleri ilm-i Sarf ile ilm-i Taṣrîfi aynı görürken Sibeveyhi gibi eski dil bilginleri Taṣrîfi, nahiv ilminin bir bölümü kabul ettikleri sarf ilminin bir parçası kabul ederler.

İlm-i sarf'da konu olarak mebni isim, câmid fiil ve harf hariç çekimli bir fiilden türemiş fiillerle isimler çerçevesinde mücerred ve mezîd kalıplar, bunlara ârız olan harf ve hareke değişikliği anlamına gelen, iʿlâl, idgam, hazif mevzuları açıklanır. Sıfatı müşebbehe, ismi fâil, ism-i mekân, ism-i mefʿul, ism-i zaman, müfret, müzekker vb. konular anlatılır.[219]

Sarf ilminin kurucusu konusunda, bildiğimiz mütekaddimûn âlimlerden hiç biri bir şey söylememiştir. Herhalde bunun sebebi onların sarfa nahivden bağımsız bir ilim olarak bakmamış olmalarıdır. Sarfı, nahivden bir cüz olarak görüyor ve onun doğuşunu nahvin doğuşuna paralel değerlendiriyorlardı. Bu iki ilim adına yapılan araştırmalarda her iki ilim için Nahiv terimi kullanılıyordu.[220]

Sarf ilmi kelimenin yapısını (morfoloji) inceler. Fillerin eklenen harf veya ekle aldığı formlar değişik anlamlar anlatılır. Sadece bu durum bile Arapça'nın nekadar zengin bir dil olduğunun göstergesi kabul edilebilir.

Medreselerde okutulan sarf kitaplarının belli başlıları şunlardır:

[219] Hulusi Kılıç, "Sarf", *DİA*, 36, 136-137.
[220] Soner Gündüzöz, "Nahiv ve Sarf İlimlerinin Doğuşu Üzerine", O.M.Ü.İlahiyat Fak. Dergisi, sayı 9, s.,294.

2.1.1. el-BİNĀ (البناء)

Arapça'daki fiil kalıplarıyla ilgili eserdir. Müellifi bilinmemektedir. Binā olarak tanınan bu kitap fiillerin māżi ve mużarideki yapı, ses ve anlam değişimi temel alınarak Arapça öğreneceklerin sarf bilgisi almaları için yazılmıştır. Kaynaklarda yazarına rastlanmayan kitabın Şerḥu'l-Mufaṣṣal'a yapılmış atıftan dolayı 538'den sonra telif edildiği bilinmektedir. Arapçadaki fiil kalıplarının ṯülāṯiden ṯüdāṯiye ve dildeki işleklik sırasına göre mastarlarıyla beraber zikredilmesi kitabın en belirgin özelliğidir. Fiillerde görülen sözkonusu değişiklikleri otuzbeş babta ele alan kitap, onsekiz babta ṯülāṯi mücerred ve mezid fiilleri, kalan on yedi babta rubāīʿ mücerred ve mezīd fiilleri verip aksām-ı seb'a ile bitmektedir. Sarfla ilgili önemli bütün konuları muhtevidir.[221]

2.1.2. el-EMṮİLE (الأمثلة)

Arapça kelimātın (fiillerin) çekim kılavuzu olarak hazırlanan, yazarı bilinmeyen sarf eseridir. Sıklıkla Osmanlı medreselerinde ve günümüzde klasik usulü benimseyen bazı öğretim kurumlarında Arapça derslerinde tedrīs ettirilen ve ezberletilen kitaptır. Medrese çevrelerinde tekerleme olarak şöyle söylenirmiş;

Emṯile evlek evlek

Binā yağlı börek

Maḳsūd karış kuruş

İʿzzī'de kırıldı kiriş

Yiğitsen merāḥa giriş

el-Emṯile'nin müellifi bilinmemektedir. Eserde nasara fiilinin ṯülāṯī mücerredinden doğan isim ve fiilin muḫtelif ve muttarid çekimlerine yer verilir. Sayısı yirmidördü bulan kalıplar karışık sıralanmıştır. Burada fiillerin adı, zamanı, etken-edilgen, etken, mālum- meçhul, müfred, müennes, cem, müzekker, çekimleri yapılmıştır. Örnek, naṣara fiil-i māżī, müfret, müzekker, ğāib…gibi. Emṯile'yle ilgili Türkçe, Arapça çok şerh yazılmıştır.[222]

[221] Mehmed Çakır, "Bināu'l-Ef'āl, DİA, 6, 179.
[222] İsmail Durmuş, "el-Emṯile", DİA, 11, 166-167.

2.1.3. el-MAḲṢŪD (المقصود)

Osmanlı medreselerinde okutulan Arapça öğretimi ile ilgili ders kitablarındandır. Birgivī kitabın Ebū Hanīfe'ye aidiyetini söylüyorsa da kaynaklarda bu fikri teyid eden bilgi bulunamamıştır. Eserde önce sarf ilmine işaret edilmiş, daha sonra ṣülaṣi mücerred ve rubāīᶜ mücerred fiillerin vezinleri ile rubāīᶜ mücerred veznine katılan altı bab açıklanmış, ardından ṣülāṣī, mezīd rubāīᶜ, humāsī ve südasī fiil kalıpları ile toplam ondört kalıp īzah edilmiştir. Masdar çeşitleri, masdardan türemiş mużāri, māżī, emir ve nehiy, ismi mefᶜūl, ismi fāᶜil kip ve kalıplarının kuruluş ve çekimleri açıklanmıştır.[223]

2.1.4. el-ᶜİZZĪ (العزي)

Sarf ilmine dair Osmanlı medreselerinde okutulan ders kitabıdır. Edatlar, işaret isimleri, istisna edatları, fiillerin geçişli olup olmaması, mużāri, mażi, nehiy, emir idgam, ism-i zaman, ism-i mekān, ism-i alet vb konular ele alınarak örneklerle izah edilmiştir.

2.1.5. MERĀḤU'L-ERVĀḤ (مراح الأرواح)

Aksām-ı sebᶜa'ya göre düzenlenmiş, ilk bölümde sahih, muzaaf, mehmuz, mutel, ecvef, konuları örneklerle anlatılmıştır. Mużarī, māżī, nehiy, emir, ism-i mefᶜūl, ismi fāᶜil, ism-i zaman, ism-i mekān ve fiil kalıpları örneklendirilmiştir.

2.1.6. eş-ŞĀFİYE (الشافية)

Bütün sarf mevzularını ihtiva eden ilk muḫtaṣar sarf eseridir. Tasrīfin açılımı, fiil ve isim kalıpları, vezin, mevzūn, mezīd, mücerred kalıplar anlamları öz bir şekilde açıklanmıştır. Sonrada māżī, mużārī, emir, nehiy, ism-i zaman, ism-i mekān, ism-i ālet, ism-i tafdīl, sıfat anlatılmış, idgam, i'lal, vakıf, imāle, terhimden bahsedilmiştir. Sarf kurallarını özlü fakat kapsamlı bir şekilde beyan eden eş-Şāfiye, Osmanlı medreselerinde ve dünyanın çeşitli bölgelerinde bulunan medreslerde yüzyıllarca tedris ettirilmiş, ders mahiyetinde okutulmuştur.[224]

[223] Kenan Demirayak, "Maḳsūd", *DİA*, 27, 453.
[224] Hulusi kılıç, "eş-Şāfiye", *DİA*, 38, 247-248.

2.2. KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ SARF İLMİ İLE İLGİLİ ESERLER

42 YU 22/4

2.2.1. Binā'u'l-Efʿāl (بناء الأفعال)

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الر حمن الر حيم

اعلم أن أبواب التصريف خمسة و ثلثون بابا و ستة منها للثلاثي المجرد الباب الأول ..

şeklinde başlar. 167 x 118–105 x 59 mm boyutlarındadır. 13 satırlı, 73 b-83 b yaprakları arasında olup kirli beyaz, yumuşak, ince, āharsız kāğıt türü kullanılmıştır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Otuz beş bab, kısımlarıyla birlikte detaylandırılmıştır. Yedi fiilin kısımları izah edilmiştir.

مضاف لفيف ناقص مهموز أجوف

şeklinde biter.

42 YU 34/4

2.2.2. el-Binā البناء

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الر حمن الر حيم

اعلم أن أبواب التصريف خمسة و ثلثون بابا و ستة منها للثلاثي المجرد الباب الأول

şeklinde başlar. Mukavva sırtlı, kenarları meşin, ebruli, mikleblidir. (Baştan iki sahife adi tezhipli) 12 varak, 11 satır, 22 sahifedir. 170 x 110–105 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم بعون الله

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 113'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6649/4

2.2.3. el-Binā **البناء**

Müellifi bulunamadı.

بسم الله

اعلم أن أبواب التصريف خمسة و ثلاثون بابا و ستة منها للثلاثي المجرد الباب الأول

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, mikleblidir. 10 varak, 18 sahife, 11 satırlıdır. 195 x 133–73 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

تم بعون الله

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 113'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9824/4

2.2.4. el-Binā **البناء**

Aḥmed b. Muḥammed b. ʿAbdu´l-ʿazīz el-Endelūsī [225] أحمد بن محمد بن عبد العزيز الأندلوسي

بسم الله الر حمن الر حيم

اعلم أن أبواب التصريف خمسة و ثلاثون بابا و ستة منها للثلاثي المجرد الباب الأول

şeklinde başlar. 9 varak, 17 sahife, 13 satırlıdır. 10 x 124–135 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Vakıf kaydı vardır. Müstensihi, Muḥammed b. ʿAli'dir.

تم بعون الله

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 113'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9905/4

2.2.5. el-Binā **البناء**

Aḥmed b. Muḥammed b. ʿAbdu´l-ʿazīz el-Endelūsī [226] أحمد بن محمد بن عبد العزيز الأندلوسي

بسم الله الر حمن الر حيم

ħ أن أبواب التصريف خمسة و ثلاثون بابا و ستة منها للثلاثي المجرد الباب الأول

[225] Müellif hakkıda bilgi bulunamadı.
[226] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kâğıt kaplı, şirazeli, mikleblidir. 8 varak, 14 sahife, 15 satırlıdır. 217 x 128–160 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Vakıf kaydı bulunmaktadır.

لفيف ناقص مهموز أجوف سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 113'de bilgi verilmiştir. (1225/1810)

42 YU 4908

2.2.6. Binā Şerḥu´l- Kefevī — بناء شرح الكفوي

Seyyid Muḥammed el-Kefevī İbn-i Ḥāmid[227] (ö. 990/ 1582) — سيد محمد الكفوي ابن حامد

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله صرف مصادرأفعالنا نحو رضائه و وجه موارد عرفا بناء إلى جانب قدسه وتلقاء...

şeklinde başlar. Kenarları meşin, kâğıt kaplıdır. 210 x 145–150 x 75 mm boyutlarındadır. 21 varak, 41 sahife, 23 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat ʿOsman´dır.

تم بعون الله الملك العلام

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 122'de bilgi verilmiştir.

42 YU 22/5

2.2.7. el-Emṣiletu´l-Muḫtelife — الأمثلة المختلفة

Dāvūd b Ḳarsī [228] (ö. 1169/1755) — داود بن محمد القرسي

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي جعل الأمثلة ميزان العلوم العربية وصبرها

şeklinde başlar. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 167 x 118 – 105 x 59 mm ölçüsündedir. Değişik satırlı, 85b-103b yaprakları arasında olup, kâğıt türü kirli beyaz, ince aharsızdır. Ferağ kaydına rastlanılmamıştır.

---

[227] Seyyid Muḥammed el-Kefevī İbn-i Ḥāmid, Kırım´ın Kefe şehrinden olup İstanbul´da eğitimini tamamlamıştır. Şiir ve fıkıhla ilgilenmiş, kadılık yapmıştır. 990/1582 yılında İstanbul´da vefat etmiştir. bk. Ahmet Özel," Kefevi", *DİA*, 25,185-186.

[228] Dāvūd b. Muḥammed, Kars´ta doğmuş, yörenin tanınmış alimlerinden ders almış, İstanbul ve Birgi´de müderrislik yapmıştır.1169/1755 yılında Birgi´de vefat etmiştir. bk. Kehhale, a.g.e., I, 702.

Fiillerin çekim örnekleri, erillik, dişillik, çoğul, tekil gibi özellikler açıklanmıştır. Tablo halinde örnek bir fiilin çekimleri, özellikleri anlatılmış, sıralanmıştır.

42 YU 34/5

الأمثلة

2.2.8. el-Emsile

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

نصر فعل ماضي بناء معلوم مفرد مذكر غائب

şeklinde başlar. Mukavva sırtlı, kenarları meşin, ebruli, mikleblidir. (Baştan iki sahife adi tezhipli). 16 varak, 31 sahifedir. 170 x 110–105 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم بعون الله

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 6649/5

الأمثلة

2.2.9. el-Emsile

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

نصر فعل ماضي بناء معلوم مفرد مذكر غائب

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, miklebli, 13 varak, 25 sahife, değişik satırlıdır. 195 x 133 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم بعون الله الملك الوهاب في وقت العصر سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir. (1129/1717)

42 YU 6717/5

الأمثلة

2.2.10. el-Emsile

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

نصر فعل ماضي بناء معلوم مفرد مذكر غائب

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, 6 varak, 11 sahifedir. 213 x 151 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 7004/12

2.2.11. el-Emşile **الأمثلة**

Dāvūd b. Meḥmed Ḳarsī [229](öl. 1169/1755) **داود بن محمد القرسي**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي جعل الأمثلة ميزان العلوم العربية وصبرها معيارصحيحا لمثال المعارف الأدبية والصلوة على رسوله محمد .

şeklinde başlar. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 205 x 150 – 150 x 115 mm ölçüsündedir. 19 satırlı, 182b-185b arasındadır. Yanlarda notlar bulunmaktadır.

و في فاعل يقال

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 9829/5

2.2.12. el-Emşile **الأمثلة**

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

نصر فعل ماضي بناء معلوم مفرد مذكر غائب

şeklinde başlar. Vakıf kaydı bulunmaktadır. 11 varak, 20 sahifedir. 170 x 124 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

كتبه الحقير الفقير المذنب إلى رحمة الله تعالى والله اعلم بالصواب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 9905/5

2.2.13.el- Emşile **الأمثلة**

Müellifi bulunamadı.

[229] Daha detaylı bilgi için bk. s. 115.

بسم الله ...

نصر فعل ماضي بناء معلوم مفرد مذكر غائب

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kâğıt kaplı, şirazeli, miklebli, 22 varak, 42 sahife, değişik satırlıdır. 217 x 128–160 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم بعون الله

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 8461/4

2.2.14. el- Emṣiletu Cumūʿil-Ḳıllāt ve'l-Keṣrāt الأمثلة جموع القلات و الكثرات

Müellif bulunamadı.

بسم الله الر حمن الر حيم

اعلم أنما الإسم أو كان على فعل أو فعل يجمع في القلاة

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin, kâğıt kaplıdır. 165 x 110 mm boyutlarında, 3 varak, 4 sahifedir. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم بعون الله الملك الوهاب سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir. (1048/1638)

42 YU 6649/2

2.2.15. el-ʿİzzī العزي

ʿİzze'd-dīn İbrāhīm b. Abdi'l-Vehhāb [230] (öl. 655/1257)

عزالدين أبو الفضائيل إبراهيم بن عبد الوهاب الزنجاني

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله أجمعين اعلم ان التصريف في اللغة التغيير ....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, miklebli, 15 yaprak, 29 sayfa, 13 satırlıdır. 195 x 133–145 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmışır.

[230] ʿAbdulvehāb b. İbrāhīm b. ʿAbdulvehhāb, Zencan'lıdır. Dil ve lugat alanında yetkin bir ālimdir. *Taṣrīfu'l- ʿİzzī* önemli eserlerindendir. 655/1257 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. bk. Zirikli, a.g.e., IV, 179.

Bu eser, harf ziyādeli fiiller ve fillerin zamanları, yapılarından bahsetmektedir.

تم بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter.

42 YU 6927/2

2.2.16. el-ʿİzzī العزي

ʿİzze′d-dīn Ebū′l-Feżā’il ʿAbdi′l-Vehhāb ez-Zencānī[231] (öl. 655/1257)

عزالدين أبو الفضائيل إبراهيم بن عبد الوهاب الزنجاني

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله أجمعين اعلم أن التصريف في ا للغة التغيير ....

şeklinde başlar. 20 yaprak, 38 sahife, 11 satırlıdır. 185 x 105–115 x 50 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

Kitap hakkında s. 119’da bilgi verilmiştir.

42 YU 9829/2

2.2.17. el-ʿİzzī العزي

ʿİzze′d-dīn Ebū′l-Feżā’il ʿAbdi′l-Vehhāb ez-Zencānī [232](öl. 655/1257)

عزالدين أبو الفضائيل إبراهيم بن عبد الوهاب الزنجاني

بسم الله...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله أجمعين اعلم أن التصريف في ا للغة التغيير ....

şeklinde başlar. Sonu eksiktir. Vakıf kaydı bulunmaktadır. 15 varak, 25 sahife, 13 satırlıdır. 170 x 124 – 135 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 119’da bilgi verilmiştir.

42 YU 8494/1

[231] Daha detaylı bilgi için bk. s. 118.
[232] Daha detaylı bilgi için bk. s. 118.

2.2.18. Ezhāru´ş-Şurūḥ ʿale´l-ʿİzzī أزهار الشروح على العزي

ʿAbdu´llah İbn Muḥammed [233] عبد الله ابن محمد

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الغفار رب العالمين الستار و الصلو على محمد و آله وأصحابه الأبرار أما بعد فيقول ...

şeklinde başlar. Fersude meşin kaplı, kenarları fersudedir. 205 x 105-140 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

قد تم الكتاب والتحرير بعون الله الملك النصير ...في سنة اربعين و مائة والف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir. (1140/1727)

42 YU 9905/2

2.2.19. el-ʿİzzī العزي

ʿİzze´d-dīn Ebū´l-Feżā'il İbrāhīm b. ʿAbdi´l-Vehhāb [234] (öl. 655/1257)

عزالدين أبو الفضائيل إبراهيم بن الزنجاني

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله أجمعين اعلم أن التصريف في ا للغة التغيير ....

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kâğıt kaplı, şirazelidir. Vakıf kaydı bulunmaktadır. 12 varak, 23 sahife, 15 satırlıdır. 237 x 128–160 x 73 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم بعون الله الملك الوهاب لسنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir. (1225/1810)

42 YU 34/2

2.2.20. el-ʿİzzī العزي

ʿİzze´d-dīn Ebū´l-Feżā'il İbrāhīm ez-Zencānī[235] (ö. 655/1257)

عزالدين أبو الفضائيل إبراهيم بن الزنجاني

[233] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[234] Daha detaylı bilgi için bk. s. 118.
[235] Daha detaylı bilgi için bk. s. 118.

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله أجمعين اعلم أن التصريف في ا للغة التغيير ....

şeklinde başlar. Mukavva sırtlı, kenarları meşin, ebruli, miklebli (Baştan iki sahife adi tezhipli), 14 varak, 11 satırlı, 28 sahifedir. 170 x 110–105 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

والفعل بالكسرة للنوع من الفعل تقول من العمل هو حسن الطعمة و الحلة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir.

42 YU 22/2

العزي في التصريف 2.2.21. el-ʿİzzī fī´t-Taṣrīf

ʿİzze´d-dīn Ebū´l-Feżāʾil İbrāhīm ez-Zencānī [236](öl. 655/1257)

عزالدين أبو الفضائيل إبراهيم بن الزنجاني

بسم الله ...

الحمد لله رب العالمين و الصلوة والسلام على خير خلقه محمد وآله أجمعين اعلم أن التصريف في ا للغة التغيير ....

şeklinde başlar. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 167 x 118–105 x 59 mm ölçüsündedir. 13 satırlı, 37b-53b yaprakları arasında olup kirli beyaz yumuşak ince aharlı kāğıt türü kullanılmıştır.

تم بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir.

42 YU 6660/2

علم الصرف 2.2.22. ʿİlmu´ṣ-Ṣarf

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الر حيم

[236] Daha detaylı bilgi için bk. s. 118.

الحمد لله لوليه والصلوة على نبيه محمد و آله هذه رسالة

şeklinde başlar. 4 varak, 8 sahife, 19 satırlıdır. 200 x 136–139 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

وجد وان كان ذو عسرة تم

şeklinde biter. Temel sarf konularından bahsetmektedir.

42 YU 6881

2.2.23. ʿİlmu´ş-Ṣarf **علم الصرف**

Dinḳoz Şemse´d-dīn Aḥmed b.ʿAbdu´llah Bursevī (ö.860/1455)[237]

دينقوز شمس الد ين أحمد بن عبد الله البورصوي

147 yaprak, 239 sahife, 17 satırlıdır. 150 x 105–120 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Başı eksiktir. Müstensihi, Mahmud b.Hüseyin´dir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب في يوم الجمعة في وقت ضحي تاريخ سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 122'de bilgi verilmiştir. (1055/1645)

42 YU 7238/7

2.2.24. ʿİlmü´ş-Ṣarf **علم الصرف**

Muṣtafa b.ʿOṣman[238] **مصطفى بن عثمان**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لوليه والصلوة على نبيه و على آله وصحبه وبعد

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, 2 varak, 1+4 sahifedir. 205 x 160–155 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب سنة ثمانون ومائة وألف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 122'de bilgi verilmiştir. (1180/1766)

42 YU 5509

[237] Ahmed b. ʿAbdu´llah el-Hanefī "Dinkoz" nisbesiyle meşhurdur. II. Mehmet dönemi Osmanlı bilginlerindendir. *Şerḥu´l-Maḳṣūd* önemli eserlerindendir. 860/1455´da Bursa´da vefat etmiştir. bk. İsmail Paşa el-Bağdadī., a.g.e., I, 131.

[238] Müellifi hakkında bilgi bulunamadı.

2.2.25. Kitābū´l-İḳlīd (Şerhu Mufaṣṣal) كتاب الإقليد

Aḥmed b. Muḥammed b. ʿOmer el-Cundī (ö.700/1300)[239] أحمد بن محمدبن عمر الجندي

بسم الله الرحمن الر حيم

إياه أحمد على نعمه تهللت وجودهما الصباح ...

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarları meşin, kāğıt kaplı ve şirazelidir. 270 x 170-215 x 130 mm boyutlarındadır. 218 varak, 434 sahife, 39 satırlıdır. Arapça Taʿlik kırması hatla yazılmıştır. Müstensihi, Merġinānī, Muḥammed b. ʿAbdi´l-ʿAzīz´dir.

والحمد لله أولا وآخرا

şeklinde biter.

42 YU 5511

2.2.26. Kitābu´l-ʾĪżāh (Şerhu Mufaṣṣal) كتاب الإيضاح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

أحمد على طريقة إيا ك نعبد تعد بما الأم وما تنقل أنه للحصر لا دليل عليه والتمكل...

şeklinde başlar. Kenarları, sırtı meşin, kāğıt kaplı, miklebli ve şirazelidir. 260 x 185-175 x 125 mm boyutlarındadır. 317 varak, 633 sahife, 20 sahifedir. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hüseyin´dir.

والحمد لله رب العالمين والصلوة علي محمد واله وصحبه أجمعين

şeklinde biter.

42 YU 22/1

2.2.27. el-Maḳṣūd المقصود

Nuʿmān b. Ṣābit el-Kūfī[240](80-150/699-767) أبو حنيفة نعمان بن ثابت الكوفي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الوهاب للمؤمنين سبيل الصواب والصلوة والسلام على رسوله محمد الزاجر عن الأزناب ...

[239] Müellifi hakkında bilgi bulunamadı.

[240] Nuʿmān b. Ṣābit, hanefi mezhebinin kurucusudur. 80/700 yılında Kūfe´de doğmuştur. Ünlü fakīh Hammad b. Ebī Süleymān´dan ders almıştır. *el-Fıḳhu´l-Ekber* önemli eserlerindendir. 150/767 yılında Bağdat´ta vefat etmiştir. bk. İsmāʿīl Paşa el-Bağdādī, a.g.e., II, 495.

Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 167 x 118–105 x 59 mm ölçüsündedir. 13 satırlı, 54b-73a yaprakları arasında olup kāğıt türü kirli beyaz, yumuşak, ince, aharsızdır.

Aḳsām-ı Sebʿa, fiillerin babları, mezīd fiiller açıklanmaktadır. Örneklerle izah edilmektedir.

وبعضها لا يتغير لصحة البناء و بعضها لعلة أخرى نحو حيوان

şeklinde biter.

42 YU 22/2(a)

2.2.28. el-Maḳṣūd **المقصود**

Nuʿmān b. Ṣābit el-Kūfī [241](80-150/700-767) **أبو حنيفة نعمان بن ثابت الكوفي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الوهاب للمؤمنين سبيل الصواب والصلوة والسلام على رسوله محمد الزاجر عن الأزناب ...

şeklinde başlar. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 167 x 118–105 x 59 mm ölçüsündedir. 13 satırlı, 54b-73a yaprakları arasında olup kāğıt türü kirli beyaz, yumuşak, ince, aharsızdır.

Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

وبعضها لا يتغير لصحة البناء و بعضها لعلة أخرى نحو حيوان

şeklinde biter.

42 YU 34/3

2.2.29. el-Maḳṣūd **المقصود**

Nuʿmān b. Ṣābit el-Kūfī [242](80-150/700-767) **أبو حنيفة نعمان بن ثابت الكوفي**

بسم الله...

الحمد لله الوهاب للمؤمنين سبيل الصواب والصلوة والسلام على رسوله محمد الزاجر عن الأزناب ...

şeklinde başlar. Mukavva sırtlı, kenarları meşin, ebruli, mikleblidir. (Baştan iki sahife adi tezhipli) 16 varak, 11 satırlı, 32 sahife, 170 x 110–105 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

[241] Daha detaylı bilgi için bk. s. 123.
[242] Daha detaylı bilgi için bk. s. 123.

وبعضها لا يتغير لصحة البناء و بعضها لعلة أخرى نحو حيوان

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6649/3

المقصود 2.2.30. el-Maḳṣūd

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الوهاب للمؤمنين سبيل الصواب والصلوة والسلام على رسوله محمد الزاجر عن الأزناب ...

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, miklebli, 14 varaktır. 195 x 133–140 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9905/3

المقصود 2.2.31. el-Maḳṣūd

محمد بن بير علي البركوي **Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)**[243]

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الوهاب للمؤمنين سبيل الصواب والصلوة واسلام على رسوله محمد الزاجر عن الأزناب ...

şeklinde başlar. Sırtları, meşin, kāğıt kaplı, şirazeli, mikleblidir. Vakıf kaydı vardır. 14 varak, 26 sahife, 15 satırlıdır. 217 x 128–160 x 76 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

وبعضها لا يتغير لصحة البناء و بعضها لعلة اخرى تم

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir. (1225/1810)

42 YU 6927/3

[243] Daha detaylı bilgi için bk. s. 12.

2.2.32. el-Maḳṣūd المقصود

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الوهاب للمؤمنين سبيل الصواب والصلوة والسلام على رسوله محمد الزاجر عن الأزناب ...

22 varak, 42 sahife, 11 satırlıdır. 185 x 105–115 x 50 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

وبعضها لا يتغير لصحة البناء و بعضها لعلة اخرى نحو حيوان

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9829/3

2.2.33. el-Maḳṣūd المقصود

Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[244] **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الوهاب للمؤمنين سبيل الصواب والصلوة واسلام على رسوله محمد الزاجر عن الأزناب ...

şeklinde başlar. Vakıf kaydı vardır. 17 varak, 92 sahife, 13 satırlıdır. 170 x 124–135 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed b. ʿAlī´dir.

وبعضها لا يتغير لصحة البناء و بعضها لعلة اخرى نحو حيوان

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 34/1

2.2.34. Merāḥu´ l-Ervāḥ مراح الأرواح

Aḥmet b. ʿAlī b.Mesʿūd[245] **(ö.** 700/1303**)** **أحمد بن علي بن مسعود**

بسم الله الرحمن الر حيم

قال المفتقر إلى الله الودود أحمد بن على بن مسعود غفر الله له ولوالد يه وأحسن اليهما وإليه اعلم أن الصرف

[244] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

[245] Ahmed b. ʿAli b. Mesʿūd, Sarf alanında yazılmış meşhur bir eser olan "Merāhu´l-Ervāḥ"´ın müellifidir. 700/1303 yılında irtihal etmiştir. bk. Zirikli, a.g.e., I, 175.

şeklinde başlar. Mukavva sırtlı, kenarları meşin, ebruli, mikleblidir. (Baştan iki sahife adi tezhipli) 40 varak, 11 satırlı, 80 sahifedir. 170 x 110–105 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Bu eserde, iʿlal, zamirler konusu, etimoloji anlatılmaktadır.

نحو طويا و يطويان تم

şeklinde biter.

42 YU 6927/1

2.2.35. Merāḥu´l-Ervāḥ — مراح الأرواح

Aḥmed b. ʿAlī b.Mes´ūd[246](ö. 700/1303**)** — **أحمد بن علي بن مسعود**

بسم الله الرحمن الر حيم

قال المفتقر الي الله الودود احمد بن علي بن مسعود غفر الله له ولواليه واحسن اليهما واليه اعلم ان الصرف

şeklinde başlar. 54 varak, 116 sahife, 11 satırlıdır. 185 x 105–115 x 50 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

نحو طويا و يطويان تم

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9829/1

2.2.36. Merāḥu´l-Ervāḥ — مراح الأرواح

Aḥmed b. ʿAlī b. Mesʿūd[247](ö. 700/1303**)** — **أحمد بن علي بن مسعود**

بسم الله الرحمن الر حيم

قال المفتقر الي الله الودود احمد بن علي بن مسعود غفر الله له ولواليه واحسن اليهما واليه اعلم ان الصرف

şeklinde başlar. Sonu eksiktir. Vakıf kaydı vardır. 37 varak, 72 sahife, 13 satırlıdır. 170 x 127–135 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

نحو طويا و يطويان تم

şeklinde biter.

[246]Daha detaylı bilgi için bk. s. 126.
[247]Daha detaylı bilgi için bk. s. 126.

42 YU 9905/1

2.2.37. Merāḥu´l- Ervāḥ **مراح الأرواح**

Aḥmed b. ʿAlī b.Mesʿūd[248](ö. 700/1303**)** **أحمد بن علي بن مسعود**

بسم الله الرحمن الر حيم

قال المفتقر إلى الله الودود أحمد بن علي بن مسعود غفر الله له ولوالديه وأحسن إليهما وإليه اعلم أن الصرف

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kāğıt kaplı, şirazeli, mikleblidir. Vakıf kaydı vardır. 28 varak, 55 sahife, 15 satırlıdır. 217 x 128–160 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم بعون الله الملك الوهاب لسنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir. (1225/1810)

42 YU 4910/2

2.2.38. Şerḥu´l-Binā'i´l-Ef´āl **شرح البناء الأفعال**

Abdu´l-Ġanī Efendī [249] **عبد الغني أفندي**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي صرف صيغ وجودنا إلى كلمات التصححات وخفف إدغام ...

şeklinde başlar. 62b-80a değişik satırlı, su yolu filigranlı kāğıt kullanılmıştır. Yazı türü nestalik, keşideler kırmızı, mikleb, sırtı meşindir. 215 x 150–170 x 100 mm boyutlarındadır.

و إن يكون للمواضبة عليه المعتاد

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 113'de bilgi verilmiştir.

42 YU 8466

2.2.39. Şerḥu´l-Binā **شرح البناء**

Seyyid Muḥammed el-Kefevī İbn-i Ḥāmid[250] **(ö. 990/1582)** **سيد محمد الكفوي ابن حامد**

بسم الله الرحمن الرحيم

[248]Daha detaylı bilgi için bk. s. 126.
[249] Daha detaylı bilgi için bk. s. 64.
[250] Daha detaylı bilgi için bk. s. 115.

الحمد لله الذي صرف مصادر أفعالنا نحو رضائه و وجه موارد عرفاننا إلى جانب قدسه و تلقائه وصان مشارد كلماتنا عن حروف العلة الناقصة لإهتدائه والصلوة والسلام على سيد أنبيائه وسند أصفيائه

Bez kaplı, sırtı meşindir. 187 x 124 x 130 x 67 mm boyutlarındadır. 49 varak, 97 sahife, 15 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

من ستت واربعين و الف من هجرة ذي الفرقان في يوم الخمس الذي باركه ذو الاحسان في وقتالضحي الذي اقسم به الرحمن يسر مرادي بحرمة النبي يا رحمن

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 113'de bilgi verilmiştir.

42 YU 213/1

2.2.40. Şerḥu´l-Binā — شرح البناء

Dīnkoz Şemse´d-dīn Aḥmed b. ʿAbdu´llah Bursevī (ö.860/1455)[251]

دينقوز شمس الد ين أحمد بن عبد الله البورصوي

بسم الله الرحمن الرحيم

حمدا لله الذي علم قواعد التصريف والأبواب المجرورات

şeklinde başlar. Kāğıt kaplı, mikleblidir. 48 varak, 13 satırlı, 95 sahifedir. 200 x 130–110 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Süleyman b. Hüseyin el-Üskubū´dür.

قد تم بعون الله الملك الخلاق

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 113'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9821

2.2.41. Şerḥu´l-Binā'i´l-Kefevī — شرح البناء الكفوي

Seyyid Muḥammed el-Kefevī İbn-i Ḥāmid[252] (ö. 990/1582) — **سيد محمد الكفوي ابن حامد**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي صرف مصادر أفعالنا نحو رضائه و وجه موارد عرفاننا إلى جانب قدسه و تلقائه وصان مشارد كلماتنا عن حروف العلة الناقصة لإهتدائه والصلوة والسلام على سيد أنبيائه وسند أصفيائه

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplıdır. Vakıf kaydı vardır. 37 varak, 72 sahife, 15 satırlıdır. 170 x 117–140 x 68 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

[251] Daha detaylı bilgi için bk. s. 122.
[252] Daha detaylı bilgi için bk. s. 115.

وأنعم والحمد لله على التمام وعلى رسوله الصلوة و السلام وعلى آله وأصحابه الكرام قد وقع الفراغ من إتمامه في أوائل شهر شوال شريف عن يد أضعف العباد ....سنة ثمانية وأربعين و مائتين وألف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 113'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7004/8

2.2.42. Şerḥu'l- Emşileti'l-Muḫtelife شرح الأمثلة المختلفة

Dāvūd b. Meḥmed Ḳarsī [253](öl. 1169/1755) **داود القرسي**

بسم الله

الحمد لله الذي جاعل الأمثلة ميزان العلوم العربية وصيروها معيراد صحيحا لمثال المعارف الأدبية والصلوة على رسوله محمد المضاعف بالقوة النسبية و على آله اللفيف مع صحب المقبسين من عوارف الحسبية وبعد فيقول العبد الضعيف المضموم

şeklinde başlar. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. 205 x 150–140 x 90 mm boyutlarındadır. 19 satırlı, 51 b- 53 b yaprakları arasında olup, suyolu filigranlı kāğıt kullanılmıştır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 6719/4

2.2.43. Şerḥu'l-Emşile شرح الأمثلة

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل السيغة سببا لمعرفة علوم العربية وباعثه إلى ..

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, sonu eksiktir. 26 varak, 50 sahife, 21 satırlıdır. 205 x 138–145 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 7004/3

2.2.44. Şerḥu'l- Emşile شرح الأمثلة

Müellifi bulunamadı.

[253] Daha detaylı bilgi için bk. s. 115.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي زين أزهان المبتدئين بالمثال والصلوة على نبيه الذي عليه المنال وآله وصحبه الموصوفين بأحسن الحصال.....

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, 3 varak, 5 sahife, 19 satırlıdır. 200 x 135-143 x 93 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 7004/11

2.2.45. Şerḥu Emşileti´l-Muḫtelife — شرح الأمثلة المختلفة

Musliḥu´d-dīn Mustafā b. Şaʿbān es-Surūrī[254] (897-969/1492-1562)

مصلح الدين مصطفى بن شعبان السروري

بسم الله...

الحمد لله الذي جاعل الامثلة ميزان العلوم العربية وصيروها معيراد صحيحا لمثال المعارف الادبية والصلوة علي رسوله محمد المضاعف بالقوة النسبية و علي اله اللفيف مع صحب المقبسين من عوارف الحسبية وبعد فيقول العبد الضعيف المضموم

şeklinde başlar. Keşideler kırmızı, sırtı kahverengi, meşin, çaharkuşe, miklebli, şirazeli, ciltlidir.

وفي فاعل فيعال بكسر الفاء نحو

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 8494/4

2.2.46. Şerḥu´l- Emşile — شرح الأمثلة

Musliḥu´d-dīn Musṭafā b. Şaʿbān es-Surūrī [255](897-969/1492-1562)

مصلح الدين مصطفى بن شعبان السروري

بسم الله الرحمن الر حيم

[254] Musṭafa b. Şaʿbān es-Sururī, 897/1492´de Gelibolu´da doğmuştur. Taşköprüzāde gibi ālimlerden ilim tahsil etmiştir. Arapça, Rumca, Farsça eserler telif etmiştir. 969/1562 yılında İstanbul´da ölmüştür. bk. Zirikli, a.g.e., VII., 235

[255] Daha detaylı bilgi için bk. s. 131.

الحمد لله الذي جاعل الامثلة ميزان العلوم العربية وصيروها معيراد صحيحا لمثال المعارف الادبية والصلوة علي رسوله محمد المضاعف بالقوة النسبية و علي اله اللفيف مع صحب المقبسين من عوارف الحسبية وبعد فيقول العبد الضعيف المضموم

şeklinde başlar. Fersude, meşin kaplıdır. Kenarları Fersudedir. 205 x 105-140 x 60 mm boyutlarındadır. 10 varak, 19 sahife, 21 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

من قبل جميع ما فيهفوائد يستفيد منها والسلام علي التبع الهدي

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 116'da bilgi verilmiştir.

42 YU 138

2.2.47. Şerḥu Ṣaġīri'l-ʿİzzī — شرح صغير العزي

Aḥmed b.Maḥmūd el-Ceylī İsfahāndī[256] — **أحمد بن محمود الجيلي الإصفهاندي**

بسم الله الرحمن الر حيم

أحمد الله على جزيل نعمائه السابقة وأشكره على جميل الاية الملاصقة وأصلي على وأي الخلق إلى الحق..

şeklinde başlar. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır. 167 x 118–105 x 59 mm ölçüsündedir. Değişik satırlı, 85b-103b yaprakları arasındadır. Satır aralarında ve sayfa kenarlarında hāşiyeler vardır. Kāğıt türü kirli beyaz, ince, ahrarsızdır.

في اليوم العشرين من صفرلسنة ثمان و ثمانين وألف من الهجرة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir.

42 YU 360

2.2.48. Şerḥu'l-ʿİzzī — شرح العزي

ʿİzze'd-dīn Ebū'l-Feżā'il İbrāhīm b. ʿAbdi'l-Vehhāb ez-Zencānī[257] **(ö. 655/1257)**
عزالدين ابو الفضائيل ابرهيم بن عبد الوهاب الزنجاني

بسم الله الرحمن ال حيم

احمد الله علي جميل نعمائه السابقة واشكره علي جزيل الاية الملاصقة واصلي علي واي الخلق الي الحق

[256] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[257] Daha detaylı bilgi için bk. s. 118.

şeklinde başlar. Sırtı kırmızı, kabı kahverengi meşin, şemseli, miklebli, şirazelidir. 39 varak, 21 satırlı, 77 sahifedir. 190 x 120 – 130 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat Mustafa b.Muhammed´dir.

في اليوم العشرين من صفرلسنة ثمان و ثمانين وألف من الهجرة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir.

42 YU 555

2.2.49. Şerḥu´l-ʿİzzī — شرح العزي

Ḥacı b. İbrāhīm b. ʿUkkāşe[258] — حجي بن ابرهيم بن عكاشة

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله المنزه نحن الحزف والا بدال المقد س عن النقل والقلب و الا علال والصلوة والسلام علي اشرف الرسل محمد واله خير اما بعد ...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebli meşin, ebrulu kāğıt kaplı, şirazeli, 65 varak, 23 satırlı, 129 sahifedir. 205 x 145–150 x 100 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattı ile yazılmışır.

وقع في فراغ في شهر ربيع الأول في دير إسلامبول سنة إثني و ستين وألف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir.

42 YU 6754

2.2.50. Şerḥu´l-ʿİzzī ez-Zencānī — شرح العزي الزنجاني

ʿİzze´d-dīn Ebū´l-Feżā'il İbrāhīm b. ʿAbdi´l-Vehhāb ez-Zencānī[259] (ö. 655/1257)
عزالدين أبو الفضائيل إبراهيم بن عبد الوهاب الزنجاني

بسم الله الرحمن الرحيم

قوله المرفوعات أتذكر فيه ثلاث مقالات الأولى في بيان إعرابه الثانية في بيان الق واللام وا لثالثة ...

Şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, 26 varak, 51 sahife, 23 satırlıdır. 212 x 152–160 x 108 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Vakıf kaydı vardır.

إنما تم الكتاب بعو ن الله الملك العلام الوهاب في تاريخ سنة أربع و عشرون و تسعمائة في شهر صفرفي يوم الجمعة

[258] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[259] Daha detaylı bilgi için bk. s. 118.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir.

42 YU 6896

2.2.51. Şerḥu´l-ʿİzzī — شرح العزي

Saʿde´d-dīn Mesʿūd b. ʿOmer et-Taftazānī[260](ö. 792/1390)

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

بسم الله الحمن الحيم

إنأاروى زهر يخرج في رياض الكلام من الإكمام وأبهي خبر تحال ببنان البيان وإنسان الأقلام حمدا لله سبحانه على...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, mikleblidir. 40 varak, 79+2 sahife, 19 satırlıdır. 175 x 130–135 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله وحسن توفيقه سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir. (843/1439)

42 YU 6900

2.2.52. Şerḥu´l-ʿİzzī — شرح العزي

Sʿade´d-dīn Mesʿūd b. ʿOmer et-Taftazānī[261](ö. 792/1390)

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إن أروي زهر يخرج في رياض الكلام من الإكمام وأبهي خبر تحال ببنان البيان وإنسان الأقلام حمدا لله سبحانه على...

şeklinde başlar. Sırtıları meşin, kāğıt kaplıdır. 100 varak, 198 sahife, 23 satırlıdır. 160 x 130–115 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed el-Ceylanī´dir.

وقد فرغ لحمد الله تم من تحرير بيده النسخة المبارك سنة سبع ستين وثمان مائة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir. (867/1463)

---

[260] Saʿde´d-din ʿOmer b. ʿAbdu´llah, fıkıh, nahiv, vb. sahalarda telif ettiği eserleri, medreselerde tedris ettirilen bilgindir. 722/1322 senesinde Taftazan´da doğmuştur. *el-Muṭavvel* gibi önemli eserleri vardır. 792/1390´de Semerkant´ta ölmüştür. bk. Kehhale, a.g.e., III, 849.

[261] Daha detaylı bilgi için bk. 134.

42 YU 6924

2.2.53. Şerḥu´l-ʿİzzī — شرح العزي

ʿAlī b. Muḥammed b. ʿAbdi´llah[262] — **علي بن محمد بن عبد الله**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي صرف الرياح وجعل السحاب للسحر كابين السماء والأرض بقدري آيات للبشر وخلف الإنسان...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, şemseli, şirazeli, 80 varak, 158 sahife, 18 satırlıdır. 185 x 138–140 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir.

42 YU 6968

2.2.54. Şerḥu´l-ʿİzzī — شرح العزي

Faḫru´d-dīn Aḥmed b. el-Ḥuseyin b. Yūsuf el-Çarperdī (ö. 746/1345) [263]

فخر الدين أحمد بن الحسين بن يوسف الجربردي

بسم الله الرحمن الرحيم

أحمد الله على نعمه و أساله المزيد من فضله وكرمه وأصلي و أسلم على رسوله محمد حاتم النبيين وعلى آله وصحبه أجمعين وبعد

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, şemseli, şirazelidir. 230 yaprak, 458 sahife, 19 satırlıdır. 180 x 140 – 120 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

وكان الفراغ من تعليمها سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir. (917/1511)

42 YU 7146

[262] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

[263] Ebū´l-Mekārim Fahruddīn Aḥmed b. el-Huseyin el-Çarperdī, 664/1266 tarihinde doğmuştur. Beyżāvi gibi alimlerden ders almıştır. *el-Muġnī fī´n-Nahv*, önemli eserlerindendir. 746/1345´da Tebriz´de ölmüştür. bk. Kehhale, a.g.e., I, 120.

2.2.55. Şerḥu ʹl-ʿİzzī **شرح العزي**

ʿİzzeʹd-dīn Ebūʹl-Feżāʾil İbrāhīm b. ʿAbdiʹl-Vehhāb ez-Zencānī[264] (ö. 655/1257)
عزالدين أبو الفضائيل إبراهيم بن عبد الوهاب الزنجاني

بسم الله الرحمن الرحيم

أحمد الله على جميل نعمائه السابقة وأشكره على جزيل الاية الملاصقة وأصلي على وأي الخلق إلى الحق

şeklinde başlar. 41 varak, 81 sahife, 19 satırlıdır. 205 x 135–155 x 100 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله وحسن توفيقه

şeklinde başlar. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir.

42 YU 103/3

2.2.56. Şerḥu ʹl-ʿİzzī **شرح العزي**

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

أقول لمكان من الواجب على كل طالب لشيئ أن يتصور ذالك لشئ ليكون على بصيرة في طلب وأن يتصور غايته لأن هو السبب الحامل على الشروع في الطلب.....

şeklinde başlar. Ebrulu kāğıt kaplı, 61 yaprak, 19 satırlı, 130+1 sahifedir. 180 x 125 – 135 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Ḫalil b. Yūsuf b. Muṣṭafaʹdır.

إل رحمة الغني الخليل بن يوسف بن الحاج مصطفى منتشوي غفرالله له ولوالديه ولجميع المؤ منين والمسلمين والمسلمات برحمتك يا أرحم الر احمين تاريخ سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir. (1057/1647)

42 YU 586/2

2.2.57. Şerḥu ʹl-ʿİzzī **شرح العزي**

Saʿdeʹd-dīn Mesʿūd b. ʿOmer et-Taftazānī[265](ö. 746/1345)

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

[264] Daha detaylı bilgi için bk. s. 118.
[265] Daha detaylı bilgi için bk. s. 134.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إن أروى زهر يخرج في رياض الكلام من الإكمام وأبهي خبر تحال ببنان البيان وإنسان الأقلام حمدا لله سبحانه على...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebi meşin, ebrulu kāğıt kaplı, (fersude) 50+2 varak, 21 satırlı, 100+2 sahifedir. 200 x 120–150 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Hüseyin b. ʿOmer´dir.

ووقع الفراغ من تنميقه بعون الله و توفيقه في سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir. (1056/1646)

42 YU 9859

2.2.58. Şerḥu Muḫtasaru´t-Taṣrīf (Şerḥu´l-ʿİzzī) شرح مختصر التصريف

Saʿde´d-dīn Mesʿūd b. ʿOmer et-Taftazānī[266](ö. 746/1345)

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إن أروى زهر يخرج في رياض الكلام من الإكمام وأبهي خبر تحال ببنان البيان وإنسان الأقلام حمدا لله سبحانه على...

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kāğıt kaplıdır. Vakıf kaydı vardır. 67 varak, 150 sahife, 17 satırlıdır. 203 x 140–140 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, İbrāhīm b. Muḥammed b. Yunus´tur.

وفقنا الإتمام الكتاب وعصمنا غفرالله له ولوالديه وأحسن إليهما وإليه تم سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 119'da bilgi verilmiştir. (1120/1708)

42 YU 415

2.2.59. Müferrihatu´ l- Ḳulūb fī Şerḥi´ l-Maḳṣūd مفرحة القلوب في شرح المقصود

Ḥuseyin b. İbrāhīm b. Ḥamza b. Ḫalīl[267] **حسين بن إبراهيم بن خمزة بن خليل**

بسم الله الرحمن الر حيم

[266] Daha detaylı bilgi için bk. s. 134.
[267] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

الحمد لمن تفرذالجميل الأسماء والأفعال وتوحد بتصريف الأحوال في الماضي ولاستقبال والصلوة على .
نبيه محمد

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, miklebli, şirazeli, 96 varak, 21 satırlı, 191 sahifedir. 210 x 145–155 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Satır aralarında ve sayfa kenarlarında hāşiyeler vardır. Kāğıt türü kirli beyaz ince ahrarsızdır. Eserin müstensihi, Hattat Hüseyin b. İbrāhīm el-Evlevī´dir.

في ربيع الأول سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.(997 /1589)

42 YU 9835

2.2.60. Maṭlūb (Şerḥu´l-Maḳṣūd) مطلوب

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله المتعال عن الأخبار الراجفة العلوية القادر على حالم النفوس الملفوحة بأنواع البلية المنتغم
لسراج الشغلين اللحاج الأفكارية

şeklinde başlar. Vakıf kaydı vardır. 83 varak, 165 sayfa, 17 satırlıdır. 201 x 145–157 x 95 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

وأتمته في اليوم الأربع من شهر جماذي الأولى في وقت الضحى تاريخ سنة تسع وأربعين و تسعمائة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6719/3

2.2.61. Ḥāşiye Maḳṣūd حاشية مقصود

Müellifi bulunamadı.

بسم

الحمد لله العالمين الواهب كل موهوب من المرصود و المقصود والمطلوب والصلوة علي حبيبنا محمد المودود
..

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, 22 varak, 43 sahife, 15 satırlıdır. 205 x 138–160 x 110 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

و ستغفر الله لي ولوالدي و لجميع المؤمنين تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4915

2.2.62. el-Maṭlūb fī Şerḥi´l-Maḳṣūd — المطلوب في شرح المقصود

Müellifi bulunamadı.

بسم الله...

...ا المتعال عن الاخبار الاراجفة العلوجية القادرعلى إماطت النفوس المطفوحة بأنواع البلية المنتقم لزج الثقلين اللجهج الأفكارية في البراهين المنزلة القطعية الإثبات الوحدانية على ما هدانا من الجياجيب العلمية هو القصام لرقاب لمنكر النهيج العلمية وهو العاجيل الانسية لان جري بهيمت الجنان الأجلية والصلة على رسوله.....

şeklinde başlar. Yıpranmıştır. Kırmızı keşideli, tamir görmüştür. Sarf konusunda yazılmıştır. Fiiler, zamanları, şahıslara göre çekimleri, durumları ele alınmıştır. Kenarları meşin ve ebru kāğıt kaplı, kılıflıdır. 220 x 160-165 x 110 mm boyutlarındadır. 119 varak, 237 sahife, 15 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Yazıcı Mustafa ibn-i Selām´dır.

تم هذه النسخة اللطيفة عن يد الفقير الحقير المذ نب المحتاج إلى رحمة الله تعلى يازيجي مصطفى ابن سلام أفندي حرم الله تعا لى...الوالدى من النار آمين

Şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.(1135/1723)

42 YU 213/2

2.2.63. En'ām el-Enẓār 'ale´l-Maḳṣūd — أنعام الأنظار على المقصود

Meḥmed b. Pīr 'Alī el-Birgivī (ö.981/1573)[268] — **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الوهاب كلموهوب من الموجود والمقصود والمطلوب والصلوة علي حبيبه محمد المودود الفضل الرسل واشرف الموجود علي له الامرين بامعروف..

şeklinde başlar. Ebrulu kāğıt kaplı, miklebli, 24 varak, 47 sahife, 21 satırlıdır. 200 x 130–150 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

الحمد على إتمامه والصلوة على خير نامه وعلى آله الكرام الحد لله على التمام والصلة على خير الأنام وعلى آله وأصحابه الكرام تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter.

[268] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

42 YU 165

2.2.64. Şerḥu Merāḥi´l-Ervāḥ — شرح مراح الأرواح

ʿAbdu´r-raḥmān b. Ḫalīl[269] — **عبد الرحمن بن خليل**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أطلعنا على كتابه بعلوم العربية والتعريف و حفظ كلامه عن التبديل والتغيير ...

şeklinde başlar. Bez kaplı, miklebli, şirazelidir. Muhafaza kabı vardır. 99 varak, 198 sahife, 19 satırlıdır. 180 x 125–120 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat İbrahim b. İsrail b. Harun´dur.

تم الكتاب بعون عناية الملك الوهاب على يد العبد الضعيف النحيف المح تا ج إلي رحمت الله إبراهيم بن إسراءيل غفرالله ولوا لديهم ولجميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات وقد فرغ عن هذه النسخة الشريف في أواخر محرم الحرام الشهور سنة تسعون تسعمائة من الهجرة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 348

2.2.65. Felāḥ fī Şerḥi´ l-Merāḥ — فلاح في شرح المراح

Kemal Paşazāde Şemse´d-dīn Aḥmed b. Süleyman[270] **(ö.** 940/1534**)**

كمال باشي زاده شمس الدين أحمد بن سليمان

بسم الله الرحمن الر حيم

نحمدك يا من جيد الخير والجود و بقدرته تعريف كل موجود وجص الإنسان منه لخاصته أمر السجود
فمن أطاعه فصيخ سالم...

şeklinde başlar. Sırtı ve miklebli meşin, şemseli, kāğıt kaplı, şirazelidir. 100 varak, 21 satır, 199 sahifedir. 210 x 150–165 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله املك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s.127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 398

[269] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[270] ʾAhmed b. Süleyman b. Kemāl Paşa, aslen Türk olup Tokat´ta doğmuştur. Bir çok ilim dalında yetkin olan Müellif *Tabakātu l-Fukahā* gibi önemli eserler telif etmiş, Ebū´s-Suʿud gibi ālimler yetiştirmiştir. 940/1534 yılında vefat etmiştir. bk. Bursalı Mehmet Tahir, I, 223- 224.

2.2.66. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi Merāḥi´ l-Ervāḥ حاشية على شرح مراح الأرواح

Keçi Muḥammed [271] **كجي محمد**

بسم الله الحمن الرحيم

الحمد لله الذي فاض الخير والجود على كل من الصف لصنعه الوجود وإزاع أوامره ...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, kenarları ıstambajlı, şirazeli, mikleblidir. Ön kabı kopuktur. 75 yaprak, 149 sahife, 25 satırlıdır. 200 x 130–160 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

واتم السهنيف لمن رحم الكاتب ولمن قال آمين يا رب العالمين

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6655

2.2.67. Şerḥu´l- Merāḥ شرح المراح

Müellif bulunamadı.

بسم الله الر حمن الر حيم

اللهم يا مصرف القلوب صرف قلوبنا نحو رضائك وصل على من أولى جوامع الكليم من بين أنبيائك وعلى الأمرين بالمعروف...

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplı, mikleblidir. 94 varak, 187 sahife, 23 satırlıdır. 210 x 150–155 x 98 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6984

2.2.68. Şerḥu´l-Merāḥi´l-Ervāḥ شرح المراح الأرواح

Dînkoz Şemse´d-dîn Aḥmed b. ʿAbdi´llah Bursevî(ö.860/1455)[272]

دينقوز شمس الد ين أحمد بن عبد الله البورصاوي

بسم الله...

اللهم يا مصرف القلوب صرف قلوبنا نحو رضائك وصل على من أولي جوامع الكليم من بين أنبيائك وعلى الأمرين بالمعروف

[271] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[272] Daha detaylı bilgi için bk. s. 122.

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplıdır. 122 varak, 243 sahife, 19 satırlıdır. 192 x 133–140 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Şeyh oğlu Ahmed´dir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب ثمانين وخمسة ألف شهر شريف رجب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9172

2.2.69. Şerḥu´l-Merāḥ — شرح المراح

ʿAbdu´r-raḥīm b. Ḫalīl er-Rūmī[273] — عبد الرحيم بن خليل الرومي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي اطلعنا علي كتابه بعلوم العربية والتعريف و حفظ كلامه عن التبديل والتغيير

şeklinde başlar. 208 x 141-135 x 60 mm boyutlarındadır. 123 varak, 244 sahife, 21 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter.

42 YU 7262

2.2.70. Şerḥu´l-Merāḥ — شرح المراح

Dīnkoz Aḥmed b. ʿAbdu´llah Bursevī(ö.860/1455)[274]

دينقوز شمس الد ين أحمد بن عبد الله البورصوي

بسم الله الر حمن الر حيم

اللهم يا مصرف رضائك وصل على من أولى جوامع الكليم من بين أنبيائك وعلى الأمرين بالمعروف

şeklinde başlar. Tam meşin, miklebli, şemseli, şirazelidir. 250 varak, 459 sahife, değişik satırlıdır. 210 x 155 – bxb mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hasan İbn-i ʾEmirhān´dır.

تم بعون الله الملك الوهاب في سنة

[273] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[274] Daha detaylı bilgi için bk. s. 122.

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir. (1231/1816)

42 YU 8187

2.2.71. Şerḥu´l-Merāḥi´l-Ervāḥ — شرح المراح الأرواح

Dinkoz Şemse´d-dīn Aḥmed b. ʿAbdi´llah Burşevī (ö.860/1455)[275]

دينقوز شمس الد ين أحمد بن عبد الله البورصوي

بسم الله الر حمن الر حيم

اللهم يا مصرف نحو رضائك وصل على من أولى جوامع الكليم من بين أنبيائك وعلى الأمرين بالمعروف

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı ve şirazelidir. 165 x 110 x b.b mm boyutlarındadır. 175 varak, 350 sahife, değişik satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9878

2.2.72. Şerḥu´l-Merāḥ — شرح المراح

Dīnkoz Şemse´d-dīn Aḥmed b. ʿAbdi´llah Burşevī (ö.860/1455)[276]

دينقوز شمس الد ين أحمد بن عبد الله البورصوي

بسم الله الر حمن الر حيم

اللهم يا مصرف رضائك وصل عل من اولي جوامع الكليم من بين انبيائك وع الامرين بالمعروف

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplıdır. Vakıf kaydı vardır. 81 varak, 160 sahife, 21 satırlıdır. 208 x 153–135 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

والسلام عل اله اكرام وصحبه العظام

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6767/1

2.2.73. Şerḥu´l-Merāḥ — شرح المراح

[275] Daha detaylı bilgi için bk. s. 122.
[276] Daha detaylı bilgi için bk. s. 122.

Dīnkoz Şemse′d-dīn Aḥmed b. ʿAbdi′llah el-Burşevī (ö.860/1455)[277]

دينقوز شمس الد ين أحمد بن عبد الله البورصاوي

بسم الله الر حمن الر حيم

اللهم يا مصرف رضائك وصل علي من اولي جوامع الكليم من بين انبيائك وعلي الامرين بالمعروف

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplıdır. 88 varak, 175 sahife, 21 satırlıdır. 202 x 135–152 x 78 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter.

42 YU 6767/2

2.2.74. Ḥāşiye ʿalā Şerḥi′l-Merāḥ — حاشية على شرح المراح

Ḥasan Pāşā b. ʿAlā'e′d-dīn el-Esved[278] — **حسن باشى بن علي الدين الاسود**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي صرف أفكار قلوبنا إلى الصراط المستقيم ونورها بنور الهداية إلى الذين القديم وتوحد ...

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kâğıt kaplıdır. 88 varak, 175 sahife, 19 satırlıdır. 202 x 135–125 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب في شهر شعبان سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir. (973/1566)

42 YU 9883/1

2.2.75. Şerḥu Merāḥi′l-Ervāḥ — شرح مراح الأرواح

Dīnkoz Şemse′d-dīn Aḥmed b. ʿAbdi′llah el-Burşevī (ö.860/1455)[279]

دينقوز شمس الد ين أحمد بن عبد الله البورصوي

بسم الله الر حمن الر حيم

اللهم يا رضائك وصل على من أولى جوامع الكليم من بين أنبيائك وعلى الأمرين بالمعروف

[277] Daha detaylı bilgi için bk. s. 122.
[278] Daha detaylı bilgi için bk. s. 42.
[279] Daha detaylı bilgi için bk. s. 122.

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, mikleblidir. Vakıf kaydı vardır. 95 varak, 186 sahife, 19 satırlıdır. 210 x 140–145 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muhammed b. Hacı Musa´dır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهابتاريخ سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir. (1029/1620)

42 YU 8461/8

2.2.76. Risālātu´l-Ebyāt fī Merāḥi´l-Ervāḥ رسالات الأبيات في مراح الأرواح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد و آله أجمعين

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarları meşin kāğıt kaplıdır. 155 x 110-130 x 60 mm boyutlarındadır. 2 varak, 3 sahife, 19 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 127'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4910/1

2.2.77. Rūḥu´ş-Şurūḥ روح الشروح

ʿAyşī Meḥmed Tīrevī[280] (ö. 1061/1651) **عيشي محمد تيروي**

بسم الله...

الحمد لله المتعال عز الندوا المثال المقدس عن النقص والتغير والنتقال والصلوة على رسوله محمد خاتم من صرف

şeklinde başlar. 215 x 150–140 x 95 mm boyutlarındadır. 1b-61a yaprakları arasındadır. 15 satırlı, Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم هذه النافعة في يوم الثا لث

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4910

[280] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

2.2.78. Rūḥu´ş-Şurūḥ ʿale´l-Maḳṣūd روح الشروح على المقصود

Müellifi bulunamadı.

بسم الله...

الحمد لله الذي صرف صيغ وجودنا إلى كلمات التصححات وخفف إدغام

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarları meşin, kâğıt kaplı, mikleblidir. 215 x 150-155 x 85 mm boyutlarındadır. 98 varak, 195 sahife, 15 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم الرسالة بعون الله تعالى

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6971/5

2.2.79. Rūhu´ş-Şurūh روح الشروح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله المتعال عز الندوا المثال المقدس عن النقص والتغير والإنتقال والصلوة عل رسوله محمد خاتم من صرف

şeklinde başlar. 35 varak, 69 sahife 17 satırlıdır. 200 x 135 – 143 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

قد تم كتاب بروح الشروح في شهر رجب سنة

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir. (1157/1744)

42 YU 8494/2

2.2.80. Rūḥu´ş-Şurūḥ ʿale´l-Maḳṣūd روح الشروح على المقصود

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله المتعال عز الندوا المثال المقدس عن النقص والتغير والإنتقال والصلوة على رسوله محمد خاتم من صرف

şeklinde başlar. Fersude, meşin kaplı, kenarları fersudedir. 205 x 105-140 x 60 mm boyutlarındadır. 49 varak, 96 sahife, 21 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

آخر الكتاب والحمد لله على الختام والصلوة على رسوله أفضل الأنام وآله وصحبه الكرام سنة أربعين ومائة وألف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 124'de bilgi verilmiştir.

42 YU 164

2.2.81. Şāfīyetu fī´ṣ-Ṣarf — شافية في الصرف

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle´d-dīn ʿOşmān b. ʿOmer (646/1249)[281]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر

بسم... الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد خاتم النبيين وعلى آله وصحبه أجمعين

şeklinde başlar. Arapça Taʿlik hattı ile yazılmıştır. 167x118-105x59 mm ölçüsünde, değişik satırlı, 85b-103b arasında bulunur. Kāğıt türü kirli beyaz ince ahrarsızdır.

تم بعون الله الملك الوهاب

şeklinde biter. Sarf alanındaki temel konular, mezid fiiller, ibdal, idgam gibi meseleler işlenmiştir.

42 YU 303

2.2.82. Şerḥu Şāfiye — شرح شافية

Faḫru´d-dīn Aḥmed b. el-Ḥuseyin b. Yūsuf el-Çarperdī[282]

فخر الدين أحمد بن الحسين بن يوسف الجربردي

بسم الله الرحمن الر حيم .

نحمدك يا من بيد الخير و الجودو ليس في الحقيقة غيربموجود ويصلي على رسولك محمد طيب العرث...

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarları meşin, ebruli mukavva kāğıt kaplıdır. 118 varak, 235 sahife, 25 satırlıdır. 200 x 150–150 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat Şahab b.Ahmed´dir.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب وحسن توفيقه

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

[281] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[282] Daha detaylı bilgi için bk. s. 135.

42 YU 313

2.2.83. eṣ-Ṣāfiyetu fī Şerḥi´ş-Ṣāfiye **الصافية في شرح الشافية**

Yūsuf b.ʿAbdu´l-melik [283] **يوسف بن عبد الملك**

بسم الله...

إرحم يا من سبقت رحمته على غضبه الحمد لله الذي بيده التثبت والتصريف وحفظ كلم القرآن عن التغيير والتحريف أنزل على أشرف العالمين وأفصح الإنسان ...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebli meşin, ebrulu, kâğıt kaplı, şirazelidir. 104 varak, 19 satırlı, 207 sahifedir. 210 x 150–160 x 90 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat ʿAbdu´r-rahmān´dir.

تم بعون الله الملك الوهاب وإليه المرجع والمآب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 388

2.2.84. Şerḥu´ş-Ṣāfiye **شرح الشافية**

Raẓıyu´d-dīn Muḥammed b. Ḥasan el-Esterābādī[284] **رضي الدين محمد بن حسن الأسترآبادي**

بسم الله ...

رب وفق إلى كمال بمحمد وآله أما بعد حمدا لله تعالى والصلوة على محمد وعناية المعصوم ين فقد عزمت على أن أشرح ...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, kenarı ıstambajlı, miklebli, şirazelidir. 221 varak, 440 sahife, 23 satırlı, 210 x 140–150 x 95 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat Şeyh Razi´dir.

تم الكتاب بعوناالله بحمد الله تعالى والحمد لله رب العالمين

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir. (908/1502)

42 YU 4907

2.2.85. Şerḥu´ş-Ṣāfiye **شرح الشافية**

[283] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[284] Daha detaylı bilgi için bk. s. 93.

Seyyid ʿAbduʾllaḥ b. Muḥammed el-Ḥuseynī[285] **سيد عبد الله بن محمد الحسيني**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي علابحوله ودنابطوله ما منح كل غنيمته وفضل و كاشف كل عطيت.....

şeklinde başlar. Tam meşin, şirazelidir. 205 x 160-145 x 95 mm boyutlarındadır. 115 varak, 228 sahife, 21 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Yusuf b. Süleymān´dır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب عن يد عبد الضعيف المذنب المحتاج إلى رحمة ربه الغفورسنة أربع وعشرة ومائة وألف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.(1114/1703)

42 YU 4909

2.2.86. Şāfīyetu fīʾṣ-Ṣarf **شافية في الصرف**

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāleʾd-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer (646/1249)[286]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر بسم الله ...

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله أجمعين وبعد فقد سالني من لا...

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplıdır. 205 x 125-145 x 60 mm boyutlarındadır. 57 varak, 113 sahife, 133 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Ferağ kaydı bulunamadı.

Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 576

2.2.87. Şerḥuʾş-Şāfiye **شرح الشفية**

Faḫruʾd-dīn Aḥmed b. el-Ḥuseyin b. Yūsuf el- Çarperdī[287]

فخر الدين احمد بن الحسين بن يوسف الجربردي

بسم الله ...

نحمدك يا من بيد الخير و الجودو ليس في الحقيقة غيربموجود ويصلي على رسولك محمد طيب العرث...

[285] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[286] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[287] Daha detaylı bilgi için bk. s. 135.

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, 152 varak, 301 sahife, 22 satırlıdır. 210 x 145–150 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

والله اعلم بالصواب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir. (1127/1715)

42 YU 5546

2.2.88. Şāfīyetu fī´ş-Ṣarf — شافية في الصرف

Müellifi bulunamadı

Tam meşin kaplı, miklebli, şemseli ve şirazelidir. Başı ve sonu eksiktir. 260 x 180-185 x 120 mm boyutlarındadır. 185 varak, 369 sahife, 21 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7158

2.2.89. Şerḥu´ş-Şāfiye — شرح الشافية

Seyyid ʿAbdu´llaḥ b. Muḥammed el-Ḥuseynī[288] — **سيد عبد الله بن محمد الحسيني**

Başı ve sonu eksiktir. 164 varak, 327 sahife, 195 x 140 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 7435

2.2.90. Şerḥu´ş-Şāfiye — شرح الشافية

Faḫru´d-dīn Aḥmed b. el-Ḥuseyin b. Yūsuf el-Çarperdī[289]

فخر الدين أحمد بن الحسين بن يوسف الجربردي

بسم الله الرحمن الر حيم

نحمدك يا من بيد الخير و الجودو ليس في الحقيقة غيربموجود ويصلي على رسولك محمد طيب العرث...

[288] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[289] Daha detaylı bilgi için bk. s. 135.

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplıdır. 128 varak, 23 satırlı, 254 sahifedir. 225 x 135 – 175 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Tāc Aḥmed b.Mesʿūd´dur.

وقع الفراغ على يد العبد الفقير الحقير الى رب القدير

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9861

2.2.91. Şāfiyetü fī´ṣ-Ṣarf — شافية في الصرف

Faḫru´d-dīn Aḥmed b. el-Ḥuseyin b. Yusuf el-Çarperdī[290]

فخر الدين احمد بن الحسين بن يوسف الجربردي

بسم الله ....

نحمدك يا من بيد الخير و الجودو ليس في الحقيقة غيربموجود ويصلي على رسولك محمد طيب العرث...

şeklinde başlar. Sırtları meşin, kāğıt kaplı, sonu eksiktir. Vakıf kaydı vardır. 158 varak, 316 sahife, 21 satırlıdır. 200 x 128–150 x 70 mm Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 156/1

2.2.92. Menāḥu´l-Kāfiye fī Şerḥi´ş-Şāfiye — مناح الكافية في شرح الشافية

Każi Ebu Yaḥyā Zekeriyyā b.Muḥammed el-Ensārī[291] **قاضي أبو يحي زكريا بن محمد الأنصاري**

الحمد لله الذي تفضل ومكرم والصلوة والسلام علي رسوله صلى الله عليه وسلم وبعد ...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, şirazeli, muhafaza kabı vardır. 126 varak, 17 satırlı, 252 sahifedir. 180 x 125–120 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Mustafa b.Naṣūḥ el-Saruhānī´dir.

تم الكتاب بعون الله تعال وحسن توفيقه عن يد العبد الضعيف المحتاج

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

[290] Daha detaylı bilgi için bk. s. 135.
[291] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

42 YU 156/2

2.2.93. Şāfiyetu fī´ṣ-Ṣarf — شافية في الصرف

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle´d-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer (646/1249)[292] ابن حاجب جمال الدين أبو

الحمد لله رب العالمين والصلوة عل سيدنا محمد واله الطاهرين فقد سالني ...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, şirazelidir. 50 varak, 13 satırlı, 100 sahifedir. 180 x 125–155 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

تم التعريف والخط بعون سبحانه الحمد لله تمامه و على نعمائه

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 4892/4

2.2.94. Şāfiyetu fī´s-Sarf — شافية في الصرف

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle´d-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer (646/1249)[293] ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو

قال الشيخ الإمام العالم جمال الدين أبو عمرو عثمان عمر بن أبي بكر المالكي المعروف بابن الحاجب

رحمه الله تعالى

şeklinde başlar. Sırtı meşin, bez kaplı ve şirazelidir. 240 x 160-165 x 115 mm boyutlarındadır. 15 varak, 30 sahife, 17 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Sonu eksiktir.

Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 6762/2

2.2.95. Metnu´ş-Şāfiye — متن الشفية

İbn Ḥācib Ebū ʿAmr Cemāle´d-dīn ʿOṣmān b. ʿOmer (646/1249)[294]

ابن حاجب جمال الدين أبو عمرو عثمان بن عمر . بسم الله ...

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيد نا محمد خاتم النبيين وعلى آله وأصحابه أجمعين و بعد..

şeklinde başlar. Sırtı meşin, kāğıt kaplı, miklebli, şirazelidir. 38 varak, 75 sahife, 15 satırlıdır. 200 x 149–138 x 62 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır.

[292] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[293] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.
[294] Daha detaylı bilgi için bk. s. 15.

والله اعلم بالصواب وإليه المرجع والمآب

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 5503

2.2.96. Şerḥu´ş-Şāfiye — شرح الشافية

Razıyu´d-dīn Muḥammed b. Ḥasan el-Esterābādī[295] — **رضي الدين محمد بن حسن الأسترآبادي**

بسم الله .. .

رب وفق الي كمال بمحمد وآله أما بعد حمدا لله تعالى والصلوة على محمد وعناية المعصومين فقد عزمت

على أن أشرح

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin, miklebli, şirazeli, kāğıt kaplıdır. (Yeşil bez Kılıflı) 290 x 185-205 x 100 mm boyutlarındadır. 179 varak, 357 sahife, 25 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك المتعال عن يد العبد الضعيف كمال الدين بن الشيخ بن محمد بن سعدي لسنة ست والعشرين وألف

şeklinde biter. Kitap hakkında s. 147'de bilgi verilmiştir.

42 YU 9823/1

2.2.97. Kifayetu ʿale´l-Mubtedī fī´t-Taṣrīf — كفاية على المبتدي في التصريف

Mehmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī (ö.981/1573)[296] — **محمد بن بير علي البركوي**

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد وآله أجمعين أما بعد فإن كل كلمة إشتقاقية

şeklinde başlar. Sırtı meşin kāğıt kaplıdır. Vakıf kaydı bulunmaktadır. 25 varak, 49 sayfa, 11 satırlıdır. 178x85-115x70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattıyla yazılmıştır.

Aḳsām-ı Sebʿa, isim, fiil, harf ve örnekleri anlatılmıştır.

تم الرسسالة بعون الله تعالى سنة

şeklinde biter. (1264/1848)

[295] Daha detaylı bilgi için bk. s. 93.
[296] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

2.2.98. Ḥalli Esrāri ʾl-Aḥyār ʿalā Nebeʾi ʾl-İẕhār el-Esrār

حل أسرار الأخيار على نباء الإظهار الأسرار

Zeynīzāde Ḥuseyin b.Aḥmed et-Tīrevī el-Bursevī [297](ö.1167/1753)

زيني زاده حسين بن أحمد التيروي

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي رفع دارالجهل عنا بإنزال قرآن عربي بين الهدى علينا ونصب أطباء العليا

şeklinde başlar. Ebrulu kāğıt kaplı, mikleblidir. 115 varak, 209 sahife, 25 satırlıdır. 210 x 155–165 x 85 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

بعون الله الملك الستار

şeklinde biter. İçeriği hakkında s. 48'de bilgi verilmiştir. (1167/1754)

[297] Daha detaylı bilgi için bk. s.72.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ BELĀGAT İLMİ İLE İLGİLİ ESERLERİN İNCELENMESİ

3.1. BELĀGAT İLMİ (علم البلاغة)

Belagat, beleğa(بلغ) köküne bağlı olarak türetilen , konuyla bağlantılı bülüğ (بلوغ), iblāğ (ابلاغ), tebliğ (تبلغ), beliğ (بليغ) ve belāgat(بلاغة) kelimelerini içerir. Bunların birleştiği müşterek mana eriştirmek, sonuca ulaşmak, neticelendirmek, zihinde oluşan birikimi nizami olarak aktarabilmektir.[298]

Belāgat lugatta "sözün fasih ve açık seçikliği" manasında masdardır. Bir kısım bilginler bunu "ulaşmak, olgunlaşmak, erginlik dönemine ulaşmak" manasında bulūğ kelimesi ile ilintili anlıyorlarsa da bab ve masdar değişiminden ötürü bu mana doğru gözükmemektedir. Kavram olarakta biri "ilim" diğeri "meleke" şeklinde iki anlamda kullanılagelmiştir. Batıda meleke manasında ilim mukabili "retorik" belāgat mukabili "eloquence" ifadeleri kullanılmaktadır. Meleke olarak belāgat, sözün, fasih olmakla beraber zaman ve yere münasipliğidir. Başka bir ifadeyle bir fikrin yazılı veya sözlü olarak yerinde, zamanında ve yeterince söylenmesidir. Belāgat beşerde doğuştan mevcut bir yetenektir. Belāgat kavramı olarak kabul edilen mecaz, teşbih, istiāre, tehir, takdim, mutabakat, cinas, vb. gibi edebi sanatlar tüm kültürlerde ve dillerde sürekli kullanılagelmiştir. el-Cāhiẓ'a (ö. 255/869) göre lafızla mananın güzellikte birbiri ile müsabakası, yani anlamdan önce lafzın kulağa, lafızdan önce de anlamın beyne hızla iletilmesidir. İlim olarak ise düzgün ve yerinde söz söyleme usul ve kurallarını ele alan belāgat, meānī, beyān, bedī şeklinde üç sanata ayrılır.

Sözü güzel ve kulağa hoş gelecek şekilde ifade edbilmek önemli yetenek olarak da değerlendirilebilir.

Cahiliye döneminin belāgat ve fesāhata dayalı kültürel atmosferinin içinde söz bilimleri ile ilgili mülahazalar gelişmeye başlamış, İslāmın ortaya çıkışından sonra da bu gelişme Kur´ān ve hadislere müstenid olarak süregelmiştir.[299]

---

[298] el-Cevherī, *es-Sıḥāḥ,* nşr : Ahmet A. Attar, Beyrut, 1979, IV, 1316., Fīrūzābādī, Kāmūsu'l-Muhīt, trc. ʿĀsım Efendi, İstanbul, 1304, III, 475.

[299] Zafer Kızıklı, *Arap Belāgatinde Teşbih ve Mecaz,* Ankara Üniversitesi, SBE, Yüsek Lisans Tezi, Ankara. 1997. S., 7.

Belāgat Kur'ān-ı Kerīm'i anlamak, inceliklerine vakıf olmak için ortaya çıkmış bir ilimdir. Medreselerde okutulan belli başlı belāgat kitapları şunlardır.

3.1.1. MİFTĀHU'L-ʿULŪM (مفتاح العلوم)

Ebū Yāʿḳub es-Sekkākī'nin (ö. 626/1229) Arap Dili ve Belāgatıyla ilgili kitabıdır. Konunun önemi, eserin planı ve adıyla ilgili kısa malūmat içeren bir girişten sonra üç kısımdan oluşan kitabın birinci kısmında sarfın tanımı, hurūf ve mehāriç, kelime oluşumu, iştikak konusu irdelenmiştir. İkinci kısımda nahvin tanımı faydası, ī'rāb, ʿāmil, maʿmul, īʿrāb alametleri izah edilmiştir. Son kısımda meʿānī ve beyān ilimlerinin tanımı, isnad, müsnedün ileyh, fasıl, müsned, vasıl, kaṣr, īʿcāz, itnāb, bahisleri ile yapısal cümleler sonra beyan ilmi konuları istiare, mecaz teşbih, kinaye açıklanmış sonra bedī ilmine geçilerek lafız ve mana sanatları irdelenmiştir. Eserin özellikle meānī, beyān ve bedī' ilimlerini ihtiva eden son bölümü ile Arap edebiyatında şöhret kazanan es-Sekkākī, el-Cürcānī'nin Delāilu'l-iʿcāz ile Esrāru'l-Belāğası, ez-Zemaḫşerī'nin el-Keşşāf'ı, er-Rāzī'nin Nihāyetu'l-īʿcāz'ından faydalanmakla birlikte mantıkī bir yapı içinde az misal, çok tanımla mevzuların anlatımında özgün bir yaklaşım getirmiştir.[300]

3.1.2. TELḪĪSU'L-MİFTĀH (تلخيص المفتاح)

Ebū Yāʿkub es-Sekkākī'nin (ö. 626/1229) Miftāhu'l-ʿUlūm'unun belāgatla ilgili son kısmına dair üçüncü bölümünün Ḫaṭīb el-Ḳazvīnī'nin (ö. 739/1338) yaptığı muḫtaṣarıdır. Belāgat kavramları izah edilmektedir. Fesahatın anlamı, isnad, müsned, inşa, kasr, fasl, īʿcāz, vasl, itnab, istiare, kinaye, teşbih, mecaz, cinas, seci, iktibas, kalb, telmih kavramları ayrıntıları açıklanmaktadır.

3.1.3. el-MUṬAVVEL (المطول)

Saʿde´d-dīn Mesʿūd b.ʿOmer et-Taftazānī (ö. 792/1390) tarafından kaleme alınan eser medreselerde asırlarca belāgat ders kitabı olarak okutulmuştur. Soru- cevap şeklinde hazırlanmış, istiāre, teşbih, kinaye, mecaz vb. kavramların yanında felsefe, mantık, diğer kavram ve konulara da değinilmiştir. Esere çokça şerh ve haşiye yazılmıştır. Felsefe ağırlıklı olduğu için eleştirilmiştir.

[300] Mehmet Sami Benli, "Miftāhu'l-ʿUlūm", DİA, 30, 20-21.

3.2. KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİNDEKİ BELĀGAT İLMİ İLE İLGİLİ ESERLER

42 YU 186

3.2.1. Ḥāşiye ʿalā Evāʾili ʾl-Muḫtaṣar — حاشية على أوائيل المختصر

Nizāmeʾd-dīn ʿOṣmān el-Ḫaṭāʾī[301] — **نزام الدين عثمان الخطائي**

بسم الله ...

نحمدك اللهم علي ما أعطيتنا من سوابغ النعم وبوا لغ الحكم و نصلى على نبيك الهادى للعرب والعجم على وجه أكمل والأتم ونحمد أنزل الحمد على الشكر لأن الحمد نعيم الفضائل والفواضل والشكر يختص بالأخير وكما أن الله تعالى من عظا م النوال مما لا يحصره

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, şirazelidir. 70 varak, 17 satırlı, 140 sahifeden ibarettir. 200 x 135–140 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat Mustafa b. ʿAbduʾllah Vecdi b. Yusuf b. Ḫalīlʾdir.

Meānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir

قد وقع الفراغ من حاشية المختصر بأن الله تعالى في يوم الإثنين في وقت الظهر...أفضل الخلق وأحسن الجميل في سنة إثني وعشرين ومائة وألف

şeklinde biter.

42 YU 241

3.2.2. Muḫtaṣaruʾl-Meʿānī — مختصر المعاني

Saʿdeʾd-dīn Mesʿūd b.ʿOmer et-Taftazānī[302] **(ö.792/1390)**

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

بسم...

نحمدك يا من شرح بيد ودنا ليمخص البيان في إ يضاح المعاني و نو ر قلوبنا بمواقع النسيان من مطالع المثاني..

şeklinde başlar. Tam meşin, miklebli, şemseli, şirazelidir. (Baş tarafı adi tezhiplidir.) Muhafaza kabı vardır. 162 varak, 23 satırlı, 323 sahifedir. 195 x 100–150 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

[301] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[302] Daha detaylı bilgi için bk. s. 134.

Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

قد وقع الفراغ من تحرير هذالكتاب المنطاب في اليوم الهادي عشر من شوال المكرم في وقت العصر على يد الفقير المذنب لسنة اثنين وستين والف من هجرة

şeklinde biter.

42 YU 418

3.2.3. Ḥāşiye ʿale´l-Muḫtaṣar — حاشية على المختصر

Nizāme´d-dīn ʿOşmān el-Ḥaṭāī[303] — **نظام الدين عثمان الحطائي**

بسم ...

نحمدك اللهم على ما أعطيتنا من سوابغ النعم وبوا لغ الحكم و نصلي على نبيك الهادي للعرب والعجم على وجه أكمل والأتم ونحمد أنزل الحمد على الشكر لأن الحمد نعيم الفضائل والفواصل والشكر يختص بالأخير وكما أن الله تعالى من عظا م النوال مما لا يحصره

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebli meşin, şirazeli, ebrulu kāğıt kaplıdır. 56 varak, 21 satır, 111 sahifedir. 200 x 135–150 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

والمتكلمين بشرح ممقاصد تم

şeklinde biter. Meānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir

42 YU 448

3.2.4. Muḫtaṣaru´l-Meʿānī (Şerhu Telḫīṣ) — مختصر المعاني

Saʿde´d-dīn Mesʿūd b.ʿOmer et-Taftazānī[304] **(ö.792/1390)**

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمدك يامن شرح صدورنا لتلخيص البيان في الايضاح المعاني ونور قلوبنا بلوامع التبيان من مطالعة المثاني ونصلي علي نبي محمد المؤيد

şeklinde başlar. Arapça Taʿlik hattıyla yazılmıştır. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, miklebli, şirazelidir. 210 varak, 17 satırlı, 419 sahifedir. 220 x 150–145 x 55 mm boyutlarındadır. Eserin müstensihi, Hattat ʿAbdül ʿAli b.Habīb´dir.

[303] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[304] Daha detaylı bilgi için bk. s. 134.

قد وقع الفراغ هذه النسخة الشريف على يد عبد الضعيف المذنب المحتاج

şeklinde biter. Meānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir

42 YU 255

3.2.5. Ḥaşiyetu ʿle´l-Muḫtaṣar — حاشية على المختصر

Saʿde´d-dīn Mesʿūd b.ʿOmer et-Taftazānī[305](ö.792/1390)

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

بسم الله الرحمن الر حيم

قوله نحمد ك أنما أختار الحمد على الشكر مع أن المتبادل من العباد أن المحمود عليه .....

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, köşebentli, miklebli, şirazelidir. 87 varak, 23 satırlı, 173 sahifedir. 205 x 115–135 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Bosnevī´dir.

تم الرسالة على يد العبد المذنب الراجي مغفرته من الله تعالى سبحانه لسنة ثلاثين وألف من الهجرة من الشرف تم بعون الملك

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 651

3.2.6. Ḥāşiye ʿale´l-Muḫtaṣar — حاشية على المختصر

Nizāme´d-dīn ʿOşmān el-Ḥatāyi[306] — **نظام الدين عثمان الحطائي**

بسم ...

نحمدك اللهم على ما أعطيتنا من سوابغ النعم وبوا لغ الحكم و نصلي على نبيك الهادي للعرب والعجم على وجه أكمل والأتم ونحمد أنزل الحمد على الشكر لأن الحمد نعيم الفضائل والفواصل والشكر يختص بالأخير وكما أن الله تعالى من عظا م النوال مما لا يحصره

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarı miklebi meşindir. Ebrulu kāğıt kaplıdır. 85 varak, 17 satırlı, 169 sahifedir. 220 x 130–115 x 50 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Muṣtafa b.Musā el-Hüseyin´dir.

وقد تم هذه الحاشية مع

[305] Daha detaylı bilgi için bk. s. 134.
[306] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir

42 YU 668

3.2.7. Muḫtaṣaru´l-Meʿānī مختصر المعاني

Saʿde´d-dīn Mesʿūd b.ʿOmer et-Taftazānī[307](ö.792/1390)

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمدك يامن شرح صدورنا لتلخيص البيان في الإيضاح المعاني ونور قلوبنا بلوامع التبيان من مطالعة المثاني ونصلي على نبي محمد المؤيد

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, miklebli, şirazelidir. 199 varak, 17 satırlı, 397 sahifedir. 195 x 120-130 x 60 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

قد تم التحرير والقلم و تم الحزن والألم في أوائل ذي القعدة الشريف في سنة خمس وثمانين وألف وذالك بلطف الله وكرمه والحمد لله على نعمه والصلوة على حبيبه محمد وآله و صحبه بعد مخلوقاته

şeklinde biter. Meānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 262

3.2.8. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول

Ḥasan Çelebi b. Şāh b. Şemse´d-dīn el-Fenārī (ö. 891/1480) [308]

حسن جلبي بن محمد شاح بن شمس الدين محمد الفناري

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي شرح صدو ر أرباب الأزهان لا يضاح معاني الكلم بيد مع البيان و نور قلوب اصحاب التحقيق والتبيان...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, kenarları ıstambalı, şirazeli, mikleblidir. 1+242 varak, 25 satırlı, 2+485 sahifedir. 200 x 145–140 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat ʿAbdülkādir b. ʾAhmed´dir.

[307] Daha detaylı bilgi için bk. s. 134.

[308] Hasan Çelebi b. Şāh el-Fenarī, Molla Fenārī´nin torunudur. 840/1437 yılında Bursa´da doğmuştur. Dilci, fıkıh ve kelam ālimidir. 891/1486 yılında Bursa´da vefat etmiştir. bk. Cemil Akpınar, "Hasan Çelebi, Fenārī", *DİA*, 16, 313-315.

el-Mutavvel, Telhḫīsu´l-Miftāh´a yazılan şerhlerden biridir. et-Taftazānī´ye ait olan bu eserin ḥaşiyesi olarak kaleme alınmıştır.

قد وقع الفراغ على يد أحوج الناس الله سبحانه عبد القادر بن أحمد سنة سبع وعشرين وألف

şeklinde biter.

42 YU 107

3.2.9. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول

Seyyid Şerīf ʿAlī b. Muḥammed Curcānī(ö. 816/1413) **[309] سيد شريف علي بن محمد الجرجاني**

بسم الله الرحمن الرحيم

قال وبهذا يظهر مما في سبيل الله من أن اللم

şeklinde başlar. Sırtı meşin, ebrulu kāğıt kaplı, miklebli, muhafaza kabı vardır. 132 varak, 21 satırlı, 264 sahifedir. 175 x 130–125 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat Mustafa İshak el-Hamidi´dir.

Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir

تم الكتاملك الوهاب من يد العبد الضعيف مصطفى إسحاق....والجميع المسلمين والمسلمات في تاريخ سنة تسعون وثمان مائة

şeklinde biter.

42 YU 252

3.2.10. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel حاشية على المطول

Molla Ḥusrev Meḥmed b. Ferāmūz (ö. 885/1480) **[310] ملا حسرو محمد بن فراموز**

بسم الله الرحمن الر حيم

نحمدك الذي بيد أن إلى تلخيص المعاني إيضاح البيان وجد أن إلى أيضا المعاني بمصباح التبيان والصلوة على سدنا محمد المنير بأسرار...

[309] Muḥammed b. es-Seyyid eş-Şerīf ʿAlī el-Curcānī, dilci ve mantık alimidir. *Risale fī´l-Mantık* önemli eserlerindendir. 816/1413 yılında Şiraz'da ölmüştür.bk. Zirikli, a.g.e., VI, 288.

[310] Molla Ḥüsrev Meḥmed b. Ferāmuz, Osmanlı ālimi ve müftüdür. 885/1480 yılında ölmüştür, Bursa´da defnedilmiştir. Mütevāzī bir hayat yaşamış, Osmanlı ilim hayatına katkıda bulunmuştur. bk. Ferhat Koca, "Molla Ḥüsrev", *DİA*, 30, 252-254.

şeklinde başlar. Kenarları meşin, miklebli, şirazeli, ebrulu kāğıt kaplı, 202 varak, 27 satırlı, 401 sahifedir. 190 x 120–150 x 65 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir

قد وقع الفراغ من نسخها على يد ...لسنة ثمان وتسعين وألف من الهجرة محمد و آله وصحبه أجمعين

şeklinde biter.

42 YU 350

3.2.11. Ḥāşiye ʿale′l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Molla Ḥusrev Meḥmed b. Ferāmūz (ö. 885/1480) [311] — **ملا حسرو محمد بن فراموز**

بسم الله الر حمن الر حيم .

الحمد لله الذي بيد انا إلي تلخيص المعاني بمفتاح البيان وحدانا إلى إيضاح المباني بمصباح التبيان
والصلوة على سيدنا محمد المؤيد بأ سرار البلاغة دلائل إيجازه ...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, miklebli, şirazelidir. 178 varak, 29 satırlı, 355 sahifedir. 200 x 120–160 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم سنة

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.(1096/1685)

42 YU 381

3.2.12. Hāşiyetu ʿale′ l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Mirzācān Ḥabību′llah eş-Şirvānī [312] — **مرضى جان حبيب الله الشرواني**

.

بسم الله الرحمن الرحيم

قوله قدس سره الشريف وهدينا بحروحوان محصول ماذكره الشارح قال في الكشاف بريزه العبارة

[311] Daha detaylı bilgi için bk. s. 161.
[312] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

şeklinde başlar. Meşin üzeri bez kaplı, miklebli, şirazelidir. 229 varak, 23 satırlı, 457 sahifedir. 200 x 150–140 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hattı ile yazılmıştır. Eserin müstensihi, Hattat Abdurrahman´dır.

تم هذه الحاشية المرسومة بمرز جانعلي المطول تماما ميسرا على المكمل بعون الله حسن توفيقه في اليوم الثالث والحمد لله رب العالمين

şeklinde biter. Meʿāni, beyan, bedi üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 4968

3.2. 13. Ḥāşiyeʿale´l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Ebī´s- Saʿd İbnu´l- Maʿrūf bi Ḥāfizu´l-Kebīr [313] — **أبي السعد ابن المعروف بحافظ الكبير**

بسم الله الرحمن الر حيم

قوله الباب الثاني أحوال المسندإليه أي المبحوث عنه في نراالباب قصدا وبالذات أحوال المسند إليه أوتبقد يراالمضاق بو بيان أحوال المسند إليه والمراد بأحواله الأمور المتعلقة به مطلقا لكن...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları, miklebi meşin, yeşil bez kaplı, şirazeli yaldız çerçevelidir. 220 x 135-175 x 80 mm boyutlarındadır. 328 varak, 655 sahife, 23 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Birinci sahife başlığı tezhipli ve sahife kenarları yaldız çerçevlidir. Müstensihi, Ahmet Zihnī´dir.

الشرح والبيان بتمام علمي البيان والحمد لله على إختمام والصلوة والسلام على سيدالأنام وعلى آله وأصحابه الخيرة والبررة الكرام تم الكتاب عن النسخة المؤلف الذي بيد أبي السعد بن المعروف بحافظ الكبير كتبه الفقير أحمد الزهني سنة ثمان ومائتين و ألف

şeklinde biter. Meʿānī, beyan, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 4969

3.2.14. Ḥāşiyeʿale´l-Muṭavvel — حاشية على المطول

el-Ḥāce [314] — **الحاج**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله سبحانه نسب الإفتتاح إلى الحمد فقط مع تاخره من التسميات

[313] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[314] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, şemseli ve şirazelidir. Sonu eksiktir. 210 x 150-150 x 70 mm boyutlarındadır. 268 varak, 535 sahife, 17 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

42 YU 4970

3.2.15. Muʿavvel Ḥāşiye ʿale´l–Muṭavvel — معول حاشية على المطول

Aḥmed b. ʿAbdi´llah el-Kırimī[315] — **أحمد بن عبد الله االقرمي**

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله شرح صدورنا لرقم حقائق عل خاشية الجنان ورشح من فضله لقلوبنا دقائق السان و بدايع الاحسان..

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, şemseli ve şirazelidir. 230 x 155-170 x 115 mm boyutlarındadır. 191 varak, 380 sahife, 25 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammed b. Seyyid Ahmed´dir.

فراغ من تحرير العبد الضعيف محمد بن سيدي أحمد ...سنة إثنان وستين وثمان مائة اللهم وارحم كاتبه على التار بحق محمد وآله الأخيار

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 444

3.2.16. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Muṣliḥu´d-dīn Muḥammed el-Lārī[316] — **مصلح الدين محمد اللاري**

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ .

قال رحمة الله تولي أفسح أفتتح في مفتح الشرح بلفظ أفتتح تفاعلا ونسه إلى الحمد مع تاخره من التسمية إشارة إلى أنه...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarı, miklebi meşin, şirazeli, ebrulu kāğıt kaplıdır. (Bütün sayfa kenarları tezhiplidir.) 198 varak, 23 satırlı, 395 sahifedir. 215 x 125–160 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

تم الكتاب بعون الله الملك الوهاب سنة

[315] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[316] Molla Musliḥuddīn Muḥammed b. Sāliḥ, 916´da İran´ın Lar şehrinde doğmuştur. Diyarbakır´da müderrislik yapmış ve 967 yılında burada vefat etmiştir. bk. Zirikli a.g.e., IV, 32.

şeklinde biter. Meānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.(1112/1700)

42 YU 4965/a

3.2.17. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Ḥoca-zāde Muṣliḥu´d-dīn Efendī [317] — **حواجه زاد مصلح الدين أفندي**

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الأستاذ الإمام البارع العلامة سراج الملة والدين أبو يعقوب يوسف ابن أبي بكر بن محمد بن على السكاكي جزاه الله خيرا إن أحث كلام أن تلهج به الألسنة وأن لايطوي منشوره...

şeklinde başlar. Siyah, tam meşin, şemseli, ciltlidir. Sonu eksiktir. Kitabın başında Hacc adı müellif isminden dolayı müellif ismi Hoca Zāde Muşlihuddin Efendi´ye atfedimiştir. 1211 tarihli ʿAbdülcemil Efendinin vakıf kaydı vardır. 265 yaprak, 330 sahife, 17 satırlıdır. 210 x 160–155 x 70 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Ābadī kāğıt kullanılmıştır.

و الله المشكور على كماله..

şeklinde sonlanır. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir

42 YU 4966

3.2.18. Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله الذي وخصنا لتتبع الخواص لتركيب البلغاء واوزعنا لا مراد المعاني في الطرق تختلفه بالوضوح...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin, kāğıt kaplı, miklebli ve şirazelidir. 215 x 145-150 x 80 mm boyutlarındadır. 281 varak, 560 sahife, 27 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Muḥammad Sādık b. Yusuf´tur.

تم بعون الله تعالي وقد وقع الفراغ من تحريره بعون الله العزيز وحسن توفيقه سنة ثمان و سبعين ومائة وألف

[317] Daha detaylı bilgi için bk. s. 164.

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 4971

3.2.19. Ḥāşiye ʿale′l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Siyāḳūtī ʿAbdu′l- ḥakīm b. Şemse′d-dīn [318] — سياقوطي عبد الحكيم بن شمس الدين

بسم الله الرحمن الر حيم

قوله أفتتح كتابه أي كتابه المقدر في الزهن إن كانت الخطيب ابتدائيته المحقق إن كانتا ...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, yaldız çerçeveli ve şirazelidir. 240 x 160-180 x 90 mm boyutlarındadır. 288 varak, 574 sahife, 23 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, İbrāhīm b. Muḥammed el-Ankaravī′dir. Birinci sahife başlığı adi tezhiplidir.

قد وقع الفراغ منتحرير هذالكتاب من يد الضعيف الحقير الفقير المحتاج ال رحمت ربه الغفورفي سنة سبعة ومائتين وألف

şeklinde biter. Meānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 4974

3.2.20. Ḥāşiye ʿalā Şerhi Telḫīṣi′l-Miftāḥ — حاشية على شرح تلخيص المفتاح

Seyyid Şerīf ʿAlī b. Muḥammed el-Curcānī (ö. 816/1413 **)[319]**

سيد شريف علي بن محمد الجرجاني

بسم الله الرحمن الر حيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة على سيد المرسلين فهذه حواش على الشرح المشهور لتلخيص المفتاح ...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin, kāğıt kaplı, miklebli ve şirazelidir. 170 x 135-105 x 80 mm boyutlarındadır. 183 varak, 365 sahife, 14 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Karhī b. Yaʿkub′tur.

وقع الفراغ الحمد لله وحسن توفيقه يوم الخمس

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

[318] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.
[319] Daha detaylı bilgi için bk. s. 161.

42 YU 569

3.2.21. Ḥāşiye ʿale′l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Ḥasan Çelebi b. Şāh b. Şemse′d-dīn Muḥammed el-Fenārī (ö. 891/1486)[320] — **حسن جلبي بن محمد شاح بن شمس الدين محمد الفناري**

بسم الله...

الحمد لله الذي شرح صدو رأرباب الأزهان لا يضاح معاني الكلم بيد مع البيان و نور قلوب أصحاب التحقيق والتبيان...

şeklinde başlar. Sırtı, miklebi kırmızı meşin, ebrulu kāğıt kaplı, şirazelidir. 335 varak, 23 satırlı, 669 sahifedir. 250 x 135–140 x 80 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Ahmed Şah Muḥammed b. ʿAli Ankaravī′dir.

الحمد لله علي التمام والرسول افضل الصلوة والسلام

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 629

3.2.22. Ḥāşiye ʿale′l-Muṭavvel — حاشية على المطول

Ebū′l-Kāsım b. Ebī Bekr es-Semerkandī [321] — **أبو القاسم بن أبي بكر السمركندي**

بسم الله...

الجمد لله الذي أنعمنا بتلخيص دقايق المعاني ببدايع البيان وخصصنا بإيضاح حقايق المباني ..

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, ıstambajlı, miklebli, şirazelidir. 267 varak, 21 satırlı, 533 sahifedir. 205 x 135–145 x 95 mm boyutlarındadır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, Hattat Maḥmud b. Ali el-Muġnisi′dir.

قد وقع الفراغ عن جمع ..لسنة ثمانين وثمان مائة من الهجرة النبوية

şeklinde biter. Meānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

[320] Daha detaylı bilgi için bk. s. 160.
[321] Müellif hakkında bilgi bulunamadı.

42 YU42/1

3.2.23. Mulaḫḫaṣu Telḫīsu´l-Miftāḥ — ملخص تلخيص المفتاح

Ḫatībī Dımeşkī, Celāle´d-dīn ʿAbdu´r-raḥmān el-Ḳazvīnī[322](ö.739/1338)

خطيب الدمشقي جلال الدين عبد الرحمن القزويني

بسم...

الحمد لله على تولى لأنه وتواتر نعمائه والصلوة و السلام على سيد الأنام محمد أفضل انبيائه و على آله و أصحابه وبعد

şeklinde başlar. Sırtı ve kenarları meşin, mukavva, miklebli, şirazelidir. 30 varak, 11 satırlı, 59 sahifedir. 175 x 130 – 115 x 75 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

والحمد لله علي التمام وعلي نبيه محمد عليه الصلوة والسلام وعلى اله و أصحابه الكرام

şeklinde biter. Meʿāni, beyan, bedi üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 42/2

3.2.24. Telḫīsu´l-Miftāḥ — تلخيص المفتاح

Ḫaṭībi Dımeşkī Celāle´d-dīn ʿAbdu´r-raḥmān el-Ḳazvīnī[323](ö.739/1338)

خطيب الدمشقي جلال الدين عبد الرحمن القزويني

بسم الله الرحمن الر حيم

الجمد لله على ما أنعم وعلم من البيان ما لم نعلم والصلوة على سيدنا محمد خير من نطق بالصواب أفضل من أوتي الحكمة...

şeklinde başlar. Kenarları meşin, mukavva, miklebli, şirazelidir. Son yaprağı eksiktir. 106 varak, 212 sahife, 9 satırlıdır. 175 x 105–95 x 45 mm boyutlarındadır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

es-Sekkākinin, Miftāhu´l-ʿUlūm´unun belāgatla ilgili üçüncü kısmının özetidir. Bağımsız bir eser şeklinde telakki edilmiştir. Bazı kavramlar açıklanmıştır.

قد وقع الفراغ من..

şeklinde biter.

[322] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.
[323] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

42 YU 4951

3.2.25. Ḥāşiye′s-Seyyid ʿale′l-Muṭavvel حاشية السيد على المطول

Seyyid Şerīf ʿAlī b. Muḥammed Curcānī(ö. 816/1413) [324] **سيد شريف علي بن محمد الجرجاني**

بسمالله الرحمن الر حيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة على سيد المرسلين فهذه حواش على الشرح المشهور لتلخيص المفتاح ...

şeklinde başlar. Tam meşin, şirazeli, miklebli, şemseli, kılıflıdır. 200 x 140-135 x 75 mm boyutlarındadır. 141 varak, 280 sahife, 17 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

والله اعلم بالصواب الحمد لله الذي على توفيقه الإتمام و صلى الله على خير الأنام محمد وآله طيبين الكرام

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 4957

3.2.26. Kitabu′l- İżāh fī′l Me′ānī كتاب الإيضاح في المعاني

Ḫaṭībi Dımeşkī, Celāle′d-dīn ʿAbdu′r-raḥmān el-Ḳazvīnī[325](ö.739/1338)

خطيب الدمشقي جلال الدين عبد الرحمن القزويني

بسم الله الرحمن الحيم

الحمد لله رب العالمين وصلوته على سيدنا محمد وعلى آله أجمعين أما بعد هذا كتاب علم البلاغة ...

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, miklebli, yaldız motifli, ıstanbajlı, şemseli ve şirazelidir. 215 x 125-145 x 65 mm boyutlarındadır. 223 varak, 445 sahife, 15 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Müstensihi, Ebū Saʿid İbrāhīm b. Süleymān′dır.

حصل الفراغ منننسخ نسخة الإيضاح..سنة تسعين وسبع مائة

şeklinde biter. Meʿāni, beyan, bedi üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir. (790/1388)

42 YU 4958

3.2.27. Şerḥu Ebyātı′l- Īżāḥ شرح أبيات الإيضاح

Müellifi bulunamadı.

[324] Daha detaylı bilgi için bk. s. 161.
[325] Daha detaylı bilgi için bk. s. 13.

بسم الله الرحمن الرحيم

رب تمم بجودك الحمد لله المؤيد لجنس توفيقه ...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin kâğıt kaplı, miklebli ve şirazelidir. 220 x 135-145 x 80 mm boyutlarındadır. 104 varak, 207 sahife, 23 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

والله اعلم بالصواب تم كتابه هذه النسخة الشريف في اليوم السابع من شهر ربيع الآخروقت الظهر سنة سبع وثمانين وسبعمائة والله اعلم

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 4959

3.2.28. İfṣāḥ fī Şerḥi Şevāhīdi´l-Miftāḥ إفصاح في شرح شواهيد المفتاح الشاني eş-Şānī [326]

الحمد لله الذي جعل نوع الانسان مشغمسافي تيار الفصاحة وصير ابل اللسان مقتبيا من أنوار أقمار البلاغة وشرف....

şeklinde başlar. Tam meşin kaplı, şemseli ve şirazelidir. 240 x 145-160 x 75 mm boyutlarındadır. 287 varak, 573 sahife, 21 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır. Birinci sayfa başlığı tezhibli ve sahife kenarları altın yaldız çerçevelidir.

الفراغ خمس سنين بعناية الله الملك المعين

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir.

42 YU 4962

3.2.29. Muḫtaṣaru´l- Meʿānī Şerhi Telḫīṣi´l–Miftāḥ مختصر المعاني شرح تلخيص المفتاح

Saʿde´d-din Mesʿūd b. ʿOmer et-Taftazānī [327](ö.792/1390)

سعد الدين مسعود بن عمر التفتزاني

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمدك يامن شرح صدورنا لتلخيص البيان في الإيضاح المعاني ونور قلوبنا بلوامع التبيان من مطالعة المثاني ونصلي على نبي محمد المؤيد

[326] Müellif hakkında bilgi bulunamadı
[327] Daha detaylı bilgi için bk. s.134.

şeklinde başlar. Üzeri bez kılıflı, tam meşin kaplı, miklebli, şemseli ve şirazelidir. 200 x 120-130 x 60 mm boyutlarındadır. 202 yaprak, 4+404 sahife, 17 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

فيا ليت أامي لم تلدني وليتني صبرت على القول الذي قال لي عمر

şeklinde biter. Meʿānī, beyān, bedī üzerine yazılmış bilgileri ihtiva etmektedir

42 YU 4963

3.2.30. Şerḥu Miftāḥı́l- ʿUlūm شرح مفتاح العلوم

Seyyid Şerīf ʿAlī b. Muḥammed el-Curcānī (ö. 816/1413)[328]

سيد شريف علي بن محمد الجرجاني

بسم الله الر حمن الر حيم

نحمد ك اللهم علي ما بيدينا اليه من وفاق المعاني البدايع البيان واطلعنا عليه من حقائق المعاني بزرايع البرهان ونصلي علي نبيك المبعوث باشرف ..

şeklinde başlar. Fersude meşin kaplıdır. 240 x 155-155 x 80 mm boyutlarındadır. 328 varak, 655 sahife, 21 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

و قد تحرر الفراغ من تاليفه أواسط شوال منسنة ثلاث وثمان مائة وحسبنا لله ونعم الوكيل نعم المولي ونعم النصير

şeklinde biter. Belāgat ile ilgili kavramlar açıklanmaktadır.

42 YU 4964

3.2.31. ʿArūsu´l- Efrāḥ fī Şerhi Telḫīṣi´l-Miftāḥ عروس الأفراح في شرح تلخيص المفتاح

Müellifi bulunamadı.

بسم الله الر حمن الرحيم

وصلى الله على سيدنا محمد قال الشيخ الإمام العالم العلامة حجة الإسلام مفتي الأنام أوحد الفصحا والبلاغا شيخ النخات والأدبا كنز المحققين ...

şeklinde başlar. Üzeri bez kılıflı, tam meşin kaplı, miklebli, şemseli ve şirazelidir. 205 x 150 - 160 x 90 mm boyutlarındadır. 583 varak, 1165 sahife, 25

[328] Daha detaylı bilgi için bk. s. 161.

satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır. Müstensihi, ʿAli el-Virdānā´dir. İlk iki sahife kenarı altın yaldız çercevelidir.

Belāgat ile ilgili kavramlar açıklanmaktadır.

سنة الف ومائة ستت وخمسين من الهجرة

şeklinde biter. (1056/1646)

42 YU 4965

3.2.32. Miftāḥu´l–ʿUlūm مفتاح العلوم

Ebū Yaʿkūb Sirāceddin Yūsuf b. Ebī Bekr es-Sekkākī [329](ö.626/1229) أبو يعقوب السكاكي

بسم الله الرحمن الرحيم

عونك اللهم و إياك نستعين قال الأستاز الإمام البارع العلامة سراج الملة والدين أبو يعقوب يوسف ابن أبي بكر بن محمد بن عل السكاكي جزاه الله خيرا إن أحث كلام أن تلهج به الألسنة وأن لايطوي منشوره ...

şeklinde başlar. Tam meşin, şemseli, miklebli ve şirazelidir. 235 x 155-180 x 100 mm boyutlarındadır. 230 varak, 459 sahife, 21 satırlıdır. Arapça Nesih hatla yazılmıştır.

Ebū Yaʿkūb es-Sekkākī´nin meşhur eseridir. Üç bölümden müteşekkildir. İlk kısımda sarf anlatılmıştır. İkinci kısımda Nahiv, üçüncü kısımda Belāgattan bahsedilmektedir. Belāgat ile ilgili kavramlar açıklanmaktadır.

عن فوائدها المثن لقصد الإحصار والسلام

şeklinde biter.

42 YU 4967

3.2.33. Resā´ilu´l-Maḥāli´l–İmtiḥān رسائيل المحال الإمتحان

Gelenbevī İsmāīʿl (ö.1205/1791)[330] قلنبوي إسماعيل

بسم الله الرحمن الرحيم

[329] Ebū Yaʿkūb Sirāceddin Yūsuf b. Ebī Bekr, 555/1160 yılında Harizm´de doğmuştur. Fıkıh, kelam, dil ve edebiyatla uğraşmıştır. Miftāhu´l-ʿUlūm en önemli eseridir. Arap belāgatında çığır açmış bir ālimdir. 626/1299 yılında Yenişehir/mora´da vefat etmiştir. bk. İsmail Durmuş, "Sekkākī Ebū Yaʿkūb" , *DİA*, 36, 332-334.

[330] İsmāʿīl Gelenbevī, 1143/1730 yıında Gelenbe´de doğmuştur. Daha çok matematik ve mantık alanlarındaki çalışmaları ile tanınmış Osmanlı alimidir. 1205/1791 yılında vefat etmiştir. bk. Şerafeddin Gölcük, Metin Yurdagür, "Gelenbevi", *DİA*, 13, s. 552-555.

الباب السابع ايلالفاظ المخصوصة المعينة بالشخصر عند الجمهور في المشهور و بالنوع في التحقيق الواقعة في المرتبة ...

şeklinde başlar. Sırtı, kenarları meşin, kāğıt kaplı, miklebli ve şirazelidir. 225 x 120-160 x 60 mm boyutlarındadır. 20 varak, 39 sahife, 25 satırlıdır. Arapça Taʿlik hatla yazılmıştır.

Telḫīsu´l-Miftāh´a yazılan hāşiyeler, belāgat, ve gramer konularını ihtiva eder.

الفصل ومقام التعريف يقتضي تقديم الوصل

şeklinde biter.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

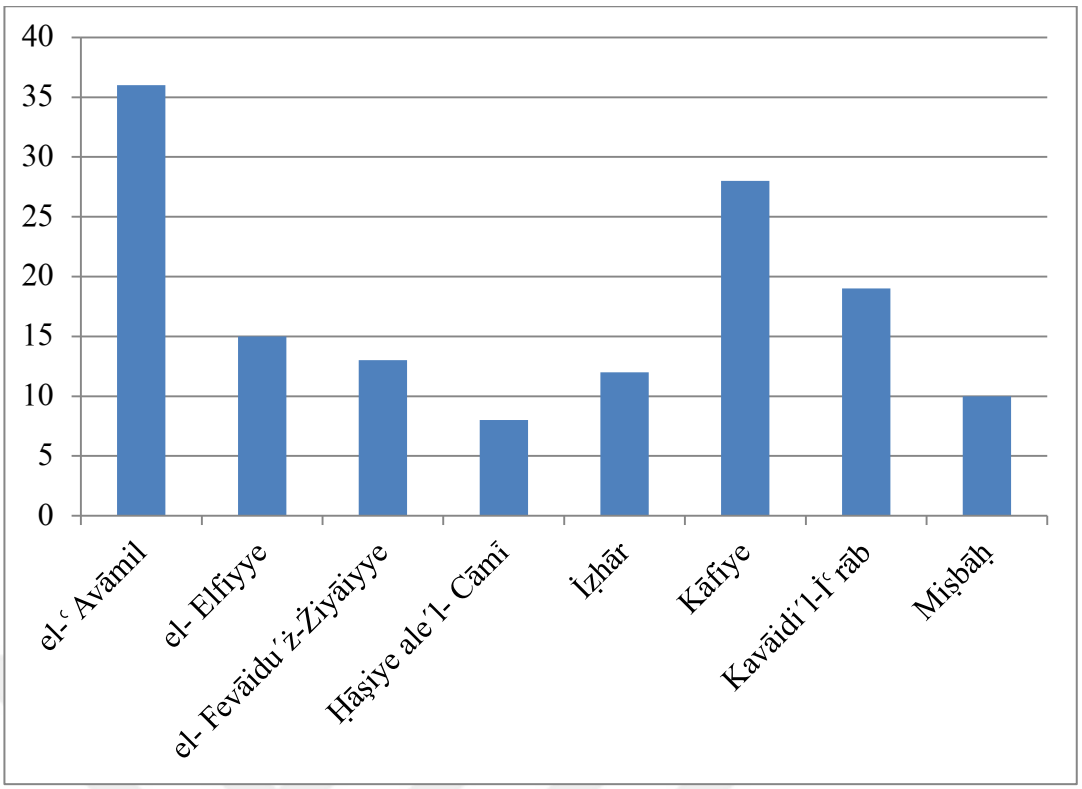
GRAFİK VERİ ANALİZ YORUM

4.1. Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Nahiv Alanı ile İlgili Eserlerin Analizi

Bu bölümde kitaplar ve müellifler hakkındaki bilgi ve bulgulardan hareketle veri analiz çalışması yer almaktadır.

Nahiv Alanındaki Eserlerin Adları	Toplam Adedi	Türleri
el-ʿAvāmil	36	Eser+şerh+haşiye
el- Elfiyye	15	Eser+şerh+haşiye
el- Fevāidu´ż-Żiyāiyye	13	Eser+şerh+haşiye
Ḥāşiye ʿale´l- Cāmī	8	Eser+şerh+haşiye
el-İẓhār	12	Eser+şerh+haşiye
el-Kāfiye	28	Eser+şerh+haşiye
Kavāidi´l-İʿrāb	19	Eser+şerh+haşiye
el-Mişbāḥ	10	Eser+şerh+haşiye

Tablo 4. 1. Nahiv kitapları ile ilgili eser, şerh ve haşiye listesi.

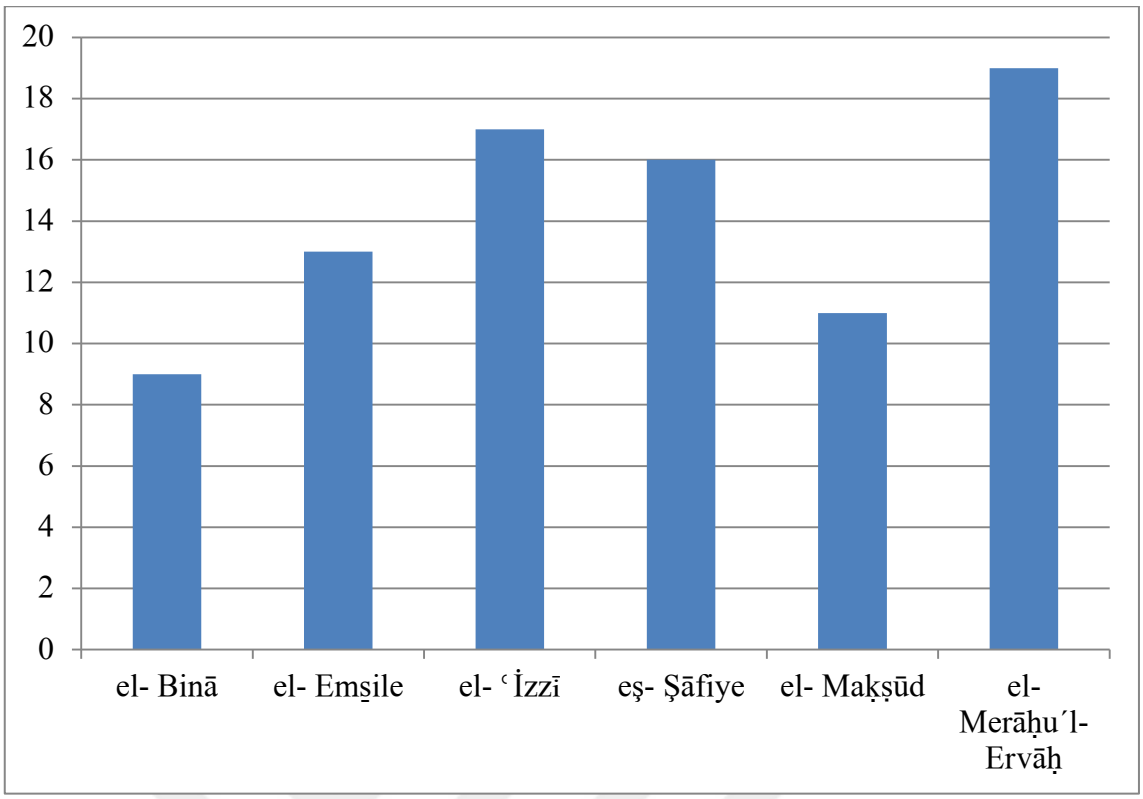
Grafik 4. 1. Nahiv eserleri.

Tesbit edildiği kadarıyla Nahiv eserleri arasında ʿAvāmil ve Kāfiye kitapları üzerinde yoğunlaşma gözükmektedir. Bu kitapların kullanımının diğerlerinden daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Sayıları dört ve aşağı olanlar değerlendirmeye alınmadı.

4.2. Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Sarf Alanı ile İlgili Eserlerin Analizi

Sarf Alanındaki Eserlerin Adları	Toplam adedi	Türleri
el- Binā	9	Eser+şerh+haşiye
el- Emṣile	13	Eser+şerh+haşiye
el- ʿİzzī	17	Eser+şerh+haşiye
eş- Şāfiye	16	Eser+şerh+haşiye
el- Maḳṣūd	11	Eser+şerh+haşiye
el-Merāḥu´l-Ervāḥ	19	Eser+şerh+haşiye

Tablo 4. 2. Sarf kitapları ile ilgili eser, şerh ve haşiye listesi.

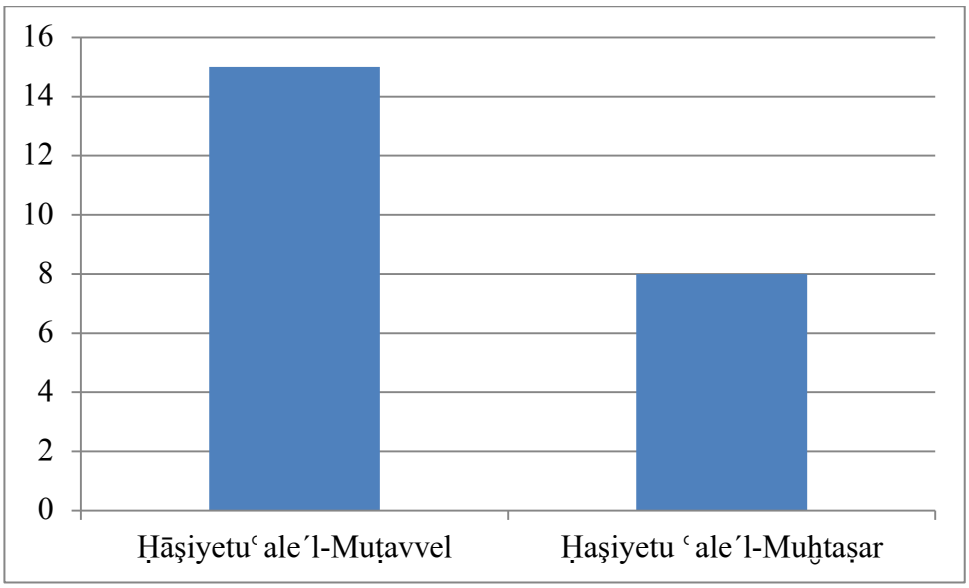
Grafik 4.2. Sarf eserleri.

Sarf kitapları arasında yoğunlaşma el-Merāḥu´l-Ervāḥ ve el-ʿİzzī´de mevcut olduğu görülmektedir.

4.3. Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Belāgat Alanı ile İlgili Eserlerin Analizi

Kitap adı	Toplam adedi	Türleri
Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel	15	Haşiye
Ḥaşiyetu ʿale´l-Muḫtaṣar	8	Haşiye

Tablo 4. 3. Belāgat kitapları ile ilgili eser, şerh, haşiye listesi.

Grafik 4.3. Belāgat eserleri.

Belāgat kitaplarında yoğunlaşma en fazla Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel üzerindedir. Bu kitapların büyük ilgi gördüğü söylenebilir.

4.4. Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Eserlerin Müellifleri ile İlgili Analiz

	Müellif Adı	**Doğduğu Yer**	**Öldüğü Yer**	**Ölüm Tarihi**
1	Meḥmed b. Pīr ʿAlī el-Birgivī	Birgi/ Balıkesir	Birgi/ Balıkesir/Türkiye	981/1573
2	ʿAbdu´l-ḳāhir b. Ābdu´r-raḥmān el-Curcānī	Curcān	Curcān	471/1078
3	Ebī Ḥafṣ ʿOmer b. Muẓaffer	Halep/Suriye	Halep/Suriye	749/1349
4	Cemāle´d-dīn Muḥammed b.ʿAbdu´llaḥ İbn Mālik et-Ṭāī	Kurtuba/İspanya	Kurtuba/İspanya	672/1273
5	Cemāle´d-dīn ʿAbdu´llah b. Aḥmed b.Hişām el-Ensārī	Kāhire/Mışır	Kāhire/Mışır	761/1360
6	Nūre´d-dīn b. ʿAbdu´r-raḥmān el-Cāmī	Herat	Herat	898/1492
7	ʿİsāme´d-dīn İbrahim b. ʿArabşāh el-İsferāyīnī	İsferāyin	İsferāyin	945/1538
8	Muḥammed b. Mūsa el-Bosnevī	Saraybosna	İstanbul/Türkiye	1045/1635
9	Hacı Baba b. İbrāhīm b. ʿAbdu´l-kerīm b. ʿOşman		Burşa/Türkiye	817 /1414
10	ʿAbdu´l-ġafūr el-Lāri			912/1506

11	ʿAlāʾe´d-dīn ʿAlī b. Muḥammed es-Semerkandī	Semerkant	İstanbul/Türkiye	879/1474
12	Ḥasan Pāşa b. ʿAlāʾe´d-dīn el-Esved	Niksar	Bursa/Türkiye	827/1424
13	Rukne´d-dīn el-Ḥasan b.Muḥammed el-Esterābādī			715/1315
14	Pīr Muḥammed b.Yūsuf	Konya	Türkiye	841/1437
15	Ḫālid b. Abdu´llah el-Ezherī	Cerce	Kahire/Mısır	905/1499
16	ʿAbdu´r-rahmān b. Ebī Bekr es-Suyūtī	Kahire	Kahire/Mısır	911/1505
17	Muhammed b. Muhammed et-Tebrizī	Tebriz	İran	740/1339
18	Ebū Bişr Sībeveyhi	Beyda	İran	180/796
19	Ebū´l-Kāsım Maḥmūd b. ʿOmer Cāru´llah ez-Zemaḫşerī	Zemaḫşer	Cürcāniye	538/1143
20	Nāşır b. ʿAbdu´s-seyyid b. Ali el-Harezmī el-Muṭarrizī	Harizm	Harizm	610/1213
21	Tācu´d-dīn b. Muhammed el-İsferāyīnī	İsferāyin	İsferāyin	684/1285
22	Mustafa b. Ḫamza Kuşadalı	Trabzon	Kuşadası/Türkiye	1085/1674
23	Şeyh Muştafa İbrāhīm		Gelibolu/Türkiye	1176/1762
24	Kuşadalı Ahmet Efendi	Kuşadası	Kuşadası/Türkiye	1195/1780
25	Yahya b. Naşuh b. İsraʾīl		Amasya/Türkiye	960/1553
26	Bedre´d-dīn Ebū ʿAbdu´llah Muḥammed		Şam/Suriye	686/1287
27	Şemse´d-dīn Hüseyin b. el-Kāsım el-Murādī		Kahire/Mısır	749/1348
28	Bahāʾe´d-dīn Ebī Muhammed		Kahire/Mısır	769/1367
29	ʿAbdu´llah b. Muhammed el-Huseynī		Kahire/Mısır	776/1374
30	Rażıyu´d-dīn Muḥammed b. el-Ḥasan			686/1287
31	Nasıru´d-dīn Ebu Saīʿd ʿAbdu´llah el-Beyzāvī		Beyda/ İran	685/1286
32	Ahmed b.ʿOmer Şehabe´d-dīn İbn Şemse´d-dīn			849/1445
33	Kāfiyeci Muḥammed b. Süleymān	Bergama/ Türkiye	Kahire/Mısır	879/1474

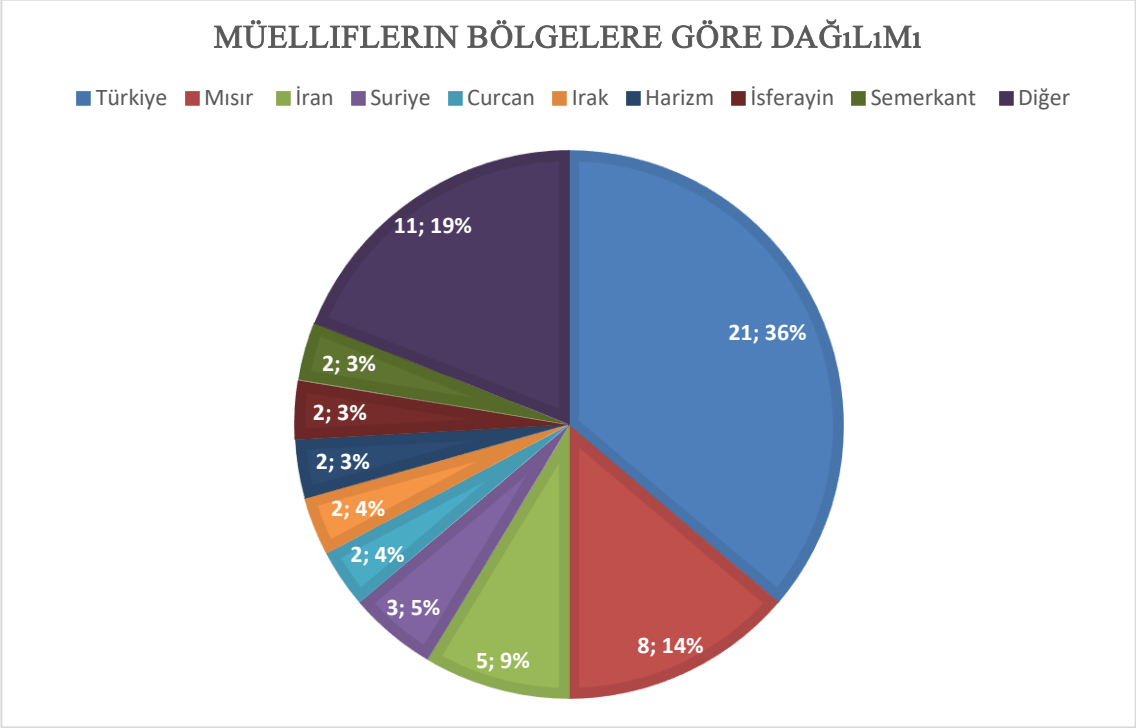
34	Şemse´d-dīn b. ʿAbdu´l-ġanī el-Erdebīlī			980/1036
35	Hüseyin b. Ahmed Zeynizāde		Bursa/Türkiye	1167/1753
36	Ebū Yaḥyā Zeynu´d-dīn b. Ahmed es-Suneykī			926/1520
37	Muṣannifek ʿAlī b. Mecde´d-dīn Şāh b. Muḥammed el-Bastānī	Bestam	İstanbul/Türkiye	875/1470
38	Muḥammed b. Ebī Bekr el-Maḥzūmī´d-Demāmīnī		İskenderiye Mısır	827/1424
39	Siracu´d-dīn b.ʿOmer el-Halebī			850/1446
40	Seyyid Muḥammed el-Kefevī İbn-i Ḥāmid	Kırım	İstanbul/Türkiye	990/1582
41	Dāvūd b. Meḥmed Ḳarsī			1169/1755
42	ʿİzze´d-dīn İbrāhīm b. ʿAbdi´l-Vehhāb	Zencan	Bağdat/Irak	655/1257
43	Dinḳoz Şemse´d-dīn Aḥmed b.ʿAbdu´llah Bursevī	Bursa	Birgi/Türkiye	860/1455
44	Nuʿmān b. Ṣābit el-Kūfī	Kufe	Bağdat/Irak	150/767
45	Aḥmet b. ʿAlī b.Mesʿūd			700/1300
46	Muṣtafa b. Ṣaʿbān es-Surūrī	Gelibolu	İstanbul/Türkiye	969/1562
47	Saʿdu´d-din ʿOmer b. ʿAbdu´llah	Taftazan	Semerkant	792/1390
48	Faḫru´d-dīn Aḥmed b. el-Ḥuseyin b. Yūsuf el-Çarperdī		Tebriz/İran	746/1345
49	Aḥmed b.Süleymān b. Kemāl	Tokat	İstanbul/Türkiye	940/1533
50	İbn Ḥācib Ebū ʿAmr ʿOṯmān	İsna/Mısır	İskenderiye/Mısır	646/1249
51	Ḥasan Çelebi b. Şāh el-Fenarī	Bursa	Bursa/Türkiye	891/1486
52	Muḥammed b. es-Seyyid eş-Şerīf ʿAlī el-Curcānī		Şiraz/İran	838/1434
53	Molla Ḫüsrev Meḥmed b. Ferāmuz		Bursa/Türkiye	885/1480
54	Molla Muṣliḥu´d-dīn Muḥammed b. Ṣāliḥ	Lar	Diyarbakır/Türkiye	967/1559
55	Ebu´l-Meālī Celāle´d-dīn el-Ḫaṭīb	Musul	Şam/Suriye	739/1338
56	Ebu Yaʿkūb Sirāce´d-din Yūsuf b. Ebī Bek	Harizm	Harizm	626/1229

57	İsmāʿīl Gelenbevī	Gelenbe	Yenişehir/Türkiye	1205/1791
58	Muhammed b.ʿAbdu´l-kerīm	İstanbul	İstanbul/Türkiye	975/1567

Tablo 4. 4. Tesbiti yapılabilen Müelliflerin doğum, ölüm yerleri ve ölüm tarihleri.

Müelliflerin Kökeni	**Adedi**	**Müelliflerin Kökeni**	**Adedi**
Türkiye	**21**	**Irak**	**2**
Mısır	**8**	**Harizm**	**2**
İran	**5**	**İsferayin**	**2**
Suriye	**3**	**Semerkant**	**2**
Curcan	**2**	**Diğerleri**	**11**

Tablo 4. 5. Müelliflerin bölgelere göre dağılımı.

Grafik 4. 4. Müelliflerin yüzde oranları dağılımı.

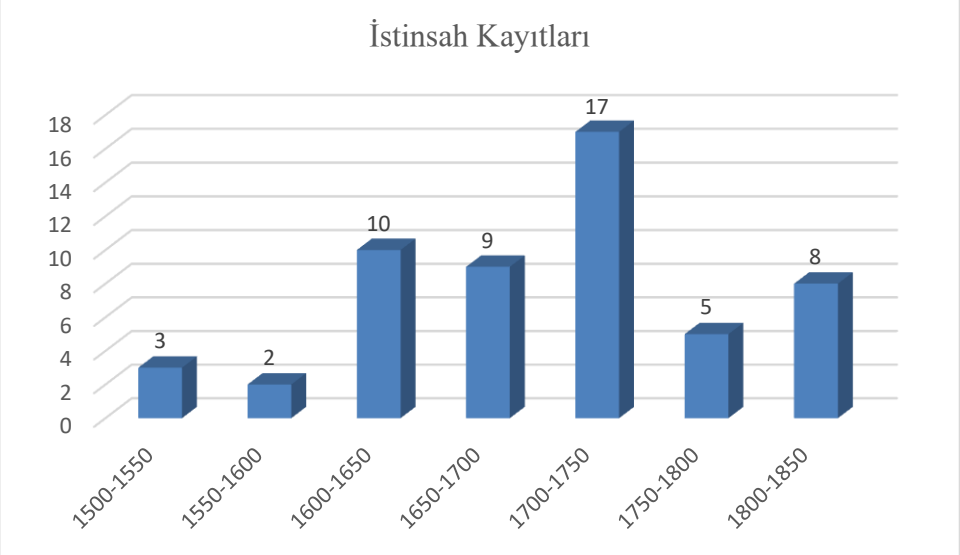
Yusuf Ağa Kütüphanesi´nde nahiv, sarf ve belagat alanında eser telif etmiş olan 58 müellif tespit edilmiştir. Bölgelere göre müellif dağlımında yoğunluk en fazla Türk

müelliflerde gözükmektedir. Türk müellifleri Mısır, İran, Suriye gibi ülkeler izlemektedir. Tablo 4.4 de müelliflerin kökeni ve tarihsel bilgileri verilmiştir.

4.5. Yusuf Ağa Kütüphanesi´nde Bulunan Eserlerin İstinsah Kayıtlarına Göre Yüzyıl Dağılımı

Tarih Aralığı	Aded	Tarih Aralığı	Aded
1350-1400	2	1600-1650	10
1400-1450	2	1650-1700	9
1450-1500	4	1700-1750	17
1500-1550	3	1750-1800	5
1550-1600	2	1800-1850	8

Tablo 4. 6. Tesbiti yapılabilen kitapların 50 yıllık dönemler halinde istinsah kayıtları.

Grafik 4.5. Tesbiti yapılabilen istinsah kayıtlarının yüzde oranları.

Buna göre istinsah oranları ağırlıklı olarak 17. (%35) ve 18. (%40) yüzyıllara aittir. İstinsah, savaş, afet gibi bazı dönemler azalsa da her dönem devam ettiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Konya Yusuf Ağa Kütüphanesinde 3185 adet el yazması, 8631 adet matbū olmak üzere toplam 11816 adet eser bulunmaktadır. El yazması eserlerin, toplam eserlere oranı (%26) dır.

Arap Dili Alanına Dāir 200 adet Nahiv, 98 adet Sarf, 33 adet Belāgat olmak üzere toplam 331 adet el yazması eser tesbit edilmiştir. Toplam el yazması eserlere oranı (%10) dur.

Nahiv eserlerinin oransal olarak daha fazla olduğu görülmektedir. 200 adet, (%60)dır. Bunun sebebinin dil öğretimine, giriş aşamasında, cümle yapısı, kuralların temel düzeyde öğretilmesi amacı taşıdığı düşünülmektedir. Sarf eserlerinin incelenen eserlere oranı, 98 adet, (% 29) dur. Belāgat eserlerinin incelenen eserlere oranı, 33 adet, (% 10) dur.

Nahiv ve Sarf eserlerinin ilk ve orta düzey eğitim kurumlarında, Belāgat´in ise yüksek düzey için ders kitapları ya da yardımcı kitap olarak tasarlandığı anlaşılmaktadır.

Nahiv eserlerinin 88 adedi şerh-hāşiyedir. Toplam Nahiv eserlerine oranı (%44) tür. Sarf eserlerinin 47 adedi şerh-ḥāşiyedir. Toplam sarf eserlerine oranı (%48) dir. Belāgat eserlerinin tamamına yakını şerḥ-ḥaşiyedir. Osmanlı eğitim sisteminde şerḥ-ḥāşiye geleneği önemli bir olgudur. Bu durum bir eksiklik, zāfiyet değildir. Aksine şerḥ-ḥaşiye geleneğinin bir zenginlik olduğu düşünülmektedir. es-Sekkākī´nin Miftāhu´l-ʿUlūm adlı eserine el-Cürcānī ve et-Taftazaānī´nin yazdığı şerhler daha çok tutulmuş, esere ayrı bir derinlik kazandırmıştır. Şerḥ-ḥāşiye koleksiyonu Belāgat kitaplarında oransal olarak en yüksektir.

Bu eserler günümüzde kaynak olarak hala güncelliğini korumaktadır. Ders kitabından ziyāde üniversite tezlerinde, araştırmalarda kullanılmaktadır. Eserler birbirinin ya açıklayıcısı (şerḥ gibi) veya tamamlayıcısıdır. (ör. Birgivī´nin el-ʿAvāmilu´l- Cedīd ve İżhār´ı gibi.)

Āidiyet problemi olan eserler (ör. Emṣile, Binā), yıllar içerisinde oluşmuş, anonim kabul edilmiştir ya da sözlü-ezber şeklinde günümüze aktarıldığı düşünülmektedir.

Müellifi bulunamayan eserler, hattatların isimleri ya yazım sırasında ya da mukabele sırasında unutulmuş, okunamamış veya başı sonu eksik olan eserler şeklinde değerlendirilmiştir.

Müellifler daha çok Türkiye (İstanbul, İzmir, Bursa, Balıkesir vb.) (%21) sonra Mısır (%8) ve diğerleri (Suriye, İran, Irak, Afganistan, Endülüs) bölgelerindendir.

İstinsah kayıtlarına göre en erken istinsah edilen kitap Rukne´d-dīn Muḥammed b. Ḥasan el Esterābādī´nin, "Şerḥu Lubbi´l-Elbāb fī ʿİlmi´l-İʿrāb" adlı eseridir. İstinsah tarihi (778/1376) dır. En geç istinsah edilen eser ʿİṣāme´d-dīn İbrāhīm b. ʿArabşāh el-İsferāyinī´nin Ḥāşiye ʿale´l-Cāmīʿ adlı eseridir. İstinsah tarihi (1264/1848)´dir. Kütüphanede bulunan eserlerin istinsah kayıtlarında, eserlerin yazılışları 17. ve 18. yüzyıllarda yoğunluk arz etmektedir.

Bu çalışmada Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi´ndeki Arap Dili alanına dair tespit edilen nahiv, sarf ve belagat ile ilgili yazma eserler hakkında bilgi verilmiş, incelemesi gerçekleştirilmiştir.

ÖZET

YÜSEK LİSANS TEZİ

KONYA YUSUF AĞA KÜTÜPHANESİ´NDEKİ ARAP DİLİ ALANINA DAİR YAZMA ESERLERİN İNCELENMESİ

2019, XVII + 198 sayfa.

Bu çalışma, bir Osmanlı eseri olan, Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi´nde bulunan Arap Dili ile ilgili yazma eserlerin incelenmesini içermektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Toplam 3185 adet el yazması eserlerden konu kapsamında 331 eser belirlenip, incelenmiştir. Eserlerin 200 tanesi Nahiv, 98 tanesi Sarf, 33 taneside Belāgat alanındadır.

Bu eserler, farklı zamanlarda, Osmanlı medreselerinde okutulmak için hattatlar tarafından yazılmış ders kitabı veya yardımcı kitaplardır. Eserlerin üzerindeki istinsah kayıtlarından Cumhuriyet öncesi olduğu anlaşılmaktadır.

İncelemede genel olarak eserlerin fiziksel özellikleri, müellifleri, muhtevası dikkate alınmıştır.

Eserlerin tanıtımının dil, kütüphane ve ilim çevresine katkıda bulunacağını temenni ediyoruz.

Anahtar kelimeler: El yazması, kütüphane, medrese, Osmanlı, nahiv, belāgat.

ABSTRACT

Master's Thesis

Examination of Manuscripts Regarding Arabic Literature in Konya Yusuf Ağa Library

2019, XVII + 198 page.

This study aims to examine the manuscripts regarding Arabic literature in Konya Yusuf Ağa Library, an Ottoman building. This study composes of introduction and four sections. 331 manuscripts out of 3185 which were related to the topic were examined. 200, 98 and 33 of the manuscripts are in the field of syntax, Grammar and Rhetoric.

These manuscripts were written to be used in teaching in Ottoman madrasah by Calligraphists in different eras. It was understood that these manuscripts were belong to before Republic era.

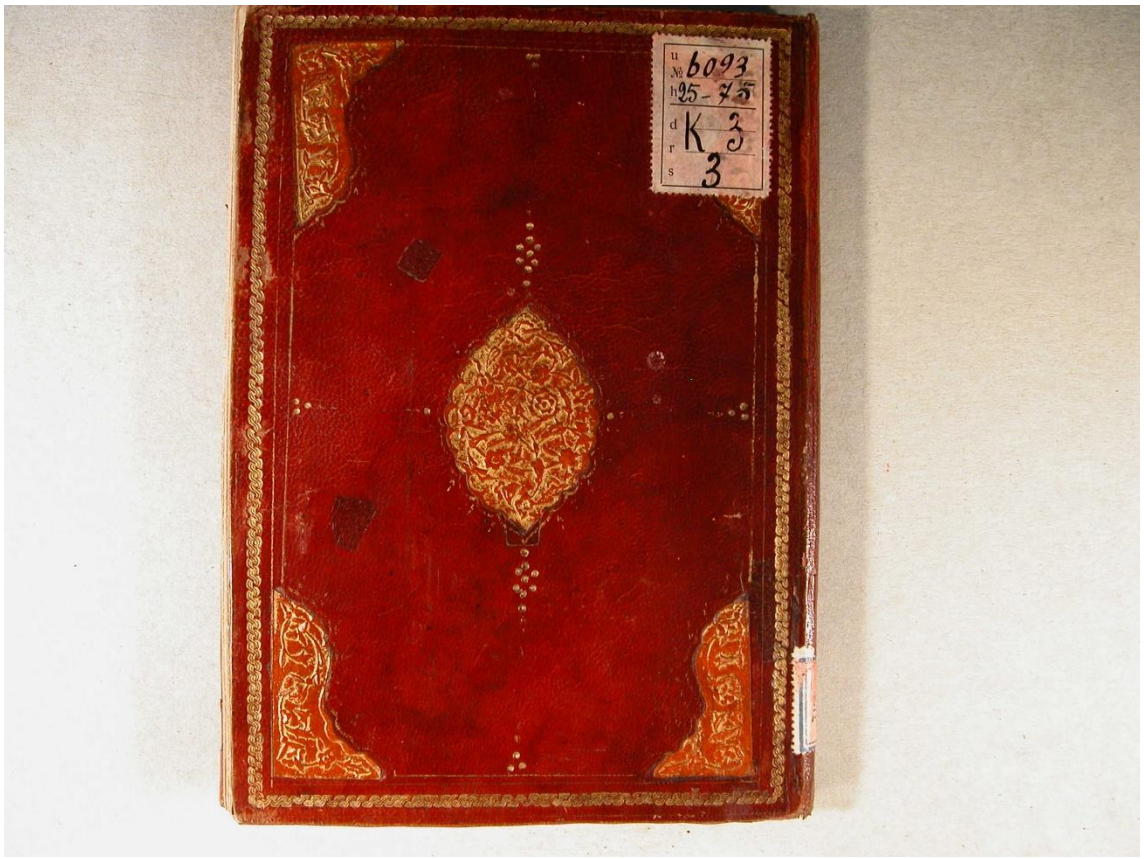
In the examination process, physical condition, content and writes were taken into consideration.

By introducing these manuscripts it is aimed that they will contribute to the libraries and scientific environment.

Keywords; Manuscripts, library, madrasah, Ottoman, syntax, rhetoric.

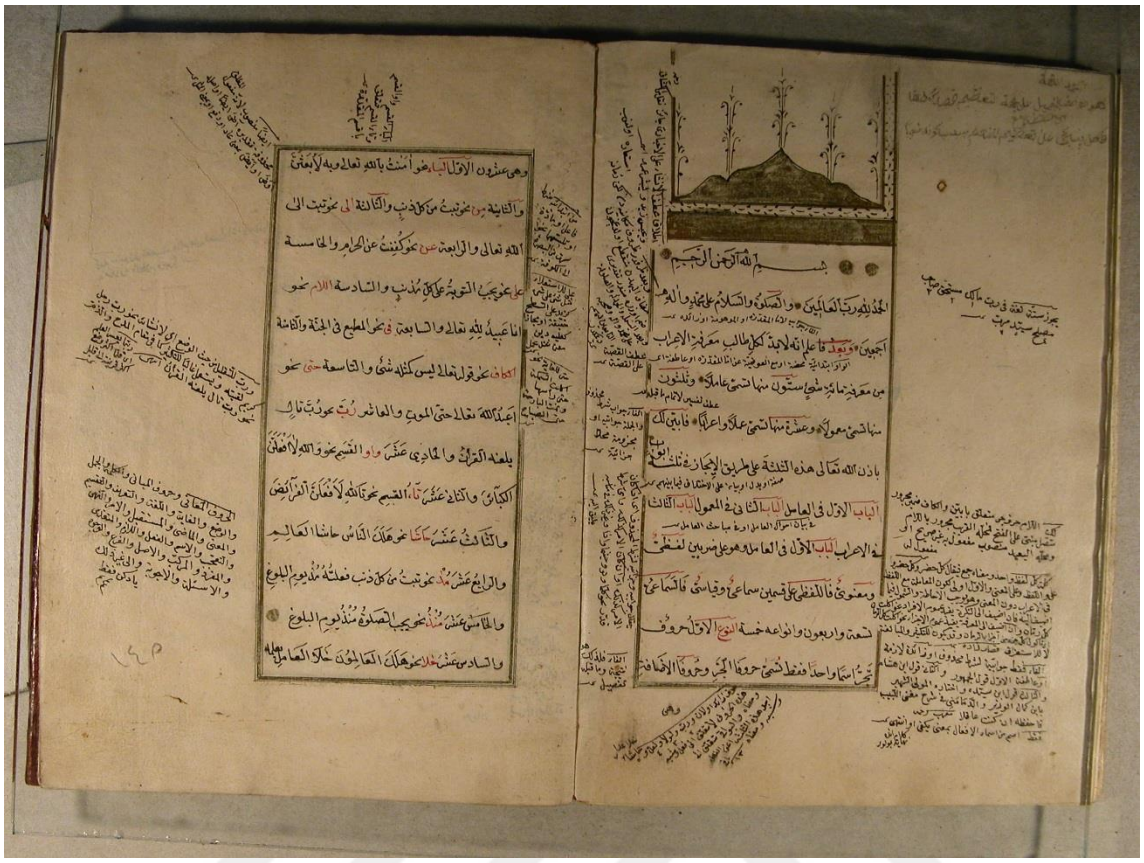
EKLER

EK-1

373/3 No´lu el-ʿAvāmilu´l- Cedīd´in cilt kapağı.

EK-2

373/3 No´lu el-ʿAvāmilu´l- Cedīd´in ilk ve son sayfası.

EK-3

231/1 No´lu el-Kāfiye´nin ilk ve son sayfası.

EK-4

8293 No´lu Netāyicu´l- Efkār fī Şerḥi´l-İẓhār´ın ilk ve son sayfası.

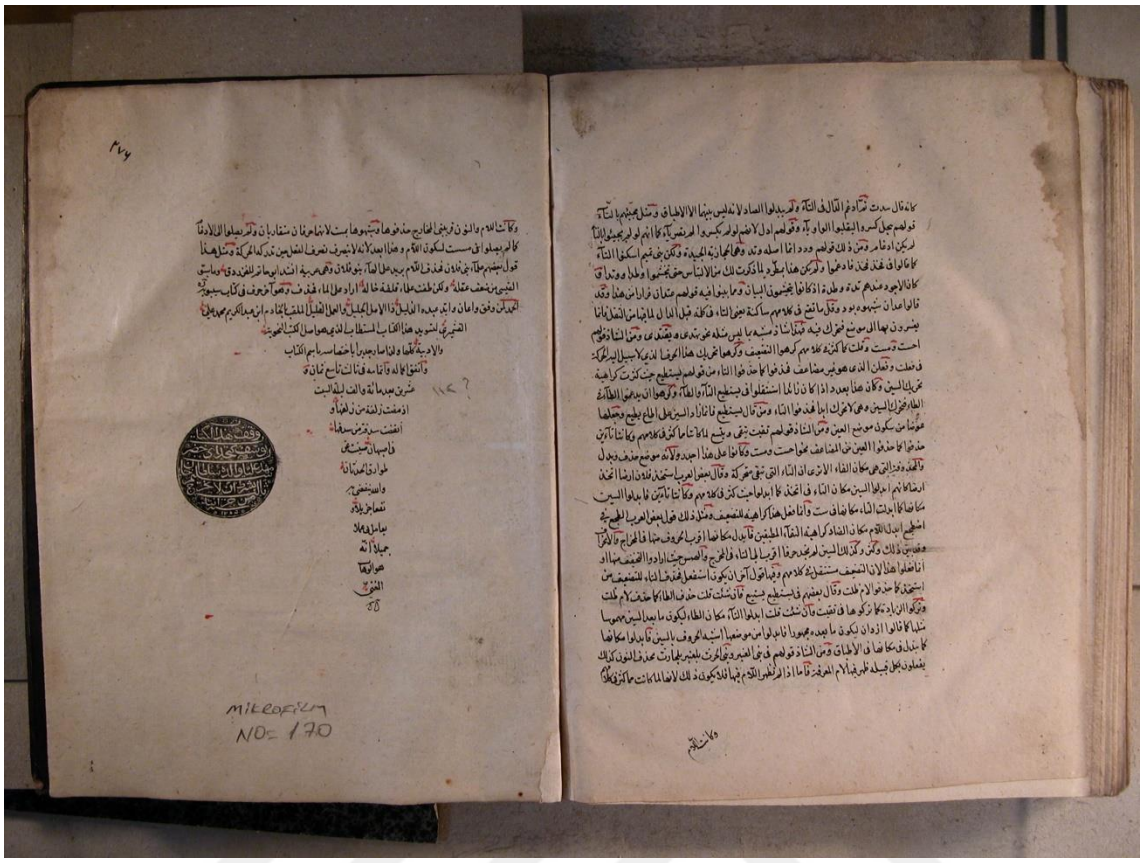
EK-5

5512 No´lu Kitāb-u Sībeveyhi fī´n-Naḥv´in muhafaza kabı ve ilk sayfa.

EK-6

5512 No´lu Kitāb-u Sībeveyhi fī´n-Naḥv´in son sayfası.

EK-7

252 No´lu Ḥāşiye ʿale´l-Muṭavvel´in ilk sayfası.

EK-8

34/ 1 no´lu Merāḥu´ l-Ervāḥ´ın ilk ve son sayfası.

EK-9

4965 no´lu Miftāḥu´l–ʿUlūm´un ilk ve son sayfaları.

KAYNAKÇA

AKPINAR, Cemil, " Ḥasan Çelebi, Fenarī", DİA, 16, 313-315.

ARAKSUSİ, Muḥammed Naīm, Müessesetü'r-Risāle, Beyrut, 1993.

ARSLAN, Ahmet Turan, *İmam Birgivī Hayatı, Eserleri ve Arapça Tedrisatındaki Yeri*, İstanbul: Seha Yayın., 1992.

eL-BAĞDĀDĪ, İsmāʿil Paşa, *Hediyyetu'l-Ārifīn Esmāu'l-Müellifīn ve Āṣāru'l-Musannifīn*, Maʿārif, İstanbul, 1955, I,II.

BENLİ, Mehmet Sami, "el-Mufaṣṣal", DİA, 30, 368-369.

_____, "Miftāhu'l-ʿUlūm", DİA, 30, 20-21.

BİLMEN, Ömer Nasūhi, *Hukuk-ı İslāmiyye ve Istılāhāt-ı Fıkhıyye Kāmūsu*, İstanbul 1967.

BOZKURT, Nebi, İPŞİRLİ, Mehmet, BİRIŞIK, Abdulhamit, " Medrese", *DİA*, 28, 338-340.

el-CEVHERĪ, *es-Sıḥāḥ*, nşr: Ahmet A. Attar, Beyrut, 1979, IV, 1316.

COŞAN, M. Esʿad, "Bazı Yazmalarda Görülen Bilmeceli Tarih Kayıtları " *İslam Enstitüsü Dergisi*, S.2, Ankara, 1975.

CUNBUR, Müjgan (1963) Yusuf Ağa Kütüphanesi ve Kütüphane Vakfiyesi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü. *Tarih Araştırmaları Dergisi* , 1(1), Ankara: 203-217.

ÇAKIR, Mehmed, "Bināu'l-Ef'āl", DİA, 6, 179.

ÇELEBİ, Kātip 1941-43, Keşfu'z-Zunūn ʿan Esāmi'l-Kütüp ve'l-Funūn I-II, İstanbul, 1971.

ÇÖRTÜ, Mustafa Meral, *Arapça Dilbilgisi Sarf*, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2004.

DEMİRAYAK, Kenan, "Maḳṣūd", DİA, 27, 453.

DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca –Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1970.

DURMUŞ, İsmail, " el-ʿAvāmilu'l-Mi'e", DİA, 4, 106-107.

_____, “el-Emṣile”, DİA, 11, 166-167.

_____,“ Kazvīnī ”, DİA, 25, 156 – 157.

_____, “ Nahv”, DİA, 32, 300-306.

_____, “ Sekkākī Ebū Yaʿkub” , DİA, 36, 332-334.

ELMALI, Hüseyin, “İẓhāru’l- Esrār”, DİA, 23, 506-507.

ERDİM, Enes, *Zemaḫşerī ve İbn ʿAtiyye´nin Tefsirlerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2010.

FİRÛZÂBÂDÎ, Mecduddîn Muḥammed İbn Yaʿkub, *el- Kāmūsu’l-Muhīt*, thk. Beyrut, 1986, *el-Kāmus,* I, 1724.

GÖLCÜK, Şerafeddîn, YURDAGÜR, Metin , “Gelenbevî”, DİA, 13, s. 552-555.

GÜMÜŞ, Sadreddîn,“Seyyid Şerif Cürcânî” , DİA, 8, 134-136.

GÜNDÜZÖZ, Soner, “Nahiv ve Sarf İlimlerinin Doğuşu Üzerine”, O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 9, s.,294.

HACIMÜFTÜOĞLU, Nasrullah, “ Abdu´l-kāhir el- Curcānī ”, DİA, 1, 247- 248

HAZER, Dursun “Osmanlı Medreselerinde Arapça Öğretimi ve Okutulan Ders Kitapları”, GÜÇİFD, I, (2002), s 289.

İBN EBÛ ŞEYBE, Ebū Bekir, el-Muṣannef (nşr. Kemāl Yūsuf Hut), Beyrut 1409/1989, VI, 116

İBN MANZÛR, Cemāle´d-dîn Muḥammed b. Mukerrem, *Lisānu’l-ʿArab*, I-XV, Dāru’l-Fikr, Beyrut 1990.

İBNÛ’N-NEDÎM, *el- Fihrist*, Doha-Katar. (1985)

İNANÇ, Yonis, Abdullah el-Eyyûbi, *Şerhu’l- İẓhār*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi, cilt : XVI, Sayı: 2014/1

KEHHÂLE, ʿOmer Rıza b. Muhammed Râğıb b. ʿAbdu´l-ġanî, *Muʿcemu ’l- Müellifîn Terâcim Muṣannifi ’l-ʿArabiyyeti*, Müessetu´r-Risāle, Beyrut 1993, I, II, III.

KILIÇ, Hulusi, “ Sarf ”, DİA, 36, 136-137

_____, “ Belāgat ”, DİA, 5, 384-387

_____, el-Kāfiye”, DİA, 24, 153-154

_____, “eş-Şāfiye”, DİA, 38, 247-248.

KIZIKLI, Salih Zafer, *Arap Belāgatinde Teşbih ve Mecaz*, Ankara Üniversitesi, SBE, Yüsek Lisans Tezi, Ankara. 1997.

_____, “Arap Grameri Ekolleri”, Basılmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, (2005)

KOCA, Ferhat, “ Molla Hüsrev ”, DİA, 30, 252-254

MAʿLŪF, Luis, *el-Muncid fi l-ʿAlām,* 9. Baskı, Beyrut, Dāru’l-Meşrik, Lübnan, 1976.

MÜTERCİM ʿĀSIM EFENDİ, *Kāmūsu’l-Muhīt Tercemesi,* http://www.kamus.yek.gov.tr/.

OKUMUŞ, Ömer, “Abdurrahmān el-Cāmī” , DİA, 7, 94- 99.

ÖNGE, Yılmaz, “Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi” Yusuf Ağa Kütüphanesi Tarihçe Teşkilat ve Kataloğu, Konya, s. 9-11.

ÖZBALIKÇI, Mehmet Reşit, “Sībeveyhi” , DİA, 37, 130-134.

ÖZCAN, Tahsin, “ Pīr Mehmed” , DİA, 34, 275-276.

ÖZEL, Ahmet, “ Kefevī” , DİA, 25,185-186.

ÖZEN, Mine Esiner, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İstanbul üniversitesi, Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1985.

ÖZÖNDER, Ḥasan, *Ansiklopedik Hat ve Tezhib Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü,* Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2003.

PAŞA, Bağdatlı İsmā‘il, *İżāḥu’l-Meknūn fī’ẕ-Ẕeyli ‘alā Keşfi’ż-Żunūn ‘an Esmāi’l-Kutubi’l-Funūn*, Dāru İḥyi’t-Turāṯ, Beyrut.

SEZGİN, Fuat, “Arapça, Türkçe ve Farsça Yazma Eserlerin İlimlere Göre Tasnifi”, *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, İstanbul 1958, II.

ŞEMSEDDİN SĀMİ, *Kāmūs-u Türkī* (I-V) İstanbul 2018.

ŞENER, Mehmet, “Çārperdī”, DİA, 8, s. 230.

_____, “Bosnevī”, DİA, 6, s. 306.

ŞENSOY, Sedat, "Şerḥ", DİA, İstanbul 2010.

TĀHİR, Bursalı Meḥmed, *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2009.

TAŞKÖPRİZĀDE, Ahmet, Mustafa, *eş-Şakā'iku 'n-Nuʿmāniyye fī ʿulemā'id-Devleti 'l – Osmāniyye*, (nşr. Ahmet Suphi Furat), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.1985.

_____, Ahmet Efendi, *Mevzuatu'l-Ulum*, I, 182.

TOPUZOĞLU, Tevfik Rüştü, " Hāşiye", DİA.

TURAN, Abdulbāki, "İbn Mālik et-Tai" , DİA, 20, 169-171.

_____, " el- Elfiyye " , DİA, 11, 28- 29.

_____, "et- Tasrīf" , DİA, 40, 131- 132.

TÜRKMEN, Mehmet, " İbnu´l- Hācib", Erciyes Üniversitesi S.B.E. Dergisi, 3, 333-346.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988.

ÜNVER, Niyazi, KAYA, Dursun, "el Yazması Eserler", http://www.yazmalar.gov.tr/sayfa/yazma-kitaplar/9 (İnternet Erişim Tarihi: 20.06.2019).

VANKULU MEHMET EFENDİ, *Vankulu Lugatı,* http://www.kamus.yek.gov.tr/

YALAR, Mehmet, *el-Ḫaṭīb el-Kazvīnī ve Belāgat İlmindeki Yeri*, Uludağ Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, Bursa. 1997.

YAVUZ, Yusuf Şevki, "Beyżāvī", DİA**, 6**, s. 100-103.

YAZICI, Hüseyin, "Ḥasan Paşa Niksārī", DİA, 338-339.

YÖRÜK, Doğan (2008). Osmanlı Devleti´nde Kütüphane yaptırmanın Maliyeti: Yusuf Ağa Kütüphanesi Örneği (1794-1796), Kırgızistan Türkiye "Manas" Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (19), 85-87.

ZİRİKLİ, Hayreddin b. Maḥmūd b. Muḥammed b. ʿAlī b. Fāris ed-Dimeşkī, *el-ʿĀlam Kāmūs-u Terācim li Eşheri´r-Ricāl ve´n-Nisā mine´l-ʿArab ve´l-Müstaʿribīn ve´l-Müsteşrikīn*, Dāru´l-ʿİlmu´l-Melāyīn, Beyrut, 2002.